

Λογοτεχνία
Τέχνη
Εκπαίδευση

Νόστος

Περι 7ο ΤΕΥΧΟΣ εχόμενα

Περιοδικό Απικό

Εκδίδεται από το
Συλλόγο Εκπαιδευτικών
Ηρακλείου «Δ. Θεοτοκόπουλος»

ΔΟΜΗΝΙΚΟΣ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: 1990/1991

Υπεύθυνος για το Νόμο:
Γιώργος Μακράκης Πρόεδρος Δ.Σ.
«Δ. Θεοτοκόπουλος»
Συντακτική Ομάδα:
Διονύσης Αναγνωστόπουλος
Νίκος Μεντζίνης
Ελένη Νέστορα
Μαρία Σκαντζουράκη

Επισκεφτείτε το Blog:
<https://apicomag.blogspot.com>

Η νέα ιστοσελίδα μας:
www.apikomazine.gr

Κείμενα και ιδέες στο **NEO** mail:
apikoperiodiko@outlook.com.gr

- 1 — ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ
- 2 — ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΗ
- 3 — ΕΛΕΝΗ ΝΕΣΤΟΡΑ
- 6 — ΠΑΠΑΗΛΙΟΥ ΟΛΒΙΑ
- 8 — ΠΑΜΠΟΣ ΒΟΣΚΑΡΙΔΗΣ
- 9 — ΚΩΣΤΗΣ ΤΑΞΙΔΕΥΩΝ
- 10 — ΕΛΕΝΑ ΑΚΑΝΘΙΑΣ
- 12 — ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΑΚΑΛΗΣ
- 13 — ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
- 14 — ΝΙΚΟΣ ΜΕΝΤΖΙΝΗΣ
- 17 — ΙΩΑΝΝΑ ΕΥΘΥΜΙΑΔΟΥ
- 18 — ΑΤΣΟΓΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
- 19 — ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ
- 20 — ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΖΑΧΑΡΑΤΟΥ
- 21 — ΑΡΕΤΗ ΒΟΥΡΑΚΗ
- 24 — ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΟΥΤΣΟΥ
- 27 — ΣΚΕΥΗ ΓΙΑΓΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ
- 30 — ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΡΙΖΑΚΗΣ
- 31 — ΑΝΝΑ ΔΕΡΕΚΑ
- 34 — ΒΙΚΥ ΔΕΡΜΑΝΗ
- 35 — ΒΑΓΓΕΛΗΣ Θ. ΚΑΚΑΤΣΑΚΗΣ
- 36 — ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΖΑΜΠΑ
- 38 — ΕΥΗ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΚΗ
- 40 — ΑΘΗΝΑ – ΙΩΑΝΝΑ ΛΕΙΒΑΔΑΡΑ
- 42 — ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΪΤΑΤΖΗ-ΧΟΥΛΙΟΥΜΗ
- 45 — ΜΑΙΡΗ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΝΙΚΟΟΛΑΟΥ
- 46 — ΛΙΝΑ ΒΑΤΑΝΤΖΗ
- 48 — ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ
- 49 — ΝΙΚΟΣ ΑΝΤ. ΠΟΥΛΙΝΑΚΗΣ
- 50 — ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
- 52 — ΑΡΕΤΗ ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ
- 54 — ΕΙΡΗΝΗ ΖΕΡΜΠΟΥΛΗ
- 57 — ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΒΟΥΡΛΗΣ
- 58 — ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΤ (ΚΑΝΤΩΝΙΔΟΥ)
- 59 — ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ ΧΡΥΣΑ
- 60 — ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΙΤΣΟΥ - ΜΑΓΑΡΑΚΗ
- 61 — ΛΕΥΘΕΡΙΩΤΟΥ ΞΑΝΘΙΠΠΗ
- 62 — ΕΥΤΥΧΙΑ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΛΟΥΚΙΔΟΥ
- 63 — ΘΩΜΑΣ ΜΥΛΩΝΑΣ
- 65 — ΕΛΕΝΗ ΜΩΥΣΙΑΔΟΥ
- 66 — ΜΑΡΙΝΑ ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
- 67 — ΕΡΙΕΤΤΗ ΜΠΟΡΝΑΝ
- 69 — ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
- 70 — ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΠΑΠΑΜΙΧΟΥ
- 72 — ΣΥΛΙΑ ΧΑΔΟΥΛΗ
- 73 — ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΥΛΙΟΣ

- 75 — ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΟΥΜΑΝΙΔΗΣ
- 76 — ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΝΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΜΕΝΤΖΙΝΗ
- 92 — ΧΑΤΖΗΜΩΥΣΙΑΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
- 94 — ΡΕΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ
- 96 — ΝΤΙΝΑ ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΟΥ-ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
- 98 — ΛΙΛΙΑ ΤΣΟΥΒΑ
- 99 — ΦΩΤΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
- 101 — ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
- 104 — ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ Π. ΣΠΑΘΑΡΑΚΗ
- 105 — ΣΟΥΒΑΤΖΗΣ ΝΙΚΟΣ
- 106 — ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΖΑΒΑΡΑ
- 107 — ΜΑΡΙΑ Α. ΔΡΑΚΑΚΗ
- 108 — ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
- 110 — ΜΑΙΡΗ ΠΕΣΤΡΟΒΑ
- 111 — ΜΙΝΩΣ ΣΩΜΑΡΑΚΗΣ
- 112 — ΤΟΥΛΑ ΤΙΓΚΑ
- 114 — ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΦΙΛΟΣ
- 116 — ΑΝΤΡΕΑΣ ΤΙΜΟΘΕΟΥ
- 118 — ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ
- 120 — ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗΣ
- 122 — ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΜΠΟΛΙΑΔΗΣ
- 123 — ΝΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 125 — ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΛΑΜΠΟΚΑ
- 126 — ΕΥΣΤΑΘΙΑ ΔΗΜΟΥ
- 127 — ΖΩΗ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
- 130 — ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΠΑΝΑΚΗΣ
- 133 — ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΥΛΩΝΑΚΗΣ
- 134 — Γ. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
- 135 — ΧΡΥΣΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑΚΗ
- 136 — ΜΑΡΙΑ ΣΚΑΝΤΖΟΥΡΑΚΗ
- 138 — ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Το ΑΠΙΚΟ δεν λογοκρίνει.
Τα κείμενα που δημοσιεύονται
εκφράζουν τους συντάκτες τους
και όχι υποχρεωτικά τη σύνταξη του περιοδικού.

ISSN: 2732-7337

Σχεδίαση-Εκτύπωση:
Γραφικές Τέχνες Little Stone LAB | ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Πετράκης

Σημείωμα Σύνταξης

*Σαν ζύπνησε, λοιπόν, κοίταζε ολόγυρα—
 δέντρα, βραχώδη μονοπάτια, ευρύχωρα
 λιμάνια κάτω, ένα σύννεφο στο νότο—
 τίποτα, τίποτα δεν ήξερε. (Τάχα να τα 'βρισκε
 τρανότερα ή μικρότερα;) Κείνο που πιότερο
 ονειρευόταν, τώρα που έφτασε, έμοιαζε
 πιότερο ξένο κι άγνωστο. Μη φταίξιμο ήταν
 του μακριού χρόνου ή φταίξιμο της γνώσης
 έξω απ' το χρόνο; Με τις δυο παλάμες του
 χτύπησε τα μεριά του να βεβαιωθεί πως ξεκίνησε.
 «Πού βρίσκομαι;» είπε μόνο. Κι ύστερα
 σαν το σκυλί που βγαίνει από μεγάλη πόρτα, χάραμα,
 εκεί, στη ρίζα της καλής ελιάς, αλάφρωσε.
Γιάννης Ρίτσος Επιστροφή, II*

ΝΟΣΤΟΣ

από το ρήμα νέομαι, που σημαίνει «φτάνω κάπου ευτυχώς», «σώζομαι από μεγάλο κίνδυνο», «επιστρέφω», «γυρίζω στην πατρίδα μου». Το ουσιαστικό νόστος, αναφέρεται στον «γυρισμό στη γενέθλια γη». Με ότι αυτό σημαίνει: Θλίψη, χαρά, άλγος, συγκίνηση.

Σε ένα κόσμο που οι μετακινήσεις πολλών ανθρώπων εκούσιες ή μη, ταξιδιωτών, μεταναστών και προσφύγων, αποτελούν το κύριο σημείο των καιρών μας, ο νόστος ξυπνά, θεριεύει, φουντώνει και σημαδεύει ανεξίτηλα τη σκέψη και την ψυχή των ανθρώπων σήμερα.

Αρχετυπικό θέμα στην παγκόσμια λογοτεχνία, που επανέρχεται ξανά και ξανά, σαν για να μας υπενθυμίζει ότι η επιστροφή στη γη την πατρώα, σημαίνει για όλους μας, νέο ξεκίνημα, ενδυνάμωση, αρχή.

Άλλοτε πάλι μας κατατρέχει ο νόστος, η λαχτάρα για επιστροφή στον έσω τόπο, σε κάποιο σημείο της ψυχής ξεχασμένο, που αφέθηκε να πυορροεί από πληγές παλιές. Η ανάγκη τούτης της επιστροφής φαντάζει αναπόσπαστο κομμάτι για την ολοκλήρωση της ίδιασης.

Όποια επιθυμία κι αν θέλουμε να ικανοποιήσουμε, το συναίσθημα της νοσταλγίας, κυρίαρχο. Παρόντες καθημερινά ο έντονος πόθος, και η λαχτάρα για επιστροφή. Κάθε εμπόδιο που τη δυσκολεύει ή την ακυρώνει, συνοδεύεται από θλίψη και μελαγχολία. Σαράκι καθημερινό ροκανίζει τις αντοχές μας.

Πολλές κι ενδιαφέρουσες οι ματιές των συνεργατών μας στο θέμα τούτο: Η σχέση του ανθρώπου με τον χρόνο, με τον θάνατο, και τη σχέση του με την πατρίδα, όποια πατρίδα εννοεί καθένας ή καθεμιά. Η σχέση μεταξύ νοσταλγίας και πατριου εδάφους, όπου η νοσταλγία μετατρέπεται σε μια εντελώς διαφορετική περιπέτεια που μας οδηγεί σε δρόμους άλλους, ανοίγοντας το κατώφλι ενός ευρύτερου, πιο φιλόξενου στοχασμού, μιας θεώρησης του κόσμου απαλλαγμένης από κάθε ανήκειν.

Χαιρετισμός Περιφερειάρχη Κρήτης

Για την Περιφέρεια Κρήτης, η συνεργασία με όλους τους φορείς της εκπαίδευσης αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα. Οι εκπαιδευτικοί φορείς του νησιού διαμορφώνοντας, στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού τους ρόλου, συνθήκες προόδου και ανάπτυξης, συμμετέχουν ουσιαστικά και δημιουργικά στο διάλογο για τις αλλαγές στην εκπαίδευση. Πρόκειται για έναν διάλογο αμφίπλευρο που ανατροφοδοτείται από όλα ανεξαιρέτως τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Στο πλαίσιο αυτό η έκδοση ενός λογοτεχνικού περιοδικού από το Σύλλογο Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ηρακλείου «Δ. Θεοτοκόπουλος» δίνει τη δυνατότητα της σύνδεσης του Σχολείου με τον πολιτισμό, τη λογοτεχνία, την τέχνη και της ανάπτυξης πολιτισμικών προτύπων και αξιών.

Ως Περιφέρεια Κρήτης, συγχαίρουμε ιδιαίτερα όλους τους συντελεστές στη δημιουργία του περιοδικού «ΑΠΙΚΟ» με τη βεβαιότητα πως τα σχολεία της Κρήτης αποτελούν κυψέλες πολιτισμού, μέσα στις οποίες πέρα από το εκπαιδευτικό έργο, συντελείται μια πολιτισμική λαμπαδηδρομία με δρομείς τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς τους.

Σταύρος Αρναουτάκης,
Περιφερειάρχης Κρήτης

ΕΛΕΝΗ ΝΕΣΤΟΡΑ

ΚΟΥΡΤΑΛΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ

Γράφει, επιμελείται η Ελένη Νέστορα

·Photo: Άκης Γαλανός [Του πάρκου πρωτοβλέπω τη γωνιά..]

πάππου μου σαν δω τη γη την αγιασμένη.

-Πατέρα, να 'σαι εκεί, καφέ να μοιραστούμε σαν παλιά, πριν σβήσει της ανάσας σου η ευωδιά, μ' ακούς; Τον κάμπο αφήνω φτεροκοπόντας. Πουλί ατάιστο η καρδιά, που μάνας περιμένει το χέρι το πονετικό να την ταΐσει. Χτυπάει η καμπάνα του Άγι' Αντώνη. Τυλίγεται ο δρόμος. Όλο και πιο κοντά σιμώνω. Διασχίζω, 'κει στους πρόποδες, τα πλατιά περάσματα με ελαφιού βηματισμό. Σιγά, σιγά μη και ξυπνήσεις, ψιθυρίζω μου στ' αυτή. Φόβος πώς τρώει τα σωθικά μη και χαθεί το όνειρο, μη σβήσει!

Μυρίζει τσάι απ' τα βουνά και ρίγανη αμάζευτη. Στο σταυροδρόμι στέκω. Τα δυο λουστρίνια ξεσκονίζω μ' επιμέλεια. Δυο μήλα κόκκινα, θαρρείς, που τρίζουν. Τραβώ για τον ανήφορο. Καμένο ξύλο στα ρουθούνια ανασταίνεται και ψωμί παρζαλιστό στη ζεστασιά της θράκας.

-Στην κόχη του τζακιού να με προσμένεις, νόνα μου. Το καναρίνι στο κλουβί άραγε ακόμα κελαηδεί, παππού; Του πάρκου πρωτοβλέπω τη γωνιά. Σκαλίζει η μνήμη τα σεντούκια της. Γελά η πρώτη αγάπη. Ακούω την. Βάστα καρδιά μου, σίμωσε κι ο Άη Γιώργης. Να, φάνηκε κι ο Άη Μηνάς. Ακούγονται τα βήματα του αδερφού απ' τα στενά της Παναγιάς, κοντεύουν. Ανοίγει του σπιτιού μας το παράθυρο η μάνα. Προσμένει μας - πλάνη δεν είναι!

Πατρίδα, έφτασα!

Επιστρέφω κι ωριμάζει η άνοιξη. Χαλί στρωμένο τ' άνθη της ροδακινιάς πνίγουνε τον ήχο των βημάτων. Του κάμπου τη σιωπή διασχίζω ακροβατώντας με τα παιδικά μου τα λουστρίνια.

-Μη βγεις ακόμη στο παραθύρι, μάνα. Άσε να δέσει ο καρπός της θύμησης γερά, καμιά χιονιά να μη φοβάται. Ανηφορίζω μ' ορθοπεταλιές τον δρόμο που τη θάλασσα έσκισε για να σε βρω, πατρίδα μου. Κρυμμένα στο δισάκι μου τα πιο πικρά μου δάκρυα, του νόστου του αζεδίπαστου, ψίχουλα να κερνώ, κοτσύφια κι άλλα πετεινά να καταπίνουν λαίμαργα, να γεύονται της λήθης την ανάγκη.

Σε λεύκας ξαποσταίνω τη σκιά. Θροΐζουνε τα νια, τα ασημόγκριζά της φύλλα παραδομένα σε λάγνου αγέρα το τραγούδι.

-Στρουθιά μου, της τρίλιας του ακούτε το μουρμουρητό; Φτάνει θαρρώ να ξεδιψάσω την ψυχή, να συνεχίσει τ' όνειρο. Πυξίδα ο ήλιος και κλουθώ της πανοπλίας του το τρίξιμο. Πίσω απ' την Πέτρα στο Κουκούλι θα χαθεί κατά τη δύση, του

ΕΛΕΝΗ ΝΕΣΤΟΡΑ

Μικρή Ανδοχολία

για τον νόστο

Ήτανε γραφτό
να ταξιδεύω στις σιδηροτροχιές
και πάλι να χάνομαι.
Ήτανε γραφτό
να βρω – τόσο αργά –
το παιδικό τρενάκι μου
που θυμότανε
τον δρόμο για το σπίτι

Raquel Angel-Nagler,
Γυμνά κάτοπτρα, Σμίλη

Η μικρή σου πόλη

Αλήθεια, δεν μπόρεσες να ξεπεράσεις την εποχή
που φοβόσουν το λύκο και καρτερούσες τον άγγελο.
Μελέτησες τα ήθη και έθιμα της ιστορίας,
πέρασες κάτω απ' τα τόξα των σύγχρονων γεγονότων
ταξίδεψες. Ωστόσο, δεν μπόρεσες ν' αποβάλεις
τη μικρή παιδική πόλη από μέσα σου,
τη γινομένη από αγαθά πρόσωπα, τόπους
γυμνούς ή κατάφυτους, ουράνια πράγματα,
με τον σεβάσμιο γέροντα γιομάτον στοχασμό
και ύψος, τον Ταΰγετο, στην πρωτοκαθεδρία.
Κι αλήθεια, πόσο αναπαυμένα θα ένοιωθες αν μπορούσες,
γυρίζοντας τις πλάτες στις γιγάντιες πόλεις,
να επέστρεφες εκεί, στα πράγματα που σου έδωσαν
και ύφανες το ωραίο σου όνειρο, στο λόφο που κάθισες
ένα καιρό στο θρόνο του και βασιλέψες στην ειρήνη,
να επέστρεφες, να επέστρεφες κάτω από τα ιλαρά τους
βλέμματα να μαζέψεις ξύλα για το βράδυ σου.

Νικηφόρος Βρεττάκος, *Οδοιπορία:*
Ποιήματα 1967-1970, Διογένης, 1972

AKIS

Γλυκό του κουταλιού

Να ιδώ ποιος είμαι ζύγωσα και πούθε
το χώμα μου κρατά. Μπήκα και στάθηκα
στο σπίτι τ' αλμυρό, σιμά σε λάκκο.
Μια μαντιλοδεμένη μου 'φερε νερό,
μου πρόσφερε γλυκό· ευχαριστώ την.
Έκοψε και καρπούς από τον κήπο
του ποθητού σπιτιού μου, φρούτα λαμπερά
ό,τι λογής, διάχυτα με χείλη
πραγματικά και μέλη εμποτισμένα
στην καλοσύνη της χαράς αντιδωρήματα.
Της είπα ευχαριστώ, αναθάρρησα και ζήτησα
το σπίτι μου να ιδώ, αν επιτρέπεται.
«Και βέβαια επιτρέπεται», μου λέει·
«μπορείς να 'ρθεις και στην κρεβατοκάμαρα».
Μπαίνω, θωρώ τη μάνα μου στον τοίχο
να με κοιτάει από 'να κάδρο. Αφήνω
την εντροπή και γύρευα να πάρω
τη μάνα μου ο δόλιος απ' την Τροία.
«Πάρτηνε», λέει αυτή σαν καλογέλαστη,
«τι να την κάνω τώρα πια που ξέρω;
Να πούμε την αλήθεια, τη νομίσαμε
ηθοποιό με κείνη την κοτσίδα
και τα λουλούδια γύρω της και με τη χάρη
που την ομπρέλα της κρατεί».

Άξιζε βέβαια να προσθέσει και το χέρι
που γαντοφορεμένο, ραδινό*
σε καναπέ ακουμπούσε· αλλά τι περιμένεις;
Σάμπως γνωρίζει πόσοι αιώνες κύλησαν
ίσαμε που να φτάσουμε στη σύνταξη
γλυκό του κουταλιού; μεγάλο θέμα.
Πάλι καλά που μ' άφησε και μπηκά
στο σπίτι μου το πατρικό η γυναίκα.
Μη συνεχίσουμε άλλο και αγριέψει.
Το μόνο που εύχομαι: από καιρού εις καιρό
να 'χω την άδειά της να ξανάβλεπα
την όψη τη γλυκιά του ποθητού μου.

***ραδινό**: λεπτό και ευλύγιστο, λυγερό

Κ. Χαραλαμπίδης, *Δοκίμιν*, Άγρα

ΠΑΠΑΗΛΙΟΥ ΟΛΒΙΑ

Νόστος

Οι πλέον ευγενείς των νοσταλγών αυτό γνωρίζουν, ότι ο νόστος μόνο νόστιμος δεν είναι. Κι αυτό μπορούσε να το υπογράψει με δυο χέρια, με ονοματεπώνυμο ή με τον άξεστο σταυρό κάποιου αγράμματου, που έτσι παραδίνει υποθήκη το κοτέτσι του στον γείτονα.

Ελληνοαμερικανός πλέον φερότανε τα καλοκαίρια που θα γύριζε στον μητρικό του τόπο, δεν θα μπορούσε να τον πει δα πατρικό, γιατί θα είχε ο πατέρας μετά άλλη παντρευτεί, κι ο Μπιλ είχε βρεθεί με μητριά, παιδί πεντάχρονο, το Βασιλάκι του Δελήγιαννου, το κακοχρονισμένο, το μητράρφανο.

Κι αν έσκαγαν τα σύκα Αυγουστιάτικα, η γλύκα είχε παρέρθει από τον τόπο. Τριγύρναγε ξιπόλητος, χωρίς ούτε μια φέτα να μασάει, βρεγμένη και ζαχαρωμένη για του λόγου του, έτρωγε ό,τι αυστηρά του αναλογούσε, και όταν έκανε τα τσίσα στο κρεβάτι κοιμόταν πάνω στο βρεγμένο του το στρώμα, τσιμουδιά. Έμαθε πότε να σιωπά, πότε να κρύβεται. Και ένα καλοκαίρι τον περπάτησε ξανθό το μολυντήρι, το σαμιαμίδι που του άφησε επάνω στα μπουτάκια μία μόλυνση, που έφερε στο δέρμα του εξάνθημα, κι αυτό ήταν, πώς έπεσαν τα ζάρια και του αλλάζανε ζωές.

Μια ξένη, Αμερικάνα, που τον είδε με τα κοντοπαντέλωνα της ψυχικής του φτώχειας να τριγυρνάει και να ασχολείται με τζιτζικια, ρώτησε κι έμαθε για το ποιόν του αφηρημένου ορφανού, της φαμελιάς του έξυσε τα κάκαδα και τις πληγές, και βρήκε από κάτω τους μια ευκαιρία ν' ανασάνουνε τρεις άνθρωποι, να ανασάνει κι ο μικρός αναμαλλιάρης. Αυτή παιδί δεν είχε, παιδί ήθελε. Στους άλλους τους περίσσευε ένα στόμα, και ο μικρός τι μέλλον είχε εκεί μέσα; Αν δεν τον τρέλαινε η κακούργα η μητριά του, άντε και να γινότανε, αν άντεχε, ψαράς. Ή χτίστης, άμα το 'φερνε η τύχη κι άμα σκάμπαζε. Ενώ, αν της τον δίνανε, θα ξέμπλεκαν με δαύτο, το χαμένο, που τριγυρνούσε σαν το παραλοϊσμένο και μίλαγε με τις σκιές καταμεσήμερα. Και έτσι έγινε και άλλαξε σε Μπιλ, το Βασιλάκι του Δελήγιαννου και της συχωρεμένης.

Στο άλλο κλίμα που τον πήγε η ζωή πράγματι πρόκοψε. Σχολεία, ιδιαίτερα μαθήματα για να μάθει τη γλώσσα, μιλούσε με την προφορά βαρύ χειμώνα, το χιόνι τον ανάθρεψε σαν τ' άσπρα τα λουλούδια του Γενάρη, Γάλανθος ο Χιονώδης, χαμηλοβλέπων ταπεινά ήταν ο Μπιλ, εσωστρεφής, έμοιαζε όμως με χαρούμενο παιδάκι όταν του μίλαγαν η νέα μάνα η θετή του και οι δάσκαλοι. Μετά, στρατιωτική ακαδημία, ήταν παιδί που χρειαζότανε ρουτίνα, σωστή τάξη, τα παντελόνια του με τσάκιση και τα μαλλιά του πάντα κοντοκουρεμένα, έτσι ξεχνιόταν το αρχαίο μαλλιοτράβηγμα των παιδικών κακοκαιριών του στο νησί. Θα έκανε να ξαναπάταγε εκεί σαράντα χρόνια, κόντευε πια ο ίδιος τα πενήντα, πάντα ανύπαντρος, είχε πεθάνει κι η θετή του η μητέρα, είχαν πεθάνει και οι άλλοι, κάτι ελιές του είχαν μείνει κι ένα κτήμα, ένα κοτέτσι χαλεπό, ένα χαγιάτι. Γύρισε μόνο για να δει τα αποκαΐδια μιας κάποιας άλλης πιθανότητας. Και δεν του έμεινε γλυκιά γεύση στο στόμα, ο γυρισμός ήτανε

άνοστος μα δεν ήταν πικρός, σκεφτόταν ο Βασίλης του Δελήγιαννου (Μπάζιλ Καρμάικλ όμως στο διαβατήριο), και αποχώρησε μετά από μια βδομάδα.

Τα αποτελέσματα αυτού του γυρισμού, όμως, θεόπικρα. Γιατί ο Μπιλ Καρμάικλ που ξαπλωνόταν κάθε βράδυ και κοιμόταν σαν το κούτσουρο, άρχισε να στριφογυρίζει, να βογγάει μες στον ύπνο του. Άρχισε να παραμιλάει, να ξυπνάει με τις φωνές του. Που πάσχιζαν να αρθρώσουν άλλους φθόγγους, αλλά οι φθόγγοι αυτοί δεν βγαίνανε σωστά. Μ' αυτά κι εκείνα πήγε και μέχρι σε ψυχίατρο, πλήρωναν απ' το Γενικό Επιτελείο, βρέθηκε με μια διάγνωση μετατραυματική, είχε και νόημα άλλωστε, σε τόσες περιοχές μαχών είχε βρεθεί, τι Αφγανιστάν και τι Καμπούλ, τα κέρατά μου μέσα. Κι αυτός, που δεν είχε σκαμπάσει από τίποτα, ούτε βδομάδα στο κωλόνησο και να έχει βρεθεί σουρό-δεμάτ', μάλιστα κύριε, δεμάτι και σωρό. Του είπε ο ψυχίατρος ότι σωστά κι ευνόητα, αλλά επίσης τον προέτρεψε να ξανακλείσει εισιτήρια προς τη γενέθλια γη, διότι έτσι είναι τα δαιμόνια της ψυχής, αν τους αφήσεις χώρο να χορεύουν σε ξεπάτωσαν, πρέπει να πάρεις μιαν απόφαση και να πατήσεις πόδι στις φοβίες. Κι ο Μπιλ Καρμάικλ έσφιξε το σαγόνι του κι έκλεισε εισιτήριο, για μήνα Μάη, που άνθιζε η μολόχα.

Ούτε ο ίδιος δεν κατάλαβε πώς άραγε του λύθηκε ο κόμπος, μα πρέπει ο ψυχίατρος να ήξερε τι έλεγε. Γιατί τον Μάη εκείνον του περάσανε και πάλι οι καημοί, είχε μπορέσει και να πάει μέχρι τους τάφους, δεν βρήκε αυτόν της μάνας του μα βρήκε όμως τα κόκκαλα, τα κοκκαλάκια της σ' ένα κουτί μεταλλικό με τ'

όνομά της πάνω, ανορθόγραφο. Γραμμένο λάθος, όπως όλη η ζωή της - κατά λάθος. Και το μοναχοπαίδι της, το κακορφανεμένο, κάπως την έκλαψε και κάπως τη συχώρεσε που τον παράτησε σ' αυτόν τον σκύλο κόσμο μοναχόνε, οι φθόγγοι βγαίναν δύσκολα μα ήτανε εκεί, του χαμογέλαγαν.

ΠΑΜΠΟΣ ΒΟΣΚΑΡΙΔΗΣ

Παραποτάμιες Πολιτείες

Σ' ένα παγκάκι πριν το σούρουπο
στον ποταμού την όχθη
μες στην απόλυτη σιγή και πριν να γείρει ο ήλιος
και μαζωχτούν οι γρύλοι
που μασουλάν θορυβωδώς τη σιωπή
το δάγκωμα του κάβουρα

Κοκκίνισαν τα βότσαλα, περίσσεψε ο πόνος
και ο χρησμός σαφέστερος δεν μπόραε να είναι
στο διάβα του Ρουβίκωνα φωλιάζει η ανοσία
μα κοίτα μη στη διαδρομή παρασυρθείς
στη συμβολή τ' Αχέροντα

Δεμένος σε μονόκωπη πιρόγα
με συνοδούς σειρήνες λευκοφόρες
να εγγύουν ζωοφόρο συριγμό
προς άλλης όχθης πλεύση

Και τώρα στο απέναντι παγκάκι
την ησυχία νοσταλγώ
ανήμπορος να ξεχωρίσω
αν των σειρήνων η ηχώ σκοτώνει
ή γρύλοι μασουλάν θορυβωδώς τη σιωπή

ΚΩΣΤΗΣ ΤΑΞΙΔΕΥΩΝ

Η Ζωή είναι αλλού

Αγναντεύω ψηλά απ' το βουνό την πατρίδα που άφησα πριν χρόνια. Χρόνια ζω στην χώρα της ουτοπίας, κάποτε προσπάθησα να τη διαμορφώσω, ώστε να ζω εκεί και όχι εδώ. Τα τζάκια καπνίζουν, τα βουνά χιονισμένα, τέλη Φλεβάρη. Το κρύο περονιάζει, η καρδιά φλέγεται. Ένα ποτάμι θύμησης ζωντανεύουν μες τα μάτια μου. Ακουμπάω την πλάτη μου, στον κορμό της γέρικης βαλανιδιάς να ξεποστάσω. Γίνομαι ένα με το δέντρο. Ένα σμάρι πουλιά πετάγονται μέσα απ' τ' άσπρα μαλλιά μου. Νοιώθω να διαλύομαι στον αναπαυτικό καναπέ μου της χαοτικής πόλης που πέρασα τη ζωή μου. Πίνω μια γουλιά κονιάκ απ' το φλασκί μου να συνέλθω. Το ποτάμι με τις άσπρες πέτρες, τα πλατάνια, τα βρούδια, ο εαυτός μου παιδί. Διαβάζω Θέμο Κορνάρο, τυλίγεται η βουή των νερών με τα όνειρα της νιότης. Εδώ έμαθα να κολυμπάω, στα μεγάλα καζάνια, στα βαθυπράσινα νερά. Ο πρώτος μου έρωτας η νεράιδα του Ασπροπόταμου, ο πρώτος μου φόβος η αστραπή. Απλώνεται στην απέναντι πλαγιά το πατρικό μου σπίτι, έρημο πια, κανείς δε ζει εκεί. Κι εγώ που ζω εδώ, πυρωμένος στο νόστιμον ήμαρ, δε ζω. Οι ρίζες μου ξεράθηκαν στην άσφαλο της διαδρομής μου. Είμαι απέναντι στη ζωή μου, δεν τη φτάνω, δεν την αγγίζω, ανοίγω διάπλατα τα χέρια μου στον ουρανό, δεν την αγκαλιάζω. Βλέπω τη διαδρομή του ήλιου, το φεγγάρι να λούζει τη μάνα, ο πατέρας να οργώνει το χωράφι και της γιαγιάς τα παραμύθια να ξορκίζουν το κακό. Άφησα στη μέση τότε τη δική μου πατρίδα, πάντα κάτι άλλο συμβαίνει, ίσως αν ολοκλήρωνα εκείνο το μυθιστόρημα να ήταν η λύτρωση της ζωής μου. Απόψε χάθηκα στο ανεκπλήρωτο, δεν ξεχνάς πίνοντας, θυμάσαι. Βγαίνω στο μικρό μπαλκόνι, απέναντι το άγαλμα της ελευθερίας, δίπλα μου ανελέητη, πολύμορφη, με βομβαρδίζει η αγέλαστη πολιτεία. Αύριο θα είμαι ο κύριος διευθυντής της τραπεζικής δικτατορίας του πλανήτη. Άδειο σώμα μες στο ατσαλάκωτο κουστούμι μου, θα φορέσω την κόκκινη γραβάτα και θα απορρίπτω, θα εγκρίνω τα συμφέροντα της τράπεζας. Ο θείος στην Αμερική πέθανε. Μια μηχανή του χρόνου, ένα σύμβολο της εποχής. Ο μόνος αληθινός φίλος στην Νέα Υόρκη, ο Παντελής στην παρακάτω γωνία, ψήνει κάστανα τον χειμώνα και καλαμπόκια το καλοκαίρι. Η καλημέρα του είναι η δύναμη της μέρας. Αύριο θα δηλώσω παραίτηση. Η ζωή μου είναι αλλού.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Κωστής Ταξιδεύων ζει στα Τρίκαλα. Καλλιεργεί τη γη με παραδοσιακό τρόπο κι ασχολείται με τη γραφή.

Νυκτολαμπές πλαιγκτόν

«Δεν έφταιξα, δεν φταίω. Το δηλώνω κατηγορηματικά. Όχι ως απολογία για ό,τι συνέβη, μα ως αναλογία σκέψεων, πράξεων και αποτελεσμάτων.

Ήταν μια εποχή που τα νύχια ήταν πιο μακριά απ' τα δάχτυλα. Όροι, όπως ισοπεδωτικός οπαδισμός, οχλικός ατομικισμός, εξοικείωση του υποδοχέα, μεταρσίωση της ευθύνης του υποκειμένου, κυκλοφορούσαν από στόμα σε στόμα και είχαν μετατρέψει τη ζωή μας σε πίστα με συγκρουόμενα αυτοκινητάκια. Κανείς δεν καταλάβαινε, αλλά όλοι ήταν γνώστες και ειδικοί. Έτσι, ξεκίνησε η εποχή των ενοχών. Όλοι υπήρξαν ένοχοι κάποια στιγμή. Ξέραμε ποιοι έφταιγαν, γιατί και για πόσο. Μετά, ήταν η σειρά των επόμενων, έπειτα, των υπόλοιπων. Προσωπικά, επέλεξα τις γκάφες και όχι τις ενοχές. Γι' αυτό σου λέω, δεν φταίω. Άμα είσαι κατ' εξακολούθηση γκαφατζής, ξεφεύγεις και απ' τον ψίθυρο των άλλων που γλιστράει γρήγορα σε ετυμηγορία και καταδίκη.

Πουτάνα τρίστηθη με φώναζαν. Για εκείνους, μέχρι εκεί έφταναν οι ενοχές μου. Για μένα, ήταν ξεκάθαρο. Την πόρτα φοβούνταν, αφού στα ισλανδικά πουτάνα είναι η οριζόντια μπάρα για τον μηχανισμό κλεισίματος της πόρτας. Τους είχε τελειώσει η φαντασία.

Στάσου, μισό λεπτό και θα τα μάθεις όλα. Την πρώτη φορά που έφυγε, τότε που ξαφνικά αποκολλήθηκε και εκτοξεύτηκε σαν βολίδα, της είπα θυμωμένα στον αγύριστο! *Θα το σκεφτώ, άκουσα την απάντησή της κάπου στο βάθος πίσω μου, ενώ δεν είχε προλάβει να χαθεί απ' το οπτικό πεδίο μπροστά μου.* Έτσι ήταν αυτή, πάντα της. Surround ύπαρξη, φύσει και θέσει. Πήγε και καρφώθηκε στον μοναχό μας, αν έχεις τον Θεό σου δηλαδή! Πράος και αγαπητός, καλημέριζε τον καθένα μας με το *Τις εί;* που ολοκληρωνόταν με την αναμενόμενη απάντηση *Πλην του Κυρίου, ουδείς.* Με τα χρόνια, είχαμε εκπαιδευτεί όλοι στην κοινότητα σ' αυτό το τελετουργικό χαιρετισμού, ώστε, αν δεν το ακολουθούσαμε για τον οποιονδήποτε λόγο, επέβαλλε ο καθένας μας στον εαυτό του τα επιτίμια που του αναλογούσαν. Ε, από τότε που εκείνη τον κατοίκησε, εκεί, στη μετωπιαία ραφή, ίδιο ξόμπλι και στολίδι, όποτε άνοιγε το στόμα του για το *Τις εί;*, επαναλάμβανε αδιάκοπα και σε διάφορους ρυθμούς το *Τίσις.* Και σαν να μην του έφτανε αυτό, εκείνη με τον ρυθμό του τζαμαρισμένου *Τίσις* εκτόξευε στους συνομιλητές του στο πρόσωπο και στο σώμα ένα καραμελωμένο γαλακτώδες υγρό που μύριζε θεσπέσια. Εμένα ν' ακούς! Ό,τι σου λέω! Ήταν αδύνατον να αντισταθεί κάποιος, αν προλάβαινε εκείνη να τον φιλέψει αυτό το νέκταρ. Ξεκινούσε και έγλειφε όλο του το σώμα μέχρι τελευταίας σταγόνας και σαν τελείωνε αποκαμωμένος και δεν είχε προλάβει κάποιος από τους διπλανούς να απογλειφτεί, τον ακινητοποιούσε με κάθε τρόπο για να πέσει πάνω του με τη γλώσσα του λυμένη, ίδια μαινάδα.

Έπειτα από όλα αυτά, επέστρεψε. Έτσι απλά. Κουβέντα δεν έβγαλε. Δικαιολογία καμία. Μετά, έφυγε και πάλι. Αυτή τη φορά για τον στρατηγό μας. Μια φιγούρα με πρωτογενή και αρχέγονη λεβεντιά. Περιφερόταν στην κοινότητα και ήξερες, να το πω καλύτερα, ένοιωθες ότι αυτή η ύπαρξη περνάει απ' την αναφορά στον θρύλο. Πληθωρικά ζωώδης, με ένσημα μυθικής αρρενωπότητας. *Ήταν ή επί τας* εξακόντιζε ακαριαία σε κάθε δεύτερο βήμα του. Κι αυτή, άσκιαχτη, φυτεύτηκε στον ουρανίσκο του, βολεύτηκε σαν δεύτερη σταφυλή και αιχμαλώτιζε τη γλώσσα του σε κάθε προσπάθεια εκφοράς του ν. Καταλαβαίνεις, τώρα, τι σήμαινε αυτό. Το βροντοφωνημένο και ατρόμητο πρόσταγμα του στρατηγού κατέληγε να ακούγεται μισό, μια που η γλώσσα κολλούσε σαν βδέλλα στον ουρανίσκο και ηχούσε το νινν μακρόσυρτα, στην αρχή με θυμό, αλλά σταδιακά με διογκούμενη απορία, με απόγνωση και τελικά με απόλυτη ικεσία. Σε τέτοιο βαθμό, που όποιος συναντούσε τον στρατηγό, για να απαλύνει το βάσανο της εκφοράς του *ή τα νιννν*, ύψωνε τη φωνή του και συμπλήρωνε *ήταν, ήταν, μια φορά κι έναν καιρό.*

ΕΛΕΝΑ ΑΚΑΝΘΙΑΣ

Ό,τι σου λέω! Μην βλέπεις που τώρα άλλοι με βλέπουν αλλοπαρμένο αερικό κι άλλοι χίμαιρα τρομακτική. Δεν φταίω, δεν έφταιξα. Την τρίτη φορά, την τελευταία, πήγε στην ωκεανολόγο. Ενεργή ακτιβίστρια, έγκριτη και ευπρόληπτη επιστήμων, μητέρα μιας κόρης, γλωσσολόγου. Ο σύζυγός της, πολιτικός μηχανικός, ενδεδυμένος την ασυλία του αθώου και αθωωμένου αρσενικού, με ένα επιχείρημα γεμάτο σαρκασμό και μοχθηρία, την είχε πείσει ότι οφείλει να φροντίζει τα πεθερικά της. *Μα, σε παρακαλώ, σπούδαζες τόσα χρόνια, για να μην μπορείς να ακολουθήσεις έναν απλό συλλογισμό και να καταλήξεις σε ένα συμπέρασμα; Είσαι γυναίκα, δοτική από το DNA. Ωκεανολόγος. Εγώ, πολιτικός μηχανικός. Εσύ ασχολείσαι με τη λάσπη και τα συναφή στο νερό. Εγώ με τη δομή και τη στατικότητα στη γη. Ποιος έχει μεγαλύτερη επαγγελματική συνάφεια με τα σκατά;* Κάθε βράδυ, επισκεπτόταν τα πεθερικά, για να συμμαζέψει, να ξεσκατίσει και να μαγειρέψει. Η άλλη, όταν έφυγε, πήγε και γκάστρωσε τη ρόγα του παράμεσου στο δεξί χέρι της ωκεανολόγου, έτσι που τέντωνε το δέρμα από το φούσκωμα και η αφή ήταν ευαίσθητη στο κάθε τι. Κάποια φορά που άλλαζε την πάνα του πεθερού, βούτηξε το δάχτυλο στα σκατά και ξαφνικά είδε μπροστά της ό,τι δεν έβλεπε τόσον καιρό: Τα περιτώματα να λαμπυρίζουν μ' ένα φως πρωτόγνωρο. *Μα, φυσικά! Το θέμα για την επόμενη έρευνα: Το νυκτολαμπές πλαγκτόν στις ανθρώπινες αποδεύσεις.* Θυμήθηκε την κόρη της που της είχε πει *Κόπρινα σημαίνει αραχνούφαντο, κοπρίνα είναι το μετάξι.* Η κόρη της, με δύο μεταπτυχιακά, ένα διδακτορικό και μία μεταδιδακτορική έρευνα στο ενεργητικό της, ταγμένη γλωσσολόγος, που ετοιμαζόταν να παντρευτεί τον μεγάλο έρωτα της ζωής της, έναν ταλαντούχο και επιφανή τραγουδοποιό-ηθοποιό, τον οποίο λάτρευε, όταν της έστειλε ένα βράδυ μήνυμα στο κινητό της *Κυμάσε; Ή ακόμα μελαιτάς και ψάχνεις; Να θυμάσε: Απάτοι μεγάλη οι αποδόσεις.*

Μετά τα συμβάντα, ο μοναχός, ο στρατηγός, η ωκεανολόγος και η κόρη της εξαφανίστηκαν. Θα το ξαναπώ. Δεν έφταιξα, δεν φταίω. Ένα κορμί δικό μου, τρία βυζιά δικά μου, και κάθε φορά που έφυγε κάποια από τις ρόγες μου σαν απόκλιση και φάλτσο για το ταξίδι της άλλη στη θέση της φύτρωνε. Τέτοια Λερναία Ύδρα χαράμι. Ούτε ένας ήρωας της προκοπής¹.

Ξημερώματα, η τρίστη με φωνή σαν ψυχική ερυνή είπε *Στη λίμνη, λίγο πιο έξω απ' την κοινότητα, είδα τέσσερις φηγούρες να επιστρέφουν. Άνοιξαν την πόρτα που έστεκε στο νερό και πέρασαν στη στεριά. Κύκλωσαν μία πλάκα και έγραψαν: Acta est fabula, plaudite! Έπειτα, επέστρεψαν στη λίμνη, άνοιξαν την πόρτα και εξαφανίστηκαν.* Επειδή ο κόσμος σκιάχτηκε απ' τα λεγόμενα της, οι αρχές αποφάσισαν να ψάξουν και να αποστραγγίσουν τη λίμνη με την ελπίδα να βρουν κάτι απ' όλα τούτα. Δεν βρέθηκε ούτε πόρτα ούτε πτώμα. Μόνο μια μάζα πλαγκτόν να φωσφορίζει. Η τρίστη είπε *Μην ανησυχείτε, πάνε να συναντήσουν το μυστήριο του ανθρώπου και τον φωσφορισμό του. Θα επιστρέψουν.*

Ελένα Ακανθιάς
Πρώτη δημοσίευση στο περιοδικό «Απίκο»
Νοέμβριος, 2020

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Έλενα Ακανθιάς γεννήθηκε στην Αμμόχωστο της Κύπρου και μεγάλωσε στην Κρήτη. Σπούδασε Νομική και Μουσική και έχει μεταπτυχιακές σπουδές στη Βιοηθική-Φιλοσοφία και στα Παιδαγωγικά. Από τις εκδόσεις Γαβριηλίδη κυκλοφορεί *Το Δόντι του Καρχαρία* (2016) και από τις εκδόσεις Σμίλη το *Golith* (2020). Με *Το Δόντι του Καρχαρία* ήταν υποψήφια για το Βραβείο Πρωτοεμφανιζόμενου στην Πεζογραφία του περιοδικού *Ο Αναγνώστης*. Η νουβέλα παρουσιάστηκε δραματοποιημένη στο θέατρο. Κείμενά της δημοσιεύονται σε έντυπα και ηλεκτρονικά λογοτεχνικά περιοδικά και έχουν γίνει ταινίες μικρού μήκους. Εικαστικά σχέδιά της και παρεμβάσεις καθώς και ταινίες μικρού μήκους-ψηφιακές αφηγήσεις έχουν παρουσιαστεί στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ζει στο Βερολίνο.

¹Το έργο τελείωσε, χειροκροτήστε! Τη φράση είπε ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αύγουστος, λίγο πριν ξεψυχήσει.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΑΚΑΛΗΣ

ΝΟΣΤΟΣ

Άλλοι πήγαν στο Βέλγιο
στ' ανθρακωρυχεία
κι άλλοι στη Γερμανία
στις φάμπρικες
μ' ένα όνειρο
πως θα γυρίσουν μια μέρα
στην πατρίδα
στα χωριά τους
να χτίσουν ένα σπίτι
ν' αγοράσουν χωράφια
ή να κάνουν μια δουλειά
άλλοι το κατάφεραν
άλλοι όχι
τους βρήκε ο Χάρος
ή έμειναν τα παιδιά τους εκεί
τι να 'ρθουν να κάνουν
πίσω στο χωριό
πολλοί έρχονται πίσω
από την Αυστραλία
την Αμερική
για να πεθάνουν στον τόπο τους
είναι λοιπόν τόσο δυνατή
η έλξη της πατρίδας
που κάνει τον νόστο
όραμα, στόχο ζωής
ένας απαρνήθηκε την αθανασία
για χάρη της επιστροφής.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

τα μπαλόνια γιατί δεν γυρνούν;

*Πώς λοιπόν ο Αναξιμένης θα έχει διάθεση να παρατηρεί τον ουρανό κάτω από τον φόβο της καταστροφής ή της υποδούλωσης;
(Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλοσόφων, Βιβλίο II)*

Ο ουρανός δεν έφτανε για προσευχές και θεωρίες
πού όρεξη για μουσική, χρόνος για εφημερίδα
σιώπησαν κι από ελεύθερες κουβέντες οι πλατείες
δίχως φιλί στα χείλη μας φρούτο στυφό η ελπίδα

με πλάκωναν τα ερείπια και μ' έπνιγε η σκόνη
έσταζαν δηλητήριο στη φλέβα μου βαθιά
και η ζωή ανάποδη θηλιά σε μιαν αγχόνη
έσβηνε – την ξανάγραφαν με μονοκοντυλιά

βρήκα λοιπόν μια ξάστερη γωνιά στη λησμοσύνη
κι έχοντας κόψει τα σκοινιά που με κρατούσαν όμηρο
έβγαλε το μπαλόνι μου φτερά στην απεραντοσύνη
καταραμένος να πονώ, όσες φορές κι αν προσπαθώ

γυρνώντας σ' ένα όνειρο.

ΝΙΚΟΣ ΜΕΝΤΖΙΝΗΣ

Επιστροφή

Περπάτησε στα ίδια μονοπάτια των παιδικών του χρόνων. Μέσα του Απρίλη, η άνοιξη βασίλισσα θριαμβολογούσε. Λίγα από τα άψυχα πράγματα είχαν αλλάξει ή αυτός δεν έβλεπε τις αλλαγές; Αναρωτήθηκε πολλές φορές. Οι ίδιες μυρωδιές τον προϋπάντησαν. Ήταν εκεί διάσπαρτες στον αέρα. Πρώτα από όλα η μυρωδιά του σκίνου, δριμιά και πικάντικη. Όπως τότε που χωμένος στα κλωνάρια του περίμενε αναγοκοκκινισμένος να τον βρουν τα άλλα παιδιά. Ο μικρότερος αυτός, είχε βρει την κρυψώνα εκεί στην απόμερη πλαγιά, μα κανείς δεν ήρθε να τον αναζητήσει και νύχτωσε και η καρδιά του χτυπούσε σαν ταμπούρλο, μα δεν έβγαζε κιχ για ώρες πολλές.

Έστυψε στο χέρι του ένα φύλλο από τη λεμονιά της αυλής του και άκουσε όπως τότε τις ίδιες παιδικές φωνές που τον μαύλιζαν να τρέξει στο παιχνίδι. Τα τρία κυπαρίσσια ορθώνονταν απέναντι από την είσοδο. Χάραξε και πάλι όπως τότε στον θάνατο το όνομά του. Ήταν εκεί δίπλα στον δρόμο, το ίδιο φυτό με τα ίδια μυτερά σαν ξίφος αγκάθια του. Τα φύλλα παχιά, πρασινωπά και πριονωτά, σπάθιζαν τον ουρανό, διαλαλώντας την αθανασία τους. Παλιές χαρακιές τα συντρόφευαν, μα με το πέρασμα του χρόνου είχαν χάσει το σχήμα τους και δεν έβγαζε νόημα. «Θα είμαι εδώ ακόμα κι όταν εσύ θα λείπεις», του ψιθύρισε. Τότε αυτός δεν δίστασε, έπιασε το θανατερό φύλλο το λύγισε και χρησιμοποιώντας σαν γραφίδα το ίδιο το αγκάθι χάραξε το όνομά του βαθιά στη σάρκα. Αμόλησε την πρωτότυπη πέννα του κι αυτή ακολουθώντας ένα τόξο ισορρόπησε, όπως πάντα κοιτώντας τον ουρανό. Δίστασε να απομακρυνθεί και ξαναγύρισε για λίγο άβουλος. Επανέλαβε τις ίδιες κινήσεις και δίπλα στο δικό του όνομα σκάλισε και το όνομα του γιου του, Αριστοτέλης 2006.

Η επιστροφή στα πατρώα εδάφη, τούτη τη Μεγάλη εβδομάδα, επίπονη σαν να ταξίδευε στα πέρατα του κόσμου. Πολλά χρόνια είχε να το κάνει

ΝΙΚΟΣ ΜΕΝΤΖΙΝΗΣ

τούτο το ταξίδι. Γεγονότα σοβαρά και λιγότερο σοβαρά, μα πάνω από όλα η δυσκολία της συγγνώμης και του διαλόγου με τον εαυτό του και τους άλλους του το είχαν στερήσει. Κι απόμενε εκεί παράλυτος. Χωρίς ρίζες. Στον αέρα. Κι όμως ήταν τώρα εκεί, ή μάλλον εδώ. Γιατί τα χώματα τούτα, οι άνθρωποι, οι μυρωδιές, οι ήχοι οι μοναδικοί, είναι εδώ, όπου κι αν κατοικεί. Μια αίσθηση θλίψης τον συνεπήρε βλέποντας τους ανθρώπους που γνώριζε. Γερασμένους και σκυμμένους. Ταίριαζαν με την αίσθηση της Μεγάλης βδομάδας. Μα υπήρχε και η ελπίδα και η προσμονή της Ανάστασης. Και περίμενε. Χρησιμοποίησε την ξενάγηση του γιου του σαν πρόσχημα για να ψάξει όλες τις γωνιές και όλα τα μέρη που είχε αφήσει τα χνάρια του. Από τις γωνιές του σπιτιού ως έξω τα χωράφια και τα δέντρα. Πάντα ήταν δεμένος με τούτα τα άψυχα κι ήθελε αν μπορούσε να τα μεταδώσει στην άλλη γενιά.

Η Μεγάλη εβδομάδα στο χωριό του, ακολουθούσε ακόμα όλα τα τυπικά που θυμόταν πολύ έντονα. Τη νηστεία, τις βραδινές ακολουθίες, το στόλισμα και την περιφορά του Επιταφίου, την παρασκευή των κατάλληλων για κάθε ημέρα τροφίμων: Από τα νηστίσιμα, τα κουλούρια, το βάψιμο των αυγών ως την προετοιμασία του αρνιού και τη μαγειρίτσα.

Προσπάθησε να χωθεί σε όλα τούτα ακολουθώντας το τυπικό. Πολλές φορές τα κατάφερνε και με όχημα τούτες τις συνήθειες που είχε για πολλά χρόνια ξεχασμένες, επέστρεφε στα παιδικά του χρόνια και ζούσε πρόσωπα και καταστάσεις. Μα άλλες φορές του φαινόταν σαν μια μάταιη και απέλπιδα προσπάθεια που δεν έβγαζε πουθενά. Ο κυνικός εαυτός του με χρόνια πείρα, στην αντιλογία και το σαρκασμό, του έβγαζε την γλώσσα και τον κορόιδευε: «Πάσχα πατροπαράδοτο!! Αυτό είναι. Γέρασες και προσπαθείς να πιαστείς από τα παλιά για να σωθείς. Έχασες επεισόδια και βάζεις το μηχάνημα του χρόνου στο γρήγορο για να προλάβεις πριν χαθούν από γύρω σου αυτά που σου θυμίζουν το χτες και την ασφάλειά του. Ψάχνεις και πάλι τον ομφάλιο λώρο για να τραφείς. Τζάμπα τροφή, αυτό ψάχνεις». Το ξεπερνούσε σχετικά γρήγορα. Ήταν τόσα που είχε να κάνει σε τόσο λίγο διάστημα, που δεν πολυσκεφτόταν. Επιτέλους ζούσε. Κι ανάπνεε πιο λεύτερα. Σαν να του έδινε οξυγόνο η επαφή του με το χτες και ό,τι αυτό συμβόλιζε και κουβαλούσε μαζί του.

Μεγάλη Παρασκευή και προσπάθησε να ξυπνήσει το γιο του. Εις μάτην. «Σε λίγο», η μονότονη απάντησή του, «σε λίγο». Δεν άντεξε και έκανε βουτιά στο κρεβάτι γελώντας. Πάλεψαν για λίγο, μα τα κατάφερε και τον ξύπνησε.

Μαχμουρλής σηκώθηκε και ασχολήθηκε όπως το συνήθιζε με τα μαλλιά και το ζελέ του. Σε λίγο ανηφόριζαν το δρόμο που οδηγούσε στην εκκλησία που έλαμπε στο φως του ήλιου. Πιτσιρίκια διαφόρων ηλικιών συνωστίζονταν να πάρουν τα κάνιστρα για να μαζέψουν λουλούδια. Δεν έπεισε με τίποτα το γιο του να συμμετέχει και το μόνο ενδιαφέρον που έδειξε ήταν, όταν ήρθαν κάποια κοριτσόπουλα της ηλικίας του. Στριφογύριζε στο προαύλιο, ενώ ο ίδιος βοήθησε στην μεταφορά του αστόλιστου επιταφίου από την αποθήκη στο κέντρο του ναού. Με το πέρασμα του χρόνου τα κάνιστρα επέστρεφαν γεμάτα λουλούδια πολύχρωμα και άρχισε ο στολισμός του Επιταφίου. Ήρθαν και κάποιες παλιές συμμαθήτρίες του, με τα παιδιά τους, και την πατίνα του χρόνου πάνω τους.

Ο χρόνος έκανε τα γνωστά κόλπα του μπρος πίσω, κάνοντας τα πρόσωπα και τα γεγονότα να συγχέονται και να προκαλούν μια γλυκιά ζάλη. Σκυμμένος στα πόδια του Επιταφίου, τοποθετούσε τα κλωνάρια από μυρτιά και τα στερέωνε με τον κερωμένο σπάγκο. Εκείνη τη χρονιά θα σήκωνε τον Επιτάφιο. Είχε σχεδόν ανδρωθεί και είχε έρθει η σειρά του. Η Μαρία στο απέναντι πόδι έκανε την ίδια δουλειά και συχνά πυκνά γύριζε το κεφάλι της και τον κοίταζε.

“Και η πλουσία ξανθή κόμη της εφάινετο σχεδόν όλη, μέχρι της οσφύος κατερχόμενη εις δύο παχείας πλεξίδας, ως σταλακτίτας χρυσούς, και ο λαιμός της ήτο ορατός όλος κάτω του βρόχθου εις τον λάκκον της σφαγής και μέχρι της ρίζης των ωμοπλατών[1]”.

Το παιχνίδι τούτο κράταγε ώρα. Το παιχνίδι με τη Μαρία κράταγε σχεδόν δυο χρόνια. Όσα και η διαφορά της ηλικίας τους. Ήταν μεγαλύτερη!!! Όνειρο και επιήλτης η κατάκτησή της. Έπαιζε μαζί του και του στριφογύριζε το μαχαίρι στην καρδιά. Συνέχισε μεθοδικά τη δουλειά και δεν την άφηνε από τα μάτια του, που σήμερα, μέρα μύησης, είχαν αποκτήσει μια τεράστια δύναμη που έβγαине από μέσα του. Την πλησίασε και άρχισε να δένει τα κλαδιά που αυτή τοποθετούσε. Τα χέρια τους αγγίζονταν και πέταγαν σπίθες. Η μυρωδιά του λιβανιού ή το άρωμα που έβγαине από το κορμί της τον ζάλιζε. Αυτή γονατιστή κρατούσε τα κλαδιά ακόμα και όταν είχαν δεθεί. Κρατούσε το χέρι του και γυρίζοντας προς το μέρος του είπε: «Το βράδυ θα σε συντροφεύω, θα είμαι πίσω από τον επιτάφιο στην περιφορά του».

Ένα άπονο χέρι, τον σκούνησε και τον έφερε στο παρόν. Ο γιος του, έφευγε για την πλατεία του χωριού, μαζί με αγόρια και κορίτσια της ηλικίας του. Συνέχιζε αυτός τώρα. Δημιουργούσε τα δικά του μονοπάτια.

¹ Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη: «Ειδύλλιον της Πρωτομαγιάς»

ΙΩΑΝΝΑ ΕΥΘΥΜΙΑΔΟΥ

σχεδόν έρωτας

εκεί που το ορατό αποσύρεται
το πλήρες εξορίζει το κενό
και το πολύ την απουσία σκοτώνει

εκεί που το αμοίραστο μοιράζεται
το ποίημα ανοίγει εκεί
την πόρτα στην αλήθεια

πόσο μέσα στο ποίημα ν' αντέξεις
τόσα σου μυστικά να κολυμπήσεις

στον ιλίγγου το συναίσθημα
να αφεθείς ενόσω
κάποιοι το είπαν φαντασία
κάποιοι άλλοι νόστο
κι εγώ λοιπόν ας τ' ονομάσω

σχεδόν έρωτα

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ιωάννα Ευθυμιάδου γεννήθηκε στη Δυτική Μακεδονία. Σπούδασε ελληνική φιλολογία και θέατρο. Το 2020 κυκλοφόρησε η ποιητική της συλλογή *Ωσπου να χορτάσει χύμα η βροχή*, από τις εκδόσεις Ρώμη.

ΑΤΣΟΓΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Νέομαι

Και να που φτάσαμε στο τέλος
γυμνοί, καθάριοι χωρίς αποσκευές
μονάχα μνήμες ορφανές
να σκίζει την ψυχή της λησμονιάς το βέλος.

Ήταν η ανάγκη, ήταν η νοσταλγία;
Ποιος άραγε θα μας πει, ποιος θα μας λυπηθεί;
Ποιος ξέρει αν δεν βρεθεί
στην άκρη της καταστροφής να ψάχνει για την Επαγγελία.

Σε κάθε θνητό έχει δοθεί
αυτή η υπόσχεσης ζωής
στο πρώτο κλάμα, στο πρώτο χάδι αφής
να ελπίζει, να πιστεύει, να επιστρέφει, να ποθεί.

Τυλίγομαι σαν ρούχο στο σώμα κάθε Οδυσσέα
από το μελίρρυτο λόγο μην σκλαβωθώ
μην πάψω της επιστροφής το δρόμο να αναζητώ
μα τρέμω, γιατί ξέρω πως θα 'χω, το τέλος του Θησέα.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Κατερίνα Ατσόγλου, γεννήθηκε στην Κόρινθο. Σπούδασε Λογιστική στο Παν/μιο Εφαρμοσμένων Επιστημών Δυτ. Μακεδονίας και από το 2018 σπουδάζει στο Μεταπτυχιακό τμήμα Δημιουργικής Γραφής του Ε. Α. Π. και παρακολουθεί σεμινάρια γραφής. Ποιήματα και κείμενά της δημοσιεύονται σε ηλεκτρονικά περιοδικά και blogs (Ποιητικός Πυρήνας, Biblioteque, Enfo.gr, τοβιβλίο.net κ.ά.), έχουν συμπεριληφθεί στη 2η και 3η Ομαδική Ποιητική Συλλογή των εκδόσεων Διάνυσμα, σε λογοτεχνικά περιοδικά (Δίοδος, Λογοτεχνικό Δελτίο κ.α) και στα καλλιτεχνικά Ημερολόγια του δικτυακού τόπου τοβιβλίο.net. Το Σεπτέμβριο του 2019 συμμετείχε στη συλλογική ανθολογία, *κι αν τα κτήρια μιλούσαν*, από τις εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, με πεζό κείμενο. Τον Μάιο 2019 βραβεύτηκε διήγημά της στον πρώτο (1ο) πανελλήνιο διαγωνισμό διηγήματος «ΚΟΡΑΛΛΙ». Τον Ιανουάριο του 2020 κυκλοφόρησε η πρώτη της ποιητική συλλογή *Συμβολισμοί*, από τις εκδόσεις ΒΑΚΧΙΚΟΝ.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ

Νήσοι των Μακάρων

Η νήσος Αμμουλιανή, γη πατρώα, κείται πάμμικρη, ίδιο κοχλίδι, μες στην παλάμη του Σιγγιτικού. Καλογερονήσι ως το '25, δέχτηκε κι ανάστησε τους δικούς μας απ' τον μεγάλο ξεριζωμό.

Στα χρόνια μου το συνήθειο είχε κοπεί. Δεν είχαν άλλωστε μείνει και πολλοί. Παλιότερα, σα γερνούσαν, «στενοχωρίας ένεκεν» τους περνούσαν αντίκρυ, στα φερώνυμα Γαϊδουρονήσια. Εκτός υπηρεσίας εκεί, εγκαταβίωναν μονάζοντες, όπως οι εξωκόσμιοι Αγιονορείτες πλησίοι τους.

Ήταν η φωνή τους σα χαλασμένου πνευστού φύσημα, καθώς περνούσε απότομα και στριγκά απ' τις χαράδρες στα ψηλώματα – και αντιστρόφως – του τονικού εύρους, βαθιά κατά βάση με οξείες περιπαθείς απολήξεις υψιφώνου. Τούτες οι ακροβασίες, του θέρους παλίντονος μετρονόμος, έδιναν το τέμπο της μεσημεριανής κατάκλισης, όταν αποκαρωμένοι απ' τις βουτιές αποζητούσαμε λαίμαργα τη θηλή του Μορφέα. Νωρίτερα, στο κολύμπι, ένας τους πέρα δώθε βάδιζε στο ακρογιάλι, κουβαλώντας δροσάτες λεμονάδες στις ράχες του· λάφυρο εκείνες απαραίτητο του Σαββατοκύριακου εκ των εκόντων ακόντων ηττηθέντων πατέρων ημών.

Έμπνηχα κτήματα, πώς θα 'λεγε κι ο Σταγειρίτης, του άχθους αγόγγυστοι διάκονοι, το βλέμμα τους χαράχθηκε στη μνήμη μου άμοιαστο, αμνοί του Ευαγγελίου. Μονάζοντας στις φερώνυμες νήσους, ένα βήμα πριν τας αιωνίους μονάς, θα έβαζαν άραγε ποτέ με το νου τους πως η τραχιά τους εξορία έμελλε να γίνει πολύβουος των λουομένων προορισμός;

Ανίδεοι αυτοί, εξερευνώντας την ενδοχώρα των νησιών, αλαλάζουν συχνάκις μπρος στα αναπάντεχα της ελληνικής άγριας δύσης ενσταντανέ· τρομάρα και ηδονή πλάι στα γυμνωμένα κόκαλα, με το δάχτυλο στη σκανδάλη του φακού, εκτελώντας κατ' εξακολούθηση τα ζωντανά μετά θάνατον.

Όμως εγώ, κάθε που ταξιδεύω με το πλοίο της γραμμής τούς αφουγκράζομαι. Είναι οι ιδιόμελες φωνές τους, σειρήνες των παιδικών μου χρόνων, καθώς δεμένος στο κατάρτι τις ακούω βασανιστικά να με καλούν στις χαμένες της αθωότητας νήσους.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΖΑΧΑΡΑΤΟΥ

ΣΤΟΥΣ «ΜΠΛΕ ΚΕΔΡΟΥΣ»

Ο ουρανός χλωμός πάλι, μπαρούτι, μαυρισμένος, τι τον κοιτάζεις μου λες; Κάθε μέρα η ίδια στιχομυθία, εκεί στον 9^ο όροφο της residence «οι μπλε κέδρου». Με το ξύπνημα έτρεχε στη μεγάλη τζαμαρία του καθιστικού, αυτήν χωρίς παντζούρια, σήκωνε το βλέμμα της ψηλά, εκεί που οι επιθυμίες αποκτούν σώμα και τα όνειρα γίνονται επιταγές. Μα να μην νοιάζεται καθόλου πώς νοιώθω; Τι και τι. Και η μνήμη; Πώς την παλεύεις αυτή; Πώς της τροχίζεις τους κυνόδοντες; Θα ήταν στα οκτώ της χρόνια, νωρίς το απόγευμα, στο σπίτι της θείας Άννας στο Μαρούσι: ο σκελετός της κούνιας σιδερένιος, στιβαρός, βαμμένος πράσινος, με λίγες σκόρπιες σκουριές, εκείνη πιασμένη γερά στα χοντρά σχοινιά της ξύλινης κούνιας, με αέρινο φόρεμα, από αυτά που η μανούλα της έραβε με τα χεράκια της πάνω στο πλυσταριό, στη Singer, εκείνη να πηγαίνει πάνω-κάτω, πάνω-κάτω, τσαλακώνοντας σε κάθε κατέβασμα τις αγριάδες του χωραφιού. Ο ήλιος να της χαμογελάει πλατιά, τόσο που δεν καταλάβαινε γιατί! Χαζούλης είναι, σκέφτονταν, τι να θέλει να μου πει; Και δώσ' του να ξαναπαίρνει φόρα σαν να ήθελε να ακουμπήσει τον φίλο της, αυτόν που δεν κάνει χάρες και σου χαλάει το δέρμα, να δες πόσες φακίδες έβγαλες πάλι σήμερα, της έλεγε η θεία της. Κι άλλες πολλές τέτοιες στιγμές της έρχονταν στο νου, εκεί μπροστά στη τζαμαρία του 9^{ου}, τότε που ακόμα η επιστροφή στην πατρίδα είχε ανοικτή ημερομηνία και η νοσταλγία του άλλου, του γενέθλιου τόπου γαντζώνονταν πεισματικά ψηλά, στον αιθέρα, στο κάτω-κάτω ο ίδιος ουρανός, ο ίδιος ήλιος μάς σκεπάζει όλους, σκέφτονταν και γαλήνευε...

ΑΡΕΤΗ ΒΟΥΠΑΚΗ

ΒΗΜΑΤΑ

Άνοιξε τα μάτια απότομα θέλοντας να διώξει μιαν άσχημη αίσθηση που της είχε αφήσει το τελευταίο της όνειρο. Ήταν σίγουρη πως κάθε βράδυ έβλεπε πολλά, κι ας μην τα θυμόταν όλα... Το πρωί πια, όλα αυτά δεν είχαν αφήσει παρά αμυδρά ίχνη στον εγκεφαλικό της φλοιό που όμως ακόμα και σε αυτή την βαθιά αμφισβητήσιμη μορφή ήταν ικανά να ενεργοποιηθούν στη διάρκεια της μέρας όταν μια κουβέντα ή ένα ερέθισμα πυροδοτούσε μια ξαφνική έκρηξη που της έφερνε στο νου μια στιγμιαία σκηνή της βραδινής της ιστορίας... Ο Λουί παλιά τη δούλευε και της έλεγε πως έβλεπε όνειρα σε συνέχειες και πως θα είχε κάνει εξαιρετική καριέρα στην τηλεόραση... Ο Λουί... παλιά... πριν γίνει κι ο ίδιος κάτι σαν όνειρο ή ακόμα καλύτερα... κάτι από όνειρο.

Έμεινε έτσι ακίνητη, τυλιγμένη στα λευκά της στρωσίδια. Το λευκό ήταν το χρώμα του αιώνιου καλοκαιριού της. Δίχως εποχικές διακρίσεις, και έπειτα από τον ξαφνικό θάνατο της μητέρας, είχε αποφασίσει να κουβαλήσει από το πατρικό της όλα τα λευκά στρωσίδια της προίκας. Της δικιάς της και της μάνας της. Κοφτά, δαντέλες, μαξιλαροθήκες κεντητές, φάκελα για στόλισμα, όλα περνούσαν από το κρεβάτι της. Ήθελε στο υπνοδωμάτιο της να νιώθει πάντα το καλοκαίρι με όλες της τις αισθήσεις και τα όνειρά της να είναι λουσμένα στη φωτεινή αύρα του λευκού.

Έτσι ακίνητη, τυλιγμένη στα λευκά, σχεδόν σαβανωμένη, καταμεσής του κρεβατιού σκέφτηκε τη διάσταση του χώρου στο άπειρο. Αναρωτήθηκε για το εκτόπισμα των αναμνήσεών της που τα τελευταία χρόνια γίνονταν όλο και πιο βαριές και ανέδιδαν άλλοτε μια μυρωδιά κλεισούρας κι άλλοτε μια εσάνς βιολέτας και γιασεμιού.

Με διάφορες άσχετες αφορμές, όπως και με τα όνειρα, έφτιαχνε μικρά παζλ που για χρόνια νόμιζε πως ήταν λειψά και πως τους έλειπαν κομμάτια. Κι όμως σιγά-σιγά, ένα-ένα τα ξανάβρισκε. Εικόνες του γενέθλιου τόπου, μνήμες και αναλαμπές του παρελθόντος, όλα ανάκατα. Και, άλλοτε έκπληκτη άλλοτε αδιάφορη, διαπίστωνε πως τα κομμάτια δεν ήταν χαμένα, απλά δεν ήθελε ή δεν μπορούσε να θυμηθεί πού τα είχε φυλάξει. Και τότε τότε, μια νέα μαντλέν την ταξίδευε πίσω στις δικές της αναζητήσεις των χαμένων της χρόνων και κόσμων.

Αυτή η σημερινή παράξενη αίσθηση του πρωινού ονείρου την πήγε πάλι πίσω στην πρώτη της φυγή. Και μια γλυκόπικρη γεύση πλημμύρισε το στόμα της. Κάτι από το γλυκό νεράντζι της θείας Νικούλας που η πρώτη δαγκωματιά χανόταν στη γλύκα του σιροπιού κι η τελευταία κρατούσε την πικράδα της φλούδας. Και ξάφνου πλημμύρισε το

χειμωνιάτικο πρωινό με τη ζέστη του ήλιου και το άρωμα του λεμονανθού. Θυμόταν πως είχε φύγει χωρίς να το σκεφτεί και πολύ. Έκλεισε τα μάτια κι άκουσε τον θόρυβο από τα ροδάκια που αντηχούσαν στο καλντερίμι, είδε στο μισοσκόταδο τη φιγούρα της να βαδίζει και να τραβά πόδια και βαλίτσα, βαλίτσα και πόδια, ένοιωσε στην παλάμη την ιδρωμένη λαβή. Πού και πού σκουντουφλούσε, ανασήκωνε το χερούλι και τραβούσε πάλι με δύναμη. Θυμόταν ακόμα τα βήματα αυτά που λες και κολλούσαν πάνω στις πατημασιές χρόνων... Είχε οργώσει αυτόν τον κατηφορικό δρόμο και την παρακείμενη πλατεία από παιδί. Οι πρώτες αναμνήσεις είχαν πολύ πρωινό φως... Δίπλα στο γρήγορο και βιαστικό βήμα της μητέρας που την τραβούσε από το χέρι, καθώς χάζεψε με το κεφάλι ψηλά τις κυρίες με τα χοντρά ψηλοτάκουνα πέδιλα και τα μίνι φουστάνια με τα λουλουδιαστά ντεσέν, τον κουλουρτζή με τη λευκή ποδιά και τη δυνατή φωνή που έσερνε με δυσκολία το ξέχειλο με αχνιστά σισαμωτά κουλούρια καρότσι του. Αργότερα, όταν πια δε χρειαζόταν να σηκώνει το κεφάλι, σουλατσάριζε στον ίδιο δρόμο, χειμερινά απογεύματα, μόνη ή παρέα με καμιά φίλη μετά το φροντιστήριο. Βήματα που τσαλαβουτούσαν στις νερολακκούβες, διστακτικά, μετέωρα, αναποφάσιστα, πρόφαση για συζήτηση και ανάλυση δίχως να μετρούν το χρόνο. Αργότερα, ήρθε η σειρά της νύχτας!... Ήταν η εποχή των βραδινών περιπάτων δίπλα στα ασταθή και επιπόλαια βήματα φίλων, παρέα με αλκοόλ, ξενύχτι και ρομάντζο.... βήματα που σταματούσαν και ξεκινούσαν, κοντοστέκονταν για να ψιθυρίσουν ή να γελάσουν, να αδράξουν ένα απρόσμενο φιλί, να απομακρυνθούν ή να κολλήσουν. Και στο τέλος, όλα αυτά τα βήματα, πάντα οδηγούσαν στον ίδιο προορισμό.. στο παλιό λιμάνι που σηματοδοτούσε και το τέλος κάθε διαδρομής ή την αρχή μιας καινούργιας.... Από το λιμάνι αυτό είχε κι η ίδια αναχωρήσει εκείνο το σούρουπο και το λιμάνι ήταν η τελευταία αποχαιρετιστήρια εικόνα της γενέθλιας γης. Από τότε βέβαια είχε επιστρέψει και πλέον επέστρεφε συχνά. Αλλά είχε πια χάσει κάτι. Κι ένοιωθε σαν κάποιος να της έχει αφαιρέσει, δυστυχώς οικειοθελώς, κι αυτό την πλήγωνε περισσότερο, ένα κομμάτι του φωτεινού της εαυτού. Κι αυτό τώρα πια το ήθελε πίσω.

Είχε κι η πόλη που ζούσε ένα κατηφορικό πολυσύχναστο δρόμο που έφτανε στο παλιό λιμάνι! Συχνά εκεί που περπατούσε έπεφτε στην αντίληψή της μια ασήμαντη λεπτομέρεια... ένα ξερό φύλλο αριστοτεχνικά πεσμένο πάνω σ' ένα άδειο μαύρο μεταλλικό παγκάκι, ένα κοτσούφι που φτερούγιζε βιαστικά, μια γάτα που ακροπατούσε στα περβάζια των παρτεριών με τεντωμένη την ουρά και κυρτωμένη την πλάτη και τότε εικόνες και συναισθήματα την κατέκλυζαν από τη δική της στράτα και αυτόματα μια ζεστή αύρα ένοιωθε ν' αγκαλιάζει το κορμί της.

Με τις σκέψεις αυτές σηκώθηκε και ντύθηκε βιαστικά. Ήθελε να πάρει τον δρόμο του λιμανιού. Να διασχίσει το μεγάλο βουλεβάρτο και να καθίσει ν' αγναντέψει τη δική της θάλασσα. Τη Μεσόγειο.

Πήρε το γνώριμο δρόμο που οδηγούσε στο vieux port. Πλακόστρωτο καλντερίμι με πλάκες μικρές και λειασμένες από τα βήματα και τον χρόνο. Ήταν παγερός ετούτος ο Δεκέμβρης και παρά το γειτόνεμα με τη θάλασσα, ο χειμώνας ήταν

ΑΡΕΤΗ ΒΟΥΡΑΚΗ

βαρύς. Οι αρμοί είχαν γεμίσει νερό και αυλάκια αυλάκια κυλούσαν μικρά ποταμάκια εδώ κι εκεί. Στη μέση του δρόμου μια καντίνα με μισοκατεβασμένα τα στόρια πουλούσε ζεστά καραμελωμένα αμύγδαλα. Η ευωδιά πλημμύρισε την ψυχή της και με απαλά νωχελικά αισθητηριακά σκουνητήγματα...μεταφέρθηκε νοερά πάλι εκεί που τα Χριστούγεννα μύριζαν κουραμπιέδες. Καλοσχηματισμένους, συμμετρικούς, πλούσιους κι αφράτους με χοντροαλεσμένο αμύγδαλο που το ένιωθες να κολλά στο δόντι....Χιονισμένοι και μοσχολοβιστοί...Υπνωτισμένη από το άρωμα, κατευθύνθηκε στο ανοιχτό παράθυρο και πλησιάζοντας, την ώρα που τέντωνε το χέρι για να ανταλλάξει το 2ευρω με ένα σακουλάκι αμύγδαλα, μια απότομη ζάλη και τα πάντα βυθίστηκαν στο σκοτάδι. Χωρίς να καταλάβει πώς και τι, βρέθηκε φαρδιά πλατιά στο δρόμο με τα χέρια ανοιχτά σαν σε προσευχή στη μάνα γη, την ομπρέλα αντιδιαμετρικά πεταμένη από την ακριβή δερμάτινη τσάντα, με το μάγουλο κολλημένο πάνω στις πλάκες και το 2ευρω πεσμένο δίπλα στη μύτη της. Περαστικοί σταμάτησαν και προσπάθησαν να βοηθήσουν. Άρχισαν να της μιλούν, να τη ρωτούν χωρίς εκείνη να αποκρίνεται. Με τα μάτια κλειστά είχε ξεκινήσει για το σουλάτσο στη δική της στράτα.

Βρέθηκε πάλι εκεί. Ξανάνιωσε τα βαριά πατήματα με τα οποία την είχαν ποτίσει διαβάτες και περαστικοί. Βήματά τόσων χρόνων που είχαν περάσει από πάνω και είχαν εισχωρήσει μέσα από τις πλάκες της, είχαν τρυπήσει την παλιά ασφάλτο που άλλοτε κάλυπτε την πολυσύχναστη και αμαξοκρατούμενη κεντρική Λεωφόρο, κι είχαν ξετρυπώσει τα ίχνη από τα βήματα μιας χανούμισσας που σεργιάνιζε με τα κεντητά της πασουμάκια τον ίδιο λιθόστρωτο δρόμο, την Οδό Πλάνης του Μεγάλου Κάστρου λίγο πριν χαθεί πίσω από τα καφασωτά και τους ψηλούς τοίχους της εσωτερικής της αυλής, ή ακόμα και το αποτύπωμα από τα μικρά και γρήγορα βήματα κάποιας βενετσιάνας κυράς που ισορροπούσε πάνω στα ψηλά της calcagnetti υποβασταζόμενη από τις υπηρέτριες της στη Ρούγα Μαϊστρα της Κάντια στον δρόμο για την εκκλησία έχοντας περασμένο το ροζάριο στα ακροδάκτυλά της. Στο βάθος αχνοφαινόταν ο Κούλες κι εκείνη νόμιζε πως έβλεπε μπροστά, με τα μάτια κλειστά αλλά το βλέμμα γεμάτο ουρανό, την καινούργια μέρα που θα ξημέρωνε από στιγμή σε στιγμή έχοντας ξαναβρεί το χαμένο κομμάτι του φωτεινού της εαυτού που την περίμενε καρτερικά στη δική της γη εκεί όπου για πάντα πια ετοιμαζόταν πια να επιστρέψει..

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Αρετή Βουράκη γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Ηράκλειο. Σπούδασε Γαλλική Λογοτεχνία στο ΑΠΘ και συνέχισε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στη Γαλλία.. Έχει διδακτική εμπειρία σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και τα τελευταία 3 χρόνια είναι υπεύθυνη προώθησης και διαχείρισης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στην Π.Δ.Ε. Κρήτης.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

“Από έσχατος πρώτος”

Η Τετραλογία του Ελπήνορα

Φαρμάκι, μελισσόκερο να κλείσουνε τα αυτιά κι ένα μνήμα αλατισμένο δίπλα στο χωράφι των βοδιών νήσον αμίμονα —
τα κεφάλια τους σαν θαλασσινά κοράκια μέσα στους αφρούς μαύρες κηλίδες, φύκια κάτω από το φως της αστραπής.
Κονσερβαρισμένα τα βόδια του Απόλλωνα, δέκα κονσέρβες για κάθε βάρκα. *

Τι τους δόθηκε αυτονώνε!

Μελισσόκερο να κλείσουνε τα αυτιά.

Είμαι η Αντιγόνη και όχι ο Ελπήνορας
ΕΛΠΗΝΩΡ I

Je suis Antigone et pas Elpinoras

Je suis Antigone oui/ moi
Je suis morte oui je ne vis plus je vivais
Maintenant je suis morte
mais de temps en temps
je viens et je reviens.

Avec moi j'amène le désir
de vivre encore une fois/
mon corps frémit de nostalgie
de poser de questions/
tant des questions tant des réponses.

C' est un chemin triste mon amour/
Je suis morte oui je ne vis plus/ Je vivais
mais de temps, en temps je reviens
à travers vos désirs/ vos aspirations /vos appels.

C' est vous qui me faites venir ici/et moi/
le rien/ et vous les tous/
c' est pour cela que je reviens.

Je suis ici encore une fois
pour plaire /sentir /danser et chanter
comprendre et aimer/ encore une fois.

Αφιερωμένο στον Jean Anouilh

Lavandula et Nicotiana
ΕΛΠΗΝΩΡ II

Τι να πω και τι να ομολογήσω
σε μια πέτρα βάζω φτερά
στο όνειρο ρίχνω πυκνή φωτιά
αφήνω ψηλά το ενύπνιο αυτό
να γείρει να πλαντάξει σε βουνό κρυφό

Συχνά στους πρόποδες βρισκόμουν
θα μείνω
να αισθανθώ ποια είμαι και τι κάνω
και έμεινα σκεπτόμενη την άλλη μέρα
πως είναι να διαβώ μια ξένη χώρα, πέρα

να φύγω από λάθη στεναγμούς
να κολυμπώ σε άδεια βάθη λυτρωμούς
και τότε είδα ένα άστρο να θολώνει παγερά
δεν ήταν το φως που στέρεψε στερνά
αλλά τα δυο μου μάτια κλειστά και αρνητικά
και είπα δυο λέξεις μαγικές να ομορφύνει το σκοτάδι
κάθε μου πράξη και αίσθημα μέσα στο βράδυ,

μα ζύπνησα απ' όνειρο
και με χαμόγελο πίσω απ' το στόμα
καθώς η μέρα άρχιζε με ένα βιβλίο του Ελπήνορα
μικρό με φύλλα από καπνό, λεβάντα, φαγωμένα.

Αφιερωμένο στον Τάκη Σινόπουλο

Για την ώρα της απόλυτης κρίσης, όταν ο Τολστόι μακριά και ο Ντοστογιέφσκι ξεχασμένος, όταν οι άλλοι θα έχουν κερδίσει, όταν οι δυνάμεις μου θα μοιάζουν με σπασμένα κλαδιά και το κορμί μου θα έχει γίνει ένα φύλλο χαμένο σε 'να χωμάτινο αυλάκι,

όταν θα με κοιτάτε με ειρωνεία όσο ζω, τότε θα αναστηθώ και θα φύγω με το κρυφό μου χαρτί στην τσέπη του παλτού μου. Ό,τι είδα, ό,τι ένοιωσα το παίρνω μαζί μου.

Το σκέφτηκα ένα βράδυ, κάποιο βράδυ της ζωής μου, τότε που ήμουν νέα, τότε που ήμουν τόσο πολύ σίγουρη. Τώρα δεν είμαι τόσο σίγουρη, άλλα δεν έχω και κάτι άλλο να προτείνω στον εαυτόν μου, παρά να χάσω την ύστατη στιγμή την ντάμα κούπα.

Το κρυφό μου χαρτί μοιάζει με μια νοσταλγία, αλλά δεν είναι, μοιάζει με ένα όνειρο, αλλά δεν είναι, μοιάζει με μία παλάμη ή με μια φωνή να μου λέει “έλα μη φοβάσαι” και να μην το εννοεί, μοιάζει με μια αγκαλιά από μάνα και πατέρα, από ένα παιδικό χέρι ιδρωμένο από την αγωνία. Μια νοσταλγία όλη μου ζωή και ποτέ στο παρόν.

Λέω;
Και τι μ' αυτό;
Λέω, και λοιπόν;
Έχω ;
Και όμως, έχω..

Και λέω πολλά-
μέχρι να φτάσει η παλίρροια και τότε το κρυφό χαρτί πάλι θα με κοιτά περίεργα.

Δυο τρεις χορδές από ένα τραγούδι, μπορεί να με σπρώξει στο καλό ή στο κακό. Γυρνάω σαν γύφτισσα στις παρυφές του μυαλού μου. Ξετρυπώνω τις εικόνες της ευτυχίας και της ντροπής, ξέρω πως όλα είναι ένα ψέμα και η αλήθεια κρύβεται στα ταπεινά τα λόγια.

Μην ξεχνιέστε τυχαία βρεθήκαμε σε αυτόν το τόπο.
Αυτή είναι η νοσταλγία, η νοσταλγία της ζωής, ο νόστος της επιστροφής.

Σκάβω ένα λαγούμι με τα δυο μου χέρια. Γύρω του, φύτευσα, όχι ασφόδελο, μα πικροδάφνη και πιο πέρα, έβαλα ένα ξύλινο στασίδι για να αρθρώσω τον τελευταίο μου λόγο. Θα ψελλίσω και για σένα Ελπήνορα πως από “έσχατος πρώτος”.

Θα μιλήσω και για τις μυρωδιές του τόπου μου και εκείνη η φεγγαράδα να ξεπροβάλλει μέσα από τα σύννεφα, την ξέρα που κάποτε πάνω της προσευχήθηκα

και έδωσα όρκο ζωής. Σφηνώνω όλα αυτά στα κύτταρά μου, όπως η κεντήστρα που ρίχνει τις βελονιές μια μια, αιώνια να υμνούν την ομορφιά της γης.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Το Κουπί του Οδυσσέα
ΕΛΠΙΝΩΡ IV

Το κουπί μπηγμένο βαθιά στην άμμο.

Στάθηκε όρθιος ο Οδυσσέας μπροστά στον τάφο
πρόσθεσε και ένα ξερό φύκι
εκεί που ήταν περίπου το κεφάλι,
μ' ένα σφυρί κάρφωσε οριζόντια ένα ξύλο
κι έφτιαξε τον σταυρό.

“Πώς μπόρεσες να είσαι τόσο ανέμελος”
σκέφτηκε-
τώρα κουφάρι όμοιο με υπόλοιπο ψαριού,
παρά ανθρώπου.

Ο Οδυσσέας κράτησε στο στόμα κλειστό
κατάπτε τη σκέψη που γεννήθηκε,
ξεστόμισε μόνο έναν ύμνο της Εκάτης
και απομακρύνθηκε σκεφτικός

Α! Ελπήνορα πόσο ανθρώπινος ήσουν.
Αχ, Ελπήνορα, εσύ ο πιο αθώος.

Σου έφτανε η παρέα, μια κούπα κρασί γεμάτη
και γέλιο πολύ-
και όλα τα άφηνες σε μένα
μα δες με και εμένα τώρα.

Τιμές και λάβαρα και τιμαφή στον πάτο της θάλασσας
και κάτι γερασμένους ανθρώπους θα 'βρω
ανήμπορους-
και εμένα ποιος θα μπήξει ένα κουπί στον τάφο μου
ποιος γιρλάντες θα βάλει από φύκια στο γέρικο μέτωπό μου
πριν ρημαξοσκοτεινιάσει ο ουρανός τ' αστέρια;

Δεν ήσουν εσύ που θα έμενες άταφος, Ελπήνορα,
αλλά εγώ-
όπως η Κασσάνδρα προφήτευσε
αφού πια προδομένος και πένης
επιστρέφω-
και μην πιστεύεις τις ιστορίες, Ελπήνορα,
για γυρισμό γλυκό στα πάτρια εδάφη-
ο γήλιος δεν είναι πια για μας τους δυο.

Αφιερωμένο στον Γ. Σεφέρη

* Ezra Pound Canto XX (απόσπασμα), μετάφραση Άρης Αλεξάνδρου

ΣΚΕΥΗ ΠΑΓΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΝΟΣΤΟΣ

Δεν θυμάμαι το πρώτο μου παιχνίδι με τον ξυπόλητο Ιούλη. Μα την πρώτη ματιά της μάνας μου. Κάρφωσε όλη τη γαλήνη του κόσμου στη ζωή μου. Η ανάσα της με στερέωσε. Το σπίτι μας με τις ανθισμένες πόρτες. Κι οι κλειδωνιές. Ανοίγουν με το φτερό του έρωτα. Ο πατέρας κρατάει τα κλειδιά και αγκαλιάζει τη μάνα μας. Τα λόγια του καταγράφουν στίχους. Η κούνια στην αυλή του σπιτιού μας. Και οι φίλες μας. *Κούνια μπέλλα, όμορφη κοπέλα.* Ποζάρουν μέσα σε στάχνα με τα αθώα μάτια. Το γαλάζιο σου φόρεμα με τις μεταξωτές κλωστές ανεμίζει δάκρυα αποχωρισμού. Οι φίλες μας κι εγώ τρέχουμε να σκοτώσουμε τον θάνατο. Έχυσε γκρίζα μπογιά στα όνειρά μας. Απόψε. Το φεγγάρι χλωμό κι εσύ κρατάς την ίδια απόχρωση. Φοβάμαι. Κι ύστερα πέταξες. Μυρωδιά γιασεμιού στα φτερά περιστεριού. Με χαϊδεύει ο άνεμος. Κι ο φόβος ανθίζει φως. Τα αστέρια ανοίγουν τον ουρανό. Τα δάκρυα μου σε ακολουθούν. Τα μαθητικά μου τετράδια. Το λεύκωμα με τις αφιερώσεις. Σε αθώα φωλιά κτισμένες φιλίες. Και τα χελιδόνια ζωγραφίζουν με τέχνη τις φωλιές τους. Ο αέρας φυσάει την άνοιξη με τα μαλλιά της μυγδαλιάς. Τινάζω τα βήματά μου βιαστικά. Η μυρωδιά του καλλιεργημένου χωραφιού. Ο παππούς κόβει ντομάτες. Και η γιαγιά με την βελούδινη αγκαλιά *χαϊδεύει* την αγάπη. Ο φούρνος με το Κυριακάτικο ψητό. Το προζύμι στο ψωμί φουσκώνει τις ευχές της. Τα παιχνίδια στις αλάνες με τα ξαδέλφια μου. Στο βαθουλωτό χωράφι. Στη χούφτα του Θεού. Η μάνα μου κεντάει ήσυχη χαμόγελα. Κι ο μεγάλος ευκάλυπτος στη μέση. Τον φωνάζουμε ταχυδρόμο. Αρπάζει με τα μακριά του χέρια τη φωνή της γιαγιάς. Την ανεμίζει στην άλλη πλευρά μπρος στο κατώφλι της θείας Ζωής. Τρεχάτη φθάνει με λογής – λογής καλούδια. Οι ασπρόμαυρες φωτογραφίες με τους συμμαθητές μου. Κι οι φωτογραφίες που δακρύζουν στα χέρια των παιδιών. Του αγνοούμενου πατέρα, παππού, θείου, ξάδελφου γείτονα. Το δέντρο στην πλατεία του Διοικητηρίου. Κρεμασμένες με κίτρινες κορδέλες οι φωτογραφίες. Ο αιθαλής πόνος φουντώνει ελπίδα γυρισμού. Οι δακρύβρεχτες ιστορίες του κύριου Φώτη. Η αιχμαλωσία του στα μπουντρούμια των φυλακών. Στα Άδανα της Τουρκίας. Τα σημάδια του πόνου στο κορμί του. Και στην ψυχή.

Στο σπίτι δίπλα από το δικό μας. Έφθασαν πρόσφυγες από το Τρίκωμο. Ο πόνος κρατάει τα κλειδιά. Η ελπίδα το αντικλείδι. Το κλάμα του μωρού. Μόλις έξι μηνών το κοριτσάκι. Η Χριστιάνα. Η απουσία του πατέρα της ξυπνάει τον ύπνο της. Τον πήραν οι αλλόθρησκοι. Τον έκλεισαν στις φυλακές. Αιχμάλωτος, είπαν. Στα Άδανα. Ο δικός τους πόνος τρύπησε τον τοίχο του σπιτιού μας. Καρφώθηκε στο μέσο της καρδιάς μας. Όλες οι μέρες που πέρασαν καρτερικά. Κι ύστερα η χαρά της επιστροφής του κύριου Μιχάλη. Ο πόνος των μανάδων βάφει μαύρα μαντήλια. Οι παρελάσεις με τη γαλανόλευκη. Τα τύμπανα ξυπνούν τον παλμό. Κρατούν σημαία τα ονόματα των κατεχομένων χωριών μας. Λάπηθος, Καραβάς, Τρίκωμο, Βουκολίδα, Δαυλός, Καραβοστάση, Μια Μηλιά, Κοντεμένος, Άγιος Σέργιος, Πογάζι, Αγία Μαρίνα, Κυρά Λιμνιά. Δεν ξεχνώ. Τα σχολικά μας τετράδια. Με εξώφυλλο το λιμάνι της Κερύνειας. ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ. Μαύρος τίτλος. Μαύρη κι εκείνη μέρα του Ιούλη. Η κυρία Ελένη από τον Καραβά θυμάται τα περιβόλια της με τις πορτοκαλιές. Κι όλα τα στεφάνια που έμπλεκε από ανθούς την άνοιξη. Δροσιά στις ψυχές των σκοτωμένων. Οι νύχτες μυρίζουν λεμονοανθούς. Η μαυροφορεμένη γιαγιά. Φιγούρα που δένει κόμπο την απόγνωση πίσω από το συρματόπλεγμα. Με το χέρι να κρατάει το μέτωπο. Ταξιδεύει. Χρόνια τώρα. «*Η δική μου πατρίδα έχει μοιραστεί στα δυο. Ποιο από τα δυο κομμάτια πρέπει να αγαπώ;*». Ύμνος στη μέση ενός πολέμου και σημάδι στις ψυχές μας. *Ανασήκωσε την πλάτη και απόσεισέ τους.* Πενταδάχτυλέ μου. Τραγουδάμε. Και στη μεγάλη στροφή του Μονιάτη. Το σχολικό λεωφορείο. Άνοιξε τις πόρτες του στο θάνατο. Με το νερό της δεξαμενής να πνίγει τα όνειρά μας. Ο ουρανός κεντάει με τα χαμόγελα της Βασιλικής, Αναστασίας και Κατερίνας την ηλιαχτίδα του αποχωρισμού. Τα σπίτια τους βράδιασαν στη σιωπή. Εκλείσαν τις πόρτες. Σκέπασαν τον ύπνο τους με το ρίγος του θανάτου. Το κλάμα κι οι φωνές των συμμαθητών μου. Στην εκδρομή του τρόμου. Στον ίδιο τόπο τους αγκαλιάζω και κλαίω. Κι ο Γιάννης ο διπλανός μου με αρπάζει από το χέρι. Ανηφορίζω τη ζωή. Η γαλάζια θάλασσα του Λέιτις Μάιλ. Τα παιχνίδια μας στην αμμουδιά. Οι πύργοι με τα μικρά παράθυρα. Η γοργόνα ψάχνει τον Μέγα Αλέξανδρο. Τα ψάρια κεντούν με φύκια το πεπρωμένο τους στα δίχτυα. Κάνουν βουτιές. Οι γλάροι απαγγέλουν ρυθμικά τα αόρατα ποιήματα της θάλασσας. Το στενό δρομάκι. Δίπλα στη θάλασσα. Η λίμνη με τις πάπιες. Κι ένα χαλί από πολύχρωμες λαλλέδες. Ροζ, κόκκινες, κίτρινες λευκές φλόγες γιορτινές. Στολίζω τα μαλλιά μου. Στο βάθος το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου των γάτων. Οι καλογριές μάς οδηγούν σε μονοπάτια κατάνυξης. Η Αγία Ελένη

ΣΚΕΥΗ ΓΙΑΓΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

μετράει τα γατιά. Ο στενός δρόμος προς τον Απόστολο Ανδρέα. Δεξιά το σαντάλι της θάλασσας δένει στα πόδια μας παιχνίδια. Αριστερά η γαλάζια της γλώσσα τρέχει προσευχές προς το εικόνισμα του Αγίου. Το βλέμμα του ξεκλειδώνει πίστη στους επισκέπτες. Το σιδερένιο ψηλό κάγκελο στην είσοδο του μοναστηριού. Η εκκλησιά στην άκρη του νησιού. Το αγίασμα που τρέχει στο κάτω μέρος της αυλής. Τα μικρά στρογγυλά ψωμάκια από τους μοναχούς. Οι ανθισμένες πορτοκαλιές στα περιβόλια της Αμμοχώστου. Τρέχω και παίζω με την αδελφή μου. Μέσα στα Μαγιάτικα στεφάνια. Ζώα του δάσους μα και πουλιά, μέλισσες και πεταλούδες, πρίγκιπες σε άμαξες, βασιλοπούλες. Ζωγραφίζουν τους άσπρους τοίχους. Του δωματίου μας. Η μάνα μας τους δίνει μπογιές και πινέλα. Τα μικρά μας κρεβάτια δίπλα-δίπλα. Η μικρή μου αδελφή απλώνει το χέρι. Τραγουδάμε. Κι ύστερα η προσευχή μας. Τα αστέρια την οδηγούν στο φως. Φιλιά στα μαξιλάρια μας. Κι ο γαλάζιος ύπνος μας. Ύστερα η νύχτα δακρύζει ασταμάτητα. Η μάνα μας φόρεσε μαύρο νυχτικό. Κι η αυλή εκείνη της γιαγιάς. Τα κρίνα και τα χρυσάνθεμα. Οι τριανταφυλλιές που τόσο αγαπούσε. Η γλάστρα με τα φούλια. Το γιασεμί. Μα και ο βασιλικός. Τα φρόντιζε με τόση αγάπη. Την ακολούθησαν στο μεγάλο ταξίδι. Η χαρά και η μαγεία των Χριστουγέννων. Ο Χριστός χτυπάει την πόρτα μας. Τρώμε μαζί στο ίδιο τραπέζι. Τα αδέρφια και τα ξαδέλφια μου. Ανοίγουμε τα δώρα. Ο πατέρας τραγουδάει. Ευτυχισμένα.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Σκεύη Γιάγκου Αντωνίου γεννήθηκε στη Λεμεσό της Κύπρου. Σπούδασε στην Ακαδημία Εφαρμοσμένων Τεχνών του Μιλάνου. Είναι μέλος του Παγκύπριου Συνδέσμου Αγγειοπλαστών Κύπρου και έργα της φιλοξενήθηκαν σε χώρες του εξωτερικού. Παρακολούθη τα εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής της ποιήτριας και δοκιμογράφου Ευτυχίας Αλεξάνδρας Λουκίδου και συμμετείχε με ποίηση και πεζό λόγο στον ποιητικό τόμο Συν(γ)ραφές, εκδ. Τεχνοδρόμο, 2018. Βραβεύτηκε με το Γ΄ Βραβείο στον 10ο Παγκόσμιο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2019 του Ελληνικού Πολιτιστικού Ομίλου Κυπρίων Ελλάς, για το ποίημά της «ΑΜΝΙΑΚΟΣ ΣΑΚΟΣ».

ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΡΙΖΑΚΗΣ

παραλλαγής επιστροφή

πού 'ν' το ψωμί στο καψαλό πνιγμένο το σουσάμι;
κάθε καρβέλι τρία κιλά κι η κόρα τραγανή
τ' ασύντρεχτα κηπευτικά ντομάτες μελιτζάνες
κολοκυθάκια πιπεριές λίπασμα τ' αφθονεί

πλέον τα ρούχα που φορούν σήμερα οι νεολαίοι
οι εν σπουδή ραφτάδες άλλοτε δίπλωναν βελονιές
ποιοι πετεινοί εσφάγησαν στις πια οκνηρές αυγές;
πώς και οι καμπάνες μ' αφυπνούν μόνον τις Κυριακές;

πάν' στις αυλές οι νεραντζιές τ' αγιόκλημα οι γαζιές
τα τρυφερά δενδρύλλια σφύζοντα οπωρικό
βερύκοκκα δαμάσκηνα κορόμηλα βαρδάκια
τα 'πνιξε όλα το δίδυμον: τσιμέντο-πλαστικό

γεμίζει υποκατάστατα ο κόσμος – ξεμυτίζει
γούρι η γραφή στο πέταλον βαρύ βαράει καρφί
μακραίνουν μεσονύκτια μεστά τα μονοπάτια
(πολλά φεγγάρια ο ποιητής καλπάζει ως την κλοπή)

(ανέκδοτο)

μέθη των επετείων

το ποίημα νά σκάει προφανές κι όπως
βογγάει δαμάλα νύκτα καρφώνει τήν
νεκρή στην παγιωμένη μούγκα μάνα
δωρίζει αόριστα τ' ό,τι ξανά σου παίρνει

πισωπατεί κι ο διάδρομος στο ελικοπτεράκι
«βίρα πατέρα πρόσεχε» πυκνώσανε τα νέφη
με λίγο νέφτι στοπ στουπί καίω χρόνια την εικόνα:

ροζ ελαφάκι κ' η αδελφή το πλέον ροζέ τής μέθης!

(ανέκδοτο)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο ποιητής Κώστας Θ. Ριζάκης (Λαμία, 1960) έχει εκδώσει οκτώ συλλογές, μία συγκεντρωτική (των εξ πρώτων) κι ακόμη δύο από κοινού με τρίτους. Διηύθυνε ή και συνδιηύθυνε έξι μέχρι τώρα λογ. περιοδικά – τα δύο πρώτα εξ αυτών μάλιστα, σε δύο περιόδους. Επιπλέον, οργάνωσε δεκατρία εν συνόλω αφιερώματα (20-80 σελ. έκαστον) σε αλλότρια (όσον αφορά στη διεύθυνσή τους) έντυπα. Επιμελητής δε πλέον των 170 βιβλίων (άλλων) διευθέτησε σειρές τιμητικών τόμων αφορώντων σε: α. μορφές της σύγχρονης Λογοτεχνίας μας β. εξαιρετικά ταλαντούχους νεώτερους. Ζει κι εργάζεται στη γενέτειρα.

Το πορτραίτο είναι της εικαστικού ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΧΑΜΙΔΙΕΛΗ

ANNA ΔΕΡΕΚΑ

ΣΚΟΛΟΨ ΤΗ ΣΑΡΚΙ

« Ο αναποδογυρισμένος καθρέφτης χωράει / όλα τα ψέματα των ματιών σου»
- Ιβάν Γκόλ

Όμως παλιά, στην παιδική μου ηλικία, είχα αγαπήσει τα βραδινά χέρια της μητέρας.

Κάθε βράδυ έσπαζε το τσόφλι από τον ασημένιο καθρέφτη της και μισόγυμνη με κείνο το μωβ σατέν μεσοφόρι της με τα πολλά μικρά βαρίδια, βυθιζόταν μέσα του – πώς βυθιζόταν αργά στους χρόνους του καθρέφτη! Στις αιώνιες ψευδαισθήσεις του!

Το τσόφλι του καθρέφτη έσπαζε με τον μαλακό ήχο μιας φούσκας σαπουνιού και τα βαρίδια τραβούσαν σιγά σιγά στον βυθό την μητέρα.

Έπειτα το πρωί άνοιξαν πάνω στα νύχια της τα γιασεμιά του κήπου μας. Μύριζαν τα γιασεμιά στην καρδιά του πατέρα άνοιξη, στα ρούχα μας καθώς ανοίγαμε την πόρτα του σπιτιού στην άγνωστη μέρα.

Ήθελα να αγγίξω με το χέρι μου τον σπασμένο καθρέφτη της μητέρας, να ξεπεράσω αυτό το φοβερό φράγμα που με χώριζε από την μυστική ζωή της. Να φτάσω κοντά της, όπως φτάνω στην πηγή.

- Σιγανά αδειάζει το σπίτι. Κόβω την κορδέλα, ας μπει η αλήθεια.

Η έξω ζωή των δρόμων σαρώνεται από δροσερά αεράκια. Έριξε και την πρώτη βροχή να ξεπλυθούν οι σκόνες στις μηλιές της αυλής.

Κόβω την κορδέλα. Ας μπω στο δωμάτιό της.

Μου φτάνει που απόψε τρώμε ένα πιάτο φαί στο μεγάλο κάρινο τραπέζι της τραπεζαρίας και είναι όλα περίπου απλά.

Είναι θαυμάσιος ο τρόπος που γεωμετρεί το τραπέζι η μητέρα, κάτω από την λάμπα που φέγγει μαλακά.

Η ίδια όμως παιδική φοβία. Μη λερώσω το ακηλίδωτο λινό τραπεζομάντηλο. Μη σπάσω τον κανόνα της σιωπής. Με αργές τελετουργίες, να θυμίζουν εκκλησιαστικό μυστήριο. Σα νυφικό τραπέζι, ο καθένας στη θέση του. Να μη ξεχαστεί ανάμεσα σε χιλιάδες εικόνες του παρελθόντος.

Ο πατέρας ως πινδαρικός αριστοκράτης που υψιπετεί γύρω από τον λεπτοφυή ψυχισμό της μητέρας, τιμίως κόβει

το ψωμί.

Κάτω από τη λάμπα που φέγγει μαλακά, δίπλα στο σκοτεινό σατέν μεσοφόρι που κρέμεται στην ντουλάπα της. Στέκομαι στο χάσμα του τραπεζιού, στη σιγαλιά του λευκού τραπεζομάντηλου.

Φέγγος σφαιρικού γιασεμιού από τα χέρια της, καθώς ακουμπάει τις πλάτες του πατέρα. Ανοίγουν οι ουρανοί σε κάθε στροφή των δωματίων, που πατάν τα πόδια της.

- Να κόψω την κορδέλα. Να μπω στο δωμάτιο. Στο βάθος ο καθρέφτης λάμπει σαν θάλασσα, σαν γυαλί σπασμένο - με απειλεί, σαν φωτισμένο παράθυρο. Βλέπω τις ξένες ζωές.
Η λάμπα φέγγει μαλακά. Μια χούφτα φως. Κι έπειτα, πάλι σκοτάδι.

Ο πατέρας, με το φέγγος των χεριών της στην πλάτη του - φτερούγες μεγαλόσωμου αγγέλου, με κοιτάζει με κατανόηση. Μοιράζει το ψωμί.

Όταν θα ζούμε καταβροχθίζοντας το παρελθόν, να μην ξεχάσουμε αυτή την ώρα του κρασιού και του ψωμιού.

Την ώρα που στην επιφάνεια του τραπεζιού, διερευνούσαμε με έξαψη - ακίνητοι, τα όρια του τραπεζομάντηλου και του καθρέφτη, αναζητούσαμε καινούργια βάθη, ο πατέρας μοίραζε τιμίως το ψωμί και το κρασί.

Κόβαμε την φέτα του ψωμιού σε μεγάλες μπουκιές, με μια ανυπακοή ακάθεκτη. Και είχαν οι κινήσεις μας μια επείγουσα αλήθεια. Κάτι βυθιότερο από την πείνα.

Θέλαμε να γδάρουμε το ξύλο του τραπεζιού, να βρούμε το δέντρο από κάτω. Να μπει ανεμπόδιστα το δάσος στο δωμάτιο.

Όμως ο καθένας στη θέση του. Κάθε μέρα σκυμμένος πάνω από το πιάτο του, σιωπηρά μελέταγε την κρυφή πλέξη του λευκού ατσαλάκωτου τραπεζομάντηλου.

Σ' έναν διαρκή μετεωρισμό. Με έναν διαρκή πόθο. Να κόψω την κορδέλα. Να μπω στο δωμάτιο. Να φορέσω το μωβ σατέν μεσοφόρι της μητέρας. Με μια μεγάλη χειρονομία, να κρατήσω τον βαρύ ασημένιο καθρέφτη της.

- Μέσα μου ζει, κάτι από την παλιά ενότητα της ζωής μας. Πότε τη συναντώ, πότε τη χάνω.

Οι νύχτες είναι λίγο πιο πηχτές πια. Ο ιστός του λευκού τραπεζομάντηλου ξηλωμένος.

Βλέπω το παλιό σατέν μεσοφόρι της μητέρας κρεμασμένο στη ντουλάπα της, χωρίς τα βαρίδιά του.

Ο ασημένιος καθρέφτης, πιο βαρύς. Περιέχει τις ψευδαισθήσεις του, την μητέρα, τα βαρίδια του μωβ μεσοφοριού της.

Κάθομαι στην παλιά μου θέση. Οι παιδικές φοβίες δεν λαμπαδιάζουν πλέον.

Σαν νυφικό τραπέζι. Εγώ στην θέση μου. Κάποιος γεωμετρεί τον χώρο. Κάποιος μοιράζει το ψωμί και το κρασί. Περιμένω. Περιμένω.

Βλέπω τις παλιές μου επιθυμίες. Όμως δεν συστρατεύονται όλα τα σπλάχνα σε αυτό που απαιτούν οι μνήμες. Η μητέρα από την κορνίζα της, στρώνει το στρίφωμα στο καλό σακάκι του πατέρα. Οι φωτογραφίες τους στη σειρά. Με κοιτούν πίσω από την πλάτη μου. Όπως οι άγιοι.

Εγώ, τα δάχτυλα πάνω στο τραπέζι, στο σατέν μεσοφόρι, στον ασημένιο καθρέφτη.

Δεκάδες αυτοψίες. Γι' αυτό που δεν φαίνεται στο δωμάτιο. Γι' αυτά που μένουν αθέατα και κατακερματισμένα.

Οι προθέσεις μπερδεύονται με τις μνήμες.

Η λάμπα φέγγει μαλακά. Σαν αγνό φεγγάρι.

Δεκάδες αυτοψίες. Με ήθος μοναστηριού. Τα δάχτυλα πάνω στο σατέν μεσοφόρι που φόραγε η μητέρα σαν μιμόζα αισχυντηλή.

Το ξεφλούδισμα της πραγματικότητας, η διαρκής αίσθηση της θνητότητας, η μελαγχολία σου που δεν παλεύεται. Σωπασμένα όλα.

Να πάρω τον δρόμο τον παλιό. Ν' ανοίξω την πόρτα ξανά. Στην ενότητα της ζωής μας.

Να'ναι η κορδέλα γυαλιστερή εκεί. Να μ' εμποδίζει να μπω στο δωμάτιό της. Λεπτή φέτα φεγγάρι, η λάμπα να φέγγει μαλακά πάνω στις ηλικίες μου, που σε στρώσεις νευρικά αλληλεπικαλύπτονται, συχνά αζεδιάλυτες.

Να πέφτουν τα απογεύματα. Να βυθίζεται αργά η μητέρα, μιμόζα αισχυντηλή, πέτρα ρόδινη, όμορφη, μυστηριακή, στον σπασμένο καθρέφτη της.

Συστάδες από μηλιές, γιασεμιά και κυπαρίσσια, να εμποδίζουν την ανεμπόδιστη πια, πικρή ελευθερία μας.

ΒΙΚΥ ΔΕΡΜΑΝΗ

Νόστος

Πως θα ξέμενε φοβόταν εκεί
πως οι μήνες τα χρόνια θα χάνονταν
σε τόπο ξένο με ψυχή παγωμένη
με δόντια σουβλερά τις μέρες να τρώει
με σπλάχνα γεμάτα από πίκρας κάρβουνο
μ' ανάσες ζωτικές σ' αναστολή διαρκή
χρόνια τόσα και τόσα' με κεφάλι και σώμα
από προσμονή και λαχτάρα σκυμμένα
η ζωή του όλη μια καμπούρα

ένα καημού βράδυ ασήκωτο
ξένος νεκρός σε ξένο τόπο βρέθηκε
ο ιατροδικαστής διαπίστωσε ευθύς πως
για το θάνατο ευθύνεται της πατρίδας
ο νόστος

(αδημοσίευτο)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Βίκυ Δερμάνη γεννήθηκε στην Αθήνα, όπου διαμένει και εργάζεται μέχρι σήμερα. Ποιήματά της έχουν δημοσιευθεί σε έντυπα και διαδικτυακά λογοτεχνικά περιοδικά καθώς και σε συλλογικά έργα. Έχει εκδώσει οκτώ ποιητικές συλλογές: *Πάνε χρόνια που σαν αγρίμι* (2009), *Λέξεις βρύα της ψυχής* (2010), *Με μια φλόγα όπως πάντα* (2012), *Πικροί ως άπινθος καρποί* (2013), *Έρωτας κραταιός ως θάνατος* (2014), *Ο πόνος μαύρος σκύλος π' αλυχτά* (2016), *Ψυχή πουθενά* (2017), *Εύσαρκο κάτι σαν φως* (2018).

Επιστρέφω

Επιστρέφω
στο «μη μου άπτου»
της πρώτης συνάντησης
στο «μη με λησιμόνει»
του πρώτου φιλιού σου
στο «σ' αγαπώ»
των μεγάλων ματιών σου...

Αγνοώντας
το λευκορείιτi άνεμο
που φυσά στα μαλλιά σου.

Πολλά βράδια

Πολλά βράδια,
λίγο πριν κλείσω τα μάτια,
πιάνω την ψυχή μου απ' το χεράκι
-«στράτα στρατούλα», της λέω-
και τη βγάζω βόλτα
στα παιδικά λημέρια:
στην αυλή των βασιλικών
και του ασβέστι,
στην τζανεριά του Αγίου Πνεύματος,
στα φτερά ενός μικρού σπουργίτι,
στο βοήβó ενός κρίνου...

Κάπου εκεί με βρίσκει
το κουδούνισμα της άηλης μέρας.
Τρέπει να ξαναγίνω μεγάλος.

Στον ίσκιο του κυπαρισσιού μου

Στον Νίκο Ψιλάκη

Επιστρέφω
στον ίσκιο του κυπαρισσιού μου.
Σταυροδένομε τις μνήμες με τις ρίζες.
Τοξεύομε τον ουρανό.
Λιχνίζομε (με) τους όποιους ανέμους.
Λέμε καλησπέρα στο φεγγάρι,
καλημέρα στον ήλιο.

Επιστρέφω στον ίσκιο του.
Στον ίσκιο του κυπαρισσιού μου.
Και για να προετοιμάζω την
αναχώρησή μου,
επιστρέφω στον ίσκιο του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΖΑΜΠΑ

ΝΟΣΤΟΣ

Οι μέρες και οι νύχτες μετρούν τις λέξεις

1.

Θυμάσαι;
πριν ειπωθεί η λέξη
πριν εμφανιστεί η κακόχη
τεντώναμε πανιά αγάπης

πριν ειπωθεί η λέξη χωρισμός

κρατούσαμε σχοινί τις λέξεις
δενόμασταν μαζί τους ώσπου μας ξέφυγαν
και μείναμε στα σκοτεινά
ψυχή και σώμα χώρα

μόλις βγήκε από το στόμα η λέξη
οι μέρες και οι νύχτες μπερδεύτηκαν
οι μικρές στιγμές φύγαν - χάθηκαν
παράφρονες μπαλάντες τρέμουλες –

κι η εικόνα σου μπήκε στα παράσιτα

2.

Θυμιατό με άρωμα ρετσίνι
Σπάσε το ρόδι και άμε στο καλό

Κάθεται στον λάρυγγα το παρελθόν
τεντωμένο τόξο αναμένει σε
την υπέρβαση των συνόρων
τη λέξη σου που δραπετεύει και
στη μοναξιά μασάει αναμασάει

γεύση γάλακτος μυρωδιά χόρτου

ώσπου χάνεται μαζί με τις άλλες
λέξεις που βύζαζαν τη νοσταλγία
βουλιμικές να καταπίνουν
μονάδες μνήμης

Τώρα μια άγνωστη λέξη σχηματίζεται
τρίζει τα δόντια πολλαπλασιάζεται
μια άλλη άγνωστη λέξη προχωράει
σπαρταρούν τυφλές οι οικείες

οι ξένες φέρνουν τη φθορά και τον θάνατο
υπερβαίνουν τα γνωστά όρια εξελίσσονται
λέξεις δορυφόροι παραμορφώνουν τη σκέψη
αναγκάζουν σε κάμψη της ζωής την τροχιά

χταπόδια βυζακώνουν τις φλέβες

3.

Λούμπα
πριν φύγεις και πας μακριά
ετοίμασε το θύμιαμα
αρωματική ρητίνη Σομαλίας
από το Ομάν στην Υεμένη

τρίψε λιβάνι, ανθρακική μαγνησία
το μάτι σου μόνο στη λούμπα
Έμπα στο θύμιαμα και κοίταξε τα γύρω σου
λιγόθυμη για πάντα θα μείνει η πόρτα
πάρε μαζί σου τον αναστεναγμό της και
πήγαινε ανθισμένη, ξέχειλη ουρανό

πρόσεξε μόνο μην σ' εξαπατήσει η λούμπα
στα ξένα δεν σου μένει παρά να μετράς αντίστροφα!

4.

Γύρισες τις πλάτες και
έπεσε πάγος η φωνή
να χάνεται στα έγκατα
κι εσύ να πηγαίνεις στα μάκρη
μαζί σου πήρες της αγάπης τις λέξεις
ούτε μια λέξη λέξη καμιά λέξη
δεν έμεινε ψωμί στο τραπέζι μας

αποκαλυπτήρια τελετή της φωνής σου ο αντίλαλος
έρχεται επανέρχεται μόνο στα όνειρα

5.

Θυμάσαι τότε;
το λευκό μαντήλι έτρεμε
λέξεις πέσαν στο νερό
χαμήλωσε το βλέμμα
σιγόπαιζαν τα βλέφαρα
τα πάντα χάθηκαν- λευκό το τίναγμα να
ανεμίζει τη νοσταλγία του σύμπαντος

μένει η καρδιά να χτυπάει άτακτα

Φλεβάρης 2021

ΕΥΗ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΚΗ

ΑΜΜΟΥΛΙΑΝΗ ΜΟΥ

Ημέρα εγκλεισμού 20η
20η ημέρα intra muros.

Νιώθω ασφυξία. Πρέπει να αποδράσω πάλι.

Ο μόνος τόπος που με γαληνεύει είναι το νησί μου, αυτή η σταλίτσα γης η πεταμένη στη θάλασσα του Όρους.

Έφυγα, έφτασα. Να 'μαι.

Κάθε φορά που πατώ το πόδι μου εκεί, η γιαγιά μου αφήνει τη βολική θέση που έχει βρει στον ουρανό, κάνει τα μαλλιά της ένα περίτεχνο μπομπάρι και ασθμαίνοντας τρέχει στην κατηφόρα να με υποδεχτεί.

Καλώς τη Δοξούλα μου, λέει.

Τη μαμά σ' την άκουγες Δοξούλα μ'; Θέλεις ένα σαλμπουρέκι; Έλα θα στο δώκω στα κρυφά, η μαμά σ' δε σε βλέπει που τρως. Πόσο ρευστός μπορεί να είναι ο χρόνος; Πώς γίνεται όλα αυτά να συμβαίνουν τώρα;

Κουβαλώ εγχάρακτα επάνω μου όλα τα αποτυπώματα των εκπληκτικών στιγμών που έζησα. Αλλάζω εποχή. Την κάνω καλοκαίρι.

Γιατί στη μνήμη μου η Αμμουλιανή, κρατά τη θριαμβολογία του θέρους και όλα του τα παρεπίδημα χρώματα.

Βγάζω ένα κάρο χρόνια που και επισήμως φορτώθηκα χτες στην πλάτη μου και γίνομαι νεαρή ξανά.

Το σώμα μου έχει πάρει το ρόδινο χρώμα της караβίδας και μάχεται με τον ίδιο του τον εαυτό.

Το σώμα μου εξουθενωμένο κοιμάται στην άκρη διπλών κρεβατιών.

Αγόρια με μακριές μελαγχολικές βλεφαρίδες μού τρατάρουν λέξεις θαυμασμού.
Ωωω ένα ωραίο κορίτσι!

Η πρωινή δροσιά ανασταίνει τα φύλλα, τις ντάλιες και τις δεντρομολόχες.
Οι ανάσες των ερωτευμένων σταδιακά συγχρονίζονται στο διάβα της νύχτας.

Οι καλοκαιρινές μπόρες μοιάζουν με μικρές κρυφές αιωνιότητες.

Ο παππούς μου γυρνάει με το γαϊδουράκι του από το Καλοπήγαδο.

Οι ψαράδες διαφεντεύουν τη θάλασσα, ψαρεύουν τα ψάρια της, τρυγούν τους
αχινούς, τις πεταλίδες και τα κοχλίδια της.

Περπατάνε ασουλούπωτοι μέσα στο κυανό μισοσκόταδο, νύχτα με όρθιο και
λειψό φεγγάρι. Μοιάζουν με ουτοπικά όντα κι έτσι φωτισμένοι συνεχίζουν
ολημερίς μες στη σιωπή τα ακαθόριστα όνειρά τους.

Ο ήλιος πέφτει από ψηλά, γλιστράει πάνω στη λευκότητα των τοίχων και ατονεί
βαθμιαία φτάνοντας σε μιαν απαλή και διάχυτη χροιά, εκεί όπου ο ασβέστης
αναμεμειγμένος με το λουλάκι παίρνει κυανή ανταύγεια.

Αυτή η μικρούλα γη είναι ένα βλέμμα πλατύ, είναι ένα βλέμμα βαθύ, είναι η
ζεστασιά της ανθρώπινης τρυφεράδας.

Εγώ είμαι πάλι ερωτευμένη.

Ερωτεύομαι με το νου μου ένα διαφορετικό αγόρι κάθε μέρα.

Ο παππούς μου με μαλώνει που είμαι συνέχεια στους δρόμους και στις θάλασσες.
Βρίσκομαι ή σε μια φρενίτιδα δράση ή σε μια παράλογη εξωπραγματική
βραδύτητα.

Γυρνώ σήμερα από τις Αλυκές. Τα πέλματά μου βουλιάζουν στο αλάτι, είναι
μεσημέρι. Δίπλα μου περπατά ένα αγόρι από την Αθήνα.

Πιάνουμε κουβέντα.

Με ρωτά αν θέλω να πιούμε μια πορτοκαλάδα στο καφενείο του Λευτέρη.

Απαντώ αμέσως αρνητικά.

Είμαι λαίμαργη. Η γιαγιά μου έχει μαγειρέψει γεμιστά. Τι να φτουρήσουν οι
έρωτες μπροστά στις γεμιστές πιπεριές της γιαγιάς μου;

ΑΘΗΝΑ - ΙΩΑΝΝΑ ΛΕΙΒΑΔΑΡΑ

Η Πρώτη κατοικία

Έβαλε το κλειδί στην πόρτα, το έστριψε δύο φορές κι εκείνη άνοιξε. Μπροστά της παρουσιάστηκε για ακόμη μία φορά ένα άδειο από φωνές σπίτι. Ο άνδρας της είχε πεθάνει πριν οχτώ χρόνια, τα παιδιά της είχαν φτιάξει τη ζωή τους σε άλλες χώρες. Ο γιος της στη Γερμανία. Η κόρη της στην Αυστραλία. Την επισκέπτονταν όμως τα καλοκαίρια. Ο γιος της καμιά φορά και το Πάσχα. Τόσες φορές την είχαν παρακαλέσει να πάει να ζήσει μαζί τους. Εκείνη πεισματάρα όπως ήταν και ξεροκέφαλη δεν ήθελε να αφήσει το σπίτι της. Πού να ήξερε ότι κάποια στιγμή θα αναγκαζόταν να το κάνει; Αλλά ακόμα και έτσι όπως ήρθαν τα πράγματα, η κυρία Μαρίκα δεν θα γινόταν ποτέ βάρος στα παιδιά της, ούτε θα εγκατέλειπε ένα τόπο γεμάτο αναμνήσεις για μία καινούργια ζωή. Όχι τουλάχιστον στα 83 της. «Με το ένα πόδι στον τάφο», όπως έλεγε. Να ήταν πιο νέα, ναι!

Μπήκε στην κουζίνα, έκατσε στη συνηθισμένη θέση, άνοιξε το πακέτο με τα τσιγάρα και άναψε ένα ακουμπώντας το ελαφριά πάνω στα ρυτιδιασμένα χείλη της. Πήρε μία τζούρα κι ύστερα το άφησε πάνω στο τασάκι να σιγοκαίει... Μέχρι που έσβησε χωρίς να πειράζει τα ίχνη από το κόκκινο κραγιόν στη γόπα.

Έπιασε το σημειωματάριο της, άνοιξε το στυλό και ξεκίνησε να γράφει: «Δεν ξέρω τι να κάνω, είμαι μόνη, πολύ μόνη και το σπίτι τόσο βαρύ. Αυτό το γράμμα... θα το πάρουν. Πήγα στην τράπεζα και δεν κατάλαβα τίποτα... αύριο κόβουν το ρεύμα. Το νερό το έκοψαν την περασμένη εβδομάδα, αν θυμάμαι καλά. Ντρέπομαι και τα παιδιά μου δεν ξέρουν τίποτα. Το τσιγάρο έσβησε, να ανάψω άλλο, όχι δεν θέλω να καπνίσω. Είναι τόσο ωραία η μυρωδιά του καπνού. Και πού να πάω; Να φορτωθώ στα παιδιά μου; Σε μία ξένη χώρα; Εδώ έζησα όλη μου τη ζωή.. Τα παιδιά πάλι φωνάζουν. Μου αρέσει να τα ακούω. Νιώθω ζωντανή. Ο ήλιος αγγίζει τα δάχτυλά μου. Πόσες ρυτίδες! Και πανάδες! Πού να πάω;

Ίσως κάπου όμορφα. Εκεί που τραγουδά η μαμά είναι όμορφα. Ναι, εκεί! Αχ, μαμά μου. Πόσο μου 'χεις λείψει. Έλα να με χαϊδέψεις ξανά, να με πάρεις αγκαλιά, να ζεστάνεις το πρόσωπό μου»

Το χέρι ξεκίνησε να τρεμοπαίζει με τρόπο ρυθμικό, σαν να ήθελε να διευθύνει μια ορχήστρα από όργανα. Το στυλό, που έδειχνε προς την πόρτα, έπεσε και η κυρία Μαρίκα σηκώθηκε από την καρέκλα. Όχι για να το πιάσει. Αντ' αυτού άρπαξε την τσάντα της με το άλλο χέρι, το πιο σταθερό, κατευθύνθηκε προς την πόρτα, της έριξε έναν δυνατό χτύπο και έφυγε.

Έφυγε τόσο βιαστικά που ούτε κατάλαβε πώς βρέθηκε στην παραλία. Το μόνο που θυμόταν ήταν ο ήχος από το βαρύ βηματισμό της που έμοιαζε στα αυτιά της με καμπάνα. Σύντομα ο ήχος αυτός αντικαταστάθηκε από την ηχώ και τις μυρωδιές της θάλασσας. Το αεράκι δρόσιζε το σκουριασμένο πρόσωπό της και έσερνε τα γκρίζα μαλλιά της πέρα δώθε σα σύννεφα έτοιμα να ρίξουν την πρώτη βροχή. Κοίταξε το φουρτουνιασμένο τοπίο και για μια στιγμή πέρασε όλη της η ζωή μπροστά από τα μάτια της. Κράτησε αγκαλιά την αίσθηση που της είχε αφήσει η πρώτη επαφή με τη μητέρα της και θέλησε να παίξει με το νερό. Έβγαλε τα παπούτσια της και πλησίασε με βήμα αργό και σταθερό τη θάλασσα. Τα πρώτα κύματα έσκασαν στα πόδια της. Ύστερα ήρθαν και άλλα και άλλα... Ανέβαιναν όλο και πιο ψηλά. Κι εκείνη συνέχισε να περπατά όλο και πιο βαθιά ώσπου το υγρό στοιχείο κάλυψε τα ανοιχτόχρωμα από τα γηρατειά μάτια της, αφήνοντας τα μαλλιά της να χορεύουν στην επιφάνεια.

Συγκίνηση, σιωπή και γαλήνη τράνταξε το σώμα της που έγινε ένα με το νερό, καθώς επέστρεφε στην αρχική του κατάσταση.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Αθηνά - Ιωάννα Λειβαδάρα γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης. Είναι απόφοιτος του τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης με μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Γλωσσολογία. Έχει πτυχίο Εμφυχωτή Εκπαίδευσης και έχει εργαστεί ως εμφυχωτριά θεατρικού παιχνιδιού σε Ελλάδα και εξωτερικό. Τα τελευταία χρόνια εργάζεται στο Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας και στην ιδιωτική εκπαίδευση, όπου ασχολείται με τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων μέσω τέχνης σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΪΤΑΤΖΗ-ΧΟΥΛΙΟΥΜΗ

Η διαθήκη

*Σε διαθήκη με σημαίες και συνθήματα
εγώ είμαι ελεύθερος αέρας που φουσά
εγώ έχω φίλους τα βουνά κι όλα τα κύματα
εγώ έχω αδέρφια τα ποτάμια τα πουλιά
Μάνος Ελευθερίου, «Η διαθήκη»*

Κάθεται στο μπαλκόνι. Μονάχη. Κοιτάζει στο κενό. Ο ουρανός βυθίζεται μέσα της συννεφιασμένος. Τη συντροφεύει η πελώρια γλάστρα της μάνας με τη Βασίλισσα της νύχτας. Αγαπά πολύ τα άνθη, ιδιαίτερα τη Βασίλισσα. Όμως έτσι που την κοιτά ξανθισμένη, θλίβεται. Ας άνθιζε απόψε για χάρη της. Να την παρηγορούσαν τα λευκά της χαμόγελα. Να τη γαλήνευε για λίγο η ομορφιά της. Να την άγγιζε χάδι μάνας το απαλό άρωμα. Να διέλνε την ομίχλη. Να την ωθούσε σε βηματισμούς ορθής κατεύθυνσης. Σε ομαλό μονοπάτι. Τι να κάνει; Να τα παρατήσει όλα και να το βάλει στα πόδια; Να μείνει και να διεκδικήσει το δίκιο της; Να παλέψει να περισώσει τις ρίζες;

Είναι μήνες που βρίσκεται στον γενέθλιο τόπο. Παρά τα τριάντα χρόνια στη Νέα Υόρκη, όταν κάθεται στο μπαλκόνι, λες και δεν έχει φύγει ποτέ από το σπίτι όπου είδε το πρώτο φως της μέρας. Χαιρετά τους γείτονες που περνούν στο δρόμο, τους καλεί για καφέ, μιλά μαζί τους. Τάχα ανέμελα. Στην πραγματικότητα κάθεται σε αναμμένα κάρβουνα. Παρ' όλα αυτά, νιώθει μια βαθύτερη ασφάλεια εδώ, κι ας σηκώθηκε μέσα της φουρτούνα που απειλεί να την παρασύρει στα βράχια. Από την άλλη λες και δεν έχει φύγει ποτέ. Τζάμπα ψυχοθεραπεία επαναλαμβάνει χαμογελώντας στους καλεσμένους ενώ σεβρίζει παγωτά και καφέδες.

Ήρθε να φροντίσει την άρρωστη μάνα της. Τα τελευταία χρόνια λόγω της υγείας της την επισκέπτονταν κάθε χρόνο. Έμενε κοντά της μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αυτή τη φορά είχε έρθει από τον Μάιο. Πότε πέρασαν τόσοι μήνες; Άρχισαν κι όλα να πέφτουν τα φύλλα. Την γηροκόμησε, της κρατούσε το χέρι τη δύσκολη ώρα, την έθαψε. Και τώρα έχει μπροστά της τα δυσκολότερα... Η απώλεια... το πένθος και μέσα σ' αυτή την οδύνη, η διευθέτηση της κληρονομιάς. Αισθάνεται κομμάτια.

Μοιρασμένη στα δυο στην κυριολεξία. Οι δικοί της μίλια μακριά, στην άλλη μεριά του Ατλαντικού. Σκέφτεται τα παιδιά, τον άνδρα της. Ο μικρός άρχισε μαθήματα στο Πανεπιστήμιο. Εγκαταστάθηκε μονάχος στο φοιτητικό δωμάτιο. Κι αυτή εδώ μακριά τους ξεδιαλέγει τα προικιά, τα ρούχα, τα βιβλία της, τους πίνακες. Μέχρι τώρα τα είχε φυλαγμένα η μάνα. Τώρα έχει να υποστεί έναν βαθύτερο αποχωρισμό. Ίσως δια παντός. Τώρα ενδέχεται να χαθεί κάθε ίχνος της από το σπίτι που γεννήθηκε. Να αιωρείται πλέον ρίζα κομμένη. Να περιφέρεται μέχρι να ριζώσει οριστικά στον άλλο τόπο. Αν ποτέ μπορεί να γίνει αυτό. Αμφίβολο, αφού πάντα θα την τρώει ο νόστος. Πάντα. Πετά πράγματα. Ξεχωρίζει κάποια για άπορους. Πακετάρει πολύτιμα αντικείμενα που δεν θα ήθελε με τίποτε ν' αποχωριστεί. Στη δίνη του πένθους ο πόνος βαθαίνει και από αδιευκρίνιστα αισθήματα εκδίωξης. Όλο το σώμα πονά, τα μέλη λες και τα παραλύει αβάσταχτο βάρος.

Στον κάτω όροφο ο αδελφός. Το ίδιο μόνος κι αυτός. Ίσως το ίδιο πελαγωμένος, παρά την επίφαση σιγουριάς. Ήρθε απ' το Μόναχο αυτός. Στο τσαφ πρόλαβε την κηδεία. Θρονιάστηκε για τα καλά αθετώντας υποσχέσεις, διεκδικώντας τη μερίδα του λέοντα. Μπορεί όμως κι αυτόν να τον τρομάζει η απώλεια δεσμών με το σπίτι. Μήπως τον αδικεί; Μήπως θα ήταν καλύτερα να προσπαθούσε να επιδείξει εμπιστοσύνη. Να τον πλησίαζε καλοπροαίρετα μήπως; Παιδιά παίζανε στην αυλή εκεί μπροστά στο κατώφλι. Πώς αποξενώθηκαν έτσι με τα χρόνια; Πώς έγιναν ξαφνικά καχύποπτοι κι εχθρικοί ο ένας απέναντι στον άλλον; Και η μάνα; Γιατί άφησε τη διαθήκη σ' εκκρεμότητα η μάνα; Τι έλεγαν μεταξύ τους εν απουσία της; Πάντα τον είχε αδυναμία κι ας της έκανε τη ζωή δύσκολη. Ήταν ο κανακάρης της. Ένα του χαμόγελο, ένα βλέμμα και τα ξεχνούσε όλα. Ένας φαταούλας πάντα. Το σπίτι αν πέσει στα χέρια του θα εξαφανιστεί εν ριπή οφθαλμού. Ο θυμός κοχλάζει. «Βλάκα, βλάκα, αναισθητε, ηλίθιε, ηλίθιε» φωνάζει η φωνή από μέσα. Πάει στη βιβλιοθήκη. Ψάχνει τον *Ηλίθιο* του Ντοστογιέφσκι. Να διαβάσει, να στρέψει αλλού τη σκέψη. Να ξεφύγει κάπως από την ένταση και τ' αδιέξοδο. Σταματά. Κλίνει το βιβλίο. Μήπως η ηλίθια είναι η ίδια τελικά; Μήπως δεν είναι και τόσο ηλίθιο να είσαι ηλίθιος; Μήπως πρέπει να τα παρατήσει όλα και να πάει στους δικούς της; Τους πεθύμησε τόσο πολύ τόσους μήνες μακριά τους. Και ο κήπος της, το σπίτι τους εκεί κοντά στη γέφυρα του Queens; Η Βασίλισσα της νύχτας που

στόλιζε και ευωδίαζε τόσα χρόνια το σαλόνι τους έσβησε της είτε πριν μερικές μέρες ο άνδρας της. Την είχαν πιάσει κάτι κλάματα. Πάτησε μια και σταμάτησε τη συνομιλία τους στο σκάιπ χωρίς κάποια εξήγηση. Δεν μπορούσε να βγάλει μιλιά απ' το κλάμα.

Το απόγευμα τον βλέπει που βγαίνει στην αυλή να ποτίσει τον κήπο. Χαιρετούνται ψυχρά. Αποφεύγουν τις κουβέντες. Τα λεπτά θέματα κληρονομιάς έχουν ανατεθεί σε δικηγόρους. Αυτοί τα διαχειρίζονται. Η διαθήκη της μάνας προφορική. Το σπίτι από μάνα σε κόρη είχε πει πριν φύγει η μάνα. Το σπίτι από τότε που χτίστηκε πάει από μάνα σε κόρη. Εδώ και τέσσερις γενιές. Αν το πάρει βέβαια η ίδια. Αλλιώς αποκαΐδια... Η μάνα το πήρε από τη γιαγιά κι εκείνη από την προγιαγιά, τη Ζηνοβία, τη Μικρασιάτισσα. Είχε έρθει το 24, χήρα με έξι παιδιά. Πάλεψε σκληρά να τ' αναστήσει, να ξαναχτίσει το νοικοκυριό της. Θυμάται τη γιαγιά την Ευδοξία να τους αφηγείται πως είδε, κορίτσι στα δέκα τότε, το μεγαλόπρεπο σπίτι τους στις φλόγες. Ήταν τον Σεπτέμβρη του '22 τότε που ο ελληνικός στρατός στην οπισθοχώρηση είχε βάλει φωτιά στην Προύσα. Λίγο καιρό πριν είχαν φιλέψει τους αξιωματικούς στο μεγάλο χαγιάτι... Ευτυχώς, πολύ αργότερα, όταν είχαν επισκεφτεί την πατρίδα, το σπίτι παρέμενε όρθιο, λες και τους περίμενε... Το σπίτι από μάνα σε κόρη, είχε πει πριν φύγει η μάνα, αλλά...

Η διαθήκη ήταν προφορική. Τώρα ποιος δίνει σημασία πλέον σ' αυτά. Πάει καιρός, που ο λόγος ήταν συμβόλαιο, απαράβατος νόμος. Τώρα οι καιροί άλλαξαν. Όπως και η σχέση με τον αδερφό. Παλεύουν κι οι δυο για τις ρίζες, για το βίος τους. Αλλά πώς; Προχθές ταραχτήκε τόσο με τον εφιάλτη που την αναστάτωσε αχάραγα. Ξύπνησε έντρομη... Το ψωμί πυρωμένο κάρβουνο πάνω στην κατακόκκινη εστία. Λες και λιωμένος χρυσός απειλούσε να κατακάψει το σπίτι...

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Δέσποινα Καϊτατζή-Χουλιούμη είναι κλινικός ψυχολόγος (Msc) και μέλος του Συλλόγου Ελλήνων Ψυχολόγων (ΣΕΨ), του The Uppsala University Alumni Network, της Εταιρείας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης (ΕΛΘ) και Karin Boye Sällskapet. Εξέδωσε πέντε ποιητικές συλλογές, ένα βιβλίο μετάφρασης σουηδικής ποίησης και τη συλλογή διηγημάτων *Ο τόπος μέσα μας*, εκδ. Αρμός, 2020. Ποιήματα και διηγήματά της συμπεριλαμβάνονται σε ανθολογίες και συλλογικές εκδόσεις. Επίσης μεταφράστηκαν στα αγγλικά, σουηδικά, γερμανικά, ιταλικά και βουλγαρικά.

ΜΑΙΡΗ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΥΣΙΑ

Κοιτάζω πάνω από τον ώμο
την αγωνία
με ακολουθεί απροκάλυπτα
σ' όλη τη διαδρομή
λες και κάποιος παραμονεύει
την πέτρα
στον γκρεμισμένο τοίχο
που με κρατά όρθια.

Το παγωμένο χέρι του καιρού
σαλεύει μουνδιασμένο στο πόμολο
ανοίγει την πόρτα
κάτι θυμίζω από μυρωδιά βασιλικού
πριν ξεθωριάσουν τα χρώματα
τότε που οι ώρες λιάζονταν
κάτω απ' την κληματαριά
πάνω στα μακρόσυρτα τραγούδια
του τζιτζικά
και πάσχιζε το καναρίνι στο κλουβί
ν' ακουστεί.

Ποιος λογάριαζε τον χρόνο
μας εκδικήθηκε όμως
ελευθέρωσε το καναρίνι
και μείναμε να κουβαλάμε το κλουβί.

Στα χωράφια τα σκιάχτρα
βηματίζουν νευρικά
αναζητούν τις σκιές που γίναν πουλιά
να τρυγήσουν και πάλι
τα μεστωμένα μας πρόσωπα
να χορέψουν πάνω στον καρπό
να ροδίσουν το μάγουλο της μνήμης.

Τώρα ένας γκιώνης ασκητεύει
στο μυστικό κελί του γυρισμού
κι υποσιτισμένος ο μύσχος
χαίρεται κρυφά
την ακύρωση της σφαγής

- πολύβουη η σιωπή τις νύχτες
σε τούτη την τραπέζα των αναμνήσεων.

ΛΙΝΑ ΒΑΤΑΝΤΖΗ

Νοσταλγία

Καιρούς πριν,
λαχταρούσα

-ονειροπόληση και νόστος -

σχεδιάζα επιστροφές
σε παρελθόν

-αβίωτο και εγκαταλειμμένο -

αυτό που μπορούσε
να γίνει η αρχή του χρόνου

-πάλι και πάλι -

Επιθυμούσα και παρέβλεπα
την αλήθεια

-άλγος και επίγνωση -

Θεωρούσα ότι δεν υπάρχει επάνοδος,
νόμιζα ότι ήταν μονάχα

-επιθυμία για αναβίωση -

ΑΙΝΑ ΒΑΤΑΝΤΖΗ

ΟΝΕΙΡΟΠΟΛΗΣΗ ΜΙΑΣ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΗΣ ΜΕΡΑΣ

Πανσέληνος στον ορίζοντα
καταρρέει.
Βλέμματα σκληρά,
χείλη σφραγισμένα
περίκλειστες καρδιές οι περαστικοί.

Λυκόφως χαράζει τη μνήμη -
Ακολουθώ τη θλίψη
σε αποξένωση κωπηλατώ
καθώς ελεύθερα πουλιά ατενίζω,
πλημμυρίζει ο ουρανός
αναμνήσεις χωρισμένες,
αιωρείται η σκέψη
στο αγκάλιασμά μας
στον αποχωρισμό, στα δάκρυα.

Στην ξενιτιά
μοναξιά ανασαίνω.

Μόνον η σκέψη σου ηχεί
καθημερινά με χαϊδεύει –
αύρα σε σταροχώραφα χρέους.
Και προσδοκώ ανυπόμονα
να αισθανθώ
τον ήλιο να θερμαίνει τη στέγη μας
όταν οι ράγες του χρόνου
με παλινοστήσουν
στην αυλή μας.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ

(τροπαιούχος)

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ το άλλο ή αυτό, το μοναδικό σκίρτημα, οι βραδιές εκείνες που πιστεύαμε διαρκείς ανάμεσα στις αναμνήσεις μας. Τότε ήταν ανεπαίσθητο, όχι βιαστικό το βλέμμα: ζούσαμε το άπειρο.

Μας ενδιέφερε το αδιανόητο του εαυτού μας. Η μέγιστη ειλικρίνεια απέναντι στα φώτα ήταν ο λόγος για να μην κλείνουμε τα μάτια. Έτσι δικαιολογούσα την αμηχανία αντικρίζοντας το «λίγο» και το «πολύ» του κόσμου· όσα μας συντάραζαν γιατί δεν καταφέρναμε ακόμη να κατακτήσουμε, να νιώσουμε επαρκείς, ολοκληρωμένοι.

Μας ταίριαζε, εντέλει, το αδύνατο της αυγής, η αναστροφή του δυνάμενου, αυτό που ως ηδονή –πράξη και λογισμός– συνέβαινε. Και δεν καταλάβαμε ότι θα κάνει τη ζωή τρόπαιο και τη μοναξιά συμπόρευση.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Συγγραφέας, δημοσιογράφος κι εκδότης. Σπουδές στη Βυζαντινή και Νεοελληνική Φιλολογία (Πανεπιστήμιο Κρήτης), υπ. διδάκτορας στη Δημιουργική Γραφή (Πανεπιστήμιο Δυτ. Μακεδονίας). Στην εργογραφία του περιλαμβάνονται ποιήματα, διηγήματα, μεταφράσεις, δοκιμιακά κείμενα. Μέλος της ΕΣΗΕΑ, της Εταιρείας Συγγραφέων, του Κύκλου Ποιητών, της Ένωσης Μεσοήνιων Συγγραφέων και της Εταιρείας Αχαϊκών Σπουδών. Προσωπική ιστοσελίδα: www.rouvalis.gr

ΝΙΚΟΣ ΑΝΤ. ΠΟΥΛΙΝΑΚΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΦΙΛΑΣΘΕΝΗΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑΣ

Ως παράνομος διακινητής ονείρων που γνωρίζει τις ανάγκες τους και μιλά άριστα τη γλώσσα τους, αλλά και ως ομολογιούχος μειωμένης εξασφάλισης περίεργων και ανήμπορων καιρών σας δηλώνω, γι' άλλη μια φορά ευθαρσώς, ότι απαιτώ να μου επιστραφούν εντόκως και μάλιστα με επιτόκιο απόρρητης πληροφορίας οι αφηγήσεις και οι περιπλανήσεις των ουράνιων τόξων. Ενδεχομένως, γι' αυτό και επείγει η λήψη πρωτοβουλιών, εκ μέρους των αναλφάβητων και ανειδίκευτων ρυτίδων, για την επιτάχυνση της διαδικασίας ίδρυσης μιας τράπεζας φιλάσθενης νοσταλγίας.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Νίκος Πουλινάκης γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Εργάστηκε ως τραπεζικός υπάλληλος. Ποιήματά του έχουν δημοσιευτεί σε έντυπα και ηλεκτρονικά λογοτεχνικά περιοδικά. Από τις εκδόσεις ΑΩ κυκλοφορούν οι ποιητικές συλλογές του: *Τράπεζα φιλάσθενης νοσταλγίας*, 2017 και *Η εθελούσια ερυθρότητα των λέξεων*, 2018.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Ιστορικός, Λογοτέχνης

Α' ΕΜΜΕΝΕΙΑ ΝΟΣΤΟΥ

"Επόνυμο τοπίο" ζητεί απόψε
το σώμα μου να ενδυθεί, τον γενέθλιο
ρυθμό των θεϊκών αποτυπωμάτων
του Ομήρου να φιλοξενήσει.
Ωστόσο, τα νέα της Ιθάκης λειψοί
μου φαίνονται ακροτελεύτιοι
στίχοι με ασάλευτα φωνήεντα.
Σε αγωνιώδη παθητικό τροχάιο
το άσμα τους και της απέλπιδης
αναμονής ο θηλυκός αργαλειός
της Πηνελόπης σε λειμώνες
λήθης χορταριάζει.
Πολλοί την άυλη σχεδία του Δυσσέα
σε διάπλου της εμμένειας του Νόστου
πλέον δεν επιχειρούν.
" Ίσως βιάστηκαν να πάνε πρώτα

στον Αρταξέρξη"* κι έμειναν πολύ
στην αναζήτηση μιας κούφου
αποδημίας, σκοντάφτοντας πάνω
σε φαντάσματα του εαυτού τους
που ήταν και δεν ήταν ο πραγματικός.
Καλύτερα το ταξίδι αυτό ν' αναβληθεί.
Η Ιθάκη δεν αντέχει άλλο
το ανθρώπινο βάρος.
Απόψε, έχω ανάγκη για λίγη Τροία!
Το άγγιγμα των αβρών εβένινων
τειχών της να αισθανθώ.
Λίγο απ' τον τιμωρό θυμό του Αχιλλέα,
απ' της Ελένης το φοβισμένο
βλέμμα και το οργίλο φρύδι
του Αγαμέμνονα να πάρω στις
γραφτές σκευές μου γι άλλο
ταξίδι.

* (από τα "καβαφικά αυτοσχόλια")

Β' ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Στίχοι γενέθλιοι, νήπιοι, επαιτούν
με μαχαίρια οδύνης κάτω απ' το δέρμα
στα στενά της Μονμάρτρης
πηγαινοέρχονται.

Κάτισχνες ξεδοντιασμένες πόρνες
σε γυάλινες ρεκλάμες άχνη πόθου
ζητιανεύουν.

Γυρίζουν από νοητή εκδρομή ιδεών
πριν γίνουν αίμα στο γραμμωτό χαρτί
ή ένα "ποίημα-στάση ζωής"
μεγίστης νοσταλγίας
με σφυγμό που θυμίζει Αρθούρο Ρεμπώ.

Γ' ΙΘΑΚΕΣ

Ιθάκες που δεν κουβανείς
μες στην ψυχή σου ως νόστον,
για τέτοιο φθάσιμον να μην επιθυμείς.
Δεν το αξίζεις ετούτο το ωραίο
ταξίδι γιατί ποτέ σου δεν κατάλαβες
" οι Ιθάκες τι σημαίνουν"..
Ακόμα ότι η σκέψη σου δεν ήταν
υψηλή
και εκλεκτή συγκίνησις
το σώμα σου δεν άγγιξε..
Ως μη πνευματοφόρο ηγετίσκο
"εκ Δυτικής Λιβύης" κι ασπούδαστο
στα ομηρικά σε είδε Εκείνη
και κανέν μέρος του εαυτού της
δεν σου αφήκεν να χαρείς..

ΑΡΕΘΗ ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΞΥΛΩΝ

Ανασκαλεύει την ζέουσα στάχτη.
Είπε σήμερα να αποτεφρώσει τις θύμησες.
Μία μία τις έριξε προσάναμμα κάτω
από μυρωδάτο ελιάς κούτσουρο.
Πήρε αυτό να πυρώνει, θέριεψε η φωτιά
κι άρχισε να λικνίζεται σε ρυθμό μπλουζ.

ΧΑΜΕΝΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ

Για ποιες χαμένες Πατρίδες μιλάμε;
Στις πόλεις στοιβαγμένα ξενοπούλια
αφήσαμε την καρδιά στον Τόπο μας.
Εκεί συχνοδραπετεύουν τα όνειρά μας.

Άλλες καρδιές στου κάμπου την απλωσιά
σεργιανίζουν, μέσα στα μεστωμένα στάχνα
και τις βραγιές των άκοπων φύλλων καπνού.
Κάποιες μεθούν από τ' αηδόνια στο δάσος
και το κελάρυσμα του ποταμού, που με βιάση
ροβολά κατά το Δέλτα, για νάβρει τ' αδέρφια του.
Κι άλλες, ντυμένες του πελάγους το γαλάζιο,
αρμενοπούλες ξανοίγονται αποζητώντας
τα γνώριμα ακρόγιαλα και τ' απόκρυφα λιμάνια.

Μέσα στην ίδια μας την Χώρα προσφυγέσαμε,
για ένα κομμάτι ουρανό, ένα φιλόξενο αύριο.
Τα βρήκαμε;
Ακόμη μιλούμε για τις χαμένες Πατρίδες μας!

-Σζςς, του είπε, μην μιλάς! Αφουγκράσου!
Δεν ακούς το τραγούδι των ξύλων;
Για σένα μιλεί.

Έπιασε ν' ακούει.
Δεν ήξευρε πως τα ξύλα τραγουδούν,
σαν με την φωτιά ερωτοχτυπιούνται.
Μέσα στις αντιλαμπές λικνίζονται οι στιγμές του.
Ένα ποτάμι η χαρμολύπη του κελαρυστό,
να ροβολά κατά την θάλασσα με την αλήθεια του.
Μια αηδόνα η ψυχή του, να χτίζει την φωλιά της
σε βουνίσιας ελιάς τα νιόβγαλτα κλαδιά, αυτής
που τώρα δά τεμαχισμένη εύμορφα καίγεται!

Για ποια ζωή τού μιλεί;
Αυτή που δεν έζησε;
Ή μήπως την έζησε, αλλά ξεθώριασε;

Ω! Είπε απόψε να κάψει τις θύμησες,
να πυρπολήσει το Νόστιμον Ήμαρ
κι αφέθηκε στον χορό τους.

Αυτοπυρπολήθηκε!

27 ΟΚΤΩΒΡΗ 2020

5 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 2020

ΑΡΕΤΗ ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ

ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ

Πάλι βρέχει σήμερα!
Αδράχνω μια σταγόνα
και Νοσταλγός πέτομαι
στης Πατρίδας τα μονοπάτια.
Τότε που η βροχή αντάμωνε
ερωτικά το στείρο χώμα και
της ένωσης το άρωμα ανέδνε.
Κείνα τα χρόνια, που οι σπόροι
στο σκότος βλάσταιναν άφαντα
και δειλά πρόβαλλαν στο φως.

Της ζωής ο κύκλος, που τα βήματα
τα παιδικά μας μαγικά συντρόφευε
και που τώρα, μια βροχής σταγόνα,
με περιδίνισε στης θύμησης τ' αλώνι,
Νοσταλγό εμέ του Τόπου μου αενάως.

4 ΓΕΝΑΡΗ 2020

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Αρετή Γουργιώτου (Φυκόμεσσα) γεννήθηκε στα Φάρσαλα και εργάστηκε επί 35 χρόνια ως φιλόλογος. Παράλληλα ασχολήθηκε με την ποίηση. Έχει συμμετάσχει σε έντεκα ποιητικές Ανθολογίες, στο διαδικτυακό συλλογικό βιβλίο «Ο Χρόνος και ο Λόγος» του Δ. Γκόγκα, στην εγκυκλοπαίδεια "Σύγχρονοι Έλληνες Λογοτέχνες" του περιοδικού ΚΕΦΑΛΟΣ, στην Φιλολογική Πρωτοχρονιά. Ποιήματά της έχουν φιλοξενηθεί σε έγκριτους διαδικτυακούς ιστότοπους. Συμμετείχε στο Διεθνές Φεστιβάλ Ποίησης με θέμα την Ειρήνη (Αθήνα, Ιούνιος 2019). Έχει εκδώσει τις ποιητικές συλλογές: *ΕΣΩ ΙΡΙΔΙΣΜΟΙ*, Εκδ. ΒΕΡΓΙΝΑ, 2019 και *ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ*, Εκδ. ΒΕΡΓΙΝΑ, 2020. Υπό εκτύπωση βρίσκεται η συλλογή *ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ*, Εκδ. ΒΕΡΓΙΝΑ και υπό έκδοση η συλλογή της *ΛΑΘΡΕΠΙΒΑΤΕΣ*

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ

Για την Ευαγγελία

ΕΙΡΗΝΗ ΖΕΡΜΠΟΥΛΗ

Προχώρησε αφηρημένη. Δεν την ένοιαζε πού πήγαινε. Οι σκέψεις της βαθιές, σαν τις ρυτίδες στο μέτωπό της. Ακούμπησε κάπου την πλάτη της να ξαποστάσει.

Μύρισε την αρμύρα. Άκουσε το κύμα που έσκαγε. Είχε φτάσει στη θάλασσα. Ακουμπούσε στη βάση μια ξύλινης γέφυρας που δέσποζε από πάνω της και χανόταν μέσα στο νερό. Η άμμος μούσκευε τα παπούτσια της. Έσκυψε και τα κοίταξε. Κόντευαν να διαλυθούν. Της πονούσαν πολύ τα πόδια της τελευταία.

Λίγο παραπέρα, στα βράχια, ο αέρας σήκωνε ανάλαφρα ξεραμένα φύκια. Σκαρφάλωσε, βρήκε μια βολική θέση, ήθελε να ξεκουραστεί. Να κλείσει τα μάτια της, να ησυχάσει για λίγο. Ο αφρός τής έβρεχε το πρόσωπο. Η μυρωδιά αυτής της θάλασσας δεν της ήταν οικεία. Δεν μύριζε σαν τη δικιά της θάλασσα, στη δικιά της παραλία.

Από τότε που είχαν έρθει εδώ, με τον Σίμο και τον 12χρονο γιο τους – κόντευαν 15 χρόνια - είχαν αλλάξει τρία σπίτια, ώσπου αγόρασαν το δικό τους. Όλα κοντά στη θάλασσα. Υποσυνείδητη επιλογή; Ποιος ξέρει! Στις χαρές και στις λύπες τους πάντα στη θάλασσα δίπλα περπατούσαν.

Ο γιος τους, παλληκάρι πια, έμενε στο κέντρο. Ερχόταν Σαββατοκύριακα, συνήθως με φίλους, να «φάνε στις μάνας», να κατέβουν στη θάλασσα, «βόλτα στην εξοχή» όπως την πείραζε. Δούλευε σε φαρμακευτική εταιρία, στο τμήμα έρευνας. Το όνειρο της ζωής του όμως, όταν σκεφτόταν τις επιλογές του, έλεγε ότι ήθελε να κάνει κάτι πιο δραστικό! Δεν σταματούσε να σκέφτεται και να προγραμματίζει τις επόμενες κινήσεις του.. ποιον είχε μοιάσει αυτό το παιδί;

Χαμογέλασε στη σκέψη του. Σηκώθηκε αργά, αχ, πώς την πονούσαν τα πόδια της...

Ανεβαίνοντας το ξύλινο μονοπάτι η φούστα της σκάλωσε κάπου. Την τράβηξε βιαστικά, σκοτείνιαζε πια. Ένα κούτσουρο... Λευκό, υγρό, ολομόναχο. Το κοίταξε απορημένη. Από ποια μακρινή ακτή είχε φτάσει εδώ; Το κούτσουρο είχε πάνω κάτι μικρά όστρακα κοφτερά. Ξεσκάλωσε το ύφασμα με προσοχή. Στάθηκε διστακτικά, το σήκωσε, το περιεργάστηκε καλύτερα. Της φάνηκε ότι αυτό το συναπάντημα δεν ήταν τυχαίο.

Μα τι ανόητη γινότανε ώρες ώρες. Το άφησε πιο εκεί και ανέβηκε στο πλακόστρωτο. Όταν έφτασε επάνω, κοίταξε πίσω. Το έβλεπε ακόμη

μισοβυθισμένο στην γκρίζα αμμουδιά. Κοντοστάθηκε. Πήρε πάλι το μονοπάτι, το έφτασε, ξαναγεμίζοντας τα παπούτσια της με άμμο. Το πήρε αγκαλιά κι άρχισε να κλαίει. Ένα κούτσουρο κι αυτή, βίαια αποκομμένη από τις ρίζες της.

Ένα κύμα η καρδιά της ξέσπασε γοερά. Ξεριζωμένη τόσα χρόνια, αποκομμένη από φίλους, γνώριμους δρόμους, γνώριμη ζωή, μακριά από ό,τι είχε πιστέψει παντοτινό. Τα νιάτα της με γονιούς, συγγενείς και φίλους. Κυριακάτικα τραπέζια, σε σπίτια γιορτινά από αγάπη. Ελληνικούς καφέδες αχνιστούς από γέλια και εκμυστηρεύσεις.

Έκλαιγε όλο πιο βαθιά, όλο πιο βουβά. Όταν τα αναφιλητά της καταλάγιασαν είχε βραδιάσει εντελώς. Σκοτείνιαζε νωρίς, ήταν πια αρχές χειμώνα.

Κρατώντας το ξύλο αγκαλιά γύρισε σπίτι. Το άφησε δίπλα στο τζάκι και έριξε μερικά ξύλα να δυναμώσει η φωτιά. Άφησε τα παπούτσια της κοντά, να στεγνώσουν, να προλάβει να τα κρύψει.

Τα είχε χρόνια κρατημένα στο πάνω ράφι της ντουλάπας της. Σ' ένα παλιό, φθαρμένο, χάρτινο κουτί. Τα έβγαζε κρυφά, όταν η μοναξιά της γινότανε αφόρητη. Τα φορούσε μόνο στις μοναχικές βόλτες της στην αμμουδιά. Όταν καταλάγιαζε ο καημός της ξαναπαίρνανε τη θέση τους στο κουτί.

Ευπόλητη μπήκε στην κρεβατοκάμαρα, να αλλάξει, να πλύνει τη θλίψη από τα μάτια της, πριν γυρίσει ο Σίμος. Όμως η φωνή του ακούστηκε από κάτω, δυνατή, απορημένη... Έσκυψε από τη σκάλα να του απαντήσει. Κρατούσε το ξύλο στα χέρια του και κοίταζε τα παπούτσια της. Η φωνή της δεν βγήκε. Τον είχε ακολουθήσει σ' όλες τις επιλογές του. Αυτή όμως του ξενιτεμού τη βάραινε ακόμη.

Στεκόταν αμίλητος, ζυγίζοντας το ξύλο στα χέρια του. Το άφησε κάτω και γύρισε προς το μέρος της. Η ματιά του την ξεκλείδωσε. Πάντα το κατάφερνε, ακόμη κι όταν ήταν θυμωμένη. Ανέβηκε τις σκάλες, της χαμογέλασε αγνά και μπήκε στο μπάνιο. Ούτε λέξη για τα βρεγμένα παλιοπάπουτσα.

Τα βράδια δούλευε συνήθως δίπλα, στο γκαράζ. Είχε μια γωνιά με τα εργαλεία του και ένα σχεδιαστήριο, φτιάχνοντας προσχέδια, σχέδια, μικρά γλυπτά. Πάντα θαύμαζε τι γεννούσε το μυαλό του, τι έβγαζαν τα χέρια του. Όλοι, φίλοι και γνωστοί, ζητούσαν κάτι από αυτόν. Κάτι μοναδικό, κατάδικό τους. Και αυτός, τάχα από υποχρέωση, τα έφτιαχνε με χαρά.

Είχε περάσει μήνας από κείνη τη βόλτα στην αμμουδιά. Ασχολούνταν με τον σύλλογο κυριών, την πολιτιστική εκδήλωση που ετοίμαζαν. Ένας γνωστός ζωγράφος από την πατρίδα, μαζί με άλλους εικαστικούς θα εξέθεταν έργα τους στη Νέα Γκαλερί του Συλλόγου, ένα χώρο περιποιημένο και καλαίσθητο. Είχε αναλάβει τον μπουφέ της βραδιάς των εγκαινίων.

Γυρνώντας από την απογευματινή της βόλτα, σταμάτησε στο κεφαλόσκαλο. Το φως στο σαλόνι της φάνηκε παράξενο. Αλλιώτικες σκιές. Μπήκε μέσα με μια ταραχή... Ο Σίμος με την πλάτη γυρισμένη, κοιτούσε τη φωτιά. Γύρισε με το ήρεμο, βαθύ χαμόγελό του, τραβήχτηκε στο πλάι, την άφησε να δει το κούτσουρο.

Δουλεμένο, καθαρισμένο, σκαλισμένο, ένα καράβι με ολάνοιχτα πανιά, ακουμπούσε αναπαυτικά στην μαρκίζα του τζακιού, σαν να ήταν πάντα η θέση του εκεί.

Όπως η δικιά της θέση ήτανε δίπλα του, όπου κι αν πήγαινε. Μια γλύκα της ζέστανε την καρδιά. Χάιδεψε το κλαδί. Πήγε και έφερε τα παλιά της παπούτσια. Αυτά που την συντρόφευσαν τόσα χρόνια μοναχικής θλίψης. Γιατί πίστευε ότι εκείνος, φύσει αγωνιστής, είχε προχωρήσει... Ότι η θετή Πατρίδα, που του είχε προσφέρει μια καλή ζωή, είχε παραγκωνίσει την αληθινή. Κι εκείνη κρατούσε με πείσμα τον πόνο της ολόδικό της.

Όλος ο θυμός και η άρνηση που είχε μέσα της, ήταν κρυμμένος στα παλιά παπούτσια, που της πονούσαν τα πόδια και την καρδιά.

Η ρυτίδα στο πρόσωπό της ημέρεψε μ' ένα δειλό χαμόγελο.

Κανένας τους δεν είχε ξεχάσει...

Κοίταξε το μεταμορφωμένο ξύλο. Εκείνη το είχε βρει. Εκείνος το έκανε κομμάτι του σπιτιού τους. Μαζί είχαν επιβιώσει, είχαν καταφέρει πολλά, είχαν μεγαλώσει ένα υπέροχο παιδί. Είχαν ακόμη πράγματα να κάνουν. Μαζί θα πότιζαν την ελπίδα πως η Πατρίδα πάντα τους περιμένει. Αισθάνθηκε την πίκρα τόσων χρόνων να εξαφανίζεται, να εξαφανίζεται.

Ο Σίμος την πλησίασε, της πήρε τα παπούτσια από τα χέρια και πήγε να τα βάλει επάνω, στην ντουλάπα τους. «Μόνο μην τα ξαναβάλεις», της ψιθύρισε τρυφερά.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ειρήνη Ζερμπούλη γεννήθηκε και ζει στη Θεσσαλονίκη. Γράφει κυρίως μικρά κείμενα - πεζά και ποιήματα. Τον Γενάρη του 2019 συμμετείχε με το κείμενό της «Στο τζάμι» στη συλλογική έκδοση του βιβλίου *Εκ του μη όντος* των Εκδόσεων Τύρφη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΒΟΥΡΛΗΣ

Τις μικρές ώρες σεργιανάνε στο μυαλό μου
Βεδουίνοι νομάδες ταξιδευτές
της θαλάσσης
της ερήμου.
Μυθικά αναδύονται μυρουδιές
σπάνιων φυτών
γιουσουρών
δέντρων του Παραδείσου
Οι ανεκπλήρωτοι έρωτες κρυμμένοι
στις βαριές κουρτίνες των ουρανών
ανείπωτοι
παράφοροι
Μια μυστική χαρούμενη
και ληυημένη μαζί συνομωσία
καθρεφτίζονται στο γαλάζιο κύμα
Κι έχει απόψε ο ασύρματος χαλάσει
έχουν τα σήματα σιγήσει
βραχνή η συχνότητα
γέμισε καιρικά
Μακραίνουμε έτσι απ' την πατρίδα
απ' τους δικούς μας
απ' τον κόσμο
από 'σένα αγαπημένη
Έχω στο χέρι μια μποτιλίτσα ουίσκι άδεια
και περιφέρομαι χαμένος
λησημονημένος
Με ένα σωρό αναμνήσεις
κι ένα σωρό κενά μνήμης
-φίλους τοποθεσίες κορίτσια γλέντια-
Ψάχνω των οριζόντων τα θολά τοπία
τις γραμμές
Στον παλμογράφο μου έχω βάλει
φίλους Ασυρματιστές
-τα ηλεκτρομαγνητικά που μας ενώνουν-
τους προσκυνάω
με των κωδίκων μας τη γλώσσα μυστικά
Φορτωμένος αμέτρητες ημέρες μπάρκου
και των προγόνων τις ευχές
Χρονιάρες μέρες ήρθαν
φύγαν πάνε καληιά τους
κι εμείς ταμένοι
στού Ωρίωνα το φως
μας τρέφεις μάνα θάλασσα
τρεφόμεστε και κλαίμε

Τα σύνορα σου αδιάβατα
λεύτερα τα περπατάμε εμείς
καβάλα στην κυμάτων σου τις πλάτες
Μήτε αέρηδες μήτε φουρτούνες
μας κάνουν ζάφτι
Γίναμε αέρηδες τρανοί
θύελλες γίναμε
σκλήρυνε το μέσα κι η ματιά μας
Κι όταν πατούν τα πόδια μας γερά στη γης
κάτι μας λείπει
Σαν κάποιος έκρυψε το φως
μας έκοψε το οξυγόνο
Κι έρχεται μια λιγοθυμιά
πώς έρχεται απ' την ξηρά ο βρωμερός αέρας
Τις μικρές ώρες σαν σταματούν
οι νομάδες της ερήμου να ξεδιψάσουν
τα υποστατικά τους να ταΐσουν
στο γλυκοχάραμα πάλη ξεκινούν
τότες θυμάμαι
Ξεκινά κι η δική μου σκέψη
Σαν βεδουίνος να μαζέψω το κορμί
τις σκέψεις να μαζέψω στο μυαλό
κι αντικρυστά σου να σταθώ θεέ
Βόθη με να προχωρήσει η μέρα
κι εγώ μαζί της
κι ας ξέχασα προς ώρας ποιος είμαι
πώς βρέθηκε εδώ που πάω
Βόθηά με να βάλω στη ζωή πορεία πάλη
να βρω το χάρτη
να τον σημαδέψω
Κουράστηκα ν' αποστάσω θέλω
όνειρα της μπουνάτσας σου να κάμω
Μια ώρα αρχύτερα στο σπίτι να βρεθώ
κι ας μην ξαναδώ τις χάρες σου κυρά μου θάλασσα
κι ας μην μου τραγουδήσεις άλλο
κείνα τα όμορφα τραγούδια
με των πουλιών τη γλώσσα
με των γιάρων
Άλλη αγάπη θε να βρω
κι εσένανε να σε ξεχάσω

ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΤ (ΚΑΝΤΩΝΙΔΟΥ)

Ν Όπως Νόστος

Photo: MariaKant “Ν Όπως Νόστος”

Μετά θα πεις “στάζει η ανοξειδωτη βρύση”.
Κι εγώ θα πω “στάζει το ανοξειδωτο θαύμα”.
-Τα μέρη του στέρνου σου, θα πεις ως π.χ.
-Τα μέρη του λόγου σου, θα πω ως π.χ.
-Σε εκστρατείας κρεβάτι.
-Σε εκστρατείας περβάζι.
-Τα θαύματα είναι συμπαγή,
ένα μάλιστα το έχω μπαζώσει με αδρανή υλικά,
θα επανέλθεις ανέμελα.
-Τα θαύματα είναι νόστιμα,
ένα μάλιστα το έχω ζυμώσει με φύλλα εδέμ,
θα επανέλθω εξίσου.
Νοστιμότερο ενός κυλιόμενου θαύματος,
το ενδεχόμενο ενός αληθούς.
Πιο νόστος. Πιο άσπαστον ήμαρ.

ΒΑΡΟΥΜ

Αφού με ρωτάς, θα σου πω. Καινούρια πρέπει να είσαι. Όχι γιατί είναι μυστικό, αλλά γιατί κανένας από δαύτους τόσα χρόνια εδώ μέσα δε νοιάστηκε τι μουντζουρώνω. Μόνο προχθές, αυτός εκεί ο τσαπατσούλης, τον βλέπεις; Όπως μου γέμαγε το φλιτζάνι το καντήλιασε. Το 'φερα μερικές βόλτες απ' το τρέμουλο. Πάει το σκίτσο μου, έγινε γαλακτερό. Ανάθεμα τον ατζαμή! Τ' άκουσα κιόλας. Τι τα θέλω λέει τα χαρτιά στο πρωινό και σας βάζω σε μελεάδες. Τούτο 'δω είναι δεύτερο χέρι. Ας είναι. Το έκαμα από την αρχή με την ησυχία μου, γιατί με σέρβιρες όμορφα σήμερα.

Να δες, το ένα πάει, το άλλο έρχεται. Το πρώτο, το έβαψα μαύρο, ένα με τον καπνό που 'βγαζε σαν το αντίκρισα. Στοιχείο κολλημένο στις ράγες του, για τον δρόμο της καταστροφής, φορτωμένο θάνατο· εμάς. Δεν το 'ξερα τότε. Σαν μπήκα εκεί μέσα νόμισα γλίτωση από το Χαϊδάρι. Σαν πάτησα το πόδι μου στη Γερμανία ευχόμουν κάθε μέρα να μ' είχαν σκοτώσει. Φώναζα τον χάρο μπας και με θυμηθεί τα βράδια. Πού και πού, ερχόταν ανάκατα η ελπίδα της επιστροφής, μου ζέσταινε τις φτέρνες που είχαν πληγιάσει από τα κρουπαγήματα, μου γέμαγε και το στομάχι που είχε γίνει δεύτερη φωνή μου. Έτσι άντεξα, με τ' όνειρο να γυρίσω σπίτι μου. Ποιο σπίτι σου θα μου πεις όταν δεν έχεις να σε κλάψουν ή να σε καρτερούν; Να, παίρνοντας τούτο 'δω το κατάλαβα, αυτό, το δεύτερο βαγόνι, που με έφερε πίσω. Δεν το μπογιάτιστα επίτηδες· το άφηκα άσπρο, ένα με την ελπίδα που 'χα στο μυαλό σα με φορτώσανε και ένα με την έχθρα που αντάμωσα σαν γύρισα. Γιατί, άμα φύγεις, μία, τον κόσμο δεν τον νοιάζει πώς πέρασες όσο έλειπες, παρά μόνο γιατί έφυγες και γιατί ήρθες. Έφυγα φοιτήτρια νομικής - με μάζεψαν οι ναζί από εκδήλωση ελευθερίας. Γύρισα ένα νούμερο: το 82225. Έτσι με κατέγραψαν οι χωροφύλακες στα τεφτέρια θαρρείς και ήταν δασκαλεμένοι να παρατείνουν την κόλασή μου. Κι όταν χτυπούσα πόρτες για δουλειά, ξεχειλωνα το αριστερό μανίκι απ' το τράβηγμα, μην τύχει και φανεί ο αριθμός λες κι ήμουν εγκληματίας.

Μην σε ζαλίζω άλλο, κόρη μου, κι αν πορευτήκα μετά με τη σιωπή, η επιστροφή όλο και κάποια γλύκα κρύβει. Πώς αλλιώς θα βάσταγα τώρα να δείχνω τις μουντζούρες μου σε σένα που με φροντίζεις, ε; Άιντε, πήγαινε, φωνάζει ο ατζαμής. Μόνο πες του να μου κάνει τη χάρη, εγώ τα χαρτιά μου παντού τα σέρνω, μ' αυτά κοιμάμαι, μ' αυτά ξυπνάω, αυτά είναι το σπίτι μου.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Χρύσα Καραβασίλη γεννήθηκε το 1981 στην Καβάλα. Εργάζεται ως Ανθυπολοχαγός Πεζικού στον Στρατό Ξηράς. Ζει στην Αθήνα, έχοντας διανύσει μία επαγγελματική διαδρομή από τα Ιωάννινα στις Σέρρες, στη Θεσσαλονίκη και στην Ξάνθη, που ιδιαίτερα αγάπησε και μνημόνευσε στους στίχους του τραγουδιού «Στην πόλη με τα χρώματα» που κυκλοφόρησε το 2017, σε ερμηνεία της Έλας Καριώτη. Είναι δευτεροετής φοιτήτρια του Διδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας σε συνεργασία με το Α.Π.Θ. Έχει δημοσιεύσει στον ηλεκτρονικό τύπο διηγήματα και ποίηση.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΙΤΣΟΥ - ΜΑΓΑΡΑΚΗ

Hotel "Nostos"

κάθε δειλινό
με τα μάτια ανυπόταχτα σμιλεύω τον αγέρα της μνήμης
ουρανός ροβολά στο ατροφικό παράθυρο
ανάσες γιασεμιού μουσκεύουν την ξέρα του αδιέξοδου
μια θάλασσα εφταγάλανη ριζώνει στον απέναντι τοίχο
φιλεύω
ατρύγητες καλησπéρες τη στυφή μοναξιά του τσιγάρου
άηχα γέλια παιδιών τις φλέβες των ψευδαισθήσεων
παροδίτης ο ίσκιος μου χλευάζει την εύξεινη σιωπή μου
νυχτώνει
κιοτεύει η απαντοχή στων ηττημένων ονείρων το κουβεντολόι
δαμάζει τα μάτια κατάκοπος καιρός
σκοτάδι τυλίγει τον ένοχο χρόνο βιαστικά
κάθε βράδυ
αποκοιμιέμαι μετανάστης άχρονης γενιάς
με το παραμύθι που συλλαβίζει η φωτεινή μαρκίζα
Hotel "Nostos"

ΝΟΣΤΟΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ

Οι πλαστικές σακούλες με zip
ήταν καταλληλότερες να κρατήσουν
φρέσκιες τις μυρωδιές.
Έκρυψα το φανελάκι που φορούσες
στη διαδήλωση χθες
βαθιά στο ντουλάπι
παρέα με τις ζωγραφιές μου.

Όμορφα θα ιδρώσει κολλώντας στο στέρνο μου
μαζί με το μαντήλι των ματιών σου
- τα δακρυγόνα 'τσουζαν τα μάτια μου.

Ακροβατώντας στο κράσπεδο
δίπλα στις φωτιές
το 'κοψα λωρίδες.
Ένα σημαϊάκι
που δέχεται να κυματίζει
κάθε φορά σαν σήμερα
στο μπαλκόνι μου.

Νοστάλησα την επέτειό μας - σου είπα -
και το άνοιξα.

Νοέμβριος – Δεκ. 2020

Art: X. Leftheriotou "Connected"

ΝΟΣΤ[ΑΛΓΟΣ]

Σε καιρό εγκλεισμού

Ήρεμη νύχτα, σιωπηλή.
Χωρίς γκιώνη και νυχτοπούλια.
Σιγή τάφου.

Δίπλα στο στρώμα σου κυλιέται ακόμα εκείνη η παλιά
ρόμπα που 'χει χάσει τον πάνω μαχαλά
με τα ροζ ξενέρωτα λουλουδάκια.
Στο πλάι, τα παπούτσια σου. Χωρίς τον πάτο.
Βιάστηκες να τα βγάλεις πριν καν σου λύσει το χαλινάρι.

Δεν την αντέχω αυτή τη μυρωδιά του εγκλεισμού –είπες.
Αύριο ίσως να μη μπορείς να πληκτρολογήσεις την ανάγκη σου..
Να πεταχτείς έτσι και να τεθείς σε
κατ' οίκον περιορισμό.... να πέσει
και η ασφάλεια από τη σκουριά....

Άνοιξε γρήγορα το κουτί και μπες να σε σεργιανίσω στα
παλιά μου τα λημέριαπρολαβαίνω δεν προλαβαίνω.
Τα χαπάκια δε φτάνουν για όλα.
Θα περιοριστούμε στα απολύτως βασικά.
Κερασί, κίτρινο χρυσό του ήλιου και μπλε της θάλασσας.

Κρατάω τα χείλη κλειστά όσο θα μου ψήνεις το ψάρι.
Άφησα το παραθυράκι του φωταγωγού ανοιχτό.
Φρόντισε να χωρέσει το σώμα σου-
να μη σβήσει κι η λέξη που με κόπο κρατούσα...

Σε νοστάλησα.

Ιαν. 2021

ΕΥΤΥΧΙΑ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΛΟΥΚΙΔΟΥ

ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΦΤΑΣΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ

Προς τι η αναδρομή αυτή στο παρελθόν;
Έχουμε κάποιο αφιέρωμα;

Η επιστροφή δεν είναι εορτή
αλλά σκοτάδι γλιστερό
με κρύπτες, τούνελ και χεράκια
που απλώνουν το κοκαλένιο χάδι τους
στο πρόσωπο
όσο το τρένο παίρνει τη στροφή
χωρίς τον μηχανοδηγό.

Όπως, ποιον νοιάζει, για παράδειγμα
γιατί το βράδυ εκείνο
που με κρατούσε από το χέρι η μαμά
ανασπώθηκε απ' το πεζούλι
η μαυροφορεμένη
με τα ψιλά της επατείας στην παλάμη της
- έμοιαζε τη γιαγιά Φραγκώ -
έβγαλε απ' την τσέπη
ένα μισοσπασμένο κουλουράκι
και το έδωσε
σ' εμένα, ένα εξάχρονο
ποιον ενδιαφέρει να καταλάβει
πώς μπόρεσε και άκουσε
τα γυαλικά που έσπαζαν
μέσα απ' το φανελάκι μου
όσο την προσπερνούσα;

Το μασουλούσα αργά
μήπως σκεφτεί ότι θα το πετάξω.
Πέφταν τα τρίμματα επάνω στη σιωπή
σιωπή συνεσταλμένη, ακριβή
χαλάρωσε το χέρι η μαμά
δεν φύγαμε.
Ρινίσματα πορτοκαλιού
λαμπύρισαν στη γλώσσα
σαν εκπνοή συνενοχής
και αναγνώρισης.

Σκονίτσα φευγαλέα η στιγμή
βρίσκει μιαν άκρη στο χαρτί
και κατακάθεται.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ευτυχία-Αλεξάνδρα Λουκίδου ζει στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε στη Φιλοσοφική του Α.Π.Θ. Διδάσκει Δημιουργική Γραφή σε Θεσσαλονίκη και Κύπρο. Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων, του Κύκλου Ποιητών, της Εταιρείας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης. Έχει εκδώσει επτά ποιητικές συλλογές: *Λυπημένες μαργαρίτες* (Εγνατία 1986), *Το τρίπτυχο του φέγγους* (1993), *Εν τη ρύμη του νόστου* (Αρμός 1999), *Ν' ανθίζουμε ως το τίποτα* (Καστανιώτης 2004), *Οροφος μείον ένα* (Καστανιώτης 2008), *Το επιδόρπιο* (Κέδρος 2012) υποψήφιο για το Κρατικό Βραβείο, *Αφόρετα θαύματα* (Κέδρος 2017), καθώς και τρεις μελέτες της για την ποίηση. Ποιήματά της περιέχονται σε ελληνικές και ξένες ανθολογίες.

ΘΩΜΑΣ ΜΥΛΩΝΑΣ

έργο ΑΝΤΑΣ ΓΑΝΩΣΗ

ΝΙΟΧΩΡΙ

Στο Σταθμό Λαρίσης, ένας γεράκος πλησίασε το γκισέ των εισιτηρίων. Η ώρα δεν ήταν ούτε πολύ νωρίς ούτε πολύ αργά. Η μέρα ήταν μια Κυριακή κάποιου φθινοπωρινού μήνα.

Ο γεράκος αυτός, από κάπου αλλού είχε έρθει, σε πολλά άλλα μέρη είχε βρεθεί, όμως τώρα ζήτησε ένα εισιτήριο για το Νιοχώρι. Η υπάλληλος τού είπε πως δεν υπάρχει καμία γραμμή για κανένα Νιοχώρι. Ο γεράκος είπε:

-Πρέπει οπωσδήποτε να πάω στο Νιοχώρι...

Η υπάλληλος έχασε την υπομονή της που έτσι κι αλλιώς την είχε ελάχιστη. Ρώτησε αυστηρά τον γεράκο σε ποια πόλη κοντά είναι επιτέλους αυτό το Νιοχώρι. Ο γεράκος τής απάντησε πως το Νιοχώρι έχει άσπρα σπιτάκια, ρεματιές και χορτάρια, πολλά χορτάρια.

Πράγματι, το Νιοχώρι ήταν ένα μέρος όπου δεν χρειάζοταν να σηκώσεις το κεφάλι σου για να αντικρίσεις τον ουρανό. Τον ουρανό τον είχες πίσω από τις πλάτες σου και κάτω από τα χέρια σου. Ακόμα και κάτω από το δέρμα σου.

Το Νιοχώρι ήταν ένας κόσμος όχι και τόσο καλά αιτιολογημένος. Καμιά ένδοξη μάχη, καμιά σπουδαία διακρατική συμφωνία. Ένας κόσμος σχετικά ασήμαντος με ασήμαντους λόφους και ασήμαντα πετράδια στις ασήμαντες όχθες ενός ασήμαντου ποταμιού.

Εάν φυσικά συμφωνήσουμε πως το σημαντικό είναι σημαντικότερο από το ασήμαντο.

Η υπάλληλος ξεφύσησε, άνοιξε τον χάρτη και έψαξε. Είπε στον γεράκο πως υπάρχει ένα Νιοχώρι στο Μεσολόγγι και άλλο ένα στη Λευκάδα και γενικά η Ελλάδα έχει ίσαμε διακόσια Νιοχώρια, αλλά από κανένα δεν περνάει τρένο, να πάει στο ΚΤΕΛ, τι θα γίνει με αυτήν την κατάσταση, περιμένει κόσμος.

Ο γεράκος δεν το κούνησε ρούπι από το γκισέ. Εξήγησε πως το βράδυ ήρθε στον ύπνο του η Βαγγελιώ και τον ειδοποίησε ότι τον περιμένει στο Νιοχώρι. Μάλιστα η Βαγγελιώ είχε στείλει τους αδελφούς Καραμαζώφ να τον παραλάβουν για να μη χαθεί.

Η υπάλληλος σχεδόν ουρλιάζοντας ρώτησε τον γεράκο:

- Μα ποια είναι αυτή η Βαγγελιώ;

- Η Βαγγελιώ είναι η γυναίκα μου. Συγχωρέθηκε πριν τρία χρόνια...

Μάλιστα, για να πείσει την υπάλληλο να του δώσει εισιτήριο, άρχισε να της απευθύνει διάφορες ευχές: να την φυλάει η Παναγιά, να χαίρεται την ομορφιά της, να καλοπαντρευτεί.

Η υπάλληλος τού απάντησε πως ήδη είχε καλοπαντρευτεί και μετά είχε καλοχωρίσει, γιατί ο πρώην σύζυγός της τη βάραιγε και μάλιστα μπροστά στο παιδί. Μετά ο πρώην σύζυγός της, τής ζήτηγε βέβαια συγνώμη, της έλεγε πως θα αλλάξει και δεν θα το ξανακάνει, αλλά το ξανάκανε. Επίσης τα πεθερικά της τής έλεγαν ε, τι να κάνει, άντρας είναι, του ξεφεύγουν καμιά φορά τα νεύρα του, υπομονή, μόνο που τα νεύρα του δεν του ξέφευγαν καμιά φορά, του ξέφευγαν όλες τις φορές. Οι συγγενείς τής τονίζαν ότι ο άντρας της έχει ένα κούτελο στην κοινωνία, αυτά δεν πρέπει να βγουν παραέξω, τι θα πει ο κόσμος.

Όντως, ο κόσμος δεν έλεγε τίποτα, παρόλο που όλοι τη βλέπανε μαυρισμένη στο ξύλο.

Όσπου μια μέρα πήρε αγκαλιά το παιδί της, έφυγε από το σπίτι και πήγε στον εισαγγελέα.

Όσο έλεγε όλα αυτά η υπάλληλος είχε βουρκώσει. Μαζί της έκλαιγε και ο γεράκος. Ο γεράκος την παρηγόρησε πως νέα κοπέλα είναι, θα ξαναφτιάξει τη ζωή της, θα βρει ένα καλό παιδί να την αγαπήσει και εκείνην και το γιο της, δεν είναι όλοι οι άντρες το ίδιο, να για παράδειγμα εκείνος ποτέ δεν είχε απλώσει τα ξερά του πάνω στη Βαγγελιώ και πώς να τα απλώσει άλλωστε που η Βαγγελιώ ήταν μια νταρντάνα ως εκεί πάνω.

Τότε από το μεγάφωνα του Σταθμού Λαρίσης ακούστηκε η εξής ανακοίνωση: «Παρακαλείται ο κύριος Δημητρακόπουλος όπως προσέλθει εις την αποβάθρα υπ' αριθμόν 8 όπου τον αναμένουν οι αδελφοί Καραμαζώφ. Το οτομοτρίς δια Νεοχώριον αναχωρεί εντός δεκαλέπτου».

Ο γεράκος αναφώνησε ότι αυτός είναι ο κύριος Δημητρακόπουλος.

Ο γεράκος και η υπάλληλος αγκαλιάστηκαν.

Η υπάλληλος τού είπε πως μπορεί να ερχόταν στο Νιοχώρι να τον βρει.

Ο γεράκος είχε ακουμπισμένο χάμω ένα μικρό βαλιτσάκι με τα ξυριστικά του, δυο τρεις αλλαξιές και τον Ντοστογιέφσκι. Πήρε το βαλιτσάκι στα χέρια του και ευχήθηκε κάθε καλό, αποχαιρέτησε όλους τους μαυριδερούς ανθρώπους αλλά και τους ασπριδερούς, στο σταθμό. Δεν είναι ότι τους αποχαιρέτησε στα κουρδικά ή στα περσικά και τα ελληνικά. Τους αποχαιρέτησε σε μια κοινή γλώσσα, την ίδια γλώσσα όλων των ανθρώπων.

Καθώς πήγαινε προς την αποβάθρα φώναξε στην υπάλληλο πως όχι, να μην έρθει να τον βρει, έχει πολλά χρόνια, πολλά χρόνια ακόμα μπροστά της μέχρι να φτάσει η ώρα της για το Νιοχώρι.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Θωμάς Μυλωνάς είναι φιλόλογος. Έχει συμμετάσχει σε διάφορες ανθολογίες διηγημάτων, αλλά γράφει επίσης θεατρικά έργα και σενάρια. Το 2018, ο εκδοτικός οίκος Παράξενες Μέρες, εξέδωσε την πρώτη του συλλογή διηγημάτων με τίτλο *Το κενό μεταξύ συρμού και αποβάθρας*. Το 2019, το Θέατρο Χαλκίδας ανέβασε το θεατρικό του έργο *Το από μηχανής άγαλμα*.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Άντα Γανώση σπούδασε στην Αθήνα γραφικές τέχνες και στο Μιλάνο κόμιξ και εικονογράφηση. Έχει εικονογραφήσει αρκετά βιβλία και κόμιξ, εργάστηκε σε στούντιο δημιουργίας κινουμένων σχεδίων, έφτιαξε φιλμάκια για την ΕΡΤ. Δούλεψε σαν γελοιογράφος σε περιοδικά και στην εφημερίδα "Καθημερινή" της Κυριακής. Συμμετείχε με επιτυχία σε εκθέσεις και διεθνείς διαγωνισμούς γελοιογραφίας. Σήμερα εικονογραφεί βιβλία για παιδιά καθώς και δικά της κείμενα.

ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΣΙΑΔΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΓΥΡΙΣΜΟΥ

Στους πρόσφυγες - μετανάστες της γης

Ένα φεγγάρι χάλκινο του ανέμου το μαγνάδι
μας μοίραζε στα δυο.

Ήτανε τότε που εσύ πικρός και στερημένος
τον αναστεναγμό σου ακολούθησες.

Αχ!... κι άρχισαν όλα να γυρίζουν
της γης οι πόθοι και της νιότης σου
το μελανό καράβι .

Καταμεσής στη χίμαιρα- σαν πριν χιλιάδες χρόνια-
του Οδυσσέα βάλθηκες να βρεις το λυτρωμό.

Η γιαγιά φορούσε πάντα ένα μαντίλι- στο κεφάλι.
Βυζαντινή γενιά, ασκητική.
Ο παππούς σύννεφα καπνού κι ένα παλιό ρολόι.
Δάσκαλος σε σχολειά της Τραπεζούντας .

Νύχτα, κορμιά κυνηγημένα-
το τέλος για αρχή
κι εκείνα τα λυπητερά τραγούδια...
Άθλος να νιώσεις χόμα πατρικό
κι ασφάλεια να νιώσεις
χωρίς αρνητικούς συνειρμούς και βρόχους στο λαιμό
χαμένων παραδείσων.

Από καταβολής κόσμου! από καταβολής κόσμου,
έλεγε η κυρα- Αστεργιανή,
ήτανε ο παράδεισος χαμένος.

Πάει κι αυτή!
Γέννησε δώδεκα παιδιά, ανάστησε τα δέκα,
άνεμοι λαιστρυγόνοι φύσηξαν στην αυλή της...

Γερμανία, Αυστραλία, Αμερική-
άλλα Θεσσαλονίκη,
σκέφτονταν ποιος θα τη νοιαστεί-
τα χρόνια της περνούσαν!...
Πέθανε ολομόναχη πάνω σε μία ψάθα.
Το ένα χέρι στην καρδιά, το άλλο απλωμένο.

Όχι- σου το' πα απ' την αρχή- δεν θα σ' ακολουθήσω.
Μα για το ριζικό σου
ένα μαντίλι της γιαγιάς στα κύματα θ' αφήσω
και την εικόνα του παππού στις μνήμες το ξωκλήσι .
Ήθελες να βιώσεις λυτρωμό και ξέρω θα γυρίσεις,
του Οδυσσέα σαν θα βρεις γιαλόκλειστο ουρανό.

ΜΑΡΙΝΑ ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΗΣΤΑΚΗ

Έτσι καθώς ξεπλέκει τα μαλλιά

Έτσι καθώς ξεπλέκει τα μαλλιά
και λύνονται οι κόμποι,
οι δεμένοι από τα χρόνια,
στο ασημί της θάλασσας που γεννήθηκε
με τους αστερίες και τους μικρούς ναυτίλους,
με μιαν ευαισθησία, επώδυνα οξυμένη,
να σκύψει να καθρεπτιστεί.

Ένα ταξίδι μόνο

Στο τέλος θα επέστρεφε.
Μια νοερή ζωή
διαψευσμένη στο γαλάζιο.
Ετοιμαζόταν.
Τον εαυτό του να συναντήσει.
Επιτέλους ό,τι γνώρισε, ό,τι αγάπησε
τη μορφική του τελειότητα να πάρει.
Ένα ταξίδι ήταν. Ένα ταξίδι μόνο.
Προς το κέντρο του.

Ιστορία νόστου

Επανέρχεται.
Εμπλουτισμένη με νέες αποχρώσεις.
Δυσκολεύει τους ποιητές γιατί
οι αναγνώστες ξέρουν τη συνέχεια.
Στην πραγματικότητα είναι μία.
Το ζήτημα είναι να ειπωθεί καλύτερα.
Γράφεται και ξαναγράφεται.
Έτσι όπως πρέπει να γράφεται κάθε ιστορία.
Χάριν της τελευταίας πρότασης.

Ποτέ δεν ήταν εκεί

Η ιστορία ήταν μία.
Ας πίστευαν πως μόνο
τα κύματα αγαπούσε.
Ας νόμιζε ο ίδιος πως
χωρίς την αρμύρα της θάλασσας
δεν ανάπνεε.
Δεν ήταν μόνο ένας ταξιδευτής
στο μεγαλείο του κόσμου.
Καλλιεργούσε πιστά την επιστροφή.
Ας νόμισαν πως ξεχάστηκε.
Ποτέ δεν ήταν εκεί.
Η αληθινή του πατρίδα πάντα ήταν αλλού.
Σε κάποιο παρελθόν.
Σε κάποιο παράδεισο.
Αυτός εξόριστος.
Εδώ στη Γη.

ΕΡΙΕΤΤΗ ΜΠΟΡΝΑΝ

Α' Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΑΣ

"Τον άντρα, Μούσα, τον πολύτροπο
να μου ανιστορήσεις, που βρέθηκε
ως τα πέρατα του κόσμου να
γυρνά, αφού της Τροίας πάτησε
το κάστρο το ιερό. "

Ομήρου Οδύσσεια
ραψ.α,στ.1-3
μτφρ.Δ.Ν.Μαρωνίτης

Στα χρυσόγιαλα της Ιωνίας
τα παχιοχώματα
ξέγλυκος από στίχο
βούλιαξε ο λιγυρός ο ποιητής.

Εικοσιπέντε χρόνους
κι όλο μισεύει ο γυρισμός της...

Οι Ατρείδες μεγαλύνθηκαν.
Οι Αχιλλείς ξεθύμαναν.
Τα παλικάρια αντροκαλέστηκαν
και δάγκωσαν το χόμα.

Οι θεοί ροβόλησαν στη ματερή πεδιάδα
και ντροπιάστηκαν.
Οι Τρώες στηθοκοπήθηκαν στα
ιερά τα τείχη.
Η Τροία καταλύθηκε στην πυρά
του Έκτορα.

Εικοσιπέντε χρόνους
κι όλο μισεύει ο γυρισμός της..

Χόρτασε θάνατο ο πόλεμος
χόρτασε φρίκη η Μούσα
και ζαχαρώνει τη ζωή.
Κι ο ποιητής ο ασύγκριτος
παίρνει κύμα το κύμα
και την ξεκρίνει σε αγκαλιά
ενάλιου βακχευτή.

Σιμώνει, ακουμπά στα στήθη της
το αυτί
για να γρικά το χτύπο της
να ανθίσει η γραφή.
Κάτι το χνώτο το μυριόμυρο
του τάραξε τα βύθη
Κάτι στα σπλάχνα φύσησε
πατρίδας παραμύθι.
Τα δάχτυλα στάνε ανθόμελο
γλυκόζωης Ιθάκης
πολύπαθης πολύδακρης
και αγιασμένης μάχης.
Ο νόστος και το πέλαγο
χυμούν σώμα με σώμα
κι ο ουρανός κρατεί κλωνί
της Ίριδας το χρώμα.

ΕΡΙΕΤΤΗ ΜΠΟΡΝΑΝ

Β' ΟΔΥΣΣΕΙΑΚΟ

Μετά το κακοδαίμονο θαλασσοδάρσιμο
η θεοφίλητη Σχερία.
Μετά το αλμυροφάγωμα
το ποταμίσιο γλυκόνερο
και το χαύνο μυράλειμμα.
Μετά την πέρφανη γυμνότη
το λιόκαλλο σκουτί της Ναυσικάς.
Μετά το μουτζουρωμένο
κακόγραφο
το καλλίγραφο Ποίημα.
Η Ανάσταση ευγνώμων στον Τάφο..

Γ' ΠΡΟΣ ΣΧΕΡΙΑΝ

..Το Όνειρο
χάσκει από παντού.
Ξερτίδια το φανελάκι σου
το πέδιλο κομμένο
κα η βαλίτσα χάρβαλη.
Τα πέντε αστέρια
που σου κλείσαν στην παλάμη σου
επιστρέφονται.
Ου τοις πάσιν ο Ουρανός.
Τρύπια υψωμένα χέρια δεν
εισακούονται.
Κάκιωσε κι ο Νεφεληγερέτης
με το θράσος σου
"Θα σου δείξω Εγώ..."
Σαπίζει το υδρόθειο το λιγιστό το έχει
σου
υπονομεύοντας την ταπεινή του λάτρα.
Φαίακες μεγαλόκαρδοι,
της Λευκοθέας το μαγνάδι δε βοήθησε.
Η κράτηση ματαιούται.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Γεννημένη το 1957 στην Αθήνα, σε μια πατησιώτικη γειτονιά, με καταγωγή από τη Ζάκυνθο, απόφοιτος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από το 1998 εργάζεται στην ιδιωτική εκπαίδευση. Το 1987 και για 11 χρόνια είχε την τύχη να συνεργαστεί με την Ελένη Ι. Κακριδή για την έκδοση "Η διδασκαλία των Ομηρικών Επών από μετάφραση" (βιβλίο του καθηγητή, ΟΕΔΒ), για δημοσιεύσεις στα φιλολογικά περιοδικά *Φιλολογος*, *Διάλογος*, *Θαλλώ* κ.α., για διαλέξεις στο Πολιτιστικό Κέντρο Ελευσίνας και για εισηγήσεις στα συνέδρια του Κέντρου Οδυσσειακών Σπουδών στην Ιθάκη. Βιβλία με ποιήσή της κυκλοφορούν από τις εκδ. ΒΕΡΓΙΝΑ: *Ποιήματα στην Αρένα*, 2017 και *Πλεύση Σωτηρίας*, 2019 με προλόγισμα του Βασ. Γεωργιάδη.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Έλληνες της Διασποράς

Σθεναροί ταξιδευτές
στους αιθέρες εξορμώντας
με ορθάνοιχτη αγκαλιά
νέες πατρίδες αναζητώντας

Αθεράπευτοι εραστές
του αγνώστου και τ' ονείρου
πάντοτε με την καρδιά δοσμένη
στις ακρογιαλιές του Ομήρου

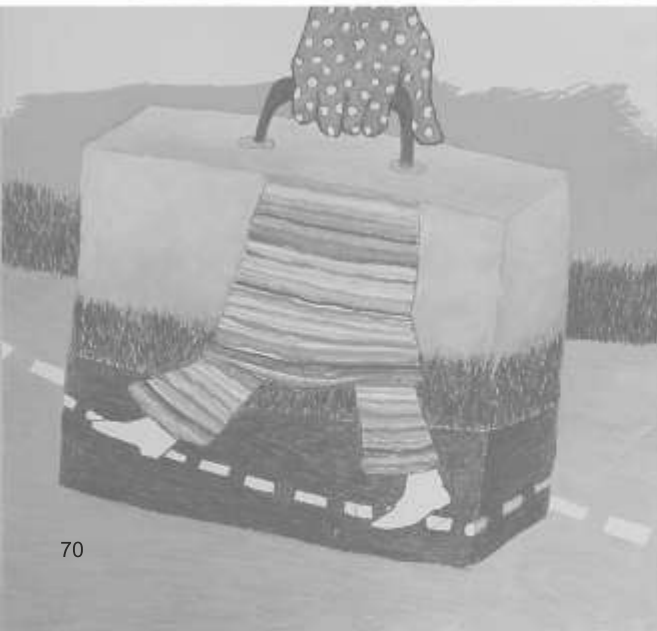
Πρωτοπόροι μαχητές
ξένους τόπους κατακτώντας
μα με έγνοια και μ' ελπίδα
νόστιμον ήμαρ προσδοκώντας

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΠΑΠΑΜΙΧΟΥ

Η ΒΑΛΙΤΣΑ

Τ' αγαπούσε κείνα τα σπασμένα
και με τίποτα δεν τ' αποχωριζόταν
Κάθε που αναχωρούσε για καινούριο προορισμό
διάλεγε προσεκτικά τι να βάλει στη βαλίτσα
δε χώραγαν κι όλα
Πότε έβαζε μέσα το κίτρινο θρυψαλάκι
της ανοιξιιάτικης λιακάδας
πότε ένα μπλε γυαλάκι
απ' τα μεθυσμένα ποτήρια του καλοκαιριού
κάτι μωβ ραγισμένα σύννεφα
τις πράσινες εφόδους
ασπρόμαυρα
ναι-όχι
ναι-όχι
ναι-όχι
Το μόνο πρόβλημα ήταν
πως χτύπαγαν και τον ξεκούφαιναν
έτσι κομματιασμένα που ήταν
σε κάθε βήμα
με κάθε βήμα
Αδύνατον να ησυχάσει η βαλίτσα
αδύνατον ν' ακούσει κι αυτός τίποτα άλλο
πέρα απ' αυτήν
Μόνη ελπίδα του
μήπως την έχανε
μήπως την ξέχναγε
τυχαία κάποτε σ' έναν σταθμό

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΠΑΠΑΜΙΧΟΥ

αύριο θα είμαι μία άλλη
αύριο θα ζήσω μέχρι ν' ανθίσω
αύριο θα σκορπίσω
θα χαθώ
αύριο θα είμαι η ξένη μιας άγνωστης χώρας
αύριο θα γεννηθώ άλλη
σε μια άλλη μέρα
αύριο θα γίνω μια μικρή χνουδωτή μπάλα
θα χτυπήσω στον απέναντι τοίχο
και θα επιστρέψω ως νόημα
αύριο θα χουχουλιάσω στη γωνιά μιας συνήθειας
αύριο θα γίνω σημείωση στα περιθώρια μιας ιστορίας
αύριο θα είμαι η φωνή στο ραδιόφωνο
τα βήματα στον πεθαμένο κήπο
ένα λουλούδι με λυγισμένο μίσχο
η μέλισσα που ψάχνει το κεντρί της
αύριο θα τ' απαρνηθώ όλα
αύριο θα σφραγίσω και τις επτά μου πύλες
και θα αναρριχηθώ στο τείχος της συγχώρεσης
αύριο θα με σταυρώσει στο μέτωπο η ευχή μιας απιστίας
αύριο θα με αναστήσει ένα ποίημα
την ώρα που μια λέξη θα δολοφονεί την επιθυμία μου
αύριο αύριο
η μνήμη μαρμαριγεί
αύριο δεν είναι τώρα
και τούτο ενέχει ελπίδα
αύριο
θα γίνω ακίδα
στο φουσκωμένο μπαλόني του κόσμου
αύριο αύριο αύριο
έρχομαι
σε πρώτο πληθυντικό

ΑΥΡΙΟ

ΣΥΛΙΑ ΧΑΔΟΥΛΗ

Το βλέμμα της φθινοπωρινής μελαγχολίας

Τα μάτια της μελαγχολίας του φθινοπώρου αχνοφεγγίζουν
στις παλάμες του νερού
Ρέει μέσα στις φθινοπωρινές σταγόνες της βροχής
Χαρίζει την στοργή της στις θάλασσες των χρυσοκόκκινων φύλλων που
καλύπτουν
τα μαρμάρινα σκαλοπάτια σφραγισμένα από τις ρυτίδες του χρόνου
Μοιάζουν με δάκρυα που σκαλίζουν άδοτες λέξεις αγάπης στα νοτισμένα
τζάμια
από το μοναχικό ξωκλήσι
Στέκει αμίλητο στην άκρη του λειμώνα της απουσίας
Απλωμένα κλαριά σαν χέρια που απλώνονται στους μακρινούς
ουρανούς σε ικεσία
αγκαλιάζουν τους πάλλευκους τοίχους του
Πεταλούδες μιας λησμονημένης Άνοιξης εναποθέτουν ένα στεφάνι από
κατάλευκα κοχύλια
αγιασμένα στις αιώνιες χρυσές αμμουδιές,
χρώματα ηλιοβασιλέματος που ευωδιάζουν μέλι και πορφύρα
και στεφανώνουν τα φτερά τους,
άνθη γιασεμιών και ένα τρυφερό φιλί αποχαιρετισμού
στα διψασμένα χείλη των φύλλων
Νόστος Ιερότητας Αγίων Ωρών Αγάπης
Στις υπέρτατες συντμήσεις των πέτρινων βημάτων του χρόνου
κλείνω το γόνυ δέομαι και ικετεύω
Ποτέ μην λησμονηθούν τα άυλα όνειρα και τα τοπία των ανθρωπίνων
τραυμάτων
που αφέθηκαν στην Ιερότητα και την ευσπλαχνία των δακτύλων
της Θεϊκής Αγάπης

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Σύλια Χαδούλη κατάγεται από τις Μηλιές Πηλίου και ζει στην Αθήνα. Διέκοψε νωρίς τις σπουδές της στη Γεωπονική Ιωαννίνων και την εργασία της για να ασχοληθεί με την οικογένειά της και την ψυχολογία. Παρακολουθεί μαθήματα Συμβουλευτικής και Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Έχει εκδώσει τις ποιητικές συλλογές *Τα όνειρα της θάλασσας*, εκδ. Ζάθρον Πυρ 2015, *Πράξη τελεία έρωτας*, εκδ. Ιωλκός 2017 κι έχει συμμετάσχει σε συλλογικά έργα και ποιητικά ημερολόγια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΥΛΙΟΣ

Μάνα, γύρισα

Ακούμπησε στο κάσωμα της εισόδου της πολυκατοικίας. Του φάνηκε μικροσκοπική κι αυτός γίγαντας. Έτσι όπως φορούσε το μαύρο παλτό νόμιζες πως, αν ανασκουμπωνόταν, θα την κάλυπτε. Τα χρόνια που είχαν περάσει ήταν είκοσι πέντε. Και είχε αρχίσει πάλι το κάπνισμα ύστερα από είκοσι χρόνια. Πίεσε το ρημαγμένο κουδούνι.

Του άνοιξε. Θυμήθηκε πως ανέβαινε πάντα από τις σκάλες, το ασανσέρ ήταν τόσο μικρό κι ασφυκτικό πόσο μάλλον τώρα που είχε γεράσει κι αυτό. Ανέβηκε τη στριφογυριστή σκάλα. Δεύτερος όροφος. Η μικροσκοπική μάνα τού άνοιξε.

Ποιος είσαι; τον ρώτησε με μάτια χωρίς ενδιαφέρον.

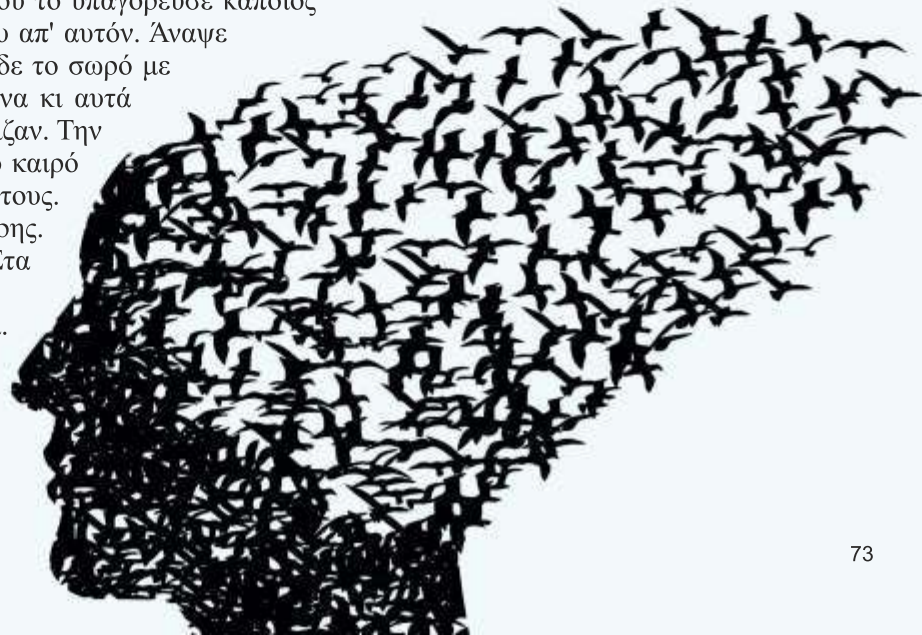
Ο γιος σου, μάνα. Τον ξανακοίταξε σαν να της είχε διηγηθεί μόλις ένα παλιό ανέκδοτο. Κάτσε, παιδί μου. Να, του έδειξε μια φωτογραφία. Ήταν η κόρη της που ποζάριζε με το πτυχίο του ανοιχτού πανεπιστημίου. Δες τη, έχω να τη δω καιρό, πού είναι;

Έχει πεθάνει, μάνα, της είπε αυτός ξερά.

Ναι, έχει πεθάνει το παιδί μου, συμφώνησε η μάνα αφήνοντας ένα τρελό χαμόγελο να διακτινίσει τις ζάρες σε όλο της το πρόσωπο. Θεε λίγο χαμομήλι; του πρότεινε. Κι αμέσως σχεδόν σηκώθηκε για να περάσει τον διάδρομο και κατευθύνθηκε προς το βάθος της κουζίνας. Είδε πως το περπάτημά της δεν είχε αλλάξει. Ήταν το ίδιο νεανικό, γρήγορο, υποταγμένο στις εντολές των άλλων βάδισμα. Όπως κάποτε που εξυπηρετούσε αλόγγυστα τον μπαμπά και τον καθένα.

Καημένη μου μάνα, σκέφτηκε, σαν να του το υπαγόρευσε κάποιος ουδέτερος παρατηρητής με περισσότερο νου απ' αυτόν. Άναψε τσιγάρο. Πήγε στη μικρή βιβλιοθήκη και είδε το σωρό με τους δίσκους και τις φωτογραφίες. Πεθαμένα κι αυτά όπως τα περισσότερα πρόσωπα που απεικόνιζαν. Την περίμενε αυτή τη στιγμή. Σαν να ήξερε από καιρό πως από την οικογένεια θα απόμεναν οι δυο τους. Και με την πιο μεγάλη πληγή τον χαμό της κόρης. Γιατί έφυγε μικρή, πιο μικρή απ' όλους. Στα σαράντα τρία.

Η μάνα γύρισε με ένα αχνιστό φλιτζάνι.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΥΛΙΟΣ

Ποτέ δεν επέτρεπε σε άλλους να τη βοηθήσουν. Και το χέρι της με πεταγμένες τις φλέβες, απογυμνωμένο από δέρμα, λειτουργούσε σα ρομποτικό. Διέθετε την αξιοπρέπεια της μνήμης.

Ο γιος κάθισε ήσυχα να πει και να καπνίσει.

Τι τον θες αυτό το διάολο; του μίλησε αυστηρά η μάνα. Δεν ξέρεις ότι θα βλάψεις την υγεία σου;

Ε, δεν είναι τίποτα, δεν καπνίζω και πολύ, είπε εκείνος.

Κάθε τσιγάρο σου κόβει πέντε λεπτά, επέμεινε εκείνη και γύρισε προς την ανοιχτή θόνη του κομπιούτερ. Έχασκε μια λευκή σελίδα. Μάλλον ο υπολογιστής δεν είχε καμία χρησιμότητα για κείνη.

Δε βάζεις λίγη τηλεόραση να σου περνά η ώρα; ρώτησε με νευρικότητα ο γιος.

Η μάνα πήρε το τηλεκοντρόλ και του το 'δωσε. Πάρ' το, του λέει, η τηλεόραση χάλασε, την πέταξα.

Ο γιος ήπιε μια γουλιά και τράβηξε μια ρουφηξιά. Η μάνα τον μάλωσε πάλι: Μια βάζεις το θάνατο και μια τη ζωή μέσα σου!

Εντάξει είμαι μάνα. Θες να σου ψωνίσω τίποτε;

Ποιος είσαι; τον ρώτησε πάλι αναπάντεχα. Ο γιος δεν άντεχε να συναντηθεί πάλι με το βλέμμα της. Τι να της πει τώρα, ότι την πεθύμησε να τη δει μετά από τόσον καιρό;

Σηκώθηκε και πήγε προς τις φωτογραφίες και τους δίσκους. Κι αυτοί πλήγωναν, αλλά τουλάχιστον μιλούσαν με τα λόγια που επέλεγες εσύ.

Μια νοσταλγία των παλαιών χρόνων πάντα έχει τα καρφιά της ανοξείδωτα.

Στη μνήμη της αδελφής μου, Αλεξάνδρας

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Δημήτρης Τούλιος γεννήθηκε στην Πάτρα το 1966. Είναι εκπαιδευτικός και ασχολείται με τη συγγραφή ποιημάτων, διηγημάτων και τραγουδιών. Σκιτσάρει επίσης. Έχει πολλές συμμετοχές σε διάφορες ανθολογίες ποίησης και διηγήματος ενώ έχει εκπονήσει και δύο εξώφυλλα βιβλίων. Το ποιητικό του βιβλίο *Παθητικό κάθισμα* κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Χαραμάδα το 2016. Στα σκαριά υπάρχουν και δύο θεατρικά του.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Είναι ο καιρός από ρωγμές σιωπής,
σταματημένα λόγια.
Φυσάει κάποτε ο βοριάς
και σ' επιστρέφει.

«Ήταν η μεγάλη ξηρασία.
Στον κάμπο αθέριστα, πικρά σιτάρια.
Τότε, άδειαζαν τα χωριά,
και οι Κυριακές τους –
Τα χέρια στέγνωσαν.»

Αύγουστο μήνα στο σταυρό τα οχτώ σου χρόνια.
«Αντίο, αντίο – Α, πολιτεία!»

Όλα έμειναν εκεί. Αξημέρωτες υποσχέσεις.
Κάτω απ' το στήθος μαχαιριές.

«Αχ! βοριά – καλέ βοριά μη με σκαλίζεις.»

ΝΟΣΤΟΣ

Έπρεπε να 'ταν Κυριακή και να έμπαινε χειμώνας.
Από τη μια η θάλασσα και τα βουνά
κι από την άλλη εκείνος,
μόνος, κάτω απ' τον δικό του ουρανό.
Πάνω στον ίδιο δρόμο – ανηφόριζε
μ' ένα μεγάλο αχό στα σωθικά του.

Ήτανε γυρισμός στον τόπο του
ή πηγαιμός σε άγνωστη χώρα - μακρινή;

Το νήμα και το νόημα της ζωής
ήταν αυτός ο δρόμος.
Πέτρα, χορτάρια και νερά που
όλα μαζί για εκείνον τραγουδούσαν.

«Ποιος είδε νιο να περπατά μες στα γεράματά του,
κάθε του βήμα και λυγμός, κάθε ματιά του θάμπος...»

Έπρεπε να 'ταν Κυριακή, και γυρισμός.
Μια άνοιξη παράξενη στο έμπα του χειμώνα.

(Ανέκδοτο, χειμώνας 2021)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΟΥΜΑΝΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΜΕΡΑ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ ΕΙΠΕ

(Η Εξομολόγηση ενός καπνιστή)

Σήμερα κάπνισα έξι μόλις τσιγάρα.
Φίλησα αμέτρητες φορές το παρόν μου,
μη φύγει.
Είδα το μέλλον μου σε καθρέφτες θαμπούς,
τη μάνα μου να περνάει νύχτα τον Βόσπορο,
σέρνοντας τα δέκα γερασμένα παιδιά της.

Έσκυψα μέσα μου και είδα καπνούς.
Κι απ' τα βάθη μου άκουσα
τη φωνή, την τραυλή της Ασίας μου.

Σήμερα,
διάβηκα τη γέφυρα που ενώνει τις δύο ηλικίες μου.
Το όρος Πάικο με το όρος Αιγάλεω.
Έπειτα,
έμεινα μόνος με τα σπίτια,
σ' έναν μακρύ χωματόδρομο της πατρίδας.
Και το πατρικό μου δεν μπόρεσα να γνωρίσω!

Στεγνό το ποτάμι. Και οι λεύκες στεγνές.
Στάχτες στ' αλώνια οι παιδικές αναμνήσεις.
Και η λύρα θαμμένη στον κήπο.

Σήμερα στάθηκα να με δει ο ουρανός και, δεν με είδε.
Έγινε πενήντα χρονών, και;

Σήμερα έμαθα πόσα χρόνια είμαι νεκρός.

ΑΦΙ ΕΡΩ ΜΑ

αφιέρωμα

Επιμέλεια αφιερώματος:
Νίκος Μεντζίνης

Προδημοσίευση από το βιβλίο της Barbara Cassin

Νοσταλγία, Πότες λοιπόν είναι κανείς στο σπίτι του;

Επιμέλεια: Κώστας Αγοραστός

(μτφρ. Σσείλ Ιγγλέση Μαργέλλου),
κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μελένη

Νοσταλγία, μια ελβετική λέξη

«Νοσταλγία», η λέξη ηχεί απολύτως ελληνική, από το νόστος, «επιστροφή», και το ἄλγος, «πόνος», «οδύνη». Η νοσταλγία είναι ο «πόνος της επιστροφής», η οδύνη που μας κατακλύζει όταν είμαστε μακριά και ταυτόχρονα τα βάσανα που τραβάμε για να επιστρέψουμε. Η Οδύσσεια, που θεμελιώνει μαζί με την Ιλιάδα την ελληνική γλώσσα και τον πολιτισμό, είναι το έπος που ο «Όμηρος» – ένας τυφλός ποιητής, που μάλλον δεν υπήρξε ποτέ – συνέθεσε για να τραγουδήσει τις περιπέτειες του νόστου του Οδυσσέα, του πολύτροπου ήρωα. Είναι το κατεξοχήν ποίημα της νοσταλγίας.

Κι όμως, η λέξη «νοσταλγία» δεν είναι ελληνική, δεν απαντά στην Οδύσσεια. Όχι, δεν είναι ελληνική λέξη, αλλά ελβετική, γερμανο-ελβετική. Είναι στην πραγματικότητα το όνομα μιας νόσου καταχωρισμένης ως τέτοια μόλις τον 17ο αιώνα. Την επινόησε, σύμφωνα με το Ιστορικό λεξικό της γαλλικής γλώσσας, το 1678 συγκεκριμένα, ένας γιατρός, ο Γιόχαν Γιάκομπ Χάρντερ, προκειμένου να κατονομάσει τον πόνο της πατρίδας, το Heimweh, από τον οποίο υπέφεραν οι πιστοί, ακριβοπληρωμένοι Ελβετοί μισθοφόροι του Λουδοβίκου 14ου – «χωρίς μισθό δεν έχει Ελβετό». Παρεκτός αν την έπλασε το 1688 ο Γιοχάννες Χόφερ, ο γιος ενός αλσατού πάστορα απ' τη Μυλούζη, που της αφιέρωσε στα δεκαεννιά του τη σύντομη ιατρική διατριβή του στο Πανεπιστήμιο της Βασιλείας, για να περιγράψει «ιστορίες νεαρών ατόμων»: το περιστατικό στη Βασιλεία ενός φοιτητή από τη Βέρνη, που μαράζωνε αλλά γιατρεύτηκε καθ' οδόν, προτού καν φτάσει στη Βέρνη, και το περιστατικό μιας νοσηλευμένης χωρικής («Ich will heim, ich will heim») [θέλω να γυρίσω σπίτι, θέλω να γυρίσω σπίτι], βογκούσε αυτή αρνούμενη φάρμακα και τροφή), που γιατρεύτηκε επιστρέφοντας σπίτι της – την εξήγηση τη δίνει η σημαίνουσα διαταραχή της.

Το πράγμα εξελίχθηκε αμέσως σε στρατιωτική υπόθεση: οι Ελβετοί λιποτακτούσαν όταν άκουγαν βουκολικές μελωδίες, το τραγούδι

των βοσκοτόπων, «αυτό τον τόσο αγαπημένο σκοπό των Ελβετών» – γράφει ο Ρουσό στο Λεξικό της μουσικής του –, «εξ ου και απαγορεύτηκε επί ποινή θανάτου να παινιζέται στις τάξεις τους, γιατί όσοι τον άκουγαν αναλύονταν σε δάκρυα, λιποτακτούσαν ή πέθαιναν, τόσο πολύ ξυπνούσε μέσα τους τον φλογερό πόθο να ξαναδούν την πατρίδα τους»

Το ιατρικό σώμα επινόησε λοιπόν τη λέξη «νοσταλγία», όπως λέμε «οσφυαλγία» ή «νευραλγία», προκειμένου να κατονομάσει μια νόσο των Γερμανοελβετών. Αν επιμένω, είναι γιατί η καταγωγή της λέξης αντιπροσωπεύει ακριβώς αυτό που συνιστά καταγωγή: η λέξη που σηματοδοτεί ολόκληρη την Οδύσσεια δεν έχει τίποτα το καταγωγικό, το πρωτοτυπικό, τίποτα εν ολίγοις το «ελληνικό». Είναι πεποιημένη, ιστορικά επιμειγμένη (και καθώς η καταγωγή δεν είναι ιστορικό γεγονός, θα έπρεπε να λέμε «ιστορικά», για να δανειστώ τον όρο του Χάιντεγκερ) και υπηρετεί, όπως όλες οι καταγωγές, μια αναδρομική τελικότητα. Το μαρτυρούν οι τυπογραφικοί χαρακτήρες της Dissertatio de nostalgia, με λατινικά κεφαλαία για το DISSERTATIO MEDICA, ελληνικά κεφαλαία για την επινοημένη λέξη ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ και με γοτθικά πεζά «oder Heimweh», «ή καημός της πατρίδας».

Παρ' ολίγο να επισκιάσει από το «φιλοπατριδομανία», που είχε επίσης προτείνει ο Χάρντερ, το «ποθοπατριδαλγία», που επινόησε ο Τσβίγκερ, και τον υπότιτλο «Heimsehnsucht», που έδωσε ο Χάλλερ... Θριάμβευσε όμως η λέξη νόστος, η «επιστροφή».

Το Chantraine μάς μαθαίνει, κατ' εξαίρεση, λίγα πράγματα: η λέξη νόστος σχηματίστηκε από το νέομαι, που σημαίνει «επιστρέφω, επανέρχομαι» και ανάγεται σε μια ρίζα, η ενεργητική σημασία της οποίας είναι πιθανώς «διασώζω»: ἄνοστος σημαίνει «μη επιστρέφων» και «που δεν δίνει σπόρο, άσπορος», Νέστωρ είναι το όνομα «εκείνου που επιστρέφει αισίως, που φέρνει αισίως πίσω τον

στρατό του»· και στα νέα ελληνικά «νόστιμος», που έχει τη σημασία του «εύγευστος, χαριτωμένος». Η πιθανή σημασία της ρίζας είναι «αίσια επιστροφή, σωτηρία»· την ξαναβρίσκουμε στα γερμανικά, στα αγγλοσαξονικά («αθεις, διασωθείς, επιβίωσας» και «διασώζω, ιαίνω, τρέφω»)· στα σανσκριτικά υπάρχουν λέξεις που απηχούν το «νέομαι», όπως *nasate*, «πλησιάζω, ενώνομαι». Μια και η μικρή σημασιακή διαφορά δεν αποτελεί καθοριστικό εμπόδιο, μπορούμε ίσως να συσχετίσουμε τη λέξη με το *nimsate*, «φιλιούνται, αγγίζονται με το στόμα» – η επιστροφή και ο έρωτας δεν είναι έννοιες ασύμπτωτες.

Το παρόν βιβλίο διερευνά, παράλληλα με τη «νοσταλγία», τη σχέση μεταξύ πατρίδας, εξορίας και μητρικής γλώσσας. Η Οδύσσεια, αφήγηση των δοκιμασιών του Οδυσσέα και της επιστροφής του που διαρκώς αναβάλλεται, είναι το καθαυτό ποίημα της νοσταλγίας. Το εξόχως συμβολικό σημάδι ότι ο Οδυσσέας βρίσκεται επιτέλους «σπίτι του», στην πατρίδα του, είναι η ριζωμένη κλίνη, που αυτός έσκαψε με τα ίδια του τα χέρια μέσα στον κορμό μιας ελιάς, γύρω από την οποία είχε χτίσει το παλάτι του, ένα μυστικό που μοιράζεται μόνο με τη γυναίκα του. Ρίζωμα, ξεριζωμός: ιδού η νοσταλγία.

Την πατρίδα ο Αινείας την κουβαλά μαζί του κατά τη φυγή του απ' την πυρπολημένη Τροία, με τον πατέρα του Αγχίση και τους εφέστιους θεούς φορτωμένους στην πλάτη. Πλανιέται από τόπο σε τόπο, έως ότου η Ήρα, η οποία τον καταδιώκει με το μίσος της, δεχτεί να τον αφήσει να ιδρύσει αυτό που θα γίνει μια μέρα η Ρώμη, αλλά υπό έναν όρο: να ξεχάσει τα ελληνικά και να μιλά «δι' ενός στόματος», λέει ο Βιργίλιος, με τους Λατίνους και όπως αυτοί. Το ιδρυτικό έπος είναι εν προκειμένω και ιδρυτικό γλώσσας.

Να έχεις ως πατρίδα τη γλώσσα σου, ως μόνη πατρίδα μάλιστα. Έτσι διάλεξε ν' αυτοπροσδιοριστεί σε ζοφερούς καιρούς η Χάνα Άρεντ, «πολιτογραφημένη» στην αμερικανική εξορία της, όχι σε σχέση με μια χώρα ή έναν λαό, αλλά μόνο σε σχέση με μια γλώσσα, τη γερμανική. Αυτή της λείπει και αυτή θέλει ν' ακούει.

Τι είναι προσίδιο; Τι ξένο; «Ευτυχημένος είν' αυτός που σαν τον Οδυσσέα»: τίποτα πιο λανθασμένο απ' το σονέτο του Ντυ Μπελλάι, αφού ο Οδυσσέας δεν μένει σπίτι του επιστρέφοντας, παρά μία μόνο νύχτα, όσο παρατεταμένη κι αν είναι αυτή. Πρέπει πράγματι να ξαναφύγει πολύ μακριά απ' την πατρίδα του, πολύ μακριά απ' τη θάλασσα, να βαδίζει στην ενδοχώρα, κουβαλώντας ένα κουπί. Μέχρις ότου συναντηθεί μ' έναν οδοιπόρο που θα του πει ότι κουβαλά λιχνιστήρι στον ώμο του (λ, 126-134 & ψ, 273-280). Μόνο τότε, αφού μπήξει το κουπί στο χώμα, θα μπορέσει ο Οδυσσέας να προσφέρει μια τελευταία θυσία στον Ποσειδώνα,

τον θεό της θάλασσας, και να γυρίσει για «να ζήσει στους ιδικούς του ανάμεσα τα χρόνια τα στερνά του». Αλλά περί αυτού η Οδύσσεια ουδέν λέγει. Γιατί αυτό που χαρακτηρίζει τη νοσταλγία είναι περισσότερο το «όχι ακόμη» και ίσως επίσης η καταστατική παρανόηση της σχέσης προσίδιου και ξένου –το κουπί που θα το περάσει κάποιος για λιχνιστήρι.

Θα αναλύσω στο παρόν δοκίμιο τη σχέση του ανθρώπου με τον χρόνο, με τον θάνατο, όπως και με την αιωνιότητα, και τη σχέση του με την πατρίδα, για καλό ή για κακό. Θα βασιστώ σε μια σειρά αργέγονες σκηνές που εκτυλίσσονται στον Όμηρο και που ορίζουν κατ' εμέ τη νοσταλγία.

Θα αναλύσω στο παρόν δοκίμιο τη σχέση του ανθρώπου με τον χρόνο, με τον θάνατο, όπως και με την αιωνιότητα, και τη σχέση του με την πατρίδα, για καλό ή για κακό. Θα βασιστώ σε μια σειρά αργέγονες σκηνές που εκτυλίσσονται στον Όμηρο και που ορίζουν κατ' εμέ τη νοσταλγία. Αλλά θα αναστοχαστώ άλλο τόσο τις σύγχρονες χρήσεις αυτής της έννοιας, η οποία συνδέεται με όλα τα ενίοτε τρομακτικά διφορούμενα του οίκου και του πατριωτισμού, από το *home* στο *Heimat*, έως τη λατρεία της γης και του αίματος, που μπόρεσαν να διακινήσουν ο φασισμός και ο ναζισμός. Γιατί κάθε γλώσσα έχει τον τρόπο της να εκφράσει τη νοσταλγία, να εντοπίσει τη δυσφορία σε κάποιο μέρος του σώματος –μελαγχολία (η μέλαινα χολή), *spleen* (η σπλήνα), *angoisse* (ο λαιμός)–, να την καταχωρίσει σε ένα πολιτισμικό μητρώο σαν ένα σύνθημα, έστω κι αν είναι εξ εισαγωγής όπως το *spleen* από τον Σαίξπηρ έως τον Μπωντλαίρ, να τη στρέψει προς το παρελθόν ή προς το μέλλον, συνδέοντάς τη μ' ένα συμβάν ή με μια προσδοκία, να τη μετατρέψει σε ατομικό, ιστορικό, οντολογικό, θρησκευτικό, κοινωνικό, πατριωτικό άλγος –*acedia*, *dor*, *saudade*, *Sehnsucht*, *desengaño* κ.λπ. Θα αναρωτηθώ εάν και πώς είναι δυνατό να επεξεργαστεί κανείς αυτή τη σχέση μεταξύ νοσταλγίας και πάτριου εδάφους ή πατριωτισμού, ώστε η νοσταλγία να μετατραπεί σε μια εντελώς διαφορετική περιπέτεια που θα μας οδηγήσει στο κατώφλι ενός ευρύτερου, πιο φιλόξενου στοχασμού, μιας θεώρησης του κόσμου απαλλαγμένης από κάθε ανήκεν. Ή άλλως: υπό ποια έννοια, υπό ποιες έννοιες, μπορούμε να πούμε ότι η νοσταλγία είναι ένα συναίσθημα που προσδιορίζει την Ευρώπη; «Ευρωπαίος: αυτός που νοσταλγεί την Ευρώπη», λέει ο Κούντερα στην Τέχνη του μυθιστορήματος.

<https://bookpress.gr/prodimosieuseis/dokimia-meletes/5409-nostalgia-barbara-cassin>

Δημοσθένη Γ. Γεωργοβασίλη: Νοσταλγία, η μαγεία της Επιστροφής

*Μέσ' από το βάθος των καλών καιρών
οι αγάπες μας πικρά μας χαιρετάνε.
(Κ. Καρυωτάκης)*

1. Νοσταλγία, η νόσος της πατρίδας

Όταν το 1688 ο νεαρός Ελβετός γιατρός J. Hoffer (1669-1752), κατέθετε στο πανεπιστήμιο της Βασιλείας τη διδακτορική του διατριβή με το λατινικό τίτλο «Dissertatio medica de ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ oder Heimwehe» (: «Διδακτορική ιατρική διατριβή για τη ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ή τον πόθο για την πατρίδα»), πού να μπορούσε να φανταστεί ότι είχε πλάσει μια ελληνική λέξη, η οποία με τον καιρό θα αποκτούσε διεθνή διάδοση και μαγική ακτινοβολία; Εκείνη την εποχή γινόταν λόγος για μια ανεξήγητη αρρώστια, από την οποία έπασχαν Ελβετοί ξενιτεμένοι κυρίως στη Γαλλία. Η αρρώστια εκείνη είχε ονομαστεί «La maladie du pays». Ο νεαρός γιατρός στην προσπάθειά του να μελετήσει τις αιτίες εκείνης της αρρώστιας διέπλεσε τον όρο «νοσταλγία», αλλά παράλληλα έπλασε και άλλους ελληνοφανείς όρους, όπως «ποθοπατραλγία», «νοστομανία», «φιλοπατριδομανία», άρεσε όμως στους γιατρούς η λέξη «νοσταλγία», και ανατύπωναν και μελετούσαν εκείνη τη διατριβή πάνω από εκατό πενήντα χρόνια. Έτσι επικράτησε η λέξη «νοσταλγία», αλλά ίσως και γιατί ήταν συνθεθειμένη από τις ομηρικές λέξεις «νόστος» και «άλγος», που οι Ευρωπαίοι γνώριζαν καλά από τους 4 και 5 στίχους της ραψωδίας *Α* της Ιλιάδας. (Εκεί, ως γνωστόν, ο Όμηρος γράφει για τον Οδυσσέα «πολλά δ' ο γ' εν πόντω πάθεν **άλγεα** ον κατά θυμόν/

αρνόμενος ἦν τε ψυχὴν και νόστον εταίρων»).

2. Η νοσταλγία θέμα της Ψυχοπαθολογίας και της Ψυχανάλυσης
Ο πατέρας της Ψυχανάλυσης Ζίγκμουντ Φρόυντ και ο Γερμανός φιλόσοφος Καρλ Γιάσπερς (διδ. διατριβή “Heimweh und Verbrechen”) είναι εκείνοι, που μόλις τον 20ό αιώνα μελέτησαν υπό το πρίσμα της επιστήμης το φαινόμενο της νοσταλγίας. Αλλά μέχρι σήμερα κανείς δεν κατόρθωσε να συνθέσει μια επιστημονική θεωρία για το πανανθρώπινο, αλλά και γενικότερα κοινό όλου του ζωικού βασιλείου, φαινόμενο. Μετά από αυτούς όσα γράφτηκαν αποτελούν τεκμήρια της «νοσταλγίας για τη νοσταλγία».

Ο οδύνη του πρόσφυγα για τη μακρόχρονη παραμονή σε ξένη χώρα μακριά από την γενέτειρα προκαλεί στην ψυχή τον πόθο για επιστροφή στην πατρίδα και εκδηλώνεται με βαριά μελαγχολία και βαρύθυμη ανάμνηση ευχάριστων καταστάσεων ή περιστάσεων, που το πάσχον άτομο είχε βιώσει παλαιότερα στην πατρίδα του. Στην ουσία η αιτία της νόσου δεν είναι ο τόπος και ο χρόνος των βιωμάτων εκείνων, γιατί ο τόπος αλλάζει και ο χρόνος δεν αντιστρέφεται. Γι' αυτό είναι γενικό το φαινόμενο να απογοητεύονται γρήγορα οι παλιννοστούντες και να αποζητούν τον νέο εκπατρισμό τους και την επάνοδο τους στη χώρα, που τους φιλοξενούσε.

*«Α! πως χτυπά καμιά φορά τούτ' η καρδιά κι αναφτερά
/ Τώρα στα γεροντάματα
/Σα νιος να ξαναχαίρομαι φεγγάρι-μέρα, αστροφεγγιά
/ Δύσες, γλοκοχαράματα / ... Το λένε τ' αιθονάκια
στα κλεισορέματα...!».*

*τραγουδάει ο ποιητής της νοσταλγίας Μιλτιάδης Μαλακάσης,
ο υμνητής του «Τάκη Πλούμα» και του αθάνατου «Μπαταριά».*

τραγουδάει ο ποιητής της νοσταλγίας Μιλτιάδης Μαλακάσης, ο υμνητής του «Τάκη Πλούμα» και του αθάνατου «Μπαταριά».

3. Τα αίτια της απογοήτευσης

Μία από τις αιτίες της απογοήτευσης μετά την επιστροφή στο παρελθόν είναι η ανάπλαση αυτών των ιδίων των βιωμάτων. Η ανάμνηση, που είναι προικισμένη με το талант να εξωραΐζει και εξιδανικεύει το παρελθόν, όποιο κι αν ήταν, επαναφέροντάς τα βιώματα στη συνείδηση, βοηθάει μεν το Εγώ να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες προσαρμογής του στις νέες και αλλότριες καταστάσεις του νέου περιβάλλοντος, αλλά το εφοδιάζει και με ψευδαισθήσεις.

Η νοσταλγία παρουσιάζεται ως ένας αμυντικός μηχανισμός της συνείδησης απέναντι στις δυσκολίες της νέας ζωής, όπου και όταν τυχόν αυτές παρουσιάζονται και από φόβο ζητάει να τις αποφύγει· τότε κυριεύεται από τον πόθο της παλινδρόμησης στο παρελθόν. Και η φαντασία παραλαμβάνοντας τις εικόνες, που κομίζει η μνήμη από το «βάθος των καλών καιρών», προβάλλει την πατρίδα σαν θησαυρό του Κροίσου, σαν κήπο της Εδέμ. «*Ωραία και μόνη η Ζάκυνθος με κυριεύει*» μέσα από την επίσης εικοσαετή ξενιτιά του ψάλλει ο Ανδρέας Κάλβος με τη λύρα του, ο νοσταλγός της πατρίδας και της αρχαίας δόξας. Αλλά και Ζακυνθinoί εργάτες παλιότερα στους κάμπους της Ηλείας, όταν έφτανε το Σαββατόβραδο, συναντιόνταν, αγνάντευαν προς το νησί τους, τραγουδούσαν νοσταλγικά με τις κιθάρες τους τα τραγούδια του νησιού τους κι αναστενάζοντας αναφωνούσαν «καταραμένη ξενιτεία!». Και εδώ η «νόσος της πατρίδας»!

Είναι γνωστό ότι τα θεμέλια στο χτίσιμο της συνείδησής σου μπαίνουν από τα ερεθίσματα, που σου δίνει το περιβάλλον της γενετιέρας σου, την οποία έκτοτε θα κουβαλάς μέσα σου. Όπου κι αν βρεθείς, «η πόλη θα σ' ακολουθεί».

4. Η νοσταλγία και η μελαγχολία

Δύο όροι της Ψυχοπαθολογίας σημαδεύουν το φαινόμενο της νοσταλγίας. Ο πόθος για την επιστροφή ("regression"), γνωστός από την Ψυχανάλυση του Φρόιντ ως «οπισθοδρόμηση», και η βραδεία λύπη, η κατάθλιψη ("depression") ως σύνδρομο της μελαγχολίας. Η κατάθλιψη προέρχεται αφενός από την αδυναμία επιστροφής και αφετέρου από τα εμπόδια για την πλήρη ενσωμάτωση και αφομοίωσή του στο περιβάλλον της φιλοξενίας του. Γι' αυτό δεν είναι λίγοι όσοι συνδέουν τη νοσταλγία με τη μελαγχολία. Αλλά από τη νοσταλγία προκύπτει η επιθυμία επιστροφής στο παρελθόν, ενώ από τη μελαγχολία συχνά η ανησυχία για το απροσδιόριστο μέλλον· και γεννιούνται μανιοκαταθλιπτικές καταστάσεις, που μπορούν να οδηγήσουν ακόμα και μέχρι την αυτοκτονία.

Η επιστροφή στο παρελθόν γίνεται εντονότερη, όταν το άτομο αντιπαλεύει με δυσμενείς συνθήκες, οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά την «πλαστικότητα και την ευκινήσια της ορμικής του ενέργειας», δηλ. όταν τα πρόσωπα και τα πράγματα, που τον περιβάλλουν, δεν αιχμαλωτίζουν την αγάπη του, δεν κινητοποιούν τον ψυχισμό του και τον απογοητεύουν. Βεβαίως η τάση αυτή ευνοείται και από την άγνοια για την κατάσταση και τις συνθήκες, που επικρατούν τώρα στον τόπο της νοσταλγίας, στο χώρο της επιστροφής. Συχνά μάλιστα την απογοήτευση την ακολουθεί και η

μελαγχολία.

5. Νοσταλγία και άγνοια

Είναι χαρακτηριστικός ο τίτλος «*Η άγνοια*» ενός σχετικώς πρόσφατου μυθιστορήματος του Τσέχου συγγραφέα Μίλαν Κούντερα. Για είκοσι χρόνια, όσα και ο ομηρικός Οδυσσεύς, δύο ήρωές του, οι νεαροί ο Σιλβί και η Ίρενα, ξενιτεμένοι σε διαφορετικές χώρες ως πολιτικοί πρόσφυγες λόγω του καθεστώτος της χώρας τους, έζησαν έντονα με τη νοσταλγία της πατρίδας. Μετά την κατάρρευση του καθεστώτος επιχειρούν τον επαναπατρισμό τους, κάνουν απόπειρα για τη «μεγάλη επιστροφή». Στο ταξίδι της επιστροφής συναντιούνται τυχαία και προσπαθούν να ανασυνδέσουν τα νήματα του παλαιού νεανικού έρωτά τους. Όμως το βιολογικό και το ψυχικό φορτίο των είκοσι ετών της αυτοεξορίας έχει διαφοροποιήσει ριζικά τη συνείδησή τους· έτσι ο ανώριμος νεανικός έρωτά τους δε μπορεί τώρα να ενηλικιωθεί, γιατί τον κρατεί στάσιμο η ανάμνηση με τα παλιά του μαγνάδια. Η μνήμη δεν μπορεί να αναπαραστήσει με ακρίβεια το παρελθόν, γιατί η εικοσαετής αυτοεξορία και η άγνοια των μεταξύ εξελίξεων το έχει παραποιήσει με τις αλλοτριωτικές επεμβάσεις της φαντασίας. Έτσι η ώρα της επιστροφής προσκρούει στα τείχη της άγνοιας, που όρθωσε μεταξύ τους ο ακόρεστος χρόνος.

Η άγνοια του πατρίου χώρου και της ροής της ζωής των ομοεθνών, όπως έχουν μετεξελιχθεί στα πολλά χρόνια της αυτοεξορίας, αλλά και η αδιαφορία ή ο φόβος των ντόπιων να αγκαλιάσουν θερμά τους ξενιτεμένους αδελφούς τους, πληγώνει περισσότερο τη συνείδηση των επαναπατρισμένων. Οι καημένοι, θέλουν να διηγηθούν στους συντοπίτες τους τα βάσανα και τις εμπειρίες της ξενιτιάς, αλλά εκείνοι τους αντιμετωπίζουν ως αλλοδαπούς! Έτσι οι μέχρι χθες ξενιτεμένοι και σήμερα επαναπατρισμένοι νιώθουν να βρίσκονται πιασμένοι κάτω από την παγίδα της άγνοιας. Και βιώνουν έτσι τώρα βαθύτερα και οδυνηρότερα την εσωτερική τους ξενιτιά.

6. Η φυγή μετά την επιστροφή

Και μπορεί ο ομηρικός Οδυσσεύς πατώντας τα «άγια χώματα» της Ιθάκης να έζησε με άφατη αγαλλίαση τη μαγεία της επιστροφής, είναι γιατί εκεί τον περίμενε η Πηνελόπη και ο Τηλέμαχος, ο γέροντας χοιροβοσκός Εύμαιος, η γριά παραμάνα Ευρύκλεια, ακόμα και ο σκύλος του. Όμως και ο Οδυσσεύς δεν μπορούσε να ξεφύγει από το μαρτύριο της νοσταλγίας. Η μικρή και πολύ αλλαγμένη τώρα Ιθάκη, τα βιώματα της εικοσάχρονης απουσίας του και των ηρωικών κατορθωμάτων του, η δόξα του νικητή και το πείσμα του ναυαγού, που οχτώ ολόκληρα χρόνια εκτεθειμένος σε

διαρκή πειρασμό δεν υπέκυψε ούτε στα θέληγτρα και τη μαγεία της Καλυψώς, τέλος οι ξεπερασμένοι θεοί, όλα αυτά τα νοσταλγεί και τον αναγκάζουν να εκπατριστεί ξανά. Αλλά τούτη τη φορά κινείται και από μίαν άλλη πολύ ισχυρότερη νοσταλγία. Βγήκε στον πηγαϊμό για μίαν άλλη Ιθάκη, όπου ενδεχομένως να κατοικεί ο πλάστης της ψυχής του. Τούτος ο Οδυσσεύς του Καζαντζάκη νοσταλγεί να βρεθεί κοντά στον αληθινό Θεό παρόμοια όπως ο ομηρικός Οδυσσεύς νοσταλγούσε την Ιθάκη.

7. Ο φόβος του άγνωστου και η έκσταση του γνωστού

Λένε πως κάθε λογοτέχνης και κάθε καλλιτέχνης, όταν πλάθει το έργο του, αυτοβιογραφείται: αναπολεί σκηνές από το παρελθόν του· με τη μυθοπλαστική δεξιοότητα της φαντασίας του προβάλλει συνειδητά, και περισσότερο ασυνειδήτα με τη μορφή της έμπνευσης τόπους, πρόσωπα, καταστάσεις και περιστατικά. Κι όλα αυτά τα νιώθει σα να «στήνουνε μακάβριο χορό οι θύμησες στα περασμένα γύρω» (Καρυωτάκης). Ο δημιουργός αυτός είναι ένας νοσταλγός, που βιώνει την ομηρία του μέσα σ' έναν άξενο και άχαρο κόσμο, από τον οποίο θέλει να ξεφύγει, όπως νοσταλγεί να ξεφύγει μαζί με τη νεαρή Λιαλιώ, τη «Νοσταλγό» του, ο Παπαδιαμάντης, αλλά διανοίγονται μπροστά του δύο δρόμοι: ή να μπει στην οδυνηρή όσο και περιπαθή περιπέτεια για την εξερεύνηση του αγνώστου αφηφώντας τον κίνδυνο, όπως κάνει ο Οδυσσεύς του Καζαντζάκη, ή να επιδοθεί στην αποθέωση του γνωστού ακλουθώντας το μαγνήτη της νοσταλγίας και καταστερώνοντας στον ουρανό της αιωνιότητας τα δυνατά άλγη της βιοτής του. Ο φόβος της άγνοιας και η αβεβαιότητα του δρόμου προς το άγνωστο οδηγεί συχνά τους νοσταλγούς ως ίμερος της ψυχής τους στην έκσταση του γνωστού. Τούτη την έκσταση την είπαν έμπνευση, την είπαν θείο δώρο, την ονόμασαν ενθουσιασμό. Και όμως στο βάθος γαλβανίζει την ψυχή, την άρρωστο από τον πόθο της παλινδρόμησης, η μαγεία της επιστροφής στα πολυπόθητα γνωστά.

8. Η εμπορευμάτωση της νοσταλγίας

Μέσα από την Τέχνη η νοσταλγία έγινε εμπορικό κεφάλαιο ιδιαίτερα μετά τον Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Κορεσμένοι οι άνθρωποι από βάσανα της ουτοπίας, η οποία τους υποσχόταν έναν καλύτερο και τέλειο κόσμο, παραδόθηκαν στις αυθαίρετες επιλογές της ανάμνησης, για την επιστροφή της ζωής τους σ' έναν «άγιο κόσμο». Έτσι αναπτύχθηκε μια σχετική κινηματογραφική βιομηχανία με θέματα νοσταλγικού κίτς, που διευκόλυνε τη συρροή των ανθρώπων της υπαίθρου στις πόλεις. Με τραγούδια,

ποιήματα, ζωγραφίες και πανηγύρια εμφανίστηκαν παντού ενθουσιώδεις υμνητές του παρελθόντος, αφού η αυθαιρεσία της ανάμνησης επέτρεπε την εξύμνηση του ακίνδυνου παρελθόντος. Το ρυθμό στο χορό των ψευδαισθήσεων τον κρατούν οι λογής λογής *laudatores temporis acti* (: υμνητές των περασμένων καιρών), που ανεξέλεγκτοι διαπραγματεύονται τις μετοχές της λαϊκής ψυχής σε κερδομανή χρηματιστήρια. Και ο κοσμάκης πληρώνει, για να βρει ένα *refugium* του πόνου του για την επιστροφή. Και αγοράζει τους πόθους του ντυμένους με μάσκες σαν μορφές χωρίς ζωή, γιατί απλώς είναι διαστροφές της ιστορίας του. Πόσα και πόσα πανηγύρια δεν ανασταίνουν όλοι αυτοί οι κερδαλέοι υμνητές των περασμένων με την «αναβίωση» εθίμων και λαϊκών γιορτών στην ύπαιθρο και στις αστικές συνοικίες! Κουρασμένες οι μάζες συνθλίβονται ανάμεσα στις συμπληγάδες, από τη μια από τη διαρκή και πολυδάπανη προσπάθεια για βελτίωση της ποιότητας της ζωής, και από την άλλη για χρήση και αξιοποίηση των ποικίλων δυνατοτήτων, που τους προσφέρει η τεχνολογική πρόοδος, αποκαρτερούν και νοσταλγούν. Αλλά τη νοσταλγία τους τη νοθεύει και τη διαστρέφει η κερδοσκοπία.

9. Η νοσταλγία και η διαστροφή της Ιστορίας

Η διαστροφή της Ιστορίας γίνεται τακτικά και μεθοδικά στη τεχνοκρατούμενη κοινωνία μας. Η νοσταλγία, που έχουν οι αστικές μάζες για μίαν αφελή και συναισθηματική ζωή, τις σέρνει ως φωνασκούς και μεμψίμοιρες στους δρόμους της διαμαρτυρίας για την περίπλοκη και αβάσταχτη κοινωνία μας. Να θυμηθούμε την επανάσταση της ποπ και του ροκ, των «πράσινων κινημάτων», των μεταναστεύσεων των νέων από φεστιβάλ σε φεστιβάλ, με τους μονότονους ήχους και την εκκωφαντική μουσική, τους νέους ως «επαναστάτες χωρίς αιτία», τα παιδιά των λουλουδιών, τους χίπις, το γαλλικό Μάη! Οι νέοι εκείνης της εποχής σήμερα σοβαροί και έντιμοι οικογενειάρχες, μεσήλικοι και υπερήλικοι, διηγούνται στα παιδιά τους και στα εγγόνια τους πόσο άγρια ως νέοι τραγουδούσαν και χόρευαν στους δρόμους τα άκραχτα μεσάνυχτα, πόσες ανοησίες και ζημιές προκαλούσαν, πόσο γενναία αντιμετώπιζαν τις αστυνομικές δυνάμεις, πώς μέσα από την υποκουλτούρα με τα σχετικά της φανερώματα, τα ποιητικά, τα τραγουδιστικά, τον ελεύθερο έρωτα, τη συντροφική παραβατικότητα, τα χάπια, τα ψυχοφάρμακα, την εγκληματικότητα έδιναν το στίγμα της εποχής τους! Και πόσο βέβαιοι για την ευτυχία τους και γεμάτοι με ελπίδες για το μέλλον τους τραγουδούσαν προκλητικά: «είμαστε όλοι έκνομοι στα μάτια

αφιέρωμα

συνοικισμούς, γωνιές της πόλης, καπηλειά, υπόγεια, φυλακές, στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εκτελεστήρια και γενικά σημαντικά σημεία, όπου έπαθαν, τυραννίστηκαν, μάτωσαν ή πέθαναν οι δικοί τους. Ακόμη και πολλά Μουσεία είναι κιβωτοί της νοσταλγίας. Αλλά βέβαια η νοσταλγία αφυπνίζει και κινητοποιεί μόνον στον ελεύθερο χρόνο. Και γίνεται έτσι με τη σειρά της μήτρα πολιτισμού.

11. Η νοσταλγία της ψυχής για το επέκεινα της ζωής

Σήμερα η ανθρωπότητα με τον εξελιγμένο πολιτισμό της και νιώθοντας κοντά της το φάσμα του οικουμενικού ολέθρου όχι μόνο νοσταλγεί το παρελθόν ως χρυσή εποχή, αλλά υπακούοντας τόσο στη μεταφυσική διδασκαλία του εσωτερισμού, του αποκρυφισμού, του αποκαλυπτισμού και του ιδεαλισμού νοσταλγεί ακόμα και την επάνοδο της ψυχής επέκεινα της ζωής, εκεί από όπου της είπαν ότι προήλθε. Έτσι όχι μόνο τα θρησκευματα, αλλά και διάφοροι γκουρού ευνοούν και ενισχύουν την εκμετάλλευση της νοσταλγίας ως μιας γέφυρας μετάβασης από την κοιλάδα του κλαυθμόνος στην «άνω Ιερουσαλήμ». Η νοσταλγία γεννάει τα όνειρα κι εμείς «είμαστε απ' την ύλη, που είναι φτιαγμένα τα όνειρά» μας, είπε ο μεγάλος ποιητής της οικουμενικής νοσταλγίας, ο Ουίλιαμ Σαίξπηρ («Τρικυμία»), «και τη ζωούλα μας την περιβάλλει ολόγυρα ύπνος».

Δημοσθένης Γ. Γεωργοβασίλης

<http://www.epoxi.gr/scriptum78.htm>

της Αμερικής... Είμαστε αισχροί, παράνομοι, φρικτοί, επικίνδunami, βρώμικοι, βίαιοι και νέοι. Η ζωή μας είναι πολύ ωραία για να την αφήσουμε να πεθάνει και μπορούμε να είμαστε μαζί». Σήμερα τα θυμούνται και σχολιάζουν: «αλήθεια, όλα αυτά είναι νοσταλγικά!». Πόσο εύκολα η νοσταλγία διαστρέφει ακόμα και την πρόσφατη ιστορία!

10. Η νοσταλγία ως σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο

Σήμερα λοιπόν η νοσταλγία συγκινεί τους πάντες. Γιατί βρίσκεται στον κινηματογράφο, στην τηλεόραση, στα κινήματα προστασίας του περιβάλλοντος, προστασίας των μνημείων της φύσεως και του πολιτισμού, στο ρομαντισμό της Ζωγραφικής, στον αποκρυφισμό, στη μείωση του ενδιαφέροντος για αριστερές κοινωνικές θεωρίες, στην έξαρση των κινήσεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου, για την υπεράσπιση του Δικαίου, της τάξης, της ιδιοκτησίας, της ασφάλειας κλπ. Και παρά την διαφανόμενη τάση για πολιτική εκμετάλλευση της νοσταλγίας από ορισμένες ομάδες πολιτικών συμφερόντων ως φαινόμενο, που εκφράζει συντηρητισμό, στην πραγματικότητα όσοι κινούνται από τη νοσταλγία ενδιαφέρονται να εξασφαλίσουν για τον εαυτό τους μια ιδιωτική σφαίρα ελεύθερη από το δημόσιο έλεγχο. Έτσι τηρητές και φύλακες του συντηρητισμού και κριτικοί και υπερασπιστές αριστερών συστημάτων συναντιούνται στην κοινή προσπάθεια να διασώσουν μονάδες ζωής οργανικώς ανεπτυγμένες και ξεπερασμένες. Θέλουν να τις διασώσουν είτε μέσα την Τέχνη, τη Λογοτεχνία, την Ιστορία και την Παράδοση είτε αναπτύσσοντας έναν προλεταριακό επικοινωνιακό πολιτισμό, όπου προσπαθούν να διασώσουν ως «μνημεία διατηρητέα» εργατικούς

Για τη νοσταλγία

Γιώργος Πινακούλας

Στο βιβλίο *Θα βρείτε τα οστά μου υπό βροχήν*, ο Θανάσης Βαλτινός παραθέτει ως μότο το γράμμα ενός Άραβα εμπόρου σε κάποιον Έλληνα συνεργάτη του. Εκεί διαβάζουμε: «Παρά την αποτυχία μας δεν πρέπει να στενοχωριόμαστε γιατί δεν έχουν σημασία τα πράγματα αλλά οι κρίσεις περί των πραγμάτων. Άλλωστε εμείς είμαστε επαγγελματίες της νοσταλγίας.» Η νοσταλγία, εξηγεί ο ανώνυμος Άραβας έμπορος, προέρχεται, όπως είναι γνωστό, από τις λέξεις *νόστος* και *άλγος*. Νόστος είναι η επιστροφή στην πατρίδα, η επάνοδος στο σπίτι και στους οικείους. Άλγος είναι ο πόνος, ιδιαίτερα ο ψυχικός πόνος, η θλίψη, η λύπη. Συνεπώς, νοσταλγία είναι η έντονη θλίψη που αισθάνεται εκείνος που βρίσκεται μακριά απ' τον τόπο του και τους δικούς του, και ο οποίος επιθυμεί όσο τίποτε άλλο να επιστρέψει κοντά τους. Νοσταλγία ήταν το συναίσθημα που

κατέκλυζε τον Οδυσσέα και τον έσπρωχνε να εκτεθεί σε οποιονδήποτε κίνδυνο προκειμένου να γυρίσει πίσω. Νοσταλγία ήταν και η θύμηση της οικίας του πατρός που ένωσε στην εξορία ο Άσωτος της παραβολής. Νοσταλγία είναι ο πόνος που νιώθει κάθε ξενιτεμένος.

Υπάρχει όμως και μια άλλη νοσταλγία, συνεχίζει ο Άραβας έμπορος, το *άλγος* ενός άλλου νόστου. Γιατί νόστος δε σημαίνει μόνο την επιστροφή στους οικείους· σημαίνει και το ίδιο το ταξίδι, την περιπέτεια, την περιπλάνηση. Επομένως, νοσταλγία είναι και η ασυγκράτητη επιθυμία για περιπλάνηση, ο διακαής πόθος της φυγής και του ταξιδιού.

Και αυτή η δεύτερη έννοια της νοσταλγίας δεν μπορεί να αποκοπεί από την πρώτη. Η νοσταλγία του Οδυσσέα δεν είναι μόνο θερμός πόθος για επιστροφή στην πατρίδα αλλά και ακατανίκητη λαχτάρα για ταξίδι. Ο Οδυσσέας αποζητά εξίσου την επιστροφή και την περιπλάνηση. Όμοια και ο Άσωτος θέλει να φύγει μακριά απ' το σπίτι του πατέρα του, ν' ανοίξει τα φτερά του, να ταξιδέψει. Και ταυτόχρονα ποθεί να επιστρέψει και πονάει όταν θυμάται τους δικούς του. Και αυτός ο εσωτερικός διχασμός, διχασμός που ενοικεί σε κάθε ανθρώπινη ψυχή, εκφράζεται τέλεια στη λέξη *νοσταλγία*.

Αυτή τη διπλή σημασία της νοσταλγίας, καταλήγει ο Άραβας έμπορος, αποκάλυψε ο Καβάφης με την «Ιθάκη» του: «Πάντα στον νου σου νάχεις την Ιθάκη. / Το φθάσιμον εκεί είν' ο προορισμός σου. / Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου. / Καλλίτερα χρόνια πολλά να διαρκέσει» Σκοπός του ταξιδιού είναι η επιστροφή, αλλά ταυτόχρονα το ταξίδι πρέπει να διαρκέσει όσο το δυνατόν περισσότερο.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ:

**Η διαλεκτική του χώρου και του χρόνου,
Η ου-τοπία του μετανάστη και οι αναπαραστάσεις τους στην τέχνη
Καλογερίδου Σοφία,
Κορρού Ελένη,**

Ο νόστος και το αδύνατο της επιστροφής

Η επιστροφή στο γενέθλιο τόπο υπήρξε το όνειρο του μετανάστη. Η νοσταλγία εξιδανικεύει την πατρίδα. Ο χρόνος που περνά όμως την αλλάζει, πολλές φορές την αλλοιώνει κατά την απουσία του. Ο ξενιτεμένος επιστρέφει αλλά δε βρίσκει την πατρίδα όπως την άφησε, με αποτέλεσμα να ακυρώνονται οι ελπίδες και τα όνειρά του. Ο Σκουρογιάννης από τη λαχτάρα του για την επιστροφή αρνείται να ζήσει σε μόνιμη στέγη, αρνείται να ενταχθεί. Ζει μια ζωή προσωρινή που δε θα του επιτρέψει την ενσωμάτωση. Μόνο που το Ντομπρίνοβο μένει αναλλοίωτο μόνο στη μνήμη. Όταν επιστρέφει δεν μπορεί να αναγνωρίσει αυτό που κουβαλούσε μέσα του. Αυτό που άφησε δεν υπάρχει πια και οι προσδοκίες του δεν επαληθεύονται. Έτσι, παραμένει ανικανοποίητος, ξένος σ' έναν τόπο που υπάρχει μόνο μέσα στη μνήμη. Το τοπίο δεν άλλαξε πολύ. Οι άνθρωποι και οι σχέσεις τους όμως άλλαξαν. Δεν μπορεί να επικοινωνήσει μαζί τους. Η επιστροφή στον τόπο που κράτησε στη μνήμη του είναι αδύνατη. Το δράμα του συνεχίζεται ή μάλλον είναι ένα καινούργιο δράμα, το αδύνατο της επιστροφής σ' έναν ου – τόπο. Η τέχνη ως πεδίο αφήγησης του τραύματος του νόστου της προσφυγιάς και της μετανάστευσης Το λογοτεχνικό κείμενο αλλά και γενικότερα η τέχνη είναι ένα πεδίο όπου συμπλέκονται η ατομική και η συλλογική μνήμη. Η τέχνη προσφέρει αφηγηματικά μοντέλα για την περιγραφή του τραύματος. Η λογοτεχνία για τον εμφύλιο επεξεργάζεται το τραύμα των ηττημένων και πολλές φορές το διττό τραύμα της ήττας και της κομματικής απόρριψης. Έχει χρεωθεί στο μεγαλύτερο μέρος της την απουσία του τραύματος του αντιπάλου. Επιδιώκουμε να τη συσχετίσουμε με τη λογοτεχνία που επεξεργάζεται το τραύμα της προσφυγιάς και της μετανάστευσης κατά την μικρασιατική καταστροφή και κατά τη σύγχρονη μετανάστευση, όπως επίσης να αναζητήσουμε τις αναφορές της στο τραύμα του «άλλου», του ξένου.

Η επεξεργασία του τραύματος στην τέχνη.

Η Έλενα Χουζούρη αναφέρεται στο θέμα του αποχωρισμού και της απώλειας της πατρίδας. Επισημαίνει ότι, «αν στους πρόσφυγες που ήρθαν στην Ελλάδα μετά το τέλος των Βαλκανικών το τραύμα της προσφυγιάς ήταν μεγάλο, στους πολιτικούς πρόσφυγες ήταν απροσμέτρητο και με πολλές διαστάσεις». Στον επίλογο του μυθιστορημάτος της ο γιατρός ήρωάς της πετάει τη σφαίρα που βρίσκει στο Γράμμο στο πεδίο μαχών Κάμενικ που μετατρέπεται σε χώρο προσκυνήματος, σε μια κίνηση συμβολική του τραύματος που μετατρέπεται σε μνήμη, ώστε η μνήμη να γίνει δημιουργία και τέχνη.

Η συγγραφέας ακολουθεί τη σύνθετη επεξεργασία του τραύματος, η οποία μπορεί να οδηγήσει στην επούλωση, τη συμφιλίωση και ακόμη - σύμφωνα με τον Ρικαίρ - και στη συγχώρεση. Επεξεργασία του τραύματος με την αποτύπωση του κόσμου της εξορίας συναντάμε στις εικαστικές μαρτυρίες των σκίτσων της *Κατερίνας Χαριάτη – Σισμάνη*. Οι καλλιτεχνικές αποδόσεις των τοπίων της εξορίας, τα οποία όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Νότα Πάντσου και Κατερίνα Στεφάτου αποτελούν μια «γεωγραφία της μνήμης». Τοπόσημα που όριζαν το βιωμένο τοπίο των κρατουμένων, τοπόσημα του εκλεισμού. Η τέχνη της ζωγράφου διαμεσολαβεί μεταξύ της προσωπικής εμπειρίας και της συλλογικής μνήμης. Τα σκίτσα της αποτελούν οπτικά αφηγήματα τα οποία μπορούν να πραγματευθούν το τραυματικό παρελθόν, έτσι ώστε το παρελθόν αυτό να ενσωματωθεί στην προσωπική και συλλογική μνήμη. Ποιος είναι ο κοινός τόπος, το κοινό τραύμα των πολιτικών προσφύγων του εμφυλίου, των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής, των Ελλήνων μεταναστών του 70, των οικονομικών μεταναστών προς την Ελλάδα, των παλιννοστούντων ακόμη και των πρόσφατων Ελλήνων μεταναστών του 2013; Επιχειρούμε τον εντοπισμό των κοινών σημείων αυτών των ανθρώπων που μοιράζονται το τραύμα του αποχωρισμού του γενέθλιου τόπου μέσα από τις αναφορές στη λογοτεχνία. Η λογοτεχνία της μετανάστευσης έχει μακρά παράδοση στη χώρα μας από τα δημοτικά τραγούδια της ξενιτιάς ως τη σύγχρονη συγγραφική έμπνευση που παρακολουθεί το άλγος του νόστου των μεταναστών στην Ελλάδα.

Ο νόστος στα δημοτικά τραγούδια και τη μουσική.

Από την τραγωδία ως το δημοτικό τραγούδι η ελληνική τέχνη του λόγου έχει πηγή έμπνευσης τα θέματα της περιπλάνησης, του νόστου, της προσφυγιάς. Από τα δημοτικά τραγούδια της ξενιτιάς που πρωτοεμφανίστηκαν μετά την κατάρρευση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ως την επόμενη μαζική μετανάστευση των Ελλήνων του 19ου αιώνα κυρίως προς την Αμερική, οι αναφορές για την ξενιτιά και το νόστο μέσα από τη συλλογική δημιουργία του προφορικού πολιτισμού του δημοτικού τραγουδιού είναι πολυπληθείς. Στα ρεμπέτικα τραγούδια της ξενιτιάς επαναλαμβάνονται μοτίβα των δημοτικών τραγουδιών για τον καημό της ξενιτιάς. Τα λαϊκά τραγούδια συνεχίζουν αυτήν την «αφήγηση» για τις φάμπρικες της Γερμανίας και το σταθμό του Μονάχου.

Έρη Σταυροπούλου - Αλεξίου*:

Όψεις του γενεθλίου τόπου στη λογοτεχνία του Κ. Χατζόπουλου

Τι είν' η πατρίδα μας; Μην είν' οι κάμποι;

Μην είναι τ άσπαρτα ψηλά βουνά;

Μην είν' ο ήλιος της, που χρυσολάμπει;

Μην είναι τ άστρα της τα φωτεινά;

Με αυτά τα αλληπάλληλα ερωτήματα προσπαθούσε να προσδιορίσει την έννοια της πατρίδας ο Ιωάννης Πολέμης στο πολύ γνωστό από τα σχολικά αναγνώσματα ποίημα του. Η εποχή του, οι δύο τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα και οι δύο πρώτες του 20ου, προσφερόταν όχι μόνο για μια τέτοια πατριδογνωσία αλλά και για πολύ βαθύτερο προβληματισμό, που αφορούσε στην πολιτισμική ενδοχώρα, την ιστορία και την ιδεολογία. Αρκετά υπόδουλα εδάφη απελευθερώθηκαν τότε και προσαρτήθηκαν στο ελληνικό βασίλειο, η σταδιακή οικονομική και κοινωνική άνοδος του τόπου ήταν φανερή, ενώ αρνητικά γεγονότα, όπως η ήττα στον πόλεμο του '97, αναζωπύρωναν από άλλη σκοπιά τη συζήτηση γύρω από τα εθνικά θέματα. Στο διάλογο αυτό η συμβολή της λογοτεχνίας ήταν μεγάλη σε έκταση και ουσιαστική σε περιεχόμενο και ιδέες.

Είναι γεγονός ότι το πρόβλημα των εθνικών χαρακτηριστικών τέθηκε αρκετές φορές σε συζήτηση από τους Έλληνες διανοούμενους. Στο χώρο της λογοτεχνίας και ειδικότερα της πεζογραφίας, κατά την περίοδο που με ενδιαφέρει, στο πλαίσιο της ηθογραφίας η διερεύνηση της ελληνικότητας σχετίζεται με την ανάδειξη και προβολή του λαϊκού πολιτισμού, την επικράτηση της δημοτικής γλώσσας, την αντίθεση ανάμεσα στην εντοπιότητα και τον ξενισμό. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι την ίδια εποχή στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία ρεαλιστές και νατουραλιστές συγγραφείς αναδεικνύουν συχνά στην πεζογραφία τους τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου όπου διαδραματίζονται οι υποθέσεις τους. Στην ποίηση η οριοθέτηση της ελληνικότητας προσλαμβάνει και την ιστορική διάσταση (για παράδειγμα με τις μεγάλες συνθέσεις του Κωστή Παλαμά, Ο Δωδεκάλογος του γύφτου, 1907 και Η φλογέρα του βασιλιά, 1910).

Ανάμεσα στους λογοτέχνες της πρώτης μεταπαραλαμικής γενιάς ο Κώστας Χατζόπουλος (1868-1920) κατέχει σημαντική θέση με την έκταση, την ποικιλία και κυρίως την ποιότητα του έργου του. Ποιητής, πεζογράφος, κριτικός, εκδότης περιοδικού και συστηματικός μεταφραστής, δεν υπήρξε μόνο ο πιο καθαρόαιμος εκπρόσωπος του συμβολισμού αλλά προσπάθησε να συνδυάσει στη δημιουργία του τα ηθογραφικά στοιχεία, τη λυρική ευαισθησία και την ψυχογραφική διείδυση με τις σοσιαλιστικές του ιδέες.

Προσεγγίζοντας την ποίηση του, εύκολα διαπιστώνουμε ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γενεθλίου τόπου του δεν είναι ευκρινώς αναγνωρίσιμα. Τόσο στους τίτλους των ποιημάτων του όσο και στους στίχους του δεν μπορούμε να διακρίνουμε κάποια εξάρτηση από συγκεκριμένο χώρο με τον τρόπο που, για παράδειγμα, ο Παλαμάς εμπνέεται αλλά και αναφέρεται άμεσα σε τοπία, πρόσωπα και γεγονότα της ιδιαίτερης πατρίδας του (όπως στην ενότητα «Τραγούδια της λίμνης» από Τα τραγούδια της πατρίδος μου, 1886, ή στη συλλογή Οι καημοί της λιμνοθάλασσας, 1912). Είναι αναμφισβήτητο ότι η ποίηση του Χατζόπουλου, ιδιαίτερα στην πρώτη συλλογή του (Τραγούδια της ερημιάς που κυκλοφόρησε το 1898 μαζί με τα ελεγεία και τα ειδύλλια), στο επίπεδο της έμπνευσης και σ' εκείνο της πραγμάτωσης στηρίζεται στη δημοτική ποίηση, την προυποθέτει και διαλέγεται μαζί της, όπως δείχνουν τα παραθέματα, ορισμένα ημιστίχια και εικόνες, ενώ και ο τίτλος προέρχεται από το στίχο του δημοτικού τραγουδιού: «Εγώ είμαι ένα άγριο πουλί και τις ερμιές γυρεύω», που ο ποιητής τοποθετεί ως motto όλης της συλλογής. Ακόμη ο φυσικός χώρος και τα πρόσωπα αυτών των ποιημάτων προέρχονται από την γνώριμη του ύπαιθρο, όπως μας δείχνουν, για παράδειγμα, οι τίτλοι «Φλογέρα», «Η σπορά», «Η βοσκοπούλα».

*Έρμα τα δάση από φωλιές,
Πέρα ξερά τ' αμπέλια·
Κι αν τ' άπλερο τραγούδι τους
Σκορπούν φτωχά γαρδέλια*

*Γύρω στον κάματο σκυφτός
Που σπέρνει ο ζευγολάτης,
Η καλιακούδα στο βραχνό
Το πνίγει ρέκασμά της.*

Ωστόσο, δεν μπορούμε να βρούμε κάποιο ποίημα που να ανακαλεί άμεσα την ιδιαίτερη αυτή περιοχή της Ρούμελης, το Αγρίνιο, όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια, όπου αργότερα δικηγόρησε για μικρό διάστημα (1891-1893) και όπου συχνά επέστρεφε για να βλέπει τους δικούς του, και το Μεσολόγγι, όπου φοίτησε στο γυμνάσιο από το 1878 ως το 1882, συμμαθητής με τον Αντώνη Τραυλαντόνη. Βέβαια, οι παιδικές αναμνήσεις, τα βιώματα, η συνάφεια με τον τόπο και τους κατοίκους υπάρχουν έντονα μέσα του.

Ακόμη και ο φίλος του Αντρέας Καρκαβίτσας εκδήλωνε στα γράμματα του στον Χατζόπουλο τον θαυμασμό του για τη Ρούμελη: «Αγρία φύσις, τσαπράζια, καριοφύλια, φουστανέλα, αυτά είναι δι' εμέ». Συχνά ονειρευόταν εκδρομές στο Βραχώρι και το Μεσολόγγι και παρακαλούσε να δει το φίλο του για να του φέρει «ένα κομμάτι Ρούμελης» και για να του θυμίσει με τη φωνή του «τη λεπτή και γλυκεία φωνή του Μεσολογγίου». Σε ένα άλλο απόσπασμα γράμματος η περιγραφή της φύσης φαίνεται να συμπυκνώνει τις εικόνες του υπαρκτού τόπου της νεότητας του Χατζόπουλου αλλά και να προδιαγράφει τον κειμενικό χώρο του μεγαλύτερου μέρους της πεζογραφίας του: «*Προχθές ήλθα πάλιν πλησίον σας και με τον αμαξηλάτην, ο οποίος μας άφησε εις τ' Αλητσά τις ράχες- σου παρήγγελα χαιρετίσματα. Έμεινα επί τρεις ημέρας εις του Μουρσιάνου με καλήν συντρόφων, κνηγών δήθεν εδώ κι εκεί εις την λίμνην μέχρι του Αγγελοκάστρου.*

Έβλεπον κάθε αυγήν το Βραχώρι σας τυλιγμένο μέσα εις λευκοκύανον γάζαν είδα και την λίμνην με κύματα αφρισμένα· εκονήγησα και με χωρικούς, οι οποίοι είχαν σκυλιά που έπιαναν ζωντανούς τους λαγούς και τα τσακάλια- έφαγα κουμαρα -τ' αγαπημένα μου κατακόκκινα— άπάνου εις κουμαριάν, που α-πέσταζε από την πάχνην της νυκτός. Τέλος, έμεινα καθ' όλα ευχαριστημένος, και προ της τοιαύτης τοποθεσίας, κι ενώπιον της τοιαύτης ζωής».

Πρέπει, ωστόσο, να επισημάνω ότι ενώ ο Χατζόπουλος άρχισε να δημοσιεύει ποιήματα του τουλάχιστον από τα δεκαέξι χρόνια του, τα πεζά του είναι έργο των χρόνων της ωριμότητας. Το πρώτο του διήγημα με τον τίτλο «Αντάρτης», δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Νουμάς το 1907, όταν δηλαδή ήταν 39 χρόνων. Ακόμη, τα περισσότερα διηγήματα και μυθιστορήματα του γράφτηκαν στα χρόνια της δεύτερης αποδημίας του στη Γερμανία (1905-1914), τη γονιμότερη περίοδο της δημιουργικής του δραστηριότητας, όταν όχι μόνο είχε διευρύνει κατά πολύ τους καλλιτεχνικούς του ορίζοντες αλλά επίσης είχε πραγματοποιήσει σημαντική ιδεολογική στροφή με την προσχώρησή του στο σοσιαλισμό. Οι καλλιτεχνικές, όμως, και ιδεολογικές θέσεις του εκείνη την εποχή επηρεάζονται από την ευδιάκριτη νοσταλγία του· είναι χαρακτηριστικό ότι τα πεζά του διαδραματίζονται στην Ελλάδα τα χρόνια της νιότης του, δηλαδή περίπου ως τις αρχές του 20ου αιώνα, αφού ο απόηχος των βαλκανικών πολέμων ή του πρώτου παγκόσμιου και κυρίως οι μεγάλες κοινωνικές αλλαγές που έφεραν στην ελληνική ζωή δεν γίνονται αισθητά ούτε στα χρονολογικά τελευταία από αυτά.

Πρώτο χαρακτηριστικό στοιχείο του τρόπου με τον οποίο σχεδιάζει το γενέθλιο τόπο είναι ότι η ιδιαίτερη πατρίδα του δεν παρουσιάζεται επώνυμα ούτε στο πεζογραφικό έργο του· η Αθήνα κυρίως, αλλά και η Άρτα και η Σύρος και άλλες πόλεις ή περιοχές αναφέρονται, δεν κατονομάζεται, όμως, η περιοχή του Αγρινίου ή του Μεσολογγίου. Ωστόσο ο Χατζόπουλος περιγράφει ως τόπο όπου διαδραματίζονται τα τρία από τα τέσσερα μυθιστορήματα του, τα έξι από τα δέκα διηγήματα του (με των εξαίρεση των: «Αντάρτης», «Ζωή»,

«Ο πύργος του Αλιβέρη» και «Το όνειρο της Κλάρας»), καθώς και δύο από τα πέντε ανολοκλήρωτα έργα του, μια μικρή επαρχιακή πόλη, που κάποτε δηλώνεται ότι βρίσκεται στη Δυτική Στερεά, άλλοτε παραθαλάσσια, όπως το Μεσολόγγι, άλλοτε όχι, όπως το Αγρίνιο, αρκετοί κάτοικοι της οποίας ασχολούνται με την καλλιέργεια του καπνού. Η παρουσία λιμνών (όπως ο Τριχωνίδα), ο χαρακτηριστικός τίτλος του μυθιστορήματος του *Ο πύργος του Ακροπόταμου*, που αναμφισβήτητα θυμίζει τον Ασπροπόταμο, άλλη ονομασία του Αχελώου, καθώς και άλλα δευτερότερα στοιχεία, μας οδηγούν εύκολα στο συμπέρασμα ότι εμπνέεται από την ιδιαίτερη πατρίδα του. Δικός της είναι ο χώρος που αναδημιουργεί στη συντριπτική πλειοψηφία των πεζών του, ενώ αποφεύγει να παρουσιάσει στο έργο του τη βόρεια Ευρώπη, στην οποία όμως έζησε συνολικά περισσότερο από μια δεκαετία. Το ότι λείπουν τα τοπωνύμια δεν είναι παράδοξο, αν σκεφτούμε ότι και ο Δ. Χατζής δεν ονομάζει τα Γιάννενα στα διηγήματα της συλλογής *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, παρά τις σαφέστατες αναφορές του στη γενέτειρα του, το ίδιο και ο Κοσμάς Πολίτης στο μυθιστόρημα του *Στου Χατζηφράγκου*, αν και με πολλά άλλα στοιχεία δίνει την εικόνα και το χαρακτήρα της Σμύρνης. Από την άλλη, στα πεζά του Χατζόπουλου εύκολα εντοπίζουμε πλήθος λαογραφικά στοιχεία από την ιδιαίτερη πατρίδα του, ενώ είναι ενδεικτική και η φροντίδα του να αποτυπώσει με φωνητική πιστότητα το τραχύ ρουμελιώτικο ιδίωμα στην Αγάπη στο χωριό.

Κι αν για τους χώρους των έργων του αποφεύγει τις συγκεκριμένες τοπικές αναφορές και τα υπαρκτά τοπωνύμια, όμως φροντίζει να συνθέσει ιδιαίτερα αξιοσημείωτες περιγραφές της φύσης του τόπου του. Στις περιγραφές αυτές το πλούσιο λεξιλόγιο, τα σχήματα και οι εικόνες δημιουργούν, κατά τη γνώμη μου, «νησιδες» σχεδόν ποιητικού λόγου μέσα στον εξαιρετικά λιτό λόγο της αφήγησής του. Πιο έντονα αυτό το στοιχείο διακρίνεται στα σημεία όπου την περιγραφόμενη φύση «βλέπει» ένας από τους ήρωες του, Το πρώτο σχετικό παράδειγμα μου

προέρχεται από το διήγημα «Στο σκοτάδι». Η ηρωίδα, μια απλοϊκή και αμόρφωτη νέα γυναίκα, προσπαθώντας να ξεφύγει από τη μίζερη και δυστυχισμένη ζωή της, περιπλανιέται στα χωράφια: «Κάθισε χάμω, ακούμπησε στα γόνατα της το μωρό και κοίταξε χαμένα μπρος της. Πέραθε από τη ρεματιά το λιβάδι απλωνότανε στρωτό και στην άκρη του νερού φύτρωναν λυγαριές και βάτα κι άλλα θάμνα, τούφες-τούφες. Τα θάμνα μόλις είχαν πάρει και χλοΐζανε, μα το λιβάδι το πλούμιζαν τα λουλούδια. Υφάδι κρόκινο πλεκόταν με το πράσινο το βάθος σε απαλό στρώμα χρυσόχλωρο και μέσα λάμπαν σκορπιστοί παρδαλοί τόνοι άσπροι, άλικοι, γαλάζιοι, βυσσινί και κρεμεζί, βαθιοί, ανοιχτοί, περίσσιοι.» Ανάλογα παραδείγματα μπορούμε να αντλήσουμε και από άλλα πεζά του Χατζόπουλου: «Η Κλάρα τον κοίταζε αμίλητη κι ασάλευτη, σα βυθισμένη σε όραμα. Δέντρα κοντά, λιγνά, σκυφτά, γυρτόκλωνα, δέντρα με φύλλα αριά, μακριά, λεπιδωτά, πολύχρωμα, παράξενα χρυσοφεγγίζανε σα γνώριμα, σαν άγνωρα στη ρόδινη αντηλιά, η έκσταση των πλατιών κάμπων που χάνονται πέρα μακριά σε πυρά βάθη ανοιγόταν γλαυκόλαμπη μπροστά της.»

«Η Μαριώ θαρρούσε πως ξεχώριζε το σπίτι στο χωριό, στο χωριό που άσπριζε αντίκρυ, μακριά στη ρίζα του βουνού μέσα στις καστανιές, που κοκκινίζανε στο χινοπωριάτικο ήλιο σα χάλκωμα λειωτό.»

«Ο Στέφανος θυμήθηκε πως τ' άστρα τον κοίταζαν από ψηλά σαν ζαφνισμέ-να και σαν ζένα, και σήκωσε πάλι τα μάτια. Μα τ' άστρα του φάνηκαν τώρα και δω σαν ζένα. Και αντίκρυ τ' ορθόβραχο βουνό που πρόβαλε από το άνοιγμα του δρόμου, του φάνταζε κι αυτό παράξενα. Έμοιαζε σα να χάθηκε στο βάθος του μισοσκοτεινού ουρανού κ' έγινε αλό σύννεφο, αγανή διάφανη ομίχλη φωτεινή κρεμασμένη ανάερα κάτω από τ' άστρα.»

Σε παραδείγματα, όπως τα προηγούμενα, η τριτοπρόσωπη αφήγηση δεν επιτρέπει να καθορίσουμε με ακρίβεια όχι μόνο αν όλη η έκταση και η ένταση αυτών των εικόνων αποδίδει αποκλειστικά το οπτικό πεδίο του ήρωα ή της ηρωίδας, αλλά και αν η διατύπωση προέρχεται από τον

ήρωα ή τον αφηγητή. Είναι σαφές, πάντως, ότι τόσο η γλώσσα που χρησιμοποιείται όσο και η στάση απέναντι στο τοπίο, που αναδημιουργείται και σαν διάκοσμος φυσικός και σαν ζωοποιός ανάσα, ξεπερνούν κατά πολύ τις δυνατότητες του ήρωα. Με το να χρησιμοποιεί, λοιπόν, τον αφηγητή του ως μεσολαβητή του βλέμματος και του λόγου των μυθιστορηματικών του προσώπων στην απόδοση των εικόνων της φύσης ο συγγραφέας Χατζόπουλος αποκαλύπτει την ενδόμυχη ανάγκη του να εκφράσει άμεσα το θαυμασμό του για τον γενέθλιο τόπο του.

Ότι πρόκειται για βιωμένες εικόνες που είχε απολαύσει στην ιδιαίτερη πατρίδα του προκύπτει από το ακόλουθο μικρό παράδειγμα: Στο συμβολιστικό διήγημα «Η αδερφή» έχουμε την ακόλουθη περιγραφή τοπίου, όπως αυτό καθρεφτίζεται στο ανοιχτό παράθυρο: «Εσκυψα στον ώμο της και κοίταξα καλύτερα. Το πηγάδι με τις ροδοδάφνες ένα γύρο φαινότανε μπροστά-μπροστά, πίσω μαύριζε ψηλόλιγνο ένα κυπαρίσσι, έπειτα πρασινίζανε τα δέντρα του περιβολιού κι αποπίσω τους έλαμπε στο βάθος μια στενή λουρίδα από το ποταμάκι.» Την ίδια ακριβώς εικόνα περιγράφει η γυναίκα του Χατζόπουλου στο κτήμα τους στα Λυκορράχια, το σημερινό πάρκο Παπαστράτου, στο Αγρίνιο. Γράφει: «Αλλά το πιο γραφικό είναι ο χώρος με το πηγάδι.

Ο μεγάλος αυτός χώρος στις τρεις πλευρές του είχε χαμηλό μανδρότοιχο, την τέταρτη πλευρά αποτελούσε ένα μέρος του τοίχου του σπιτιού με ένα παράθυρο τριγυρισμένο από την κίτρινη τριανταφυλλιά, το παράθυρο του δωματίου που ο άντρας μου είχε για γραφείο του. Το στόμιο του πηγαδιού βρισκόταν απάνω σε μια πλατειά πέτρινη βάση. Το νερό το τραβάνε μ' έναν κουβά, που τον είχαν δέσει με μια φιλή αλυσίδα. Ανθισμένες ακακίες και τριανταφυλλιές ήτανε φυτεμένες γύρω του κι ένα λιγνό κυπαρίσσι στεκόταν πλάι σαν φρουρός.»

Ένα τελευταίο σχετικό παράδειγμα θα με οδηγήσει παραστατικά στην αμέσως επόμενη παρατήρηση μου. Σε ένα απόσπασμα από τον Υπεράνθρωπο δύο πρόσωπα βλέπουν εντελώς διαφορετικά τον περιβάλλοντα χώρο. Ο αφηγητής -

ήρωας, αν και προέρχεται από την επαρχία, έχει χάσει πια το ενδιαφέρον του για τη γη. Έχει σπουδάσει δικηγόρος και ονειρεύεται να ζήσει στην Αθήνα. Ο θεός του, δεμένος με τα κτήματα του, κάνει σχέδια βελτίωσης των καλλιεργειών του: «Ο θεός με πήρε ένα απόγεμα και πήγαμε στο κτήμα της θειας καμιά ώρα όξω από τη χώρα. Ήτανε ζεστή χινοπωριάτικη λιακάδα, ο κάμπος χλοϊσμένος, ήσυχος, ο κόσμος όργωνε, έσπερνε, τα κοπάδια βοσκούσαν κ' έτσι άνοιξε περισσότερο η διάθεση του θείου. Εκεί μου ανάπτυξε και μου ξήγησε επιτόπια τις μεταρρυθμίσεις που είχε στο νου του. Μου μιλούσε για σπίτια, για μαντριά, για ξεχερσώματα, γι' αυλάκια και χαντάκια, γι' αλώνια και για λιάστρες και για στέρνες και δεν ξέρω για τι άλλο με τόση ζωηράδα, σα να τάβλεπε πραγματικά μπροστά του. Έδειχνε τη θέση του καθενός, περιγράφε τη λειτουργία του, λογάριζε τα έξοδα, τα έσοδα, τα κέρδη. Εγώ εννοείται δεν έβλεπα άλλο από μια ξυλάστρα σε μια λαγκαδιά με ράχες χαμηλές όλο και πέτρα γύρω, ένα μισογκρεμισμένο σπίτι, ένα πηγάδι μ' ένα φράξο δίπλα του και μ' έναν άδειο περιστερέωνα, ένα ξερόρεμα στο σύνορο και κει κοντά σ' ένα γούπατο βαρκό μίαν άπλα με κλήματα, που κρεμόντανε απάνω τους τα τελευταία κίτρινα φύλλα.»

Μέσα ακριβώς από τη διαφορετική οπτική των ηρώων του και κατά συνέπεια από τις ιστορίες τους ζωντανεύει ο φυσικός και ο δομημένος χώρος, η εξοχή, τα χωριά και κυρίως η επαρχιακή πόλη στο έργο του Χατζόπουλου. Εδώ βρίσκεται, πιστεύω, μια ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στον Αγρινιώτη λογοτέχνη και τους σύγχρονους ομότεχνους του. Ενώ την περίοδο που μας ενδιαφέρει το μέρος της ελληνικής πεζογραφίας που ασχολείται με τη ζωή της υπαίθρου προσπαθεί να αποτυπώσει κυρίως τα σταθερά στοιχεία της παραδοσιακής ζωής, τα οποία διατηρούνται σχεδόν αναλλοίωτα για αιώνες, ο Χατζόπουλος προβάλλει σταθερά την αλλαγή αυτής της κοινωνίας, τις νέες συνθήκες ζωής που δημιουργούνται μέσα από τη σύγκρουση του παλιού και του νέου. Για να εξηγήσω καλύτερα την άποψη μου, ας δούμε την περίπτωση δύο φίλων του λογοτεχνών. Ο Αντρέας Καρκαβίτσας, κατορθώνει να απεικονίσει στη Λυγερή (1896)

τη σταδιακή παρακμή της παραδοσιακής αγροτικής κοινωνίας στη σύγκρουση του κόσμου της υπαίθρου, που τον εκπροσωπεί ο λεβέντης καρο-λόγος, και στα νέα οικονομικά ήθη, όπως εκφράζονται από τον έμπορο Πικό-πουλο. Με τα Λόγια της πλώρης (1899) όμως ξαναγυρίζει στο παρελθόν, καθώς παρουσιάζει την ελληνική ναυσιπλοΐα την περίοδο των ιστιοφόρων, ενώ η αμείλικτη κριτική του για την παραμόρφωση του πατριωτικού ιδανικού της Μεγάλης Ιδέας και για το σκληρό παραδοσιακό τρόπο ζωής των ανθρώπων της υπαίθρου στο Ζητιάνο (1897) είναι διαχρονική, στην ουσία δηλαδή άχρονη και στατική.

Αντίστοιχα ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης προβάλλει τη σύγκρουση ανάμεσα στην καταρρέουσα αριστοκρατική τάξη και στην ανερχόμενη αστική στο μυθιστόρημα του Οι σκλάβοι στα δεσμά τους, αλλά στα διηγήματα και τις νουβέλες του αποτυπώνει την περιορισμένη και αμετάβλητη ζωή του χωριού ή της μικρής πόλης. Άλλοι ηθογράφοι, όπως ο Παπαδιαμάντης, περιορίζονται να προβάλουν την αλλαγή των δομών της παραδοσιακής κοινωνίας ως κάτι το κακό, ή, άλλοι, όπως ο Εφταλιώτης, πιστεύουν ότι η παραδοσιακή κοινωνία έχει τη δύναμη να σταματήσει την πορεία προς την αλλαγή.

Ο Χατζόπουλος, όμως, συστηματικά παρουσιάζει τις αντιθετικές και αντικρουόμενες τάσεις στη ζωή της υπαίθρου, αναλύοντας σε μια σειρά από ήρωες και επεισόδια τα προβλήματα της ελληνικής επαρχίας, καθώς τον απασχολούν ιδιαίτερα οι οικονομικές σχέσεις και η κοινωνική διαστρωμάτωση. Από συγγραφική άποψη αυτές οι αντιθέσεις παρουσιάζονται άρρηκτα συνυφασμένες με τον τόπο. Μια πρώτη ισχυρή αντίθεση διακρίνουμε ανάμεσα στους ανθρώπους του κάμπου, που ζουν στις μικρές πόλεις, και σ' εκείνους που ζουν στα ορεινά χωριά. Οι δεύτεροι είναι αγνοί, αθώοι, ανίκανοι να προσαρμοστούν στην αστική ζωή, καθώς τηρούν ακόμη τις παραδόσεις και τα έθιμα τους και αγνοούν τον νέο τρόπο των κοινωνικών και οικονομικών συναλλαγών. Αντίθετα, οι αστοί και μικροαστοί ήρωες του, μπορεί να καλλιεργούν τη γη ή να είναι μικρέμποροι, καταστηματάρχες

ακόμη και επιστήμονες, ενώ άλλοι βασανίζονται από τη σκληρή αγροτική ζωή, από τους δανειστές τοκογλύφους ή και από την προσπάθεια τους για κοινωνική καταξίωση σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται. Πάντως, όλοι σχεδόν αυτοί οι ήρωες παρουσιάζονται να μην μπορούν εύκολα να παρακολουθήσουν τις αλλαγές του γύρω τους κόσμου, γι' αυτό και δεν πετυχαίνουν στις επιδιιώξεις τους και αισθάνονται δυστυχισμένοι.

Ανάλογη είναι η αντίθεση ανάμεσα στους ντόπιους και σ' εκείνους που έρχονται από αλλού, τους ξένους με τις σύγχρονες ιδέες, αλλά και τους στρατιωτικούς και τους δημόσιους υπάλληλους που, καθώς μετατίθενται συχνά, δεν ενδιαφέρονται, βέβαια, να ριζώσουν στο τόπο. Πολύ ισχυρή εμφανίζεται η ιδεολογική σύγκρουση ανάμεσα στο σόι, την αρχοντιά από τη μια, και τους ισχυρούς του χρήματος από την άλλη. Το μυθιστόρημα του Ο πύργος του Ακροπόταμου, αποτελεί το χαρακτηριστικότερο, αλλά όχι το μόνο, παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο αναπτύσσει αυτές τις απόψεις του. Αρχικά η κούλια κοντά στον ποταμό στεγάζει την αρχοντική οικογένεια του Κρανιά, που αποτελεί αντικείμενο θαυμασμού για όσους συχνάζουν στο αντικρινό βελούχι.

Ο συγγραφέας αναλαμβάνει να εξηγήσει όχι μόνο την ιδιωματική λέξη αλλά και τη σημασία του βελουχιού στην τοπική ζωή: «Βελούχια λέγονται στην πόλη κοντά στον ποταμό τα εξοχικά καφεενεδάκια, που στένουνται την άνοιξη με λίγα πεταυρα για να σαπίσουν το χειμώνα στη βροχή και στην ερμιά, αν δεν καούνε στο μεταξύ στα τζάκια της γειτονιάς. Κάθε άκρη, κάθε γειτονιά της πόλης, έχει το δικό της. Αυτού σπουδάζει τα χαρτιά η νεολαία του τόπου, όσο φοβάται ακόμα τον πατέρα και το δάσκαλο, αυτού φέρνει ο τελευταίος αποδείλινα τη γραμματική και το χασμούρημα, αυτού σχεδιάζει ο κομματάρχης τους συνδυασμούς, αυτού ο χωριάτης, που έφερε το γέννημα του στην αγορά, γυρεύοντας να βρει τον παπά στα τρία τραπουλόχαρτα, χάνει ό,τι του περίσσεψε από τον προστοιχιστή κι από το νοικιαστή του φόρου, αυτού έρχεται καμιά λαμπρή ή δεσποτική γιορτή να πάρει αέρα το εμπορόπουλο, αυτού τραγουδά τη νύχτα

στ' άστρα ο ερωτευμένος. Ο καφές είναι πάντα από καβουρδιστό ψωμί ή ρεβίθι, το λουκούμι καθαρό ζυμάρι και το ρακί μονάτο τσίπουρο. Μα κανείς δεν έρχεται αυτού για τον καφέ και το ρακί. Έρχεται για τη δροσιά, για το νερό και τον αέρα. Κι άλλο νερό κι άλλος αέρας δεν είναι δροσερότερα στην πόλη όσο εδώ στον όχθο του ακροπόταμου, Σωστό βελούχι του Καρπενησίου.»

Καθώς περνούν τα χρόνια, η αρχοντιά της οικογένειας Κρανιά ξεθωριάζει, και μαζί μαραίνεται η ομορφιά των κοριτσιών. Παράλληλα, η πόλη (πιθανότατα πρόκειται για το Αγρίνιο) αλλάζει: «Η αρχοντιά [...] είχε κρατήσει ένα γούπατο μέσα στην πόλη, που το 'λεγε πλατεία, και κει γύρω χτίσανε τα σπίτια τους οι νεόπλουτοι τοκιστάδες κ' έμποροι.» Για μια βραδιά μόνο η αίσθηση της υπεροχής θα ξαναγυρίσει στη μια αδελφή, εκεί στην ίδια πλατεία, εκφρασμένη μέσα από τις νέες αστικές συνήθειες: «Κι αληθινά, το θρίαμβο δεν τότε φανταζότανε ποτέ τόσο μεγάλο. Η πλατεία όλο και γεμίζει γύρω της, όλος ο κόσμος βγήκε κει μονάχα για να δει το γιο του παλιού έπαρχου του. Γι' αυτόν ανάφτηκε κει στη μέση και το πεντάλυχο φανάρι, γι' αυτόν παίζει η μουσική, γι' αυτόν βάλανε τόσο νάκι απόψε τα κορίτσια που συρριανίζουν εκεί. Όλα γι' αυτόν, όλα γι' αυτόν και για τον πύργο.»

Συμπερασματικά, ο Χατζόπουλος θέλησε να δώσει στην πεζογραφία του θεματική ευρύτητα, να την απομακρύνει από άμεσες αναφορές σε περιορισμένο τόπο και ειδικά προβλήματα, για να αποδώσει τα γενικότερα χαρακτηριστικά της ελληνικής επαρχίας μέσα από τις ιστορίες των ηρώων του. Πόσο πιστή ήταν αυτή η εικόνα της επαρχίας φαίνεται και από το γεγονός ότι μια δεκαετία περίπου μετά το μυθιστόρημα *Φθινόπωρο (1917)* ο μοντερνιστής Καρυωτάκης χρησιμοποίησε το ίδιο υλικό για να περιγράψει την πλήξη και την αδράνεια της επαρχιακής ζωής στο τελευταίο ποίημά του («Πρέβεζα», 1928): οι εικόνες της φύσης, που επηρεάζουν την ψυχική διάθεση, η συζήτηση για τον καιρό, οι αρχές του τόπου και κυρίως ο νομάρχης, η άφιξη του πλοίου, ένας θάνατος που διακόπτει τη μονοτονία. Πρόκειται πιθανότατα για σύμπτωση, αν και ο αυτοκτόνος της Πρέβεζας γνώριζε

και εκτιμούσε το έργο του Χατζόπουλου. Ανάμεσα στους δυο συγγραφείς υπάρχει βέβαια μια ουσιαστική διαφορά: ο απελπισμένος Καρυωτάκης, ξεκινώντας από γενικές παρατηρήσεις, επέλεξε να τις περιορίσει μέσω του τίτλου «Πρέβεζα», δημιουργώντας έτσι μια άδικη εικόνα για τη συγκεκριμένη πόλη και ένα συνώνυμο του δικού του προσωπικού συναισθηματικού αδιεξόδου.

Αντίθετα, ο Χατζόπουλος, άρρηκτα δεμένος με την επαρχιακή γενέτειρά του, έστω και χωρίς να την κατονομάζει, καθώς είχε τονίσει ότι το έργο του λογοτέχνη όφειλε να διευρύνει το «τοπικό» και το «επικαιρικό» προς το πανανθρώπινο και το υπερχρονικό, προσπάθησε, έχοντας ως αφετηρία το γενέθλιο τόπο του, να δώσει συνολικότερη εικόνα της ζωής «παντού όπου η ύπαρξη κινείται μέσα σε όμοιους βιωτικούς, κοινωνικούς όρους».

Το σπίτι όπου έζησε τα πρώτα χρόνια του στο Αγρίνιο ο Κ. Χατζόπουλος, σώζονταν μέχρι τις αρχές του 1950, στο επάνω μέρος της σημερινής πλατείας Χατζοπούλου.

***Σημείωση:** Το κείμενο που καταχωρείται ανωτέρω αποτελεί εισήγηση της καθηγήτριας του Πανεπιστημίου κυρίας Έρης Σταυροπούλου - Αλεξίου στο Λογοτεχνικό Συνέδριο που οργάνωσε η "Αιτωλική Πολιτιστική Εταιρεία (ΑΙ.ΠΟ.Ε)" στο Μεσολόγγι το Νοέμβριο του 2004 με τίτλο " Η Αιτωλοακαρνανία στη Νεοελληνική Λογοτεχνία", τα πρακτικά του οποίου δημοσιεύτηκαν από την διοργανώτρια εταιρεία το 2005.

ΤΟ ΔΙΠΛΟ ΒΙΒΛΙΟ (Δ. Χατζή)

Ο νόστος και το αδύνατο της επιστροφής

https://www.pi.ac.cy/pi/files/yap/anakoinoseis/logotexnia/L_C_To_diplo_biblio

Η επιστροφή στο γενέθλιο τόπο υπήρξε ανέκαθεν το όνειρο κάθε μετανάστη, τουλάχιστον κατά τα πρώτα χρόνια της αποδημίας του. Η νοσταλγία μετατρέπει την ιδιαίτερη πατρίδα σε πρότυπο, την εξιδανικεύει. Ωστόσο, ο χρόνος που περνά τη διαφοροποιεί, τη μεταβάλλει, συχνά την αλλοιώνει ριζικά ερήμην του ξενιτεμένου. Ο μετανάστης επιστρέφει αλλά συχνά δε βρίσκει αυτό που άφησε πίσω του, με αποτέλεσμα να βιώνει μια αίσθηση διάψευσης. Τέτοια είναι η περίπτωση του Σκουρογιάννη (όπως και του Σταύρου). Όλα τα χρόνια στην ξενιτιά λαχταρά την επιστροφή στο Ντομπρίνοβο. Τόση είναι η βεβαιότητά του, ότι με την επιστροφή του εκεί θα βρεθεί στον προσωπικό του παράδεισο, ώστε αρνείται να ζήσει σε μόνιμη στέγη, να γευτεί πραγματικά τις γερμανικές γεύσεις, να δημιουργήσει μια σταθερή σχέση. Κατοικία, φαγητό, ανθρώπινες σχέσεις, όλα στη σύγχρονη βιομηχανική μεγαλούπολη έχουν τη σφραγίδα του περαστικού, του προσωρινού, που δεν επιτρέπει τη λήθη και την ένταξη. Αρνείται ακόμα και μια προσωρινή επίσκεψη στην πατρίδα, για να μην τεμαχίσει το όνειρο. Θέλει να το ζήσει ακέραιο. Μόνο που το Ντομπρίνοβο είναι έτσι όπως το θυμόταν, μόνο μέσα στη μνήμη και στην ψυχή του και όταν επιστρέφει, δεν μπορεί πλέον να αναγνωρίσει αυτό που κουβαλούσε μέσα του στην ξενιτιά. Αυτό που άφησε δεν υπάρχει πια και οι προσδοκίες του δεν επαληθεύονται. Έτσι, παραμένει ανικανοποίητος και πικραμένος, γιατί το μόνο κομμάτι του χωριού του που δεν άλλαξε -εκτός από τη φύση, που κι αυτή όμως απειλείται- είναι ο ίδιος· και ο ίδιος είναι πια θλιβερά ξένος στο χωριό του. Κι όμως το χωριό του είναι εκεί, το φυσικό περιβάλλον παραμένει όπως το 'ξερε. Οι κοινωνικές δομές του όμως, οι αξίες του, οι αντιλήψεις των ανθρώπων του άλλαξαν. Η επικοινωνία μαζί τους δεν είναι πια εφικτή. Η επιστροφή σ' αυτό που είχε αφήσει πίσω του δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, γιατί η ρωμαϊκή ρίζα χάθηκε. Ένα καινούργιο δράμα θα αρχίσει για τον ήρωα του Χατζή μετά την επιστροφή του. Θα διαπιστώσει ότι τόσα χρόνια –είκοσι, όσα κι εκείνα του Οδυσσέα μακριά από την Ιθάκη- ονειρευόταν να επιστρέψει σ' έναν ου-τόπο, «σ' αυτό τον ανύπαρκτο τόπο» όπως λέει. Η επάνοδος στην πατρίδα αποβαίνει γι' αυτόν μια νέα αποδημία.

Η επανασύνδεση με την παλιά ζωή θα πραγματοποιηθεί μόνο μέσω της τελευταίας αρκούδας του Πίνδου, που του προσφέρει τη συντροφιά της υποκαθιστώντας την ανθρώπινη παρουσία. Την ίδια άρνηση για ένταξη στο περιβάλλον της βιομηχανικής μεγαλούπολης συναντάμε και στις εργάτριες που προέρχονται από την Ισπανία. Όπως ο Σκουρογιάννης έτσι κι αυτές αρνούνται να ελευθερωθούν συναισθηματικά από το χωριό τους. Το κουβαλάνε μαζί τους και το ανασυνθέτουν στη μνήμη τους, κάθε φορά που συναντιούνται μεταξύ τους και κουβεντιάζουν. Η περίπτωση της μικρής Σπανιόλας αποδεικνύει ότι η αδυναμία να δεχτεί κάποιος την ένταξή του στο νέο περιβάλλον, η αθεράπευτη νοσταλγία για το γενέθλιο τόπο ισοδυναμεί σε κάποιες περιπτώσεις με άρνηση της ζωής.

Όλα είναι τόπος

Νομίζω ότι συμβαίνει μόνο στις κοινότητες των διακοσίων, τριακοσίων, τετρακοσίων, το πολύ πεντακοσίων κατοίκων. Γιάννενα, Θεσσαλονίκη, Αλεξανδρούπολη, Πτολεμαΐδα, Γιαννιτσά που 'κανα κάποιον καιρό για σπουδές ή δουλειά ή στρατό ή γιατί ήθελα απλώς να σηκωθώ να φύγω αποδώ πέρα, ήξερα δημόσιες υπηρεσίες, οδούς, πλατείες, ιστορικά μνημεία, θυμόμουν τη διεύθυνση ενός συγγενή, κάποιου στενού φίλου ή μιας γυναίκας που με ενδιέφερε. Αλλά στα μικρά χωριά είναι τελείως διαφορετικά τα πράγματα. Θέλω να πω, οι δρόμοι, τα σπίτια, τα παγκάκια, οι πλατείες, τα δέντρα έχουν πάντα ένα όνομα, φέρουν πάντα μια μνήμη, συστήνουν κάποιο πρόσωπο, απεικονίζουν μια μορφή – ακόμη και αν έχει φύγει εδώ και πολλά χρόνια.

Έτσι κάνουμε εδώ. Τους κανακεύουμε τους νεκρούς μας, τους στοχαζόμαστε, τους συζητάμε, συνηθέστερα καθόμαστε και τους κλαίμε αλλά μερικές φορές τους μαλώνουμε κιόλας, που γραπώνονται σαν βδέλλες απ' τις μνήμες μας και ανακατεύονται στις υποθέσεις μας και μπλέκονται στα ποδάρια μας και εμφανίζονται απρόσκλητοι μπροστά μας, κρυμμένοι πίσω απ' ένα δέντρο ή μια λέξη ή έναν μαντρότοιχο, σαν τα μικρά παιδιά που κάνουν μπουουου για να τρομάξουν τις μανάδες, τις αδελφές και τους μικρότερους αδελφούς τους. Τους πιάνει τότε το παράπονο, λουφάζουν σε μια γωνία, δεν σηκώνουν το κεφάλι για να σε κοιτάξουν και μπορεί να σου κρατάνε με τις ώρες μούτρα, είναι μάλιστα φορές που σηκώνονται και φεύγουνε χωρίς να πουν ούτε μια λέξη και μετά κάνουν ολόκληρους μήνες μέχρι να ξαναφανούν, αλλά στο τέλος δεν αντέχουν να μένουν μακριά και με την πρώτη ευκαιρία ξανασκάνε μύτη.

Δεν ξέρω πώς έγινε τις προάλλες, αλλά άρχισαν να εμφανίζονται όλοι μαζί μπροστά μου. Ήταν θυμάμαι τρεις τα ξημερώματα, εγώ ήμουν κολλημένος στον υπολογιστή. Καθόμουν και δοκίμαζα τη μια ή την άλλη ιδέα, τη μια ή την άλλη διατύπωση, αλλά ούτε μια σωστή πρόταση δεν μπορούσα να ταιριάξω. Τελευταία μου συμβαίνει αρκετά συχνά. Να σβήνω και να γράφω, να γράφω και να σβήνω, θύοντας τις λέξεις μου, τον χρόνο μου, τη ζωή μου, τον ύπνο μου στη δικαιοσύνη μιας λευκής σαν μάρμαρο οθόνης. Κι ήμουν έτοιμος να

τα παρατήσω άπραγος, μπας και προλάβω κάτι υπόλοιπα πρωινού ύπνου. Αλλά τη στιγμή που 'κανα να σηκωθώ, ανοίγει η πόρτα και τους βλέπω να μπουκάρουν ένας ένας μέσα.

Ήταν εκείνος ο γέρος με το στριφτό μουστάκι που τον θυμάμαι πάντα πρόσχαρο, η Ματίνα με την καλαθούνα του ποδηλάτου της στο χέρι, ένα εικοσιεφτάχρονο παλικάρι που σκοτώθηκε δυο μέρες πριν από τον γάμο του μεταφέροντας τα έπιπλα για το καινούριο του το σπίτι, ο πατέρας μιας συμμαθήτριάς μου που κεραυνοβολήθηκε απ' το ρεύμα μπροστά στην οικογένειά του, εκείνη η καλόβολη αγελαδίτσα μας που μετά τη βοσκή επέστρεφε μονάχη της στον στάβλο, κάποιος φωνακλάς γείτονας που μάλωνε όλη την ώρα την ταλαίπωρη γυναίκα του, ο παππούς μου μ' ένα φωτεινό χαμόγελο, κι άλλοι κι άλλοι κι άλλοι απ' τους νεότερους πεθαμένους μας και απ' τους πολύ παλιούς που ούτε καν μπορούσα να τους αναγνωρίσω, κι ήταν τόσοι πολλοί μαζεμένοι που μου θύμισαν τις πρωτομαγιές του '70, όταν έρχονταν στο δάσος του χωριού για να γιορτάσουνε την άνοιξη απ' τις τριγύρω περιοχές και γινόταν ο κακός χαμός ή τότε που συγκεντρώθηκαν στις αρχές του '80 όλοι οι χωριανοί στο γήπεδο για να ιδρύσουν τον γεωργικό συνεταιρισμό τους σε ένα κλίμα ενθουσιασμού και αλληλεγγύης, που όμοιο δεν έτυχε να ξαναδώ από τότε.

Δεν μπορώ με βεβαιότητα να πω, αν τα έζησα, αν τα φαντάστηκα ή αν τα ονειρεύτηκα όλα αυτά. Θέλω πάντως να πιστεύω ότι συνέβησαν όπως ακριβώς τα αφηγούμαι τώρα, αλλά να σημειώσω ότι το τελευταίο διάστημα φλερτάρω μονίμως με την υπερκόπωση. Εκεί που γράφω, σκύβω το κεφάλι και με παίρνει ένας άσχημος ύπνος, γεμάτος περίεργα όνειρα και εφιάλτες. Ό,τι με σιγουριά μπορώ να βεβαιώσω, είναι πως σηκώνοντας το κεφάλι διάβασα στην αναμμένη οθόνη του υπολογιστή ένα μήνυμα για το οποίο λέω με πάσα ειλικρίνεια ότι δεν θυμάμαι να το 'χα γράψει εγώ ο ίδιος, και είχε ως εξής:

Καιρό τώρα ψάχνω την ευκαιρία να σου πω τα νέα. Μάθε λοιπόν ότι ο αγροτικός συνεταιρισμός πτώχευσε πριν από κάμποσες δεκαετίες, οι τωρινές πρωτομαγιές κουβαλάνε τον θρήνο μιας αργοπορημένης Μεγάλης Παρασκευής και η καλή σου η ασπρόμαυρη αγελαδίτσα κρέμεται γδαρμένη από τα τσιγκέλια του γειτονικού κρεοπωλείου. Εσύ πάλι κλείνεις τα μάτια, σηκώνεις αδιάφορος τους ώμους και προσποιείσαι τον ανήξερο. Αλλά πες μου, σε παρακαλώ, ως πότε θα τριγυρνάς στους χωματόδρομους των παιδικών σου χρόνων και για ποιας πασχαλιάς τις πασχαλιάτικες τις μυρωδιές θα συνεχίζεις να επιμένεις;

ΡΕΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ

Η ΙΘΑΚΗ ΜΟΥ

Σφίγγεις με καταθλιπτικά δεσμά
Κάθε ανάσα μου
Αντρικές καυχησιές
Λόγια ανώφελα κενά
Μόνο για να ειπωθούν

Αναμετριέμαι κάθε μέρα
Με τις αναμνήσεις

Κουράστηκα να θάλλω
Κάτω απ' την σκιά σου
Η απόδραση φαντάζει
Η μόνη λύση
Ήθελα η φυγή μου
Να μοιάζει μ' εκστρατεία
Να' χει συντρόφους
Άρματα ασπίδες όραμα

Έναν σκοπό, τον νόστο
Του Οδυσσέα την Ιθάκη

Αλίμονο
Η Ιθάκη μου είσαι εσύ

(Ανέκδοτο 2017)

RENA PETROPOULOU KOUNTOURI

ΕΤΗ ΧΡΥΣΑΦΕΝΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΝΟΣΤΟΥ

Χρόνια και χρόνια βασιλεύω
Στον κόσμο των ονείρων μου
Αιώνια παιδί
Αφού μεγάλωσα στο φως
και το σκοτάδι τους
Η άγρια ευλογία των εικόνων τους
Μού έγινε ανάγκη πείνα δίψα
Κραυγή το άγχος
Των αληθινών πραγμάτων
Το σήμερα κατεδαφίζεται
Παντού μονάχα ερείπια και σκόνη
Τόσο άδικη η δικαιοσύνη του
Να δραπετεύσω
Πνίγομαι
Χτυπά η καρδιά μου
Την πατρίδα αποζητά
Αξιώνει να διαβώ
Τη χρυσαφένια θάλασσα του νόστου
Κοντά της να' ρθω με καλεί

(Ανέκδοτο 2019)

ΑΠΩΤΕΡΟΣ ΣΚΟΠΙΟΣ

Τα βράδια ξενυχτώ
Παλεύω με τις λέξεις
Γνωρίζω τον ήχο
Το νόημα
Τη χροιά της φωνής τους
Σαν πέφτουμε μπροστά μου
Με βεβαιότητα βροχής
Χύνονται σωρηδόν άτσαλα στο χαρτί
Στριμώχνοντας η μια την άλλη
Κάποιες δεν καταφέρνουν
Να επιβιώσουν
Μες στου μυαλού μου τον ωκεανό
Βουλιάζουν άτανδρες
Ή σώζονται σε μια σχεδία
Σκονισμένων σημειώσεων
Απώτερος σκοπός ο νόστος
Αφού έτοιμες θα ξυπνήσουν φρέσκιες
Χρόνια αργότερα σ' ένα άλλο ποίημα

(Ανέκδοτο 2020)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ρένα Πετροπούλου Κουντούρη είναι καθηγήτρια Σχεδίου Μόδας, ενώ εργάστηκε και στον Τουριστικό τομέα. Από το 2001 αφιερώθηκε αποκλειστικά στη λογοτεχνία. Έχουν εκδοθεί 17 βιβλία της (6 ποιητικές συλλογές, 6 μυθιστορήματα, 1 συλλογή διηγημάτων, 4 βιβλία παιδικής λογοτεχνίας και 1 θεατρική παράσταση για παιδιά), ενώ 15 ακόμα βιβλία της παραμένουν ανέκδοτα. Άρθρα και βιβλιοκριτικές της δημοσιεύονται στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο καθώς και σε έγκριτα λογοτεχνικά περιοδικά. Είναι ιδρυτικό μέλος και συντονίστρια της Λέσχης ανάγνωσης “Λογοτεχνικός Κύκλος Ηρακλείου”, Γραμματέας του Λογοτεχνικού Συνδέσμου Ηρακλείου και του “Συλλόγου Φίλων Κωστή Φραγκούλη”, μέλος της Λέσχης Ποίησης Ηρακλείου και της Λέσχης Ανάγνωσης “Εντεχνος Λόγος”.

ΝΤΙΝΑ ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΟΥ-ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Το σπίτι μου

Πήγα στο σπίτι μου προσκύνημα να κάνω,
τα πρώτα χρόνια μου να θυμηθώ ξανά,
και στον αυλόγυρο να περπατήσω πάντα
που χλόη πλούσια τώρα θρασομανά..

Ω!. πόσο απέριττο και φτωχικό μου εφάνη
τ' όμορφο κάστρο μου σ' αλλοτινούς καιρούς,
και πόσο θα 'θελα να 'μενα με την πλάνη,
να μην αντίκριζα τους τοίχους τους υγρούς.

Μικρό, πώς μπόρεσε τα όνειρα να χωρέσει
που πλημμυρίζανε την παιδική ψυχή!
Πλάι στ' αγιόκλημα βλέπω ξανά τη θέση
που ώρες ατέλειωτες διάβαζα μοναχή.

Το περιβόλι μου πόσο φτωχό φαντάζει,
νεκρά τα λούλουδα, φρύγανα τα κλαδιά
νιώθω πως μέσα μου κάτι βαθιά σπαράζει,
γιατί να μένουμε παντοτινά παιδιά;

Μα κι αν το κάστρο μου δεν θα το ξαναχτίσω,
τ' απλό σπιτάκι μου πάντα θα τ' αγαπώ
κι όταν το κάλεσμα θα με γυρίζει πίσω,
θα συγκλονίζομαι σαν τον παλιό καιρό.

ΝΤΙΝΑ ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΟΥ-ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Επιστροφή

Θλίψη πικρή στου γυρισμού την γκρίζαν ώρα,
όλα ξεφτάνε, ξεμακραίνει η ομορφιά,
σίφουνας ξεσηκώθηκε βαθιά μου η μπόρα
κι είναι το κύμα ασύ και κλαίει η αμμουδιά.

Μέρες γλυκές, φωτόλουστες, πράσινοι κάμποι,
ρόδινη αυγή, ματοβαμμένα δειλινά,
θάλασσα ολόδροση πλατειά κι όμορφα θάμψη
στης νύχτας τ' όνειρο, στ' απόσκια στα βουνά.

Ω!.φως, γαλήνη κι όραμα πώς να ξεχάσω,
τις φλόγες που άναψεν ο ήλιος στα νερά,
το ρέμα που έσκυπα να πιω να ξεδιψάσω,
το χάδι που άπλωσα σε φύλλα τρυφερά;

Τώρα μουντά γινήκαν όλα και θλιμμένα,
βουβάθηκε η χαρά και ξέσπασε βροχή.
Ω!.και να γύριζαν ξανά τα περασμένα,
μόνη λαχτάρα μου, μοναδική μου ευχή.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η ΝΤΙΝΑ ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΟΥ-ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ γεννήθηκε στον Πύργο Ηλείας και ζει στην Αθήνα. Εργάστηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος. Από τα νεανικά της χρόνια ασχολήθηκε με την ποίηση. Το πρώτο της βιβλίο κυκλοφόρησε το 1964 με τίτλο: *Επί ποίης υδάτων*, εκδ. Δωδεκάτη Ωρα και το δεύτερο το 1995 με τίτλο *Στη θωπεία του έρωτα* και σε επανέκδοση το 2017 από τις εκδόσεις "Μέμφις". Ποιήματά της έχουν δημοσιευτεί σε πολλά λογοτεχνικά περιοδικά, έχουν επίσης μεταφραστεί στα ιταλικά, γαλλικά και ισπανικά και πολλά βραβεία τηκαν σε λογοτεχνικούς διαγωνισμούς κατά καιρούς.

I.

Ο νόστος του εαυτού

Τα χρόνια μας ακρωτηριάστηκαν
όταν οι πόρτες του έρωτα
έκλεισαν·
τα γαμψά νύχια του «φίλου»
χάραξαν το δέρμα μας.
Ύαινες βυζαίνουν το δάσος
των άσπρων μαλλιών.

*Ο σκληρότερος νόστος είναι ο νόστος του εαυτού,
διάβασες.*

Γι' αυτό ίσως, καθώς μεγαλώνουμε
η πατρίδα όλο απομακρύνεται.

II

Ο ξεριζωμός από τη μνήμη

*Θέλω να γυρίσω σπίτι
φωνάζει ο στρατιώτης*
καθώς το ραδιόφωνο παιανίζει
το τραγούδι των βοσκότοπων
των Ελβετών αγαπημένη μελωδία.
Ο Αινείας φορτώνεται στην πλάτη
τα πατρογονικά κειμήλια
κι ο Οδυσσέας ποθεί να πεθάνει
ιέμενος και καπνόν αποθρόσκοντα
από την πατρίδα.
Ο νόστος έρωτας
αναζητά αέναα
τη ριζωμένη κλίνη
κάτω από τη μακρόφυλλη ελιά.
Είναι μεγάλη ξενιτιά
ο ξεριζωμός από τη μνήμη.
Δεν χωρά σε ποιήματα
που δεν τα διαβάξει πια κανένας.*

**Οι Ελβετοί μισθοφόροι του Λουδοβίκου 14^{ου} αναλύονταν σε δάκρυα, λιποτακτούσαν ή πέθαιναν, όταν άκουγαν βουκολικές μελωδίες που ζηπνούσαν μέσα τους τον φλογερό πόθο για την πατρίδα, όπως αναφέρει ο Ζ. Ζακ Ρουσσώ στο «Μουσικό Λεξικό» του.*

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Λίλια Τσουβά σπούδασε Μεσαιωνική και Νεότερη Ελληνική Φιλολογία στο ΑΠΘ. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου Δημιουργικής Γραφής ΕΑΠ (MASTER). Γράφει ποιήματα, δοκίμια και διηγήματα. Διήγημά της απέσπασε βραβείο (Α΄ Πανελλήνιος Διαγωνισμός «Το Κοράλλι»), όπως και ποιήματά της [διαγωνισμός της UNESCO «Ο κόσμος μας στη θεωρία του χρόνου (παρελθόν, παρόν, μέλλον)» και 1^{ος} Πανελλήνιος Διαγωνισμός Ποιήματος «Το Κοράλλι»]. Κείμενά της περιλαμβάνονται σε συλλογικά έργα και φιλοξενούνται σε έγκριτα λογοτεχνικά έντυπα περιοδικά, σε ηλεκτρονικές σελίδες και αλλού. Λαμβάνει μέρος σε ποικίλες λογοτεχνικές δράσεις.

ΦΩΤΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Νόστος χρέη

Πώς αντέχεις με ρωτάς. Εσύ που ξέρεις καλύτερα από τον καθένα Δεν ρωτάς μπορείς να κάνεις αλλιώς; Μόνο με κοιτάς λυπημένα. Τη σιχαίνομαι τη λύπη σου. Ανέχεσαι να σέρνομαι κάθε μέρα και να μου λες άντε σήκω, στήσου και περπάτα. Εσύ μια ζωή απούσα. Για χρόνια αγνοούμενη, χαμένη ηθελημένα για να γλυτώσεις από κάτι που ούτε κι εσύ ακριβώς ήξερες, με αποτέλεσμα να περιπλανιέσαι χωρίς ποτέ να φεύγεις σε μέρη γνωστά με άγνωστους ανθρώπους. Είχες μια ευκολία να σχεδιάζεις ταξίδια μακρινά για να γεμίζεις με αυτά το άδειο εγώ σου. Μότο σου να κοιμάσαι μ' ανοιχτά πανιά και μ' ανεβασμένη την άγκυρα. Πίστη σου πως καθ'οδόν βρίσκεις τον Οδυσσέα σου.

Και ο Νόστος ταξίδι αναχώρησης, όχι επιστροφής.

Δεν άντεχες να επιστρέφεις, γιατί ποτέ δεν έφυγες.

Πάντα υπονόμευες το νόστο της επιστροφής.

Και έγινε η ζωή σου Άνοστη. Δεν έφυγες ποτέ από το πατρικό ακόμη κι όταν πήγες για σπουδές στο Παρίσι. Η νοσταλγία τρυπούσε τα οστά του κρανίου και σου 'φερνε ατέλειωτες ημικρανίες. Ο ψυχολόγος αποφάνθηκε πως οφείλονταν σε παιδικό τραύμα.

Νόστος για σένα η χαμένη παιδική ηλικία που καθόλου ευτυχισμένη δεν ήταν.

Ο μπαμπάς και η μαμά δυο όψεις που έκαναν ένα ολόκληρο φεγγάρι. Νάρκισσοι που θαύμαζαν το εγώ τους στο πρόσωπο του άλλου. Δεν είχαν χρόνο ποτέ για σένα και τη Σοφία. Σας γέννησαν ενήλικες. Μια ζωή ψάχνεις το παιδί μέσα σου, που τους έβλεπε να φεύγουν κάθε Πέμπτη για τον κινηματογράφο, χωρίς ποτέ να το πάρουν μαζί τους. Ίσως γι αυτό αγαπάς τόσο τις ταινίες του Αγγελόπουλου. Με αυτές ξαναγυρνάς στην ομίχλη των παιδικών χρόνων κι αυτός είναι ο πιο πικρός Νόστος.

Νόστος για σένα το δικαίωμα στην παιδικότητα.

Νόστος για σένα το σπίτι.

Σπίτι για σένα ο αυθεντικός σου εαυτός.

Νόστος για την περιπέτεια, έγινε Νόστος του έρωτα όταν γνώρισες εκείνον.

Τι κι αν σε έβαλε να κάνεις την έκτρωση γιατί ήταν παντρεμένος; Με τις ευλογίες της μαμάς και της κοινωνίας έθαψες την Ιθάκη σου άλλη μια φορά σε εκείνη την ιδιωτική κλινική με θέα στην Place de la Concorde. Και μαζί της το άλλο σου μισό, αυτό που μάταια προσπαθούσε να αναγεννηθεί από το ασυνείδητο. Γι αυτό πάντα αναζητούσες σχέσεις του ημίσεος, ποτέ του όλου. Δεν σου έπρεπαν, δεν σου άξιζαν, δεν τις αξιώθηκαν.

ΦΩΤΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

...Με τη σχεδιά του Νόστου κατεστραμμένη και λερωμένα τα άσπρα σου φτερά έφτασες γυμνή στις ακτές της Σαλονίκης. Δεν έχει μάρκο για σε, δεν έχει οδό, έτσι που τη ζωή σου χάλασες. Μόνο Πρέπει και Χρέος απέναντι στη μαμά που έγινε παιδί μετά το θάνατο του μπαμπά και σε περίμενε να την ταΐσεις στο στόμα. Να της πεις πως όλα θα πάνε καλά, τι κι αν δεν στο είπε αυτή όταν το είχες ανάγκη. Μ' αγαπάς σε ρωτάει κάθε τόσο και εσύ δεν απαντάς, γιατί δεν ξέρεις αν σ' αγαπάς, γιατί αυτή είσαι συ πια. Έγινες εκείνο που φοβόσουν. Ανέλαβες τα χρέη μιας ζωής, επειδή η μαμά ήθελε να κρατήσει τη μεζονέτα στο Πανόραμα. Και η μαμά πάντα ξέρει κι εσύ να μη λες πολλά. Όλες οι μαμάδες ξέρουν. Εσύ που δεν έγινες μαμά, τίποτα δεν ξέρεις. Όλα τα ξεπούλησες. Όνειρα, συναισθήματα, ανθρώπους. Και στέγνωσες, ζάρωσε η καρδιά σου, γέρασε πρόωρα. Θάφτηκες στο σπίτι με το λιγοστό φως και τους βενετσιάνικους καθρέφτες. Δεν θέλω να με κοιτάς έτσι. Σαν φίδι αλλάζεις πουκάμισα μέσα απ' τον καθρέφτη. Μία που συμβιβάστηκε είσαι για να σας ευχαριστήσει όλους εσένα, τη μαμά, τη Σοφία. Μία ακόμα γυναίκα χαμένη, μια γυναίκα που δεν ήθελε να γίνει δυσάρεστη. Ποιος νοιάζεται; Ένας σωρός κουβάρια οι γυναίκες πεταμένες σε πανέρι. Καμιά δεν πλέκει τη ζωή της. Άλλοι είναι οι αυτουργοί του εγκλήματος. Πότε θα αλλάξεις, πότε θα σταθείς απέναντι στον ταλαιπωρημένο σου εαυτό και θα τον αγαπήσεις όπως αγαπάς όλους τους άλλους, τους άστεγους, τους πρόσφυγες, τους ξεχασμένους ηλικιωμένους, τους εργαζόμενους των τετρακοσίων ευρώ; Τα γαλλικά τραγούδια πάλι να ζητάς. Ψυχρά να μην τα αποδομείς σε Passé composé και Conditionnel κατακρεουργώντας την αγάπη που κρύβουν οι λέξεις. Να σε συντρέξεις, να σε συμπονέσεις, να σε αποδεχτείς επιτέλους. Πώς πέρασαν οι ώρες, πώς πέρασαν τα χρόνια...

Νόστος η περιπέτεια με τα δαιμόνια της ψυχής σου...

Νόστος η συμφιλίωση με τον εαυτό σου...

Οι Ιθάκες είναι ταυτόχρονα παντού και πουθενά...

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Φώτη Κατερίνα γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε στη Φιλοσοφική σχολή του ΑΠΘ. Φοιτά στο Δ.Π.Μ.Σ (ΠΑΜ-ΑΠΘ) 'Δημιουργική Γραφή' με κατεύθυνση "Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση". Εργάζεται ως φιλόλογος στη μέση εκπαίδευση.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΞΟΡΙΣΤΟΣ ΝΟΣΤΟΣ

Η λέξη νόστος δημιουργεί στον καθένα και στην καθημιά συναισθήματα, μυρωδιές, ήχους, εικόνες, μνήμες. Κάποιος θα μπορούσε με ευκολία να ανατρέξει στο λεξικό και να βρει τον ορισμό της και το κατά τον Όμηρο «νόστιμον ήμαρ»: ανάγκη επιστροφής, νοσταλγία, λαχτάρα για την πατρίδα.

Η λέξη **νόστος**, όμως, ταυτόχρονα, συνδέεται με ολόκληρες ιστορικές ή προσωπικές φάσεις ζωής, βουτηγμένες σε βαθιά συναισθήματα που δημιουργεί η απώλεια, η εξορία, η μοναχικότητα, η στέρηση, ο αποκλεισμός, ο πόνος.

Ίσως, υπερβαίνοντας τον ίδιο τον ορισμό του απαντάται και στο **μη εκπληρούμενο** σε ατομικό ή κοινωνικό επίπεδο, στο όνειρο που χτίζεται και γκρεμίζεται αένα, στο όραμα της **συλλογικής μνήμης**.

Νοσταλγώ

τη μυρωδιά του γιασεμιού

στα μαλλιά σου

στο χτεσινό κινηματογράφο

και στο αυριανό, λεύτερο, αντάμωμα

1949- Μακρόνησος

Γράμμα εξόριστου στη γυναίκα του

Είναι δύσκολα Μαρία μου, είναι δύσκολα εδώ.

Κρύο, πίεση κι όταν σε πετούν στη θάλασσα να θες να πάψει η ανάσα, να λευτερωθείς.

Το φαγητό λιγοστό, μα αντέχω, μην φοβάσαι.

Παίζω με το μυαλό μου για να μείνω ζωντανός. Κάθε που με κρατούνε όρθιο για ώρες θαρρώ πως είσαι μπροστά μου κι αγαλλιάζω με τη σκέψη σου. Κάθε που κουβαλώ τις πέτρες, θαρρώ πως βλέπω τον τοίχο του σπιτιού μας και πως για κείνον κουβαλάω. Κάθε που βλέπω τ' άστρα συλλογίζομαι το παιδί μας και κοιμάμαι. Κάθε που μυρίζω τη βρεγμένη γη σκέφτομαι την πατρίδα μου και πονάω.

Σας σκέφτομαι. Σε σκέφτομαι εσένα και το παιδί.

Μαρία μου, συλλογίζομαι μέσα στη νύχτα τον κόσμο που θέλουμε ν' αλλάξουμε κι ακούω τη φωνή σου να ψιθυρίζει στο μωρό μας το νανούρισμα...

KATERINA ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

*Κλαίει η μάνα
στην κούνια του παιδιού της
του χαμογελάει γλυκά
και του λέει πόλεμο
δεν θα γνωρίσεις
δεν θ' αφήσουμε να
πιάσει πια φωτιά!*

Μας έχουν χωρίσει σε ομάδες, Μαρία, θέλουν να στρέψουν τον ένα σύντροφο ενάντια στον άλλο. Μας χτυπάνε, Μαρία, για να λυγίσουμε. Μας χτυπάνε, Μαρία, για να μας ξεφτιλίσουνε. Μας χτυπάνε, Μαρία και κάποιιο δεν αντέχουν και γίνονται οι ίδιοι βασανιστές μας.

Τα καλάμια γδέρνουν τα κορμιά κι όταν ξαπλώνουμε μυρμηγκιάζει το σώμα από την υγρασία. Θυμάμαι τις καλαμιές, όταν σε φίλαγα στη λίμνη και δυναμώνω, φέρνω στο νου μου το κελάρισμα του νερού και ηρεμώ.

Θα αντέξουμε γλυκιά μου. Κρατώ τα μαλλιά μου και φαντάζομαι πως κρατώ τα δικά σου. Δεν θα λυγίσουμε, Μαρία, κι αντάμα αγκαλιασμένοι θα τραγουδήσουμε ξανά...

*Θα πάω εκεί στην Αραπιά,
γιατί μ' έχουν μιλήσει
για μια μεγάλη μάγισσα,
τα μάγια να μου λύσει.²*

Όλοι εδώ είμαστε ένα, ό,τι κι αν κάνουν. Βρώμικοι, χτυπημένοι, βασανισμένοι κοιτάμε ο ένας τα μάτια του άλλου, χτυπάμε τους τοίχους συνθηματικά κι είναι σαν να κρατάμε ενωμένα τα χέρια μας. Όλοι - ένας. Ένας - όλοι.

*Σ' αγαπώ, Μαρία μου. Πρόσεχε εσένα και το παιδί.
Γρήγορα θ' ανταμώσουμε.*

¹ **Νανούρισμα** που έλεγαν οι εξόριστες γυναίκες στα μωρά τους.

² **Κατοχή.** Πάνω σε μια γυμνή και παγωμένη άσφαλτο με μοναδικό φωτισμό την ψυχρή όψη ενός φεγγαριού, προχωράμε μ' ένα φίλο. Ένας λεπτός μα διαπεραστικός ήχος μπουζουκιού καθρεφτίζεται -λες- μες στην άσφαλτο και μας ακολουθεί βήμα προς βήμα. Ο φίλος μου προσπαθεί να μου εξηγήσει τη διάθεση φυγής και την έντονη εμμονή σ' αυτή τη διάθεση που κρατούν οι τέσσερις νότες του περιφερόμενου τότες τραγουδιού «Θα πάω εκεί στην αραπιά». (Μάνος Χατζιδάκις, απόσπασμα από τη διάλεξη του στο θέατρο Τέχνης για το ρεμπέτικο και λαϊκό τραγούδι - 31 Ιανουαρίου 1949)

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο νόστος γίνεται σε τέτοιες στιγμές **κινητήρια δύναμη ζωής**. Ξεπερνά τα όρια του ορισμού και της επιστροφής στην πατρίδα και γίνεται επιστροφή στη ρίζα, επιστροφή στην θαλπωρή, επιστροφή στην αγάπη και κατ' επέκταση **επιστροφή** στο **αξιακό** σύστημα του δικαίου, του αληθινού, του μέλλοντος και του **ρόλου** μας στον προσδιορισμό του. Γίνεται ως λέξη, λοιπόν, ουμανιστική και ως σημασία βαθιά ατομική στην επίγνωση και στην ενσυναίσθησή της.

Τη συνέδεσα, αυτομάτως, με το νανούρισμα που προανέφερα. Το νανούρισμα που οι φυλακισμένες τραγουδούσαν στα μωρά τους και που η μάνα μου, ως επονίτισσα, μου έμαθε.

*Άσπρες, κόκκινες, μαύρες ενωμένες
δρόμο ανοίγουνε πλατύ
να περάσει ολόφωτη η Ειρήνη
και χαράς τραγούδια ν' ακουστούν στη γη*

Στη Μακρόνησο και στα άλλα μέρη εξορίας οι αριστεροί βασανίστηκαν "ώστε να υποστούν αποτοξίνωσιν". Χιλιάδες άντρες βίωσαν τη φρίκη των βασανιστηρίων για να υπογράψουν "δηλώσεις μετανοίας". Χιλιάδες μανάδες νανούριζαν στις φυλακές τα μωρά τους ψιθυρίζοντας "**πόλεμο δεν θα γνωρίσεις**".

Σ' αυτούς τους κολασμένους τόπους γεννήθηκαν στίχοι και μελωδίες που έμελλε να χαραχτούν ως ορόσημα πολιτισμού στις επόμενες γενιές.

*Της αγάπης αίματα με πορφύρωσαν
Και χαρές ανείδωτες με σκιάσανε
Οξειδώθηκα μες στη νοτιά των ανθρώπων
Μακρινή Μητέρα Ρόδο μου Αμάραντο*

Για όλους αυτούς, που νοστάλησαν οικογένεια, σπίτι, ελευθερία, όλοι εμείς ας αποτίουμε, καθημερινά, φόρο τιμής για τις θυσίες τους.

Ίσως, αυτό να είναι το δικό μας **νόστιμον ήμαρ**.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ Π. ΣΠΑΘΑΡΑΚΗ

Ο Παρατατικός της Νοσταλγίας

Ανά(σ)ταση, με έκτακτα περιοριστικά μέτρα στις αισθήσεις, γίνεται;
Με τόσα «μη» ;
Με τόσους κωδικούς πενταγήφιας εξόδου του σώματος ;
Αγκαλιά, φιλί, άγγιγμα, όλα υπό αυστηρό περιορισμό, ως εν δυνάμει μεταφορείς της θνητότητας.
Το σώμα σε χειμερία νάρκη.
Μα η ψυχή απειθάρχητη στην αντισηπτική συμβίωση,
καλεί σε βοήθεια τον Παρατατικό της Νοσταλγίας.

Και ο Πλησίον επιτέλους Πλησιάζει!
Γίνεται Λαμπρή των παιδικών χρόνων, γιορτινή ανοιξιάτικη φορεσιά, φαναράκι της εύθραυστης
φλόγας στους νυκτερινούς αέρηδες, προστατευτικός ιστός αφής, φιλιών, γεύσεων, ήχων, χρωμάτων!
Ανοιξιάτικη εγγύτητα, χωρίς επισφάλεια!

Να λοιπόν, γιατί σκέφτομαι, απόψε, που «κινδυνεύει» η Ανά(σ)ταση, από τα ανεπίδοτα φιλιά
και τις αποστάσεις αγάπης, να προσκαλέσω την Υποτακτική των αποθεμάτων.
Να ανασύρω το ανθεκτικό νόημα.
Να περιθάλψω την παραμελημένη αφή.
Να επανασυνδέσω τον έγκλειστο εαυτό με τον απόντα ακριβό άλλον.

Φίλτρα νοσταλγικής αναζήτησης:
Ανά(σ)ταση,
Φιλι ζωής,
Απουσίες με έντονη παρουσία,
Παρουσίες με νόημα,
Άγγιγμα που "αποκοιμίζει" τη μοναξιά μας,
θεραπευτικό βλέμμα,
Αντιοξειδωτική αγκαλιά.

Κυρίως, σκέφτομαι, να προστατεύσω, από τους αέρηδες των καιρών της σπατάλης του «μαζί»,
εκείνο το φαναράκι των άυλων σημαντικών!
Ειδικά απόψε, που σε έναν ουρανό χωρίς πυροτεχνήματα, η λιτότητα της φλόγας, ίσως αρκεί,
για την επιστροφή του «συν» της ύπαρξης, στην Ιθάκη του νοήματος!!

ΣΟΥΒΑΤΖΗΣ ΝΙΚΟΣ

Καλή πατρίδα

Θα 'ναι σαν να έχεις ξυπνήσει
από έναν ήρεμο ύπνο
Θα πετάξεις από πάνω σου
τα σκληρά χρόνια
σαν παλιό πανωφόρι
και θα ανακαλύψεις ξανά
το παιδικό σου βλέμμα

Θα ξεκινήσεις
με άδειες τσέπες,
χωρίς αποσκευές,
χωρίς συνοδοιπόρους,
χωρίς συστάσεις,
χωρίς καμιά ασφάλεια

Οι δρόμοι που χρόνια περίμεναν
τα βήματά σου
θα σ' αγκαλιάσουν
σαν παλιοί σύντροφοι
και ο ουρανός θα σε υποδεχτεί
με το χρώμα των ονείρων

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Νίκος Σουβατζής γεννήθηκε στο Βερολίνο το 1977. Είναι απόφοιτος του τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει εργαστεί ως συντάκτης σε έντυπα και διαδικτυακά μέσα. Ασχολείται με την πεζογραφία και την ποίηση. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί στα ισπανικά, στα γαλλικά και στα αγγλικά και έχουν δημοσιευτεί σε λογοτεχνικά περιοδικά και ανθολογίες. Έχει εκδώσει μια συλλογή διηγημάτων με τίτλο *Αναχώρηση* και τις ποιητικές συλλογές *Χειμερινή ισημερία* και *Ανατολική περίπτωση*.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΖΑΒΑΡΑ

Κάθε βράδυ περνούσε από μπροστά του. Κοντοστεκόταν, έριχνε ένα δύο κουρασμένα βλέμματα στην πόρτα, και προχωρούσε μέσα στο σκοτάδι. Άλλα βράδια πάλι, σταματούσε για ένα τσιγάρο εκεί στη γωνία και χάζευε τα λιγοστά τραπεζάκια μέσα στο μπαρ. Μισοφαγωμένα κορμιά ανάμεσα στους καπνούς, έψαχναν παρηγοριά για τις πληγές που έχασκαν ανοιχτές πίσω απ' τα νευρικά χαμόγελα. Ερωτισμός με το ζόρι. Έρωτας, πουθενά.

Ο πόνος είναι γυναίκα. Τίποτε άλλο δε σε ματώνει ανεπανόρθωτα, μόνο η ορφάνια κι ο πόλεμος. Αν έχεις γλυτώσει από αυτά τα δύο, βγάλε το σκασμό και ζήσε αμέριμνος μέχρι να λιώσεις από έρωτα «αδιάλλακτο και μαρτυρικό». Έτσι του είχε πει ένας ρεμπέτης γείτονας στα νειάτα του και του φάνηκε αστείο. Να συγκρίνεις πατρίδα με γυναίκα; Πού να' ξερε.

Την είχε, την έχασε, την ξαναβρήκε, την κατέκτησε, την έζησε, την πλήγωσε, τη λάτρεψε.

Δεν πέρασε ποτέ απ' το μυαλό του η ιδέα να την αφήσει, να την απορρίψει ή να αμφιβάλλει για αυτήν. Ο απάτητος δρόμος του ήταν εκείνη και τον εξερευνούσε με όλο το σφρίγος της ύπαρξής του. Άλλη μια στροφή κι ύστερα κι άλλη, κι άλλη... Κάθε μανούβρα μια μετωπική σύγκρουση, κάθε επιτάχυνση μια πιθανή πτώση στο γκρεμό. Απίθανη διαδρομή, δεν τον άφησε λεπτό να ησυχάσει, δεν τον κούρασε ποτέ.

Στα χέρια του έφυγε. Οι γιατροί και τα νοσοκομεία δεν είχαν θέση στον κόσμο της. Αναγκαία συνθήκη για ένα γρήγορο πέρασμα από τη Ζωή στη Μνήμη. Λίγες μέρες μετά, μετακόμισε στο σπίτι της. Δεν ήθελε να ξεχάσει τη μυρωδιά και τις κινήσεις της. Φοβόταν.

Μια μέρα βρήκε ένα τετράδιό της παλιό, σχεδόν παιδικό. Ανακάλυψε ξανά τον εαυτό του μέσα από τα λόγια της. «... είσαι ο γενέθλιος τόπος μου. Γεννήθηκα στα 42 σε ένα βρώμικο μπαράκι, στο γωνιακό τραπέζι μπροστά στο παράθυρο. Εσύ διάβαζες Cummings και ο έρωτας ξεχύθηκε στο πάτωμα ανάμεσά μας. Έτσι κάπως γρήγορα και απροειδοποίητα, βαφτίστηκα.... Αν ποτέ χάσω το δρόμο μου, εσύ κι εκείνο το σκοτεινό τραπέζι θα είστε ο νόστος μου».

Δεν έμεινε, όπως συνήθως, να κοιτάζει τον κόσμο που μπαινόβγαίνε στο μπαράκι. Άνοιξε την πόρτα και για μια στιγμή έχασε το οξυγόνο του. Αναζήτησε τον ιδιοκτήτη. Ήταν ακόμη ο ίδιος. Δεν τους πήρε πολλή ώρα να συνεννοηθούν.

Εκείνο το βράδυ, η βροχή μύριζε άνοιξη. Στάθηκε μπροστά στη γωνιακή τζαμαρία. Σχεδόν την έβλεπε να κάθεται να χαλικά στο γωνιακό τραπεζάκι και να διαβάσει. Μια παρέα από νεαρά κορίτσια βγήκαν σιγοτραγουδώντας το κομμάτι που έπαιζε μέσα. Love...love will tear us apart, again...

Κοίταξε ψηλά την επιγραφή. *Nostos*. Δεν ξαναπέρασε από κείνη τη γειτονιά. Σαράντα δύο μέρες μετά, έφυγε για να τη συναντήσει.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Κατερίνα Τζαβάρα είναι εκπαιδευτικός και συγγραφέας. Εργάστηκε για πολλά χρόνια στην ιδιωτική και δημόσια εκπαίδευση σε διδακτικές και διοικητικές θέσεις και τα τελευταία δύο χρόνια στα εκπαιδευτικά προγράμματα γνωστού Μουσείου της Θεσσαλονίκης. Διοργανώνει και συμμετέχει σε επιμορφώσεις και εργαστήρια για την τέχνη και τη φιλαναγνωσία στην εκπαίδευση, για μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς, σε Ελλάδα και Κύπρο. Αρθρογραφεί σε έντυπα και ηλεκτρονικά περιοδικά. Από τις εκδόσεις ΔΙΑΠΛΟΥΣ έχουν εκδοθεί 24 έργα της για εκπαιδευτικούς και παιδιά.

ΜΑΡΙΑ Α. ΔΡΑΚΑΚΗ

ΝΟΣΤΟΣ

Νόστος ακλόνητος
Θρονιάζεται στα κύτταρα

Σε κάθε πόρο
Σε κάθε σφυγμό
Σε κάθε ανάσα

Μονομαχεί με τον κόμπο της απουσίας
Νόστος ηγέτης....

Νόστος βαθύς

Βουλιάζει στη μνήμη
Κάθε εποχή
Κάθε στιγμή
Κάθε μέρα

Ψιθυρίζει λεπτά ευτυχίας
Πνίγει την ανάσα ,
τσαλακώνει τον χρόνο
Νόστος σαρωτής....

Νόστος στρατηλάτης
Αυθαδιάζει σε κάθε ταξίδι της σκέψης
Σε κάθε μονοπάτι
Σε κάθε εξερεύνηση
Σε κάθε πορεία
Χειραγωγεί την επιλογή
Νόστος νικητής...

Νόστος μαζοχιστής
Καθηλώνει κάθε έκφραση
Κάθε απόπειρα
Κάθε επιθυμία
Εκλιπαρεί την επιστροφή
Νόστος ουτοπίας....

Νόστος μέντορας
Σμιλεύει τη ζωή
Κάθε ιδέα,
Κάθε έμπνευση
Κάθε έργο
Προστάζει τη λύτρωση
Νόστος τεχνουργός...
[...]

«Πατρίδα» μου πάντα ΕΣΥ!!!!

Οι φωτογραφίες είναι της Μ. Α. Δρακάκη

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Επιστροφή

Σπατάλησα το έχει μου μακριά στην ξενιτιά
είκοσι χρόνους δούλεψα σ' άλλα χωράφια.
Τα πατρικά τα πήραν αξιότεροι κι εγώ
χοίρους βοσκούσα για το ξεροκόμματο.
Τσως γιατί το ήξερα πως στην επιστροφή,
στους πρώτους λόφους πλησιάζοντας στο σπίτι,
θα 'βλεπα τη γνωστή φιγούρα του πατέρα μου
να καρτερά ακουμπώντας στο ραβδί του
να ξεφονίζει, να χοροπηδά,
τους υπηρέτες του να κράζει να προφτάσουν
αρχοντικό να στρώσουνε το δείπνο μου
και πως μονάχος του θα έπεφτε μπροστά μου
για να μου πλύνει με τα δάκρυα τα πόδια μου
λες κι ήταν απ' τους δυο, αυτός ο φταίχτης.
Είκοσι χρόνους δούλεψα μακριά.
Τώρα το βλέπω που τα νιάτα μου σπατάλησα.
Κυλήσανε νερό στις χούφτες μου και τα 'χασα
και πιο φτωχός κι απ' τους φτωχούς γυρίζω πίσω.
Αν ήμουν Οδυσσέας, θα 'λεγα χαλάλι τους
είχα πολλά να δω, πολλά να μάθω
σε τόσες θάλασσες παλεύοντας με τον Θεό
με τόσα τέρατα φρικτά που με στοιχειώναν.
Όμως δεν ήμουν και το ήξερα καλά
πως στη δική μου Τροία, δίχως σκέψη,
ρίχνουνε πάντα στη φωτιά τα ξύλινα άλογα
και ασφαλείς χασκογελούν από τα τείχη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Το σπίτι

I.
Ψίθυρος για το ποίημα που δε γινόταν να γραφτεί....

Απ' τη γωνιά του δρόμου κοίταζα το σπίτι μου
το πατρικό μου σπίτι ρημαγμένο
με κλειδωμένη πόρτα, σφαλιστά παράθυρα
χωρίς ζωή, βουβό και γερασμένο
και φανταζόμουν σκόνη του καιρού στους διαδρόμους του
στρώμα λευκό σαν χιόνι στα κρεβάτια
και το φτωχό χαρτί μου μούσκευε στα δάκρυα
κι η ποίηση μ' αρνιόταν πεισιμωμένα.
Γιατί μια λέξη έψαχνα να βρω μα δεν ερχότανε
μέσα στο νου, στα πικραμένα χείλη,
μέχρι που βάδισα αποστρέφοντας το βλέμμα μου
μακριά σαν ξένος κι ήρθε μόνη της η λέξη
για να γραφτεί εκατό φορές στ' άδειο χαρτί
κι εγώ τη διάβασα σκυφτός, βαθιά θλιμμένος
τη λέξη “λεηλατημένος”, που ώρα γύρευα.

II.
Πλύνουμε με ιδρώτα τα ντουβάρια του
κλείσαμε στις σκιές του μυστικά
ποτίσαμε μ' αγάπη τα λουλούδια του
τόσο που ξεχειλίζοντας, κυλούσε στο δρομάκι.
Δε βλέπαμε αν ήταν φτωχικό.
Κομμάτι ήταν απ' το ίδιο το κορμί μας
ή μάλλον, το κορμί μας ήτανε κομμάτι του.
Ξέραμε πια τις αποστάσεις στα τυφλά.
Όλες τους μετρημένες με τα χέρια.
Όλες τους μετρημένες με τα γόνατα
απ' τα μικρά-μικρά μας χρόνια, τα αθώα.
Το 'χαμε εικόνισμα ιερό μες στην καρδιά
Το 'χαμε στολισμένο δάκρυα και γέλια,
εκείνο το σπιτάκι μας που ρήμαξε.

Το τραγούδι του Οδυσσέα

Τα μάτια θόλωναν στο απέραντο γαλάζιο
όπως ο ήλιος έβαφε μαβιά κόκκινα όνειρα
και με τα δάκρυα αλμυρά πάνω στα χείλη
τραγουδία σκάρωνε και γύρω ηχούσε η θάλασσα:

“Αχ, να μπορούσα να 'βγαζα φτερά, γλυκιά πατρίδα,
χώρα απαλά που ανασαίνει το ξημέρωμα
έστω για λίγο να σε δω αργοπετώντας
από ψηλά κι έπειτα μόνος μου θα φώναζα
τον Χάρο να 'ρθει να με βρει καλά χορτάτο
με εικόνες μύριες μαγικές που θα μπορούσανε
να πλημμυρίσουν φως λουλούδια τις στοές
του μαύρου Άδη που ποτέ μου δε φοβήθηκα.

Αχ, να μπορούσα να 'πινα νερό μέσ' απ' τις χούφτες
των κοριτσιών που στην πηγή γελούν και παίζουνε
θα 'φτανε -λέω- να γλυκάνει την αλμύρα
του μισεμού και του πικρού ψωμιού που γεύτηκα
χρόνους και χρόνους μοναχός μου στο σκαρί
δίχως συντρόφους που στη γλώσσα μου γελούνε”.

ΜΑΙΡΗ ΠΕΣΤΡΟΒΑ

Επιτέλους
κατάφερα να πείσω εαυτόν
να ουρλιάζει αρκούντως ευπρεπώς
ο χρόνος βλέπετε
φρικτά επίπονος
κόστισε περιπάτους διαρκείας
αμέτρητων ωρών σκέψης
σε σκοτεινά δρομάκια.
Ακόμα και τα σήματα των διασταυρώσεων
έπαιζαν με την υπομονή μου
στρίψε δεξιά
κάνε στάση εδώ
και εγώ ακολούθησα το πιο σιωπηλό
Νόστος έγραφε
δηλαδή ότι μου λείπει η μυρωδιά των χεριών σου
καθώς κλείουν μέσα τους όλη μου την ύπαρξη.

ΜΙΝΩΣ ΣΩΜΑΡΑΚΗΣ

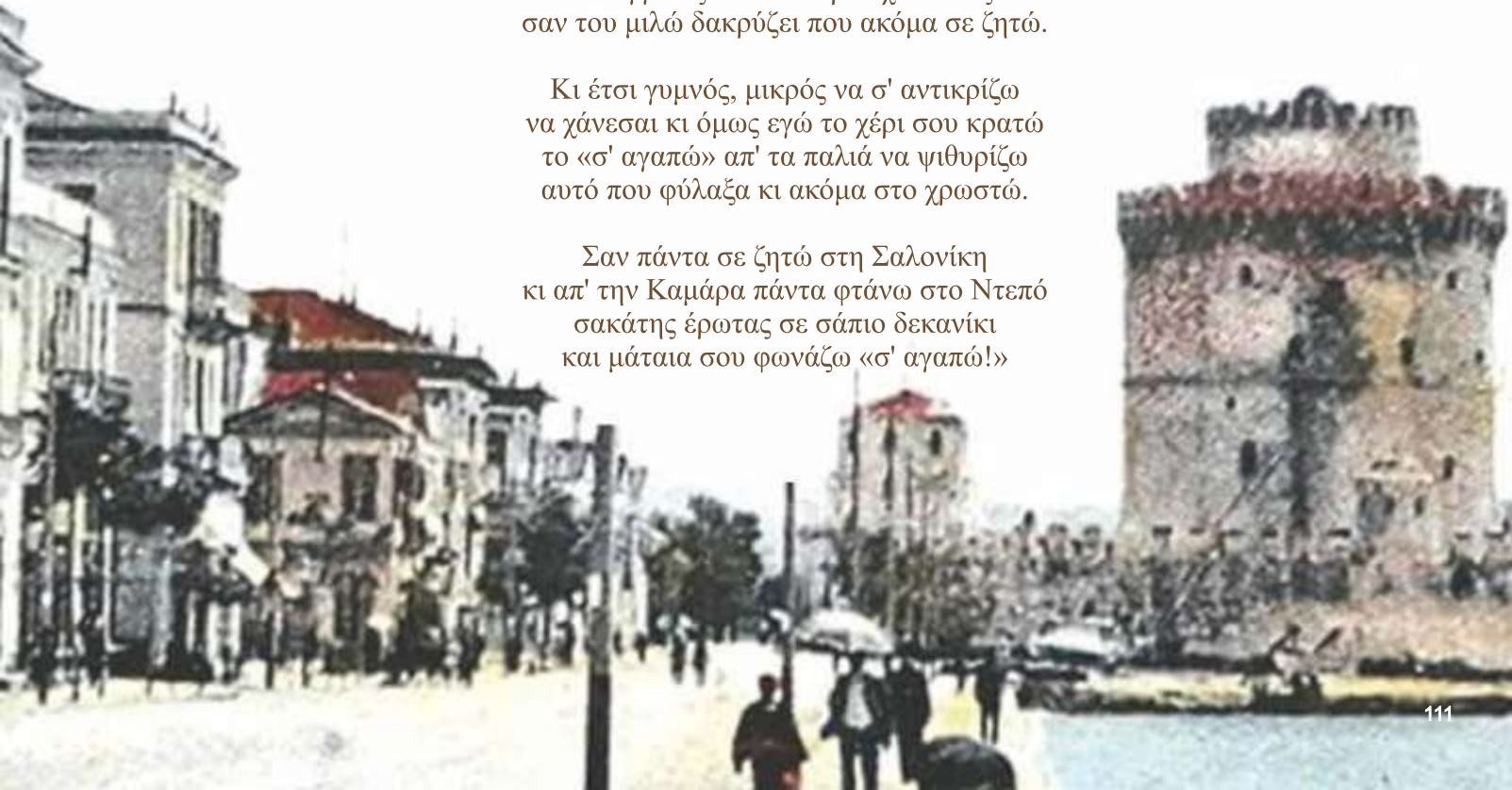
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Σαν πάντα σε ζητώ στη Σαλονίκη
κι απ'την Καμάρα πάντα φτάνω στο Ντεπό
έγινε ο κόσμος κάμαρα στο νοίκι
κι εγώ δεν μπόρεσα να πω το «σ' αγαπώ!»

Ψάχνω τα βήματα κι ο τόπος έχει αλλάξει
φυσά Βαρδάρης και δεν ξέρω πού πατώ
κι ο άγγελος στα Κάστρα έχει πετάξει
σαν του μιλώ δακρύζει που ακόμα σε ζητώ.

Κι έτσι γυμνός, μικρός να σ' αντικρίζω
να χάνεσαι κι όμως εγώ το χέρι σου κρατώ
το «σ' αγαπώ» απ' τα παλιά να ψιθυρίζω
αυτό που φύλαξα κι ακόμα στο χρωστώ.

Σαν πάντα σε ζητώ στη Σαλονίκη
κι απ' την Καμάρα πάντα φτάνω στο Ντεπό
σακάτης έρωτας σε σάπιο δεκανίκι
και μάταια σου φωνάζω «σ' αγαπώ!»

...όπως κι ο έρωτας.

Εγώ αγάπη μου, την άφησα νωρίς την πόλη μου και δεν τη χόρτασα πριν μεγαλώσει κι αγριέψει και πριν γνωρίσουμε κι αυτή κι εγώ άλλες αγάπες .

Κάποτε ήμουν η αγάπη της κι αυτή η δική μου .

Με ήξεραν οι δρόμοι, οι γέφυρες, οι βρύσες στις πλατείες και μου χαμογελούσαν οι παγωτατζήδες, οι μαγαζάτορες και τα γκαρσόνια, ακόμα και οι γυναίκες σε διαφημίσεις τοίχου για τσιγάρα, καραμέλες και φάρμακα για τον βήχα - όλη η πόλη μία γειτονιά!

Μικρή κι εγώ, μικρή και η πόλη, μας ξεπροβόδισε έναν Αύγουστο, τους πελαργούς για τα θερμά κι εμένα για τη θάλασσα. Το σπίτι μας με τα λουλούδια του, οι γέφυρες και ο κάμπος με αποχαιρέτησαν, πάνω που είχα αρχίσει να μελετάω τη γλώσσα των πουλιών, των δέντρων και του αρχαίου ποταμού μας, θα σε περιμένουμε, μου είπαν, μη μας ξεχάσεις. Και το βουνό, εδώ θα είμαι κι εγώ, μου είπε, για ν' απλώνει ως τα ριζά μου ο κάμπος τα χωράφια του να ξεκουράζεται, όπως οι κουρασμένοι αγρότες ξαπλώνουν το βράδυ να ξεκουραστούν - εδώ και θα σε περιμένω.

Μικρή και εύπιστη εγώ, έφυγα με τη νοσταλγία στο χάντρινο τσαντάκι μου μοναδική αποσκευή μου. Από τότε, όλο θυμόμουν κι όλο χαιρόμουν που μπορούσα να θυμάμαι και να θέλω να επιστρέψω.

Θυμόμουν την πόλη μου σεμνή και συμμαζεμένη γύρω από εκκλησίες και μικρές πλατείες, τα μόνιππα δίπλα στην πιο ωραία γέφυρα του κόσμου, το τρένο να σέρνεται στον κάμπο, το σιντριβάνι στην κεντρική πλατεία που το νερό του γινόταν τον χειμώνα άνθος από κρύσταλλο, και ένα γεφύρι ξύλινο όταν πηγαίναμε επίσκεψη στη θεία Μαριάνθη. Θυμόμουν το γενναίο σπίτι μας στην άκρη της πόλης και στην αρχή της ερημιάς που τολμούσε να έχει κάγκελα γαλάζια και ήξερε να μας αγαπάει και να μας μαζεύει τα βράδια, με παραμύθια και αστείες ιστορίες γύρω από μια λάμπα. Το καλντερίμι, σκοτεινό, απόκοσμο που το περνούσαμε τα βράδια της Κυριακής γυρίζοντας από τη βόλτα στην πλατεία τραγουδώντας για να φοβίσουμε τις σκιές πριν φοβηθούμε εμείς. Την παλιά αγορά, τις τέσσερις μεγάλες πύλες της, τα ζώα και τα κάρα στο «παζάρι» της Δευτέρας με τους αγρότες πωλητές να μετρούν τα ρέστα με τα δάχτυλα, και κάποια Λευκοθέα, ατιμασμένη και αγέλαστη, που έμενε σε μια παράγκα με το παιδί της, μπάσταρδο το έλεγαν κι εγώ δεν ήξερα τι σημαίνει η λέξη, αλλά ήξερα τη Λευκοθέα που μου έδινε κορόμηλα και μου έμαθε πώς γίνεται να κλαις χωρίς δάκρυα. Και τα κορίτσια της παρέας μου θυμόμουν, που παίζαμε με χώματα και γυαλιά σπασμένα, και τον Ασημάκη που έπαιρνε κρυφά από το μαγαζάκι του πατέρα του ζαχαρωτά μόνο για μένα, γιατί έλεγε πως μ' αγαπάει κι ότι θα γίνει αστυνόμος να με φυλάει απ' τους κακούς. Κι έλεγα, αυτή πόλη είναι εγώ και το άλλο μου μισό και θα ανταμώσουμε ξανά όταν γυρίσω, για να ξαναγίνουμε ένα.

Έμαθα όμως τελικά να ζω στη θάλασσα και να την αγαπάω, αλλά χωρίς να πάψω να θυμάμαι και να λαχταράω την επιστροφή μου .

Όμως ανάμεσα στο θυμάμαι και στο ξεχνώ αγάπη μου, γκρεμός τα γεγονότα και τα χρόνια και η ζωή βγάζει φτερά και τον περνάει πετώντας πάντα μπροστά και δεν τη νοιάζει ποιος και τι θυμάται ή ξεχνάει .

Γι' αυτό όταν γύρισα, τα καλοκαίρια και οι χειμώνες, έκαναν πως δεν με γνώριζαν. Η άνοιξη θυμωμένη με αγνόησε και μόνο το φθινόπωρο, κίτρινο από ζήλεια, ξεχάστηκες στη θάλασσα, μου είπε με παράπονο.

Κανένα καλωσόρισμα από τα παλιά. Η πόλη μου αγνώριστη, ο κόσμος ξένος, το σπίτι, ο κήπος, τα παραμύθια και οι αστείες ιστορίες, τα είχε χωνέψει η γη και η τηλεόραση. Το βουνό, κι αν μου μιλούσε δεν το άκουγα, είχε γεμίσει αυτοκίνητα, μπαράκια, κεραιές τηλεόρασης, τουριστικά ξενοδοχεία με πισίνες, και εστιατόρια με γκουρμέ εδέσματα. Η Λευκοθέα έμαθα ότι φαρμακώθηκε, την έθαψαν κρυφά μαζί με την κορομηλιά και τα κορόμηλα. Το μπάσταρδο είχε μεγαλώσει αλητεύοντας, και ένα μεσημέρι, το πάτησε ένα φορτηγό. Από τα κορίτσια της παρέας μου, άλλα είχαν φύγει ενώ αυτά που έμειναν, τα βρήκα με γυαλιά σπασμένα στη γλώσσα τους όταν μου μίλησαν για τη ζωή τους. Ο Ασημάκης, που θα γινόταν, λέει, αστυνόμος, μπλέχτηκε σε κομπίνες ύποπτες, απόχτησε περιουσία, πλούσια σύζυγο, πολλά κιλά και δύο εξοχικά. Η αγορά έγινε κτήριο τριώροφο με πόρτες γυάλινες, τα μόνιπα έγιναν ταξί και ο κάμπος δεν κουραζόταν πια, παραδομένος στις μηχανές. Όσο για τα γαλάζια κάγκελα, έγιναν κάτι σαν όριο, ανάμεσα στο τότε και στο τώρα.

Μόνο το ποτάμι με περίμενε αλλά αγνώριστο κι αυτό, σαν πρόσωπο φτιασιδωμένο, κυλούσε ακατάδεχτο κάτω από γέφυρες τσιμεντένιες, ενώ η πόλη, τώρα με θυμήθηκες; μου είπε, τώρα εγώ έγινα άλλη, αλλάξαμε πολύ κι εγώ κι εσύ.

Στο μεταξύ, η θάλασσα ήρθε μαζί μου ως τον κάμπο, άκουγα πάντα το τραγούδι της, πότε θα έρθεις, μου έλεγε, να ξαναβρείς όσα ωραία έζησες στους δρόμους μου; Πάλι τα ίδια δηλαδή, να ξαναζώ από την αρχή τη νοσταλγία για το καινούριο χτες μου. Τώρα τον ξέρω όμως αυτόν τον πόνο της επιστροφής. Ξέρω πόσο κοστίζει η νοσταλγία για ό,τι άφησες και χάθηκε ή έγινε κάτι που δεν αναγνωρίζεις ...

Γι' αυτό σου λέω, αγάπη μου. Έχει το κόστος της και η επιστροφή. Ας μην ξαναβρεθούμε. Δεν θα μας σώσει η νοσταλγία μας γι' αυτό που ήμασταν κάποτε μαζί. Είναι κι αυτή όπως κι ο έρωτας, κάτι μετέωρο ανάμεσα στο σήμερα και στο χτες, στο ήμουν και δεν είμαι πια ή έγινα κάτι άλλο. Το έζησα με την πόλη μου και ξέρω.

Φεβρουάριος 2021

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Τούλα Τίγκα γεννήθηκε στα Τρίκαλα κι έζησε στον Βόλο και στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε Αγγλική φιλολογία. Έγραψε 13 βιβλία, για μεγάλους και έφηβους. Κάποια από τα εφηβικά της βραβεύθηκαν από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, δύο από τα οποία ήταν υποψήφια για κρατικό βραβείο. Το βιβλίο της «Η βοή των υδάτων» αναγράφηκε στον τιμητικό πίνακα της IBBY (Διεθνής Οργάνωση Βιβλίων για Νέους). Τα χρόνια τρέχοντας βραβεύθηκε το 2000 και από το περιοδικό ΔΙΑΒΑΖΩ («Αναγνώστης» σήμερα). Απόσπασμα από την *Εποχή των υακίνθων* συμπεριλαμβάνεται στην ύλη της Λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου. Ζει από χρόνια στα Τρίκαλα, όπου εργάστηκε σε Ομάδες Ανάγνωσης, παιδιών και ενηλίκων

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΦΙΛΟΣ

Η φωτογραφία στο Ψάκι

Ξύπνησα αλλού. Και ήταν εκεί η μητέρα μικρή. Όπως στη φωτογραφία. Και ζύμωνε. Ψωμί σιταρένιο. Και την κοιτούσα. Όμως, αυτή δε μ' έβλεπε.

Και σπάραξα μέσα μου:

—*Μήπως και δεν υπάρχει;*

Τότε, λαγάρισε η εικόνα και η αμίλητη ανέβηκε στο τζάκι, πιάνοντας τον παππού από το χέρι.

Κι έμεινα μόνος στον άδειο ορίζοντα. Γιατί και το παλιό σπίτι παραμέρισε. Και το βουνό μετακινήθηκε. Και έπεσε ομίχλη στο μυαλό. Και φάνηκε η Άννα στο ξέφωτο. Είχε κρεμασμένη στον ώμο τη φοιτητική της τσάντα, ένα ταγάρι υφαντό. Ήταν για τον καιρό των παλιών γυναικών. Όμως αυτή αγαπούσε πολύ το δώρο της γιαγιάς. Νοσταλγούσε και τον καλό καιρό που της χτένιζε τα μαλλιά και της μιλούσε. Πόσο όμορφα μιλούσαν, τότε, οι άνθρωποι! Ύστερα, ήρθε μια σιωπή από τον ουρανό και δεν ήξερες αν είναι λύπη ή ένα βαθύ πηγάδι άδειο, που είχε το στόμιο κλειδωμένο, μην πέσει η πέτρα στο κενό και ακουστεί ο μακρινός ήχος.

—*Άννα!*

Εκείνη πλησίασε. Και καθώς θλιμμένα μου χαμογέλασε, εγώ τη ρώτησα:

—*Πού είμαι;*

Δε μου απάντησε. Όμως, κατάλαβα: Ο χρόνος έφερε τη λήθη. Κι αυτή, αποθημένη στα όνειρα, την εκδίκηση.

Είπα:

—*Θα οπλιστώ με τη δύναμη του απελπισμένου. Και δε θα 'χω άλλο φόβο μέσα σ' αυτόν τον φόβο. Και θα φωνάζω την Αγία να της πω πως ήρθε η ώρα να αναζητήσει την παιδική της μνήμη. Εγώ μεγάλωσα και πλέον δεν πεινώ.*

Καθώς ακούστηκαν τα λόγια μου ψιθυρισμοί, είδα τον Νίκο.

—*Δε θα 'ρθω αύριο, μου είπε, εχθές πέθανα!*

—*Θυμάμαι, του απάντησα, φίλε θυμάμαι! Όμως κάνε μία προσπάθεια. Είναι η ώρα του παλιού παιχνιδιού και μας περιμένουν.*

Ένωσα τότε τα μάτια μου υγρά και κίνησα μες στο λιοπύρι.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΦΙΛΟΣ

Άυχα

Κι έμεινε εκεί, με το βουνό στην πλάτη-παλιό βουνό, λευκό βουνό.
Γαλήνιος μες στη φωτογραφία.
Μοιάζει να πάγωσε η στιγμή, λίγο μετά ή λίγο πριν, δεν το θυμάμαι να το ιστορήσω.
Ξαστόχησε η λήθη στην επιμονή της, αλλού τραβάει σβήνοντας τ' ασήμαντα.
Αστράφτει το χιόνι στο παιδικό μάτι.
Όχι, είναι διάθλαση ό,τι ορά στην κατηφόρα του θανάτου.

—Μη την φοβάσαι τη λέξη, μου φωνάζει.

Γράφω:

—Αθώα η πέτρα, και η ανάμνηση.

—Αθώα!

Τώρα το ψεύδος κρύβει αδέξια τη μοχθηρία του

—Πού είσαι μικρή μου αγάπη;

Μόνο αυτή. Έχει το τεκμήριο της νεότητας. Δεν έμαθε ποτέ. Έγινε μνήμη, πριν χαραμιστεί και χαραμίσει.

Οι άλλες περιφέρονται, δέσμιες των ενστίκτων.

—Φύγε!

Αλλού το κρύο, αλλού η λεπίδα.

Πάσκιζε να προστατευτεί, τώρα, το πήρε το βουνό και ταξιδεύει. Φορτίο ασήκωτο τις πιο πολλές φορές, άλλες ανάλαφρο μες στο γαλάζιο αιθέρα, όταν συνθλίβει το μέγα χρέος το κορμί και ξεπετιέται η ψυχή και φεύγει, φεύγει και πετάει για να τον σώσει, να σωθεί.

Ανιχνευτής, δραπέτης και ταξιδευτής.

—Πού είσαι τώρα;

Κουνάει τ' αγκυλωμένα πόδια, θρυμματίζει την ακινησία, γυρίζει πίσω και χαμογελά.

—Με το βουνό στην πλάτη.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΤΙΜΟΘΕΟΥ

ΤΟ ΜΕΤΑΞΙ

Το μετάξι
ήρτεν που το χωρκόν της γιαγιάς μου.

Η γιαγιά μου το 'καμεν,
τα σιέρκα της κόμα εν δαπάνω.

Μετά τον πόλεμον
εμείναν ούλλα βαούμενα,
μα ο προπάππος μου, ο Καπετάνιος,
έμεινε εγκλωβισμένος
κάμποσους μήνες
τζιαι ό,τι εκατάφερεν
έφερεν το ποδά.

Ήβραν παρηγοράν τα πράματα,
η γιαγιά μου μεν αρωτάς.

Εφυλάαμέν το πάντα
με τα σεντόνια τα καλά.

Κάποτε άνοιιά το, εποτύλιιά το
τζιαι εθώρουν πάνω του
τους δρόμους της γιαγιάς μου:
στο χωρκόν της

στο Έσσεξ
στο χωρκόν του αντρός της
στη Σκάλαν της προσφυγιάς
στο Λονδίνο

τζιαι ύστερα στον συνοικισμό.
Που το σπίτι μας ερέξαν σσιλιάες
μέτρα ύφασμα.

Η γιαγιά έραφκεν
τζιέκλαιεν τους δρόμους της,
εγίώ εθώρουν την τζι έπαιζα.
«Το μετάξι να το κάμεις σεντόνι,
γιε μου,

να σιεπάζεσαι τα καλοτζιαίρκα.
Ξέρεις είντα δροσερόν που ένι;
Το μετάξι να το κάμεις σεντόνι, γιε
μου.

Αξίζι σου».

Εγίώ έχασκα.

Εκαταλάβαινα, μα εν ελάουν λέξη.

Επεράσαν τα χρόνια,
εμιάλωνα, η γιαγιά έφουεν.

Τι τζι αν λαλούν πολλοί
πως είμαι νοικοτζύρης,
το μετάξιν εν το έραψα ποττές.

Η καρκιά μου εν εθώρεν ψαλιδικιάν πά'
στο μετάξι.

Ήταν οι δρόμοι της γιαγιάς μου,
τζιαι πάνω ανταμώσαμεντζι εμείς.
Πον να πεθάνω, κάμετε μου το σεντόνι,
σσιεπάστε με μιτά του.

Ξέρετε είντα δροσερόν που ένι;
Πον να με δει, εννά με καταλάβει.

σιέρκα: χέρια / **δαπάνω:** εδώ πάνω / **βαούμενα:** κλειστά / **ποδά:** στην άλλη πλευρά (στην ελεύθερη Κύπρο)
παρηγοράν: παρηγοριά / **άνοιια:** άνοιγα / **εποτύλιια:** ξετύλιγα / **ερέξαν:** πέρασαν / **σσιλιάες:** χιλιάδες
εμιάλωνα: μεγάλωσα / **σσιεπάστε:** σκεπάστε / **μιτά:** μαζί

ΕΠΑΙΤΗΣ

Τα βράδια με καταπίνει το κρεβάτι μου.
Μες στα μοτίβα των κουρτινών
μεταφέρω τον θάνατο
και σκέψεις για την πρώτη ζωή,
το ρημαγμένο σπίτι
κι όσα πληγώσαμε.
Επιστρέφω ένα ένα τα δώρα,
μα κομμάτι ύπνου
δεν μου χαρίζεται.
Αν έμελλε να σπαταληθώ
ας αναλάβω και την ευθύνη.
Γύρω στο χάραμα
σωριάζονται οι θύμησες,
καταποντίζομαι να λυτρωθώ,
να με ακούσω μια φορά
δίνω υπόσχεση.
Επαίτης γίνομαι, γιαγιά,
για ένα Σου Παράδεισο.

ΑΠΟΚΑΘΗΛΩΣΗ

Απλώνω στον χρόνο
καλοσιδερωμένα πουκάμισα,
η μόνη μαρτυρία μέριμνας...
Εσύ που δεν άδειασες ποτέ ένα
ερμάρι ξένο,
δεν ξέρεις πώς μυρίζει η απουσία.

ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

Διηγηματικός Νόστος

I

Φυσούσε ένα γλυκό αυγουστιάτικο αεράκι και το απαλό άρωμα απ' το γιασεμί κυριαρχούσε στην αυλή. Σουρούπωνε. Έβαλε δυο ποτηράκια ρακί, καθάρισε ένα αγγουράκι, το πασάλισε με μπόλικο αλάτι κι έκατσε. Ακούμπησε το κασκέτο του στην καρέκλα και σήκωσε το ποτήρι.

– Άντε, κόρη μου, να πάνε κάτω τα φαρμάκια! Όμορφη είναι η ζωή, όπως και να 'ναι...

Τσουγκρίσαμε και το δεύτερο. Έκοψε ένα κλαδάκι γιασεμιού, το μύρισε και μου το πρόσφερε.

– Ένα τέτοιο ωραίο γιασεμί είχαμε και στην πατρίδα. Δίπλα σε μια τέτοια πέτρινη σκάλα, στην αυλή μας.

Κοίταξα τα ροζιασμένα χέρια, το λιπόσαρκο κορμί, το σκαμμένο πρόσωπο και άκουγα τα λόγια.

– Αχ, και να πήγαινα έστω μια φορά. Να ανεβώ στο ανώγι μας, να κάτσω στο μιντέρι κι από το βορινό παράθυρο να δω το βουνό μου και τον ουρανό με τ' άστρα. Εφτά χρονώ ήμουνα, μα το θυμούμαι καλά.

Μια φορά, κόρη μου! μόνο μια φορά! να μπω στο περιβόλι μας, να προσκυνήσω τον τάφο του παππού μου, να ρουφήξω όσο αέρα μπορώ και να φέρω μια χούφτα χώμα για όταν θα 'ρθει η ώρα...

Πήρε αγκαλιά τη γάτα που τριβότανε στα πόδια του κι άρχισε να συλλαβίζει ξανά απ' την αρχή τα βάσανα ενός παιδιού ξεριζωμένου που στερήθηκε και τη μπουκιά το ψωμί και που τ' ανάστησε όλα απ' την αρχή σε τούτο το νησί που η μοίρα και οι προδοτικές πολιτικές τον επετάζαν. Πάλεψε με το χώμα, έριξε ρίζες βαθιές, φύτεψε ελιές και λεμονιές κι αμπέλια. Έστησε σπιτικό να μην του λείπει τίποτα κι ανάστησε τη γενιά του, σπούδασε τα παιδιά του, πήγε στον πόλεμο, μπήκε και στην Αντίσταση.

Έπαιζε με τα γιασεμάκια που κάθε τόσο πέφτανε στο τραπέζι.

– Δε βαριέσαι, κόρη μου, σαν τα αδύναμα ετούτα ανθάκια μάς παίρνει η ζωή και μάς σκορπά...

Έδειχνε μια ευαισθησία ασυνήθιστη, μιλούσε σχεδόν ποιητικά, φιλοσοφούσε, κι ήταν σαν να ντρεπότανε λιγάκι. Κι όμως φαινόταν άνθρωπος σκληρός, σαν τον αγώνα να ριζώνει στα χώματα της νέας του πατρίδας που πότιζε με ιδρώτα και δάκρυα κρυφά.

Έφυγε αναπάντεχα ένα πρωί που ετοιμαζόταν για μια μικρή εκδρομή με την κυρά του. Δεν πρόλαβε εκείνο το ταξίδι. Δεν ξέρω κι αν, στ' αλήθεια, θα το άντεχε. Μα είμαι βέβαιη πως το 'ζησε πολλές φορές στο όνειρό του. Άραγε, τις τελευταίες του στιγμές να τον ταξίδευε ως εκεί η φαντασία;

Πάντως, όταν τον κατεβάζανε στη γης, του ρίξαν μια χούφτα άγιο χώμα της Πατρίδας, που του 'χε φέρει ο μεγάλος του ο γιος. Αργότερα, οι άλλοι του δυο γιοι τού φέραν μια ελιά, από τα αγαπημένα μέρη, και η μοναχοκόρη του μία ροδιά. Τις φύτεψαν στο περβολάκι του, να σιγοψιθυρίζει ο άνεμος θροίζοντας την αιώνια αρχαία λαχτάρα, γι' αυτό το *απαρηγόρητο αγόρι· νόστιμον ήμαρ, νόστιμον ήμαρ...*

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η **Μαρία Φραγκιαδάκη** ζει στο Ηράκλειο Κρήτης. Είναι φιλόλογος, απόφοιτος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Υπηρέτησε για 35 χρόνια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Διετέλεσε Πρόεδρος της Ένωσης Φιλολόγων νομού Ηρακλείου (ΕΦΝΗ). Ασχολείται κυρίως με τη λογοτεχνία. Έχει κάνει αρκετές παρουσιάσεις βιβλίων, ομιλίες και εισηγήσεις σε ημερίδες και συνέδρια, ενώ έχει επιμεληθεί και διάφορες εκδόσεις.

Π

ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

Εφτά χρονών ήτανε, μα τη θυμάται καλά τη μέρα που φεύγανε από το σπίτι.

Εκεί στον άλλο τόπο θα 'χουνε δικά τους καλά χωράφια και θα χορτάσουνε ψωμί, τους είπε ο πατέρας. Σκίστηκε η καρδιά της την ώρα του αποχωρισμού. Χώθηκε στην αγκαλιά της αγαπημένης της ξαδέρφης κι ύστερα γαντζώθηκε στη φούστα της γιαγιάς.

Ποιος να της το 'λεγε πως θα ξεσπιτωνότανε και στα βαθιά γεράματα. Σαράντα μέρες μετά που έθαψε τον άντρα της, εξήντα πέντε χρόνια μαζί κι αγαπημένοι σ' αυτό το σπίτι που 'χτισε με τα χέρια του για να την παντρευτεί, και το αποχωρίστηκε κι αυτό. Εξόριστη στα ενενήντα της κοντά. Ξεριζωμένη.

Κάθεται πλάι στην μπαλκονόπορτα. Πλέκει και σιγοτραγουδεί:

Στην πόρτα τη παράδεισος, εκεία da σ' ανημένο, κι αν δε σε δω να μπεις κι εσύ, ούτε κι εγώ δε μπαίνω.

Στην απέναντι οικοδομή, δεύτερος όροφος, σιγοπεταρίζει και κελαηδεί ένα γαρδέλι.

– Άχι, πουλάκι μου, και να 'χα τα φτερά σου! σιγομουρμουρίζει.

Και ευκαιρίας δοθείσης...

– Άμε με, μωρέ παιδί μου, στο σπίτι μου –απού να 'χεις την ευχή μου– να δω τον κόσμο που da χάσω.

Όλον εκείνο τον δεκαπενταύγουστο τον περάσαμε στο χωριό. Χαρούμενη σεργιάνιζε κούτσα-κούτσα στην αυλή και στο κηπούλι. Βεγγέριζε με τις γειτόνισσες, λέγανε ιστορίες, φέρνανε αθιβολές. Μα πλησιάζοντας οι μέρες, σκυθρώπιαζε.

–Πού θα με πάτε, μωρέ παιδί μου; Αφήστε με επαέ, να χαρείτε...

–Μα δε θες, μάνα, να 'σαι με τα παιδιά σου και τα εγγόνια σου; δε μας αγαπάς; δε μας σκέφτεσαι;

–Αγαπάω σας, παιδί μου, ίντα λογάται... μα να 'μαι συνέχεια στα πόδια σας; Έχετε και τσι δουλειές σας. Επαέ είναι εμένα η ζωή μου, στο σπίτι μου. Η πολιτεία είναι φυλακή. Κι ύστερα, πού da αφήσω τον πατέρα σας;

–Μάνα, κατέχομε τον πόνο σου, μα πώς θα γενεί; πώς; να μείνεις μοναχή; Μαζί θα 'μαστε όλοι πιο καλά. Να σε χαρούμε, να μας χαρείς κι εσύ!

Υπέκυψε και πάλι στον τραγικό εκβιασμό αγάπης.

Πήρε μαζί της την υπομονή, την εγκαρτέρηση και τη φωνή της. Με παρέα το πλεκτό, το ραδιόφωνο και το τραγούδι φάνηκε να προσαρμόζεται. Μα πού και πού ξανάφερνε το θέμα.

–Ωρα μου είναι, παιδιά μου. Αμέτε με να ποθάνω στο σπίτι μου.

–Γιαγιά, μη λες τέτοια, τη διέκοπτε η εγγονή.

–Μα για μένα, μωρέ παιδί μου, da στενοχωράστε; Εγώ την ήζησα τη ζωή μου. Καλά μου είναι να φύγω, να πάω να βρω τον παππού σας. Ετσά 'ναι, μαθές, ετουτηνά η ψεύτρα ζωή. Διαβατάρικα πουλιά είμαστε οι ανθρώποι. Σήμερα είμαστε, αύριο δεν είμαστε. Ερχούμαστε σε τουτονέ τον κόσμο να κάμομε την αμπελική μας και να φύγομε, να ρθούνε κι άλλοι. Ετσά 'ναι η τάξη των πραγμάτω και να παρακαλούμε να μη χαλά. Να γίνονται τα πράματα με τη σειρά ντως. Να θάφτουμε τα παιδιά τσι γονέους.

Μα να ξεσπιτώνεται κιανείς στα γεροντάματα ντου είναι πολλά βαρύ, αβάσταχτο. Γι' αυτό, παιδιά μου, απού να 'χετε την ευχή μου και χόμα να πιάνετε, μάλαμα να γίνεται, πηγαίνετέ με στον τόπο μου, να κλείσω τα μάθια μου στο σπίτι μου.

Η άνοια τη λύτρωσε, αργότερα, από τη μνήμη και την επιθυμία. Της άφησε μονάχα το τραγούδι. Λίγο πριν κλείσει τα ενενήντα τέσσερα, σταμάτησε να τρώει, ύστερα και να τραγουδεί. Έσβησε ήσυχα μέσα σ' ένα γαλήνιο φως κάποιο ξημέρωμα Ιούλη.

Και το πρωί κίνησε για το ταξίδι της επιστροφής. Την περιμένανε οι συγγενείς, οι γείτονες κι ολάνθιστες οι τριανταφυλλίες της. Μπήκε στο σπίτι της ντυμένη στα λουλούδια, με μάτια κλειστά και χέρια σταυρωμένα. Το απομεσήμερο διάβηκε οριστικά και αμετάκλητα το κατώφλι που, σαν ασπίδα, στεφάνωναν τ' αγιόκλημα και η κατάφορτη κληματαριά. Ο μικρός ετούτος κόσμος της, λέω, με χρώματα κι αρώματα την αποχαιρετά. Μα ακούω τον νόστο να σφαδάζει και μέσα μου τραυλίζουν ενοχές. Εκεί, κατά το πρόσαργο, αφού όλα γίνανε όπως η τάξη ορίζει, οι ευωδιές απ' την αυλίτσα της μνήμης γλυκές θυμιάζουν, μεταποπίζουν ενοχές.

Κι από ψηλά ο αποσπερίτης, δάκρυ λαμπρό του στερεώματος, παρηγοριά σταλάζει σ' ορφανεμένα σπίτια και ανθρώπους.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗΣ

ΑΝΤΡΙΚΙΟ

Έκλαψα κείνο το βράδυ
Σκληρά με βρήκε η μνήμη

Πως η αίσθηση της ελευθερίας
Σ' ένα λεπτό γκρεμίζεται

Δέκα μέρες στην Αμερική
Η "Ρόζα" του Μητροπάνου στο κασετόφωνο
Κι ένας ζεϊμπέκικος στην ταβέρνα του Dimi's
Ζεϊμπέκικος αντρίκιος με τον Δημήτρη -τον Dimi- σε μια γωνία
Ν' ακούει, να βλέπει, να δακρύζει

Ούζο στο Texas σ' επανάληψη
Η "Ρόζα" σ' επανάληψη
Χορός αντρίκιος σ' επανάληψη
Ανάμεσα στα ορα ανυποψίαστων θαμώνων
Ο Dimi θρύψαλα
Αυτός και το σερβίτσιο του μαγαζιού του
"Εικοσιοκτώ χρόνια έχω να πατήσω το χώμα της πατρίδας"
Μονολογούσε
"Κάθε πρωί, σφουγγαρίζω και κλαίω"
Κι εγώ, τρεις η ώρα τα χαράματα
Να νιώθω ότι χάνω τα πάντα

Τρεις η ώρα τα χαράματα ώρα Ελλάδος
Έτρεξα μάνα να τηλεφωνήσω

Έκλαψα κείνο το βράδυ
Κι από την άλλη άκρη της γραμμής
Μάνα, έκλαψες κι εσύ

Δες, τα μάτια μου στάθηκαν στην απουσία

Προσκυνούμε τη λήθη
Με το βλέμμα στον καθρέφτη
Οι εικόνες μας συναντιούνται
Μόνο
Εκεί που κομματιάζονται τα πρέπει

Παγωμένο χαμόγελο
Μες στο καλοκαίρι
Με τις σκιές μας
Να κουβαλάν αποσκευές
Από το δωμάτιο απολεσθέντων
Στην αιωνιότητα

Στο γκρεμισμένο αεροδρόμιο
Αφίξεις και αναχωρήσεις
Ίδια συντρίμια
Δες, τα μάτια μου χάθηκαν στην απουσία

13

Το χρώμα των ματιών σου είναι πατρίδα
Το άγγιγμα στο δέρμα σου ελευθερία
Το χαμόγελό σου, Ανατολή στη Μονεμβασιά
Η φωνή σου, Α! η φωνή σου
Ο πρώτος ήχος που θ' ακούσω στον Παράδεισο
Κι εγώ ο άθλιος
Δεκατρία χρόνια σ' έχω χάσει
Και τολμώ ακόμη να ζω

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Κωνσταντίνος Χρυσανθάκης, γεννήθηκε στην Αλεξανδρούπολη. Σήμερα ζει κι εργάζεται στη Θεσσαλονίκη. Ασχολείται με το ραδιόφωνο σαν μουσικός παραγωγός από νεαρή ηλικία και συνεχίζει, όποτε οι συνθήκες το επιτρέπουν. Συμμετείχε σε ανθολόγιο ποιήσεως των εκδόσεων Όστρια και σίχοι του έχουν δημοσιευθεί σε έντυπα και ηλεκτρονικά περιοδικά και μελοποιηθεί από διάφορους νέους συνθέτες. Έχει γράψει σίχους για τον δίσκο με τίτλο "Γραμμές που σβήνουν" και συμμετείχε στιχουργικά σε δύο ακόμη, ενώ σύντομα αναμένονται και νέες δισκογραφικές συνεργασίες του.

ΔΕ ΘΕΛΩ ΆΛΛΕΣ ΣΙΩΠΕΣ

Δε θέλω άλλες σιωπές να διαβάσω
Ευπώλητες οι συγκινήσεις μας
Παζαρεύουν τις βιτρίνες τους
Τα βλέμματα κλέβουν
Τα αθόρυβα βλέμματα

Δε θέλω άλλες σιωπές να διαβάσω
Η στοργή μιλά κι απ' τη σιωπή της
Κι αν αυτό τη ματαιώνει
Ακολουθούσα πάντοτε το μάταιο

Δε θέλω άλλες σιωπές να διαβάσω
Πίστεψα στον ήχο
Που έκαναν τα μαλλιά σου
Όταν ήθελες να ζητήσεις συγγνώμη

Δε θέλω άλλες σιωπές να διαβάσω
Α, είναι πικρό το χαμόγελο της απουσίας
Όταν δεν μπορείς να το εξηγήσεις

Δε θέλω άλλες σιωπές να διαβάσω
Ξεψυχούν οι σιωπές
Τσακίζονται στους τοίχους
Καταρρέουν μεθυσμένες
Από νόστο

Κοιτάζοντας τ' άστρα
Πλέουν και βυθίζονται
Στ' ανήμερα μίας και μόνο λέξης
Άγραφοι οι τόποι της καρδιάς
Άγραφοι και οι μόνοι

Παλινόστηση

Ελιάς χρυσό στεφάνι μου, φαίνε την κάθε μέρα.
Την προσευχή για μέτο μου, εμούχλιασα εδώ πέρα.

Μέριασε θάλασσα γοργά, τη γη να περπατήσω.
Και του νησιού τα χώματα, ποθώ να τα φιλήσω.

Λευκό πανί στην πλώρη μου, θα βάλω σα σιμάσω.
Και της καρδιάς σου τον καημό, μεμιάς θα τον
λυτρώσω.

Πόσες φορές κιντύνεψα, να χάσω την πορεία.
Πλοίο που δεν ναυάγησε, στον δρόμο απ' την Τροία.

Βουνά οι θάλασσες πολλές, μ' ένα μικρό πανάκι.
Διέσχισα τα πέλαγα, με πλώρη στην Ιθάκη.

Η Κίρκη μ' εξαγόρασε, με πλούτη και με κάλλη.
Χρόνια πολλά εχόρτασα, της ηδονής την ζάλη.

Το γίγαντα ετύφλωσα, μ' έναν πανούργο τρόπο.
Και απ' τις Σειρήνες πέρασα, χωρίς μεγάλο κόπο.

Είναι τα βράχια του θυμού, οι τέσσερις Σποράδες.
Του Οδυσσέα θύμηση, στου πόθου τους ψαράδες.

Σαν τον Θησέα πάλεψα, με δίμορφα θηρία.
Μα απ' τη ζωή απέκτησα, μεγάλη πανουργία.

Με ελιγμούς και νέματα, με λογική και δόλο.
Εμπόρεσα, ξεγέλασα, εγώ τον κόσμο όλο.

Θεούς είχα στο πλάι μου, την Αθηνά, τον Δία.
Η προσευχή ήταν φορές, μεγάλη πανοπλία.

Σαν το βοσκό οδήγησα, το άτακτο κοπάδι.
Μα πόσους εξεγέλασε, της μάγισσας το χάδι.

Η πείνα μας δοκίμασε, της αντοχής τα όρια.
Και τα κουπιά των караβιών, εγίνηκαν πελώρια.

Της αμαρτίας φάγαν το καρπό, να δροσιστούν λιγάκι.
Της λησμονιάς γευτήκανε, γλυκόπικρο φαρμάκι.

Απ' της γυναίκας μακριά, χρόνια πολλά το σώμα.
Τα μούτρα τους εσπάσανε, στις ηδονής το στρώμα.

Ο τελευταίος του σταθμός, σε τούτο το ταξίδι.
Σ' ένα παράξενο νησί, του πειρασμού το φίδι.

Μιας νέας το γλυκό κορμί, εξήλεψε τη χάρη.
Της Ναυσικάς στερνό φιλί, δεν δίστασε να πάρει.

Τα κόκαλα μου σκέβρωσαν, κατήντησα θηρίο.
Σκουριάζει η καρδούλα μου, ναυαγισμένο πλοίο.

Μα της πατρίδας η αγκαλιά, ανίκητη θα μένει.
Και σαν παιδί στην μάνα του, να τρέξει περιμένει.

Έχω έναν πόθο στην ψυχή, που χρώμα δεν αλλάζει.
Ο ήλιος και η θάλασσα, ποτέ δεν ξεθωριάζει.

Σαν λείπεις χρόνια είκοσι, πολλά έχεις αφήσει.
Κανείς δεν είναι σίγουρος, το τι θα συναντήσει.

Κι αν λογαριάζεις δυστυχώς, πως όλα ίδια μένουν.
Της λησμονιάς τα βάσανα, στην πόρτα σε
προσμένουν.

Το ταξίδι του

[«Φαιδρά που ανασκουμπώθηκες γι' αυτόν εδώ τον κόσμο», χαμογέλασε ο F.K.]

Διακόπτοντας τη μουσική του κόσμου αυστηρός φύσηξε άνεμος, σήκωσε το χώμα, σάρωσε τα πάντα κι έφερε μια μυρουδιά βαθιά ανθρώπινη. Θα μπορούσε να παρασύρει Εκείνον με την καρέκλα του μαζί - το παράξενο αυτό δίδυμο - και τη σκέψη, τη ματιά, το αποκάρωμα, τη χλιαρή ανάσα του, θα μπορούσε να συμπαρασύρει. Σα να το περίμενε από καιρό, Εκείνος δεν τρόμαξε παρά είτε δυνατά να τ' ακούσουν οι τοίχοι του, άλλη δεν έχει αναβολή, η ζωή πάει πιο πέρα με τον αέρα και πρέπει να την ακολουθήσω, όλα να τα αφήσω πίσω. Η άδεια καρδιά του σα να πήρε να ζωντανεύει με αίμα και πετάρισε.

Πετάχτηκε πάνω και ξάφνου λαχτάρησε να πατήσει σε παλιά αχνάρια, να γυρίσει στο παιδικό του δωμάτιο. Όπως το άφησε να το βρει. Το παλιό τραπεζάκι στη γωνία. Τη ψάθινη καρέκλα μπροστά του. Το ξύλινο μονό κρεβάτι στον τοίχο κολλημένο. Τη φθαρμένη υφαντή κουβέρτα με το σκουροκόκκινο μαλλί, στρωμένη από τα χέρια της μάνας. Τα βήματα του πατέρα με τα ίχνη τους στο πάτωμα.

Ξεσηκώθηκε τότε για τα καλά, τίναξε τη σκόνη από τα βλέφαρά του, φόρεσε τα γιορτινά του, έσφιξε τη ζώνη του και έδωσε μαντήλι άσπρο στο λαιμό. Κοιτάχτηκε. Είδε ρωγμές στο δέρμα, γκριζα μαλλιά, ξέθωρα μάτια. Τις χαρακιές στην καρδιά δεν είδε στον καθρέφτη.

Πήρε τον δρόμο που άσπριζε μπροστά του, χωρίς να αναρωτηθεί πού θα με φέρει αυτός δρόμος; Διέσχισε μονάχος του την πόλη που είχε αδειάσει. Βάλθηκε να κοιτάζει μέσα του με τον τρόπο που ακολουθούν τα μάτια την πορεία του βέλους με κρυμμένη την απορία αν θα βρει τον στόχο. Δεν ήταν εύκολη υπόθεση η απόφαση για τις δυσκολίες ή ο πόθος για το άγνωστο τέλος.

Η γη που τον είχε κρατήσει τόσα χρόνια, τον έσπρωχνε. Καθώς προσπέρασε και το τελευταίο σπίτι, αφήνοντας πίσω το σταθμό που έμεινε για πολύ ή λίγο - ξέχασε κιόλας - στάθηκε στο μεγάλο τρίστρατο. Κι άλλη σκόνη ερχόταν από μακριά. Την έδωξε με τις φαρδιές παλάμες και έτριψε τα μάτια του να δει πιο μπροστά. Αγνάντεψε τον κόσμο και με πίστη απίστευτη -στ' αλήθεια- διάλεξε τον δρόμο που δε φαινόταν πού πηγαίνει, στα πέρατα χανόταν. Ο άλλος είχε ζωντανά που αργά πορεύονταν χωρίς τους ποιμένες που τα εγκατέλειψαν για καλύτερη τύχη. Και ο τρίτος έφερνε προς την πόλη ομάδες ταλαίπωρων ξένων. Κανείς τους δεν τον κοίταζε, αόρατος λες. Εκείνος, όμως, τούς έριξε κλεφτές ματιές και είδε φηγούρες δίχως πρόσωπο, αδύναμα πλάσματα, τυλιγμένα με μια μοναξιά και μ' έναν ζεστό άνεμο που τα λυπόταν. Παραπάνω δεν τόλμησε να δει μήπως μετανιώσει και πάει μαζί τους, να δώσει ένα χεράκι.

Περπατώντας δεν πονούσε, δεν πεινούσε, δεν κοιμόταν. Χανόταν η ζωή του στους τόπους που είχε κατοικήσει, τώρα κατοικημένος ο ίδιος από τη λησμονιά. Έζησε με άλλους ανθρώπους ή ήταν μόνος τόσα χρόνια, σκεφτόταν. Η καρδιά του χτυπούσε στη σκέψη της μελλοντικής άφιξης και του έφερνε χτυποκάρδι και έξαψη σαρκική. Κάτω από τον γκριζό

ΝΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ουρανό, σε μιαν απέραντη πεδιάδα χωρίς μονοπάτια με τα πόδια στη σκόνη προχωρούσε έχοντας την καρτερική φυσιολογία εκείνου που καταδικάστηκε στην ελπίδα της τελευταίας στιγμής.

Μέσα από την άνοιξη πέρασε με το πουκάμισο ανοιχτό κι ανοιχτή δρασκελιά. Πήρε χρώμα το πρόσωπο, ξανάνιωσε το μαραμένο κορμί, ζώηρεψαν τα μάτια, λαμπύρισαν τα μαλλιά. Δέντρα, ρυάκια, αγροί, ζώα, πουλιά γύρω και σα να αποκτά παρουσία κι ο ίδιος ανάμεσά τους. Όμορφος ο κόσμος και θα ομορφαίνει κι εκείνος σε κάθε βήμα, το νιώθει. Και περπατούσε σε ανοιχτωσιές, τραβούσε να βρει τη ζωή του μέσα σε ένα χλωρό αχνό πράσινο τώρα που άρχισε να ζει.

Μπήκε στο καλοκαίρι με το πουκάμισο στο χέρι. Μελαμψό το πρόσωπο και το κορμί ξανάνιωνε ακόμα. Δεν κατάλαβε από θαλασσινή αύρα γιατί όλα ήσαν πετρωμένα, ακίνητα από μακρινή ησυχία. Λάβρα και ιδρώτας ούτε που τον ένοιαζαν. Όλα γλιστρούσαν απ' τα μάτια του, μόνο τ' αστέρια κατρακυλούσαν μέσα του. Το αστέρι το πολικό χάζευε τη νύχτα ξαπλωμένος καταγής κι αναρωτιόταν αν ο ουρανός τον βλέπει κι εκείνος. Και πάλι βιάδιζε μέσα σε ένα θερμό αχνό γαλάζιο.

Καθώς ξεκάμπισε, έπιασε φθινόπωρο, φόρεσε το πουκάμισο. Μόλις που πρόφταινε να σκουπίσει από τα πόδια του φύλλα ξερά που τσακίζονταν και πάλι γέμιζε ο δρόμος. Εκείνος ακάματος συνέχιζε μαζί με τα αποδημητικά. Στιγμές στιγμές ένιωθε να 'ρχεται καταπάνω του το τέλος του ταξιδιού. Με μπόρα, με σιγανή ψιγάλα, με ομίχλη συνέχιζε χωρίς να ξεστρατίσει, μέσα σε ένα νωπό αχνό κίτρινο.

Με τις πρώτες νιφάδες του χιονιού πέρασε τα κράσπεδα του χαμηλού βουνού, βγήκε στο διάσελο. Τα μάτια έκλεισε οδοιπορώντας στα αχνά λευκά. Ο ψυχρός αέρας ήταν πεντακάθαρος- ο κόσμος μόλις είχε γεννηθεί. Ανάσανε βαθιά να τον χορτάσει έτσι φρέσκος που ήτανε. Φευγαλέα κάτι τον άγγιξε χωρίς να είναι όμοιο αλλά ούτε κι αλλιώτικο από αυτό που προσδοκούσε. Δίχως να δει καπνό να ανεβαίνει από μια στέγη, τα πόδια του ξεχώρισαν τον δρόμο τους, μόνα τους βουβά. Τα χέρια του ψαχούλεψαν την πόρτα τους και άνοιξαν τυφλά. Σε έρημο σπίτι μπήκε, τίναξε το χιόνι από τα βλέφαρά του, τη ζώνη ξέσφιξε καλά και έλυσε το άσπρο μαντήλι από τον λαιμό. Έφτασε εκεί απ' όπου επιστροφή καμιά. Πίστεψε σε όσα δεν είδε και όσα είδε τα έσβησε. Ό,τι τον κρατούσε τυφλό έπεσε από τα μάτια του. Έπιασε το νήμα από το κουβάρι γιατί δε γίνεται να διαβείς τον κόσμο δίχως να κρατάς της αλήθειας το νήμα. Έψαξε γύρω να δει σημάδια της μάνας, ίχνη του πατέρα, τίποτα. Είδε μόνο τη φθαρμένη υφαντή κουβέρτα στο μονό ξύλινο κρεβάτι, ξάπλωσε, σκεπάστηκε, να ξεκουραστεί.

Μόλις έκλεισε τα μάτια, φανερώθηκαν όλα. Άκουσε μακρινές τις κουβέντες τους και τα ζωντανά στο στάβλο. Μύρισε το φαγητό στην κουζίνα. Κούτσουρα τριζοβόλησαν στο τζάκι. Ένα στρουθί χτύπησε τη μύτη του στο τζάμι. Παγωμένες οι παλάμες χάιδεψαν το άγριο σκουροκόκκινο μαλλί της κουβέρτας, ζεστάθηκαν και τις ακούμπησε στο στήθος ήσυχα. Ψηλάφισε ξανά το νήμα της ύπαρξής του και σκέφτηκε τον ύπνο σαν ένα άλλο ταξίδι. Ο στρατοκόπος του χρόνου ήρεμος άφησε να τον βρουν εκεί οι επόμενοι διαβάτες, οι περαστικοί.

Συνεχίζοντας τη μουσική του κόσμου γλυκός φύσηξε άνεμος. Εξω στην αυλή ένα φύλλο ξερό και σκουριασμένο σηκώθηκε και σα να μετάνιωσε, έπεσε ξανά στο χόμα.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ελένη Νανοπούλου υπηρέτησε στην Β' θμια ως φιλόλογος και ζει στον Πειραιά. Έχει εκδώσει την ποιητική συλλογή *Ονειρών δεσμός άλυτος*, Andy's Publishers 2014, τη συλλογή διηγημάτων *Με τα μάτια*, Γκοβόστης 2016 και συμμετείχε στα συλλογικά έργα: *83 Ιστορίες μπουνζαί για το σημείο μηδέν*, Σιδέρης 2017, *Από τη γη στο φεγγάρι*, Συμπαντικές Διαδρομές 2017, *Συνοικία το Όνειρο*, Εύμαρος 2018, *42 κείμενα καραντίνας*, Εύμαρος 2020, *Μονοπάτια της γραφής*, Εντύποις 2020.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΛΑΜΠΟΚΑ

Ο Ξένος Και Το Ξυπόλητο Πακέτο

Πήρε το βλέμμα του τρελού,
ένα ξυπόλητο πακέτο από τσιγάρα,
κι ένα ζεϊμπέκικο φωτιά
στην άκρη ενός γκρεμού...

Πήρε μιαν αλγεινή πληγή
και μια κρυφή λαχτάρα
και τράβηξε για μια ζωή,
που πάντα είναι αλλού.

Έγραψε μόνο δυο στροφές
-στερνό τραγούδι- στο αδειανό πακέτο,
για χρόνι' αλώνια παιδικά του
και για βουνοκορφές...

Πενήντα χρόνια πάνω του
του νόστου το στιλέτο
εχάραζε στο στήθος του
αλληνής ζωής γραφές.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στις Βελεσιώτες Δομοκού. Σπούδασε Μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Είναι καθηγήτρια και εργάζεται στη Δ/θμια Εκπ/ση. Έχει εκδοθεί το μυθιστόρημά της *Εμένα μου το 'παν τα πουλιά* καθώς και μια προσωπική ποιητική της συλλογή με τίτλο *Τ' ΑΓΙΝΩΤΑ* από τις εκδόσεις «ΑΤΕΧΝΩΣ». Έχει συμμετάσχει σε δυο ομαδικές ποιητικές συλλογές των ιδίων εκδόσεων με τίτλους «Γράμματα της Ποίησης» και «Σκληρός Απρίλης του 2020 μ.Χ.».

ΕΥΣΤΑΘΙΑ ΔΗΜΟΥ

Νοσταλγοί

Του γυρισμού γερασμένη αναμονή
κι ελπίδας μια σπατάλη. Δεν χάραξε
ο δρόμος. Επιστρέφουμε μισοί και μόνοι.

Μ' ένα σκαρί που άραξε

μες στο ταξίδι. Ανώνυμοι και δίχως ηλικία,
ντυμένοι το σχήμα του καιρού,
οικεία φοράμε προσωπεία,
δαγκώνουμε σημάδια του κορμιού.

Νόστος: από το σκοτάδι στο φως

«Όποιος ποτέ του δεν αγάπησε θ' αγαπήσει στο φως»*

Από τον πόλεμο επιστρέφει ο Οδυσσέας του Ομήρου στην Ιθάκη του για τη γυναίκα και το παιδί του. «...έτσι ο Δυσσέας εύκολα τέντωσε το δοξάρι, και με το χέρι το δεξί δοκίμασε την κόρδα, κι αυτή γλυκά κελάηδησε σαν να 'ταν χελιδόνι ...»**

Ο Καζαντζάκης επιστρέφει από τα πολλά ταξίδια του για το χρουσό σκουφί του νου του που φορώντας το λαχτάρισε να παίζει, αλλά και για το ψωμί, το κρασί, τη φωτιά και τη γυναίκα, τα τετραθέμελα του νου.

Στην Οδύσεια του Τζέιμς Τζόις κυριαρχεί το: « Εκεί όπου μπορείς να ζήσεις καλά, υπό τον όρο να εργάζεσαι.»

Πολλές οι Οδύσειες και οι νόστοι. Αιτίες οι πόλεμοι, συνέπεια ο ξενιτεμός. Όμως πώς να συνεχίσεις να ζεις ξένος ως φύση, ως ιδεολογία, ως θρησκεία, ως γλώσσα, ως πολιτισμός σε μια κοινωνία που γίνεται ξενοφοβική, εθνοκεντρική, μισογυνική, σαδιστική, ρατσιστική;

Το πρόβλημα των μεταναστών και των προσφύγων παραμένει ένα κεντρικό θέμα. Αλληλεγγύη και συμμαχία όλων ο νόστος, δηλαδή, η ολοκλήρωση της ανθρώπινης ύπαρξης. Γιατί όλα τα κείμενα φέρνουν στο φως βιωμένες όψεις και με ευχολόγια και φιλολογικούς καθησυχασμούς δεν υποχωρούν. Μας υποχρεώνουν σε μια κριτική επεξεργασία και αλλαγή κοινωνικών θεσμών.

Μας υποχρεώνουν να μετρηθούμε και με πιο δυσάρεστες καταστάσεις της ατομικής και της συλλογικής ζωής μας: τις φυσικές καταστροφές και αυτές των κοινωνικών ανθρωπίνων σχέσεων.

Η πατρίδα του Σεφέρη καταστρέφεται, είναι μια χαμένη πατρίδα, αλλά γίνεται πνευματική, ποιητική δημιουργία νέας μορφής, ποιητική καινοτομία στα ελληνικά γράμματα και στην Τέχνη του Λόγου.

Για τον Καβάφη ο βαθύς νόστος η επιστροφή από ένα υπέροχο ταξίδι με στόχο τη σοφία.

Για τον Ελύτη: το φωτόδεντρο

...έτσι που να μπορεί τέλος να γυαλίσει μέσα στο αγαπώ καθώς που γυάλιζε το φως το θεϊκό μέσα στο κλάμα του νεογέννητου, άγρια βουνίσια γιάμπολη, προτού ένας τέτοιος ξαφνικός πουνέντες μας μπατάρει. Έτσι κι αλλιώς στα μέρη τα δικά μας πάντα ταξιδεύαμε. ***

Η Οδύσεια του πολλές συμβολικές πατρίδες του Αιγαίου.

Από τον πραγματικό νόστο, στον συμβολικό, αλλά και στον φαντασιακό: ένα νησί όλο φως του Άγγελου Σικελιανού.

Η έξοδος από τη σπηλιά με εμπιστοσύνη στην απελευθερωτική Παιδεία για την Πολιτεία του Πλάτωνα.

Ουτοπία ή φαντασία ο νόστος αποτελεί αρχέτυπο διαχρονικό και διαπολιτισμικό αλήθειας.

Και μόνο η δημοτική Ποίηση είναι ένας μεγάλος θησαυρός συναισθημάτων.

Πλείστα τα άσματα: πουλάκι ξένο ξενιτεμένο... ως και το μιλώ για τα παιδιά μου και ιδρώνω έχω ένα χρόνο να τα δω και λιώνω...

1945 η πρώτη νεοτερική μετανάστευση με το θρυλικό πλοίο «Ματαρόα» από Αθήνα για Παρίσι

1949 μετά τον εμφύλιο πολιτικοί πρόσφυγες

1950 αρχίζει η μετανάστευση εργατικών χεριών κυρίως από την φτωχή ύπαιθρο προς τις βιομηχανικές χώρες με τρένα και καράβια

1967 μετανάστευση λόγω δικτατορίας των συνταγματαρχών

2010 λόγω οικονομικής κρίσης και ανεργίας, μετανάστευση πτυχιούχων

«Των Ελλήνων οι κοινότητες κτίζουν άλλους γαλαξίες»...

«Αφήκα μέσα μου να γεννηθούν ιστορίες χθεσινές προχθεσινές τις έκαμα να ζήσουν μέσα μου ζωή δικιά τους που πόνεσαν», γράφει σχεδόν μεταφυσικά για τον νόστο από την μακρινή Αμερική στο Γραφή και Φως, ο Νικόλας Κάλας.

Ένα άλμα πιο μπροστά από τη φθορά.

Γερακίνα ήτανε, σφυρίγματα από υδρόβιο τοπίο, σούρσιμο πράσινο, χνουδωτοί αστέρες στ' αγκάθια, χαμόγελα δρυάδας μενεξελί, τριζάτη κορφή Λευκών Ορέων, πρίνος βουερός τ' ανέμου κι άνθη πικραλίδας παντού. Φορούσε κατάλευκα τα στήθη, βαθύ μπλε ένδυμα και μακρύ, ευήκοος ο πόνος της μητρότητας της Γόρτυνας εκλαμπρότατης θεότητας κι έσκυψε αυτή η Γαία να πει νερό απ' το φως του ήλιου και να συνθέσει συνειδητή ελευθερία. Κι έγινε πέτρα αθάνατη θεϊκής γραφής.

Κατέβηκαν οι λωτοφάγοι απ' τα δέντρα, πήδησαν απ' τα παράθυρα οι εργασιομανείς. Σκουπίδια αντίκρισαν. Η γυναίκα φάνηκε να έρχεται από τους αγρούς πλουτίζοντας αδιανόητους, αδύναμους και λούμπεν. Ο Ακταίων ξαφνιάστηκε από τη γύμνια και σπάραξε ως ελάφι. Ακούστηκαν σφαίρες στον αέρα και σφυριά να καρφώνουν καρφιά στα πορτοπαράθυρα. Το φτερό του αγγέλου στο βουνό όλο και χαμηλώνει για να ανυψωθούν οι οικοδομές Τιτάν. Ξυπνά η πείνα και μεταμορφώνει την πατρική στοργή σε ερημιά. Ορμητικός χείμαρρος και καταρρέει ο βράχος που μόνο μια αγία του ελέους κράτησε και βγαίνει η φωνή του άνθους: Γιατί Φαέθων απομακρύνθηκε τόσο από τη γη; Χωρίς φώτιση και η φωτιά επικίνδυνη.

-Να υφάνεις λεπτό πέπλο ταπεινότητας και σεβασμού για την επιστροφή σου. Ο πλανήτης να είναι το ποίημα και η μητέρα, απάντησε, θα είμαι.

Ακόμα και η μυθοπλασία δεν αποτελεί εξιδανικευμένο υποκατάστατο της κοινωνικής ζωής, αλλά κριτική για την εξαγωγή συμπερασμάτων και αλλαγή τρόπου ζωής. Να επιστρέψω πού; Παντού ! μουρμούρησε, ευδαίμων ο αναγνώστης.

*Και ψηλαφώ, ελπίζοντας ν' ανοίξει,
σαν χαραμάδα, ο δρόμος ο κρυφός,
που τον χαμένο κόσμο θα μου δείξει,
ντυμένο οστά και σάρκα μες το φως. *****

Επέστρεψα στη μητρίδα για τα νεότερα: Μητέρα μας είναι η μετανάστευση. Στο μυαλό της ένας πλούτος ποιημάτων και ιστοριών.

Ο Τζακ ήταν το παιδί του χρυσού αυγού. Σαν το χρυσόψαρο κι αυτός πάντα στην ανάγκη του νερού και του αέρα. Μεγάλωσε ο Τζακ και βγήκε μπροστά: Έξι αυτοί κι αυτός επτά. Γυναίκα καμιά. Τότε σε μυστικό δείπνο καθίζει, μα είναι αγέλαστοι και σκυθρωποί. Άνοστο και το γιατί. Εκείνο το βράδυ δεν επέστρεψε σπίτι του. Ξενιτεύτηκε. Άρχισε να γυρίζει στους δρόμους με μια λατέρνα. Άκουγε ό,τι άκουγαν, κι έβλεπε από τις ανοιχτές πόρτες τού πόρτο να ακροβατούν οι σχοινοβάτες όλη νύχτα. Στο σπίτι του ζωγράφιζε μέχρι αργά μούσες. Ο θεατής δεν είχε άλλη επιλογή σε μια σκηνή με αρχαία αυτόματα. Και τότε η έκφραση του οργανοπαίκτη βρήκε τον εαυτό του: Μπροστά σ ένα φανάρι η αλληγορία στεκόταν με το βλέμμα της κούκλας. Ένα άγνωστο αντικείμενο της παιδικής του φαντασίας, κοινωνούσε απ' την ψυχή του.

-Όποιος παίζει, μπορεί και να χάσει, του είπε.

Η Μάρθα. Δυο λέξεις. Δυο φτερά. Δυο χείλη. Μια αγκαλιά. Κι αυτό το παιδί που άρχισε να κουνά τα δαχτυλάκια του:

Το μυρμηγκάκι, το ελεφαντάκι, τη νεράιδα, το δράκο και τη μάγισσα.

Κοίταξε το ημερολόγιο. Ήταν 13 του μήνα. Την ίδια μέρα που είχε φύγει, επέστρεψαν.

*Γιώργος Σεφέρης, *Ποιήματα*, σελ.229

**Ομήρου *Οδύσσεια*, Φ, στ.409-411

***Οδυσσεύς Ελύτης, *Το φωτόδεντρο*, σελ.29

****Στυλιανός Αλεξίου, *Στίχοι επιστροφής*, σελ. 28

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Γεννήθηκε στην Κοζάνη, όπου και πέρασε τα σχολικά της χρόνια. Σπούδασε στη Σχολή Παιδαγωγικών Σπουδών του Μονάχου (1971) κι εργάστηκε στην κοινωνική εργασία για παιδιά Ελλήνων μεταναστών. Δίδαξε στα ελληνικά σχολεία της πόλης κι επέστρεψε στην Ελλάδα το 1981. Εργάστηκε ως δασκάλα σε σχολεία του Ν. Χανίων και διετέλεσε Σχολική Σύμβουλος Πρωτ/θμιας Εκπ/σης Ν. Χανίων και Ν. Ηρακλείου. Συνέγραψε και δημοσίευσε σε ατομικά και συλλογικά έργα σε Ελλάδα και Γερμανία. Συμμετείχε σε πολλά συνέδρια και σεμινάρια. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται με τη δημιουργική γραφή.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΠΑΝΑΚΗΣ

Το ΚΑΡ'ΑΒΑΚΙ ΚΑΙ ΟΙ ΝΟΤΕΣ

Πολλές φορές η μνήμη σαλπάρει ανενόχλητη σε μακρινές θάλασσες.

Συχνά, το σκάφος της παγιδεύεται από την άπνοια σε μέρη απρόσιτα, αιχμάλωτη μιας Καλυψούς ή μιας Κίρκης, κι άλλοτε πάλι, εκτρέπεται στα Τάρταρα, μένοντας μέρες και νύκτες αρόδο και μονάχα η θυσία μιας Ιφιγένειας μπορεί να αφυπνίσει τους αέρηδες που θα συνδράμουν την επιστροφή.

Έτσι και τώρα, αυτή η ριζιμιά μνήμη παγιδεύτηκε μεσοπέλαγα στους άγριους ωκεανούς της μετεμφυλιακής μούχλας.

Σ' ένα ορεινό χωριό της Κρήτης υπήρχε μια «γειτονιά των αγγέλων». Δυο μεγάλα μπακάλικα - κάτι σαν τράπεζες - απολάμβαναν τον ανταγωνισμό τους. Απέναντι, βρισκόταν η καλοκτισμένη δεξαμενή με το κουτσουνάρι και την ποτίστρα των ζώων, που κερνούσε ανέξοδα τους διψασμένους κατάκρυγιο νερό από την πανέμορφη ρεματιά του Μπαλέμιδου. Παραδίπλα, ακούγονταν τα κλάματα των αμέτρητων δωματίων μιας αστικής οικογένειας, που είχαν παραδοθεί στην αφόρητη εγκατάλειψη, λες και μια καρμική δύναμη είχε κάνει το δικαστήριό της!

Τον ιστορικό ιστό της φτωχογειτονιάς συμπλήρωνε μια εγκαταλελειμμένη φάμπρικα που μετατράπηκε σε καφενέ, σπάζοντας το μονοπώλιο του μοναδικού καφενείου, που βρισκόταν πενήντα μέτρα δυτικότερα - σιμά στο βυζαντινό μοναστήρι με τις εξάισιες αγιογραφίες.

Εδώ, ένοιωθες την εγγύτητα, όχι μόνο των σωμάτων, αλλά και των ψυχών, καθώς, τους περισσότερους «νοικάρηδες» αυτού του μικρόκοσμου τους ένωνε η ίδια κακή μοίρα.

Τα απόδειπνα, ο κεντρικός χαλίκοστρωτος δρόμος, η μικρή πλατεία και τα χαλάσματα με τον περίβολό τους, γέμιζαν πεινασμένες παιδικές φιγούρες, που αναζητούσαν τα συν της ύπαρξης. Εντολέας, το βασικό τους ένστικτο, γιατί μόνο με την συνύπαρξη εξοβελίζονται οι κακοτυχίες. Είναι αλλιώς να βιώνεις τη δυστυχία ολομόναχος κι αλλιώς να τη μοιράζεσαι...

Ήταν παραπάνω από ευδιάκριτο το μπόλιασμα αυτών των παιδιών από τα απόνερα του πολέμου. Όμως πιότερο κι απ' αυτές τις πληγές, ίσως ασυνείδητα, αντιμάχονταν τα εμφυλιοπολεμικά κάκαδα που ήδη είχαν κακοφορμίσει.

Κάποια τέτοια κακοφορμισμένα εμφυλιοπολεμικά κάκαδα, έστειλαν τον Χάρο να πουλήσει την πραμάτεια του σ' ένα 38χρονο παλικάρι.

Προελαύνων με το άλογο του στο αλβανικό μέτωπο, πολέμησε λυσσαλέα τους Ναζί και κατόπιν λοχίας-εκπαιδευτής στον εφεδρικό ΕΛΑΣ, κοντραρίστηκε με το ντόπιο χαφιεδολόι, για να βρεθεί «φιλοξενούμενος» του Μπαϊρακτάρη και του Σκαλούμπακα στο Μακρονήσι...

Παντρεύτηκε κι είχε πολλά όνειρα να πραγματοποιήσει, αλλά έκανε το λογαριασμό δίχως τα ένσημα των βασανιστών του, αυτά που, ως προελέχθη, κάπου εκεί στο 1957, του έστειλαν τον Χάροντα να τον παραφυλάει...

Αντιμετώπιζε μια περίεργη αρρώστια που κανένας στο χωριό δεν ήξερε πώς τη λέγανε.

Στο σπίτι του - ένα κλασικό φτωχόσπιτο με χωμάτινη σκεπή που γειτνιάζε με τα καταρρέοντα αστικά ερείπια - μπαινόβγαине νυχθημερόν κόσμος και κοσμάκης.

«Έν τω τελειούσθαι είναι», λέγανε όσοι, συγγενείς ή φίλοι, πηγαίνανε να τον επισκεφθούν.

«Ο πυρετός τον έχει κάμει σαν την ξεφουρνιά», είπε η γειτόνισσα που ήξερε από αρρώστιες, γιατί ξεγεννούσε τις λεχώνες, και συνέστησε να πάνε ψηλά, στον Αφέντη, να φέρουνε χιόνι.

Ένας συναγωνιστής απ' τα ανταρτικά πήρε τον πεθερό του αρρώστου και ανεβήκανε σε γνώριμους τόπους, στη Ψαρή Μαδάρα, που στα λαγούμια της κοιμότανε το κρυσταλλιασμένο χιόνι. Γεμίσανε δυο τσουβάλια κι απέξω ένα μεγαλύτερο με άχυρα, για

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΠΑΝΑΚΗΣ

να μη λιώσει ίσαμε να κατέβουνε κάτω στο χωριό, τέσσερις ώρες δρόμο με το γαϊδούρι. Ο κουρνιαχτός του θανάτου είναι συγκλονιστικός, όσο κι αν η αξία της ανθρώπινης ζωής τα χρόνια εκείνα ήτανε σε σχετικά χαμηλές τιμές.

Δεν είχε κλείσει τα τριάντα οκτώ ο άρρωστος που αργοπέθαινε, αλλά λέγανε οι μεγαλύτεροι πως, στα «χρόνια της θύελλας» ήτανε αστροπελέκι καταμόναχο. Στο στρατιωτικό του βρέθηκε στην πρώτη γραμμή του Αλβανικού Μετώπου και, στο χωριό του, γύρισε μετά το '45 που ξεκουμπίστηκαν οι Γερμανοί. Αλλά ετούτοι, άφησαν στο ποδάρι τους τα γενόσημά τους κι ήταν πιότερο δολοφόνοι από τους κατασκευαστές τους... Έτσι ήταν μονόδρομος η επιλογή του Αντάρτη... Ο πόλεμος είχε τη συνέχειά του, με πιο άτιμα μέσα...

Εντέλει είναι μεγάλο έγκλημα να αγαπάς την ελευθερία, και να αγωνίζεσαι για τόσο ακριβά ιδανικά!

Ίσα που πρόλαβε να κατέβει απ' το λημέρι και τον τσουβάλιασαν μαζί με άλλους αριστερούς «δ' εξαγνισμόν» στην κολυμπήθρα της Κόλασης...

... Κάποτε επέστρεψε στα πάτρια και σαν κάθε νοικοκύρη, έστησε την οικογένειά του...

Είχε ήδη δυο μικρά παιδιά, ενώ η γυναίκα του ήταν έγκυος το τρίτο, όταν ο θάνατος τον χτύπησε... φιλικά στην πλάτη...

Η επονίτισσα σύντροφός του, βρέθηκε ξαφνικά πάνω στη νιότη της, να θητεύει νοσηλεύτρια στο ετοιμοθάνατο ταίρι της...

Είναι ρηζικέλευθη προσέγγιση να αφομοιώνεις τον πιθανό θάνατο του αντάρτη-άνδρα σου και ταυτόχρονα να κυοφορείς το κοινό σας έμβρυο, δηλαδή τη ζωή.

Μόλις είχε προβάλλει ο ήλιος εκείνο το πρωινό, όταν τον πήρανε πάνω σε μια σκάλα-φορείο να τον πάνε στη «Χώρα».

Ο θάνατος, που παραφύλαγε τον αντάρτη, του 'χε μακιγιάρει με ένα ωχρό θλιβερό χρώμα το πρόσωπο και όσες γυναίκες από περιέργεια ή ενδιαφέρον τον κοιτούσανε, καθώς τον μετέφεραν προς την πλατεία μέσα απ' τα στενά σοκάκια, δαγκώνανε τα μαύρα τους τσεμπέρια, αποστρέφοντας το πρόσωπό τους.

Το σκηνικό του θανάτου συμπλήρωνε ο μικρός γιος του αρρώστου - ένα σκατό τριών χρόνων - που έτρεξε βολίδα προς τον Αι - Γιώργη και χτυπούσε νεκρίκια την καμπάνα.

Η σπουδή του να πεθάνει τον αντάρτη πατέρα του δεν είχε σχέση με κακίες, αλλά μάλλον το θεώρησε οικογενειακή του υποχρέωση ή και δικαίωμα.

Ο αντάρτης επιβιβάσθηκε σ' ένα πειρατικό και τον πήγανε στο Πανάναιο, όμως οι άντρες που βεγγερίζανε το απόδειπνο στη μικρή πλατεία, είπαν πως οι ελπίδες να επιζήσει ήταν σχεδόν μηδαμινές.

Η γειτονιά ξαναβρήκε τις επόμενες μέρες «τη σειρά της» και μόνο πού και πού άκουγες να ρωτούνε για τον αντάρτη.

Η έγκυος γυναίκα του, με καρδιά λεονταριού, εξοβέλιζε τις αναποδιές με απόλυτη σιωπή.

Η λογική να αντιμετωπίζεις τον πιθανό θάνατο του συντρόφου σου μ' αυτή την υπέροχη ειρωνεία γίνεται άγκυρα να δέσεις. Άμυνα ήταν, κι όχι αυτές οι... κρυάδες που λέγανε κάποιες σαβανώστρες

ΜΑΝΩΛΗΣ ΣΠΑΝΑΚΙΔΗΣ

γειτόνισσες, που καταλόγιζαν στην Επονίτισσα περισσότερη ανεκτικότητα στα αλλότρια παρά στον ετοιμοθάνατο άνδρα της. Θεριστής ήτανε, όταν η Επονίτισσα πήγε με κάποιους εθελοντές στο θέρος. Τα σπαρτά ήταν στην ώρα τους και το «άστο γι' αύριο» είναι για τη φύση άγνωστες λέξεις...

Η εξάχρονη κόρη κι ο τρίχρονος γιος της βρισκότανε στη μάνα και τις δυο ανύπαντρες αδερφές της.

Τότε της φέρανε το μαντάτο πως ο άνδρας της έφυγε εσπευσμένα με το «Αγία Αικατερίνη» για το Ιπποκράτειο, ένα μεγαλύτερο νοσοκομείο της Αθήνας και πως έπρεπε, λέει, να βρουνε αιμοδότες, γιατί τα πράγματα χειροτέρευαν κι άλλο.

Οι μόνοι χωριανοί που σκέφτηκαν την ανέχεια της δοκιμαζόμενης οικογένειας ήτανε οι σύντροφοι, που μ' ένα εσωτερικό έρανο μαζέψανε κάτι... ψιλά και μονάχα ένας, ο καλαθοπλέχτης, έδωσε ένα ολόκληρο εικοσάρι!

Οι άλλοι του χωριού κούνησαν λευκό μαντήλι, αιχμάλωτοι στο τέναγος της μετεμφυλιακής λασπουριάς.

Είχε και μια αδερφή τρελέγκω ο αντάρτης, που γύριζε σπίτι-σπίτι να διακονάται το στάρι, για να κάμει λέει μια αρτοκλασία, που είχε τάξει στη Αγιά Κερά, να κάμει καλά τον αδερφό της!

Τα παιδιά του αντάρτη άκουγαν συχνά ότι ο πατέρας πήγε με το καράβι στην Αθήνα και πως σύντομα θα γινότανε πάλι γερός, όπως πρώτα, και θα επέστρεφε πίσω στο φτωχικό τους. Ο τρίχρονος μπόμπιρας άκουσε ένα τραγούδι που μιλούσε για ένα καράβι που πήγαινε κι ερχότανε γιαλό-γιαλό.

Άρπαξε ένα ξύλο για λύρα κι άλλο ένα για δοξάρι και, μάλλον σαν προσευχή, άρχισε να τραγουδεί στα σοκάκια:

«Καράβι καραβάκι
που πας γιαλό-γιαλό
φέρε μου το μπαμπά μου,
γιατί τον αγαπώ.
Γύρισε καραβάκι,
άκουσε τον πόνο μου,
φέρε μου τον μπαμπά μου,
γιατί έχω μείνει μόνο μου»...

Ο ανθρώπινος πόνος μερμπάντεψε κι έγινε για μια ακόμη φορά τραγούδι.

Οι νότες και ο στίχος στο στόμα του μπόμπιρα επιχειρήσαν να αποτιμήσουν το μεγαλείο της ανθρώπινης ύπαρξης και συνύπαρξης, τον πόνο της στέρησης και την ανάγκη της επιστροφής του πατέρα.

Η Επονίτισσα μάνα αγωνίζονταν στο θέρος, όπου παστερίωνε τους δικούς της πόνους παχτώνοντας ταυτόχρονα λίγες μπουκιές ζώης για τα παιδιά της.

Ο Αντάρτης-πατέρας θα γυρίσει κάποτε στο σπίτι του σακάτης για πάντα, πληρώνοντας έτσι πολλών χρόνων ενοίκια για την ιδεολογία του.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Μανώλης Σπανακίδης είναι δημοσιογράφος, ιδρυτής και διευθυντής της εφημερίδας «Ηχώ της Βιάννου». Έχει εργαστεί στις εφημερίδες «Παρίς» και «Νέα Κρήτη» και στον τηλεοπτικό σταθμό «ΚΡΗΤΗ TV». Είναι ραδιοφωνικός παραγωγός στο «Κόκκινο Κρήτης», ενώ άρθρα του έχουν δημοσιευτεί σε πανελλήνιας εμβέλειας εφημερίδες και περιοδικά. Αρθρογραφεί, επίσης, στο ειδησεογραφικό site Viannitika.gr

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΥΛΩΝΑΚΗΣ

Τα Νι του Ννόστου

Έγειρεν λένε
Η ελπίς
Να... ξαποστάσει.
Σε μνήμες
Άγουρες κι
Αλλαργινές
Στην στάσιν
Έγραφαν
ο...Ννόστος.
Και το στερνό το γράφημα
Η πιο γλυκιά Πατρίδα
Είναι η καρδιά.
Αυτή...
Των παιδικών μας
Χρόνων
Κι έπλεε στα εντός μου
Ένα γρι γρι
Κάθε βαρκάκι κι ένα Νν
Νέος
Νέα
Νιάτα
Ννόστος.
Κι ύστερον
Αντί Του επί του λόγου
Με Νν ατέλειωτα
Τα τελικά
Ες αύριονννν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Γιώργος Μυλωνάκης γεννήθηκε στη Νεάπολη Λασιθίου, όπου και τελείωσε το γυμνάσιο.
Σπούδασε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου κι εργάστηκε σε σχολεία στα Δωδεκάνησα και σ' όλη την Κρήτη.

Γ. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ευάχωτες Αδυναμίες

Λένε πως οι άνθρωποι αγαπιούνται όταν γεράσουν. Δεν το λένε. Αλλά ισχύει. Πολλά πράγματα δε λένε. Και όμως ισχύουν. Όπως ο έρωτας. Σβήνει σαν το μολύβι. Μα γεννιέται ξανά. Σε άλλη σελίδα. Κι εμείς γερνούμε κρατώντας την πρώτη αγάπη απ' το χέρι. Ρωτεύουμε ένα χαμόγελο. Μια μύτη. Ένα βλέμμα μετεωρισμένο σε μια παλιά φωτογραφία. Δυο παιδικά μάτια που χάνουν το φως μες στο σκοτάδι. Λένε πως τότε ο έρωτας είναι γυμνός μέσα στο σκοτάδι. Λένε. Πολλά λένε. Λένε ακόμα πως ο άνθρωπος μαθαίνει απ' τα λάθη. Μα μείς είμαστε τα λάθη. Μόνο τα λάθη μας. Λάθη κι ένας σωρός από ευάλωτες αδυναμίες. Λένε – λένε. Μια ζωή ακούω να λένε. Και δεν πιστεύω πια κανέναν. Όλοι λένε. Ό,τι τους ομορφάνει στον άλλων τα μάτια. Και η ομορφιά. Αχ! Αυτή η απίστευτη ομορφιά πόσο ψέμα κουβαλά. Μέσα σ' ένα κραγιόν. Κόκκινο σαν το αίμα. Του έρωτα η μανία. Η μαντεία. Η ερμαφρόδιτη απόκριση του Τειρεσία. Τον πόνο του Χρύση. Την απώλεια του Πάρη. Τον γδικιωμό του Αχιλλέα. Μα δε λένε πόση ευλογία είναι να γερνά κανείς. Να χάνει τον πόθο. Να μην του λείπει. Να ασβεστώνει τις ρούγες στις γιορτές. Να μπορεί πια μόνο να κουβεντιάζει θρηνώντας. Έτοιμος από καιρό να πεθάνει. Κι εκείνος. Ο πόθος. Μασκαρεμένος. Πασαλειμμένος από νόστο. Τον νόστο της νιότης. Κουβάρι να γίνεται. Να μας βγάζει από τον λαβύρινθο. Μα τι κρίμα! Όταν τα κορίτσια επιστρέφουν. Και είναι πια εδώ. Όχι εκεί. Σαν ορειχάλκινα αγάλματα πράσινα οξειδωμένα. Στην άκρια του πάρκου. Εντελώς ξεχασμένα.

Και οι άλλοι όλοι λένε. Κι εσύ ν' ακούς.

Ε! άστους να λένε

ΧΡΥΣΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑΚΗ

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ... ΓΗΡΑΣ

Στη βεράντα... Θα κάθεται στη βεράντα!!! Αυτήν που κοιτάει στον βορρά! Αν ξεδιπλώσει το βλέμμα της, μακριά στον ορίζοντα, βλέπει πεντακάθαρα το ψηλό βουνό. Φαλακρό από βλάστηση. Σε κοντινή θέα ο μπαχτσές. Παλιότερα, όταν ζούσε η γιαγιά, είχε απ' όλα τα ζαρζαβατικά σπαρμένα. Τώρα μερικά δέντρα με ελιές, ίσα που να πρασινίζει το μάτι σου.

Στη βεράντα, το ντιβανάκι, σιδερένιο με μαξιλάρες στον τοίχο, ντυμένες με κλαρωτό ύφασμα. Ροζ με γαλάζια λουλούδια. Μπροστά στο ντιβάνι πάντα, σαν ασπίδα, το τραπεζάκι με τη φορμάικα. Καλύπτεται πάντα με υφασμάτινο τραπεζομάντιλο, για να δώσει επισημότητα στη λειτουργία του.

Κάθε πρωί το βιβλίο θα την περιμένει ανοιγμένο στην τελευταία σελίδα που άφησε την προηγούμενη. Κοντά της αχνιστός ο καφές. Θα ακούει μόνο τα πουλιά. Θα τα βλέπει να πετούν κιάλας. Γι' αυτό το σήκωμα του κεφαλιού ζει και ονειρεύεται τη στιγμή. Και πότε-πότε η φωνή του πλανόδιου μανάβη ή του ψαρά να σπάει την ησυχία. Σα να τους ακούει να διαλαλούν τα φρέσκα προϊόντα τους.

Ο τυχοδιωκτισμός ήταν στον χαρακτήρα της. Όλα της τα χρόνια έπιανε τον εαυτό της να θέλει να φεύγει. Να φεύγει μακριά. Μακριά από τα προβλήματα ίσως. Για το άγνωστο και την περιπέτεια από την άλλη. Να γλιτώσει τον έλεγχο και τη νουθεσία ίσως. Πάντα τολμηρή και αποφασιστική. Να έχει τα ηνία της ζωής της στα χέρια της. Μεγάλη ψευδαίσθηση!

Όταν άρχισαν να λύνονται οι δεσμοί, ξεκίνησε η νοσταλγία μέσα της. Να γυρίσει πίσω. Εκεί που νιώθει ασφάλεια. Εκεί που ακόμα η ζεστασιά και η φροντίδα της μάνας πλανάται. Εκεί που ο πατέρας ρωτούσε: "Θες μήπως κάτι να πεταχτώ με το ποδήλατο μια στιγμή να στο φέρω;" Πόσο έχει ανάγκη να τα ακούσει, να τα νιώσει ξανά, όλα. Πίσω στη μήτρα λοιπόν.

Εκεί θα καταφέρει να 'ρθει σε σύνδεση με τον εαυτό της. Η μέρα της θα αναλώνεται στο διάβασμα και το γράψιμο, αγαπημένη της απασχόληση από πάντα. Θα έχει και λουλούδια στις γλάστρες. Θα φροντίσει να έχει κοντά της κατοικίδια, για να δείχνει την έννοια και τη φροντίδα της σε πλάσματα ζωντανά και τρυφερά.

Τα καλοκαίρια θα περιμένει τα εγγόνια της!!! Θα γεμίζει η αυλή γέλια και φωνές. Την κούνια στην καρδιά δεν θα ξεχνάει να την κρεμάσει στην πίσω αυλή. Στην μπροστινή θα βγάξει τη μεγάλη πλαστική πισινούλα για να τα βλέπει και να τ' ακούει να χαίρονται τα παιχνίδια στο νερό. Τα ποδήλατα θα βγαίνουν από την αποθήκη και θα πλένονται σχολαστικά.

Το μυαλό βρίσκει πάντα τρόπους να γυρίζει σπίτι... Όταν χάνεται στις αναμνήσεις, τις παιδικές κυρίως, σαν από θαύμα τακτοποιούνται και τα συναισθήματα μέσα του θαρρείς. Και τι θλίψη μπορεί να νιώθει ο άνθρωπος, όταν συνειδητοποιεί ότι δεν μπορεί να επιστρέψει σε ό,τι χάθηκε για πάντα!!! Περιμένει τότε πότε θα του συμβεί κάποιος συναισθηματικός ή γενικά εσωτερικός «σεισμός» προκειμένου «να επιστρέψει σπίτι». Ο πόνος της επιστροφής θα πρέπει να συντάσσει το νόημα του νόστου τελικά.

Νοσταλγικές περιπλανήσεις

Ο Μίλαν Κούντερα στο μυθιστόρημα του *Η άγνοια* κάνει μια πολύ ενδιαφέρουσα «νοσταλγική περιπλάνηση» σε ευρωπαϊκές γλώσσες και αναλύει σημασιολογικά τη λέξη *νοσταλγία*. Ξεκινάει φυσικά το ταξίδι από την Ελλάδα και βλέπει πως οι περισσότεροι Ευρωπαίοι έχουν μια λέξη ελληνικής καταγωγής (*nostalgia, nostalgie*), αλλά και άλλες λέξεις που προέρχονται από την εθνική τους γλώσσα. Οι Ισπανοί λένε *añoranza, saudade* οι Πορτογάλοι. Συχνά οι λέξεις αυτές σε κάθε χώρα σημαίνουν τη θλίψη που προκαλεί σε κάποιον η αδυναμία να επιστρέψει στη χώρα του ή πόνο, αρρώστια για το σπίτι του: *homesickness* στα αγγλικά, *Heimweh* στα γερμανικά, στα ολλανδικά *heimwee*. Παρατηρούμε εδώ μια χωρική συρρίκνωση αυτής της μεγάλης έννοιας. Τα ισλανδικά όμως, που είναι μια από τις αρχαιότερες ευρωπαϊκές γλώσσες, κάνουν διάκριση ανάμεσα σε δύο λέξεις: *söknudur*, νοσταλγία με τη γενική σημασία και *heimfra*, πόνος, αρρώστια για την χώρα σου. Οι Τσέχοι δίπλα στην ελληνική *νοσταλγία* έχουν το δικό τους ουσιαστικό (*stesk*) και το δικό τους ρήμα. Η τρυφερότερη ερωτική φράση των Τσέχων είναι: *styska se mi po tobe* (σε νοσταλγώ, δεν μπορώ να υποφέρω τον πόνο της απουσίας σου). Στα ισπανικά η *añoranza* βγαίνει από το ρήμα *añorar* (νοσταλγώ) που προέρχεται από το καταλάνικο *enyoar* και αυτό από το λατινικό *ignorare* (αγνοώ). Ετυμολογικά εμφανίζεται σαν πόνος της άγνοιας. Είσαι μακριά και δεν ξέρω τι γίνεσαι, η χώρα μου είναι μακριά και δεν ξέρω τι γίνεται εκεί πέρα. Άλλες γλώσσες έχουν δυσκολίες με την νοσταλγία: Οι Γάλλοι διαθέτουν το ελληνικό ουσιαστικό *νοσταλγία*, δεν έχουν όμως ρήμα. Οι Γερμανοί σπάνια χρησιμοποιούν την ελληνική *νοσταλγία* και προτιμούν να λένε *Sehnsucht*: πόθος για κάτι απόν. Μπορεί να αναφέρεται σε κάτι που υπήρξε και σε κάτι που δεν υπήρξε ποτέ, δεν εμπεριέχει αναγκαστικά την ιδέα του νόστου, της επιστροφής. Για να εκφράσει η *Sehnsucht* την ιδέα της επιστροφής χρειάζεται αντικείμενο: *Sehnsucht nach der Vergangenheit, nach der verlorenen Kindheit, der ersten Liebe* (πόθος του παρελθόντος, της χαμένης παιδικής ηλικίας, της πρώτης αγάπης).

Δεν ξέρω πώς τη λενε στη γλώσσα της τη νοσταλγία. Ξέρω όμως πως ζει στο ημιυπόγειο ανάμεσα σε χαρτόκουτα ακόμα σφραγισμένα. Μόνο δυο φωτογραφίες έχει πάνω στο τραπέζι δίπλα στο παράθυρο. Η μία με την ίδια σε μια πλατεία μπροστά σε σιντριβάνι και η άλλη οικογενειακή συγκέντρωση σε τραπέζι, κάτι σαν Πάσχα. Την ακούω από τον φωταγωγό που μιλάει με τις ώρες στο κινητό σε μια γλώσσα ακαταλαβίστικη για μένα. Πού και πού τραγουδάει με μια φωνή θεσπέσια και ακούμε βιολί το σούρουπο στην πολυκατοικία.

«Νίνα» μου είπε πως τη λένε. «Δουλεύω νοσοκομείο. Νύχτα.» με τα σπαστά ελληνικά της. Παρατηρεί άγρυπνη τη συνεχή ροή του φαρμάκου στον ορό, αν το σωληνάκι του καθετήρα λειτουργεί κανονικά και ακούει ποιους αναζητούν στο παραλήρημά τους οι αναχωρητές της ζωής.

Μου 'δειξε τοπία από τον τόπο της, τον Καύκασο περήφανο στο βάθος, το ωραίο αλφάβητο της γραφής της. «Αν κοιτάς συνέχεια πίσω, χάνεις το μπροστά» της είπα εξυπνακίστικα. Δεν ξέρω τι κατάλαβε, αλλά την είδα σαν αποφασισμένη να πετά στον κάδο δυο τρεις άδειες κούτες ένα πρωί.

Ένα από τα θεμελιώδη ερωτήματα της εμβληματικής ποιητικής ταινίας του Αντρέι Ταρκόφσκι, *Νοσταλγία*, είναι αν μπορούμε να κόψουμε εντελώς τους δεσμούς με την πατρίδα μας. Είμαστε καταδικασμένοι να υποφέρουμε από νοσταλγία όποτε εγκαταλείψουμε τον τόπο που γεννηθήκαμε;

ΜΑΡΙΑ ΣΚΑΝΤΖΟΥΡΑΚΗ

Το κιτρινάρικο ενοικιαστήριο με τις απαραίτητες πληροφορίες κολλημένο στον τοίχο μού χτύπησε στο μάτι και στην ψυχή. «Εφυγε η Νίνα. Γύρισε στην πατρίδα της», μου 'πε η ιδιοκτήτρια. Ίσως μια άλλη νοσταλγία μέσα σε χαρτόκουτα θα 'ρθει να εγκατασταθεί.

Η Ολγα Τόκαρτσουκ στη διάλεξή της, κατά τη βράβευσή της με το Νόμπελ Λογοτεχνίας, αναφέρει ότι η νοσταλγία είναι αποτέλεσμα απώλειας αλλά αυτό το συναίσθημα μπορεί να λειτουργήσει και αντίστροφα καθώς το να σου λείπει κάτι ή κάποιος σημαίνει πως αυτός ο κάποιος υπάρχει κιόλας.

Η φιλόσοφος Μπαρμπάρα Κασσέν στο βιβλίο της *Νοσταλγία. Πότε είναι κανείς στο σπίτι του*, ξεκινά ένα οντολογικό ταξίδι κατανόησης της νοσταλγίας και της μετεξέλιξής της έχοντας συνοδοιπόρους τον Οδυσσέα, τον Αινεία και την Χάνα Άρεντ. Απαραίτητη προϋπόθεση της νοσταλγίας είναι κατ' αρχάς το «ρίζωμα», ό,τι και αν σημαίνει αυτό για τον καθένα: σπίτι, πατρίδα, γλώσσα... Ο πόνος της νοσταλγίας προκύπτει λόγω της αποκοπής από το ρίζωμα, είναι το άλγος του «ξεριζωμού». Αυτόματα το μυαλό πηγαίνει στην οδυνηρή συνθήκη της προσφυγιάς και στο προσφυγικό κύμα που έχει κατακλύσει την Ευρώπη στις μέρες μας εξαιτίας φανερών ή αφανών συγκρούσεων. Σε συνέντευξή της στην *Athens Voice*, η συγγραφέας στην ερώτηση «πότε είναι τελικά κανείς στο σπίτι του» απαντάει ότι ίσως είναι εκεί που τον υποδέχονται και αυτό για την μετεξέλιξη της νοσταλγίας μπορεί να σημαίνει ότι η εξορία έχει μετατραπεί σε κάτι σαν σύγχρονη κανονικότητα.

*Δένει τα μπλε κορδόνια της
Δεν ξέρει ότι πρέπει να περπατάει για ώρες, ημέρες, μήνες και χρόνια.
Δεν ξέρει ότι δεν θα ζαναβγει ποτέ στην βεράντα της,
Ότι δεν θα κοιτάζει ποτέ ζανά τον πολυσύχναστο δρόμο.
Κοιτάζει πίσω μια φορά,
θα ήθελε να κρατήσει το χέρι της μητέρας της, αλλά περπατάει μόνη της.
Δεν θέλει να δείξει ότι είναι δύσκολο.
Δεν θέλει να δείξει ότι πρέπει.
Και πιστεύει ότι όλα θα πάνε καλά.
Αυτό είναι το πρώτο της ταξίδι.
Ο νέος κόσμος την καλεί.
Δένει τα μπλε κορδόνια της.*

*Δένω τα άσπρα κορδόνια μου.
Είναι περίπου 10 λεπτά με τα πόδια από το σπίτι μέχρι το σχολείο.
Ξέρω ότι αργότερα θα καθίσω στο δωμάτιό μου με τα μεγάλα παράθυρα
και θα κοιτάζω τον ήσυχο κήπο των γειτόνων μου.
Δεν ξέρω αν ανήκω εδώ, αλλά νιώθω σαν στο σπίτι μου
όταν η μυρωδιά του ρυζιού γεμίζει το σπίτι μας
και η μητέρα μου μαγειρεύει το *Qabuli*.
Δένω τα άσπρα κορδόνια μου.
Αυτό δεν είναι το πρώτο μου ταξίδι... **

*Το ποίημα είναι της Monira Sharifi, πρόσφυγας από το Αφγανιστάν, η οποία έζησε στην Ελλάδα για τρία χρόνια ως ασυνόδευτο παιδί. Τώρα ζει στην Ολλανδία όπου επανενώθηκε με την οικογένειά της. Το ποίημα έχει βραβευτεί από το ολλανδικό κοινοβούλιο σε διαγωνισμό ποίησης. Η μετάφραση στα ελληνικά έχει γίνει από την ίδια και δημοσιεύεται στο *ΑΠΙΚΟ* με τη συναίνεσή της.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ
ΠΡΩΤΗ.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΜΕΓΙΣΤΟ ΚΟΙΝΟ ΤΟΥΣ ΔΙΑΙΡΕΤΗ
Ν' ΑΝΤΙΤΑΞΟΥΜΕ ΤΑ ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΚΟΙΝΑ ΜΑΣ ΠΟΜΑΓΛΑΣΙΑ.

Σαν επαναστατικό μανιφέστο μου φαίνεται, Γιάννη...

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

**ΑΝΑΓΝΩΣΗ
ΔΕΥΤΕΡΗ.**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΝΟΣΤΟΣ

Κι αν στη ζωή μας κυνηγήσαμε τον διαπρέτη τον κοινό,
τον μέγιστο να βρούμε,
φένταρες το έστησαν το όναρ της νυκτός...

ΛΑΘΕΨΑΜΕ!

Η αλήθεια κρύβεται στο πολλαπλάσιο το κοινό,
κι ας είναι το ελάχιστο!!!

Κύριε Αλεξανδρινέ καλησπέρα σας.
Με σεβασμό.
Γιάννης Διακάκης
Διονύσης Αναγνωστόπουλος

ΜΗΘΟΛΟΓΙΟ

Η γυναίκα

στη λογοτεχνία, στην τέχνη, στην εκπαίδευση.

Η λογοτεχνική κριτική που εξετάζει τις αναπαραστάσεις των ανδρών και γυναικών, τη σεξουαλικότητα, τη συγκρότηση του φύλου και τις σχέσεις εξουσίας που διέπουν την έμφυλη υποκειμενικότητα στα λογοτεχνικά κείμενα έχει σήμερα πολλές μορφές. Από τη φεμινιστική, στη μελέτη του φύλου καταλήξαμε στη διεπιστημονική μελέτη θεμάτων που αφορούν τις γυναίκες και το φύλο.

Η λογοτεχνία, αλλά και οι τέχνες γενικότερα, αντανακλούν την κοινωνία και την εποχή κατά την οποία δημιουργούνται. Στην αρχή η λογοτεχνία όπως κάθε άλλη πολιτιστική και πολιτική έκφραση ήταν ανδρική υπόθεση. Στις γυναίκες, το μόνο που τους επιτρεπόταν ήταν να κοιτούν τον κόσμο να τους προσπερνά, αλλά όχι να συμμετέχουν ενεργά σε αυτόν. Υπήρχαν φυσικά κι έργα που πρωταγωνιστούσαν γυναίκες διαφορετικές που προκαλούσαν με την αντισυμβατική και προκλητική για τα ήθη της εποχής συμπεριφορά τους.

Με το πέρασμα των χρόνων, η αλλαγή υπήρξε ραγδαία. Ένας από τους βασικούς παράγοντες αυτής της αλλαγής ήταν ότι η γυναίκα ολοένα και περισσότερο συμμετείχε στην παραγωγή, και κατά συνέπεια απαιτούσε να διευρύνει τους ορίζοντές της. Η λογοτεχνία ήταν ένα από τα πιο προνομιακά πεδία άσκησης της γυναικείας εμπειρίας, της περιγραφής των νέων κοινωνικών ηθών, και της αποτύπωσης των ψυχικών αντιδράσεων της μεταπολεμικής γυναίκας.

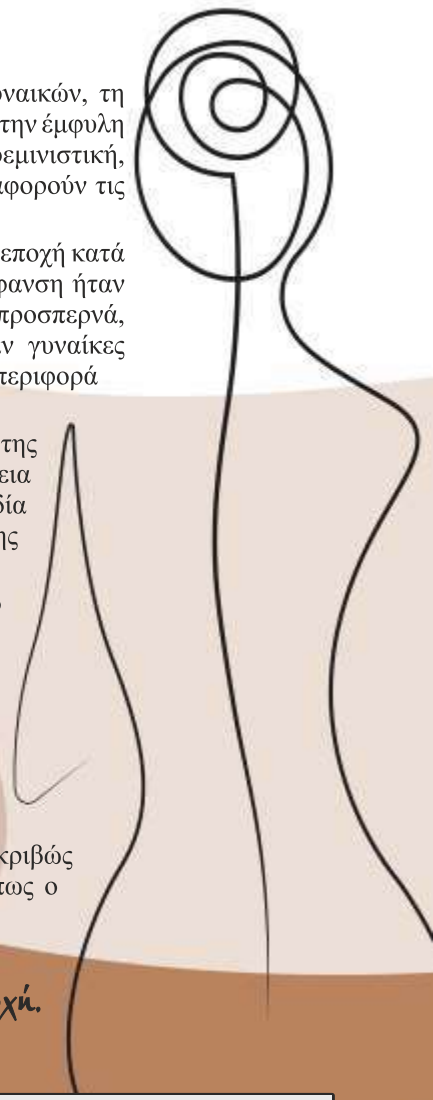
Παλαιότερα ταμπού, γλώσσα και καταστάσεις αλλάζουν, η παλιά θεματολογία υποσκελίζεται από νέες με σημαία εκείνη της σεξουαλικότητας της γυναίκας που γίνεται και η κύρια πηγή της δημιουργικής της έμπνευσης. Η γυναίκα υψώνει τη φωνή ενάντια στο κατεστημένο, ενάντια στην οικονομική καταπίεση, ακόμα και στο γάμο και όπως είναι πλέον παραπάνω από αισθητική, απαραίτητη, η συμμετοχή της στην παραγωγή, έχει ενεργό ανάμειξη στις αποφάσεις που παίρνονται σε όλες τις βαθμίδες και τις πτυχές της δημόσιας ζωής.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ που κατά τον Μπαλζάκ, τα γνωρίζει όλα από ένστικτο. κατά τον πρεσβύτερο Δουμά, ποτέ δεν είναι πιο δυνατή, όσο έπειτα από μιαν ήττα. Η γυναίκα που κατά τον Κλωντέλ, θα αποτελεί τον αιώνιο κίνδυνο του παραδείσου. Και κυρίως, η γυναίκα που μπορεί να κάνει τα πάντα, επειδή ακριβώς είναι προετοιμασμένη να αντιμετωπίσει «αντρίκια» τις συνέπειες, η γυναίκα που όλοι ξέρουμε πως ο κόσμος ξεκίνησε και θα τελειώσει χωρίς αυτήν, μα θα επιμένει να εξελίσσεται μόνο χάρη σ' αυτήν.

*Τούτη η γυναίκα, στις ποικίλες της μορφές αναζητούμε στη δική σας συμμετοχή.
Τη ματιά σας, ανεξαρτίτως φύλου, στην ουσία και την εικόνα της γυναίκας.*

**Περιμένουμε τις δημιουργίες σας έως 30/6/2021
όπως κάθε φορά στο mail μας:**

**Η ιστοσελίδα μας: <https://apikomagazine.gr>
To NEO mail μας: apikoperiodiko@outlook.com.gr**

Διονύση Αναγνωστόπουλος

Τελείωσε τη δραματική σχολή Μαίρης Βασταντζή. Εργάστηκε πολλά χρόνια στο ραδιόφωνο ως παραγωγός.

Σήμερα υπηρετεί στο 36° Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου.

Νίκος Μεντζίνης

Είναι δάσκαλος. Κατάγεται από το Αίγιο, αλλά ζει πολλά πολλά χρόνια στο Ηράκλειο.

Ασχολείται με τα κοινά (Έχει διατελέσει Πρόεδρος Συλλόγου Δασκάλων Δ. Θεοτοκόπουλος και Πρόεδρος στο Νομαρχιακό Τμήμα ΑΔΕΔΥ).

Γράφει από παλιά. Πολλά κείμενά του έχουν βραβευτεί σε διαγωνισμούς διηγήματος.

Έχει εκδώσει τρία βιβλία: ΕΥΦΛΕΚΤΗ ΠΟΛΗ (Εκδόσεις Ίτανος), ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΘΕΑΤΕΣ (Εκδόσεις historical quest) και ΠΕΣ ΜΟΥ ΜΙΑ ΛΕΞΗ ΑΠΟ ΕΨΙΛΟΝ (Εκδόσεις Παράξενες Μέρες).

Η Μαρία Σκαντζουράκη γεννήθηκε και ζει στο Ηράκλειο.

Έχει κάνει σπουδές στην παιδαγωγική και στην φιλοσοφία.

Είναι εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα τελευταία χρόνια υπηρετεί την ειδική αγωγή.

Η Ελένη Νέστορα είναι δασκάλα και πτυχιούχος Παιδαγωγικής Θεάτρου και εμπύχωσης.

Ασχολείται με το θέατρο (ιδρυτικό και ενεργό μέλος για μια 20ετία της Θεατρικής Ομάδας του Συλλόγου Δ/λων και Νηπιαγωγών Ν. Ηρακλείου «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος») και τη μουσική (μέλος του μουσικού σχήματος «Νόστιμον Ήμαρ»).

Συνεργάστηκε με το ηλεκτρονικό περιοδικό για τα Γράμματα, τις Τέχνες και τον Πολιτισμό, «Γραφομηχανή» (grafomichani.com), δημοσιεύοντας κείμενά της στη στήλη: «Με λέξεις πιασμένες στην απόχη». Ποιήματά της έχουν δημοσιευτεί στα ηλεκτρονικά περιοδικά «Fractal» και «Ologramma» (στη στήλη «Ο Αγίωτατος έρως» της Μαρίας Πανούτσου) καθώς και στον προσωπικό της λογαριασμό στο fb.

Ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας.
Συνεχίζουμε μαζί σας.

Rythmos

ELEMENTARY MUSIC ACADEMY

Βασισμένη στο σύστημα Orff-Schulwerk
για παιδιά **4-6 ετών**

Ένα καινοτόμο πρόγραμμα εισαγωγής
στη μουσική εκπαίδευση
με την 20ετή πείρα και το κύρος της υπογραφής...

ΠΑΓΚΡΗΤΙΟ
ΨΩΔΕΙΟ

Μονής Πρέβελη 57, 71306 Ηράκλειο • Τηλ.: 2810.22.20.60 & 2810.22.30.90 • e-mail : info@rythmosacademy.gr • www.rythmosacademy.gr